

Colecția SAPIENTIA
(Seria de lingvistică, filologie și folclor)

Volum publicat cu sprijin de la Ministerul Culturii

CASA DE EDITURĂ „ATLAS-CLUSIUM” SRL
(Director general: VALENTIN TAȘCU)
EDITURA CLUSIUM
(Director: NICOLAE MOCANU)

RO 3400 CLUJ-NAPOPCA, Piața Unirii 1
Tel./fax: +40 - 64 - 196940
E-mail: clusium@codec.ro

DUMITRU LOȘONȚI

4

**TOPONIME ROMÂNEȘTI
CARE DESCRIU
FORME DE RELIEF**

801795

Culegere și tehoredactare: EVA MLADIN
Coperta: LUCIAN ANDREI

ISBN: 973-555-286-8

INTRODUCERE

După cum este cunoscut, prin termenul *toponimie* (împrumutat din limba franceză, unde a fost creat pe baza a două cuvinte grecești: *topos* ‘localitate, loc’ și *onoma* ‘nume’) se înțelege atât ‘totalitatea numelor de locuri dintr-o țară sau dintr-o regiune dată’, cât și ‘ramura lingvisticii care se ocupă cu studiul originii, semnificației și evoluției numelor de locuri’.

Numele de locuri (numele topice, toponimele, toponimicele) pot fi nume de continente, țări, regiuni, județe, așezări umane stabile sau temporare (orașe, cartiere, străzi, sate, cătune, case, bordeie, colibe etc.), forme de relief (munți, dealuri, coline, movile, depresiuni, văi, platouri, terase etc.), ape (oceane, mări, râuri, pâraie, izvoare, fântâni, lacuri, bălți, mlaștini etc.), căi de comunicație (drumuri, cărări), moșii etc.

S-a discutat și se va discuta probabil încă foarte mult despre delimitarea toponimelor față de apelative, adică despre faza în care un cuvânt comun trebuie considerat toponim, nume propriu. Foarte răspândită este opinia că un cuvânt comun devine nume propriu atunci când își pierde conținutul semantic¹. Dacă s-ar accepta o asemenea teorie, ar însemna ca numele provenite din același apelativ să fie interpretate drept toponime (propriu-zise) în graiurile în care apelativul respectiv este neînțeles și

---

¹ Pentru definirea numelor proprii, vezi J. Kurytowicz, *La position linguistique du nom propre*, în „Onomastica”, Wrocław, 1956, nr. 2, p. 1-14; O. S. Akhmanova, *Le „nom propre” en tant que catégorie linguistique*, în CL, III, 1958, supliment, p. 13-18; Sabina Teiuș, *Despre conceptul de nume propriu și sfera onomasticii*, în LR, XVI, 1967, nr. 6, p. 513-516; idem, *Referitor la sfera și locul onomasticii în lingvistică*, în SMO 7-11; V. Păltineanu, *Numele propriu – semn lingvistic*, în StUBB, 1971, fasc. 1, p. 95-99; Ion Roșianu, *Despre numele proprii și conținutul lor*, în CL, XVII, 1972, nr. 2, p. 295-307; Viorica Florea, *Contribuții la problema înțelesului numelor proprii*, în LR, XXIII, 1974, nr. 5, p. 403-408; idem, *Raportul dintre înțelesul numelor de locuri și cel al numelor comune corespunzătoare*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 215-220 etc.

(entopice sau) entopice în funcție toponimică în graiurile în care el este înțeles, sau chiar ca unul și același nume să fie considerat atât toponim, cât și apelativ în funcție toponimică, în cazurile când apelativul este neînțeles de anumiți membri, dar înțeles de alți membri ai comunității respective. Fără să intrăm în această discuție cu caracter teoretic, vom preciza că considerăm toponim un cuvânt sau un grup unitar de cuvinte cu care o colectivitate numește și individualizează, într-un spațiu determinat, un obiect geografic, indiferent dacă sensul cuvântului din care provine toponimul mai este sau nu cunoscut de vorbitori².

În literatura de specialitate, termenul *toponim românesc* se întâlnește cu mai multe accepțiuni: ‘toponim folosit de poporul român’, ‘toponim existent pe teritoriul României’ sau ‘toponim creat de poporul român’. De exemplu, pentru E. Janitsek (*Clasificarea toponimelor românești după origine*, StUBB, 1974, fasc. 1, p. 114-115) „toate toponimele folosite de poporul român – indiferent de originea, de aspectul lor lingvistic sau de răspândirea lor teritorială – constituie o parte integrantă din vocabularul limbii române, deci ele sunt, toate, nume topice românești”. Ca și alți cercetători (Gustav Weigand³, Emil Petrovici⁴, Marius I. Oros⁵ etc.), prin toponime românești înțelegem toponimele create de români pe baza materialului lingvistic și cu mijloacele specifice de care au dispus de-a lungul secolelor. În afară de numele compuse în

² De exemplu, pentru Emilian N. Burețea, *Unele aspecte ale relației dintre toponimic și apelativ în toponimia din Oltenia*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 211-214, republicat în CTR 18-23, și Ilie Dan, *Toponimie și continuitate în Moldova de nord*, Iași, 1980, p. 23, 49, în toponimia unei zone se întâlnesc două categorii de termeni: apelative în funcție toponimică, adică nume a căror bază lexicală este relativ ușor recunoscută de localnici, și toponime propriu-zise, adică nume provenite dintr-un lexem neînțeles, dispărut, uneori de multe veacuri, din graiul local.

³ După cum a arătat Vasile Frățilă (*Contribuții* 136-140), Gustav Weigand a fost primul care a stabilit ce se înțelege prin toponim românesc (dat de români) și prin toponim străin (dat de alte populații).

⁴ Plecând de la o idee a lui Max Vasmer, începând din 1943, Emil Petrovici analizează toponimele din țara noastră făcând cu consecvență distincție între toponimele create de români și cele străine. Vezi *Daco-slava*, în DR, X₂, 1943, p. 233-277; *Toponimie ungurească în Transilvania medievală*, în „Transilvania”, 74, 1943, nr. 2, p. 113-130; SDT 174-177, 195, 225-240, 249, 292-303.

⁵ Vezi *Raportul dintre numele propriu și subiectul denominator*, în SO V 30-40.

limba română, în care pot intra și toponime sau nume de persoană străine, sunt creații românești și toponimele provenite din:

a) apelativele românești existente la un moment dat în limba română, indiferent de originea lor (moștenite din substrat sau din latină, formate în limba română, împrumutate din slavă, maghiară etc.). E adevărat însă că, în localitățile sau zonele unde alături de populația românească au trăit sau trăiesc și alte populații, este uneori dificil de precizat dacă anumite toponime au fost create de români pe baza apelativelor (atestare sau neatestare) împrumutate de la aceste populații sau create de populațiile respective și preluate (adaptate) de români⁶. Nu de puține ori poate fi vorba de creații independente, paralele⁷. De exemplu, în Bonțida⁸ CJ, locurile numite de români *Bărcu al Mare* (zăvoi și teren arabil între brațele Someșului), *Ciurgău* (izvor cu țeavă), *Imaş* (teren arabil și fânaț; înainte a fost fânaț și pășune), *Rât* sau *Rātu al Mare* (șes arabil în stânga Someșului; înainte a fost fânaț), *Tău* (șes cu teren arabil și fânaț, în stânga Văii Gădălinului; a fost un teren mlăștinos, cu bălți mari, unele amenajate pentru creșterea peștilor) etc. sunt numite de maghiari *Nagyberek*, *Csorgó*, *Nyomás*, *Rít* sau *Nagyrít*, *Tó* etc. Aceste toponime au putut fi create inițial atât de către români, cât și de către maghiari, pentru că *bărc* ‘pădurice de plop, răchiți, arini etc. (pe malurile unei ape curgătoare, dar și în altă parte)’ (< vechi magh. *berk* ‘idem’), *ciurgău* ‘izvor cu țeavă’ (< magh. *csorgó* ‘idem’), *rât* ‘fânaț (pe șes)’ (< magh. *rét* ‘idem’), *tău* ‘lac’ (< magh. *tó* ‘idem’) etc. sunt curențe în grai. „Românii – spune E. Petrovici (*Toponimie ungurească...*, p. 115) – pot forma sute de nume topice cu astfel de elemente de origine maghiară sau cu altele de origine slavă (*zăpodie*, *iaz*, *groapă*, *var*, *pleș*, *grohotă* etc.), de aceea numirile tot românești rămân”.

Cu apelative de origine maghiară, precum **chirilău* ‘dâmb rotund’ (< magh. *kerülő* ‘ocol, ocoliş, înconjur’), *hagău* ‘drum pe o pantă’ (< magh. *hágó* ‘idem’) etc., românii din Bonțida au numit unele locuri

⁶ Cf. Petrovici SDT 175, 176 etc.

⁷ Cf. E. Janitsek, *O clasificare în microtoponimie: nume topice românești de origine maghiară*, în SMO 77-78.

⁸ V. Dumitru Loșonți, *Numele de locuri din Bonțida*, în CL, XXII, 1977, nr. 1, p. 67.

Chirilău („sânt două *Chirilauă*, două dâmburi în formă de pită”: unul în *Valea Peteroaii*, numit și *Chirilău Popii*, și altul în *Valea Sânășelelor*), *Hagău* (drumul principal care duce din Bonțida în localitatea Sic; urcă pe o pantă repede de deal), pe când maghiarii le-au numit cu totul altfel: *Kerekdomb* (< *kerek* ‘rotund’ + *domb* ‘dâmb’; primul e atestat de la 1720: „A Kerek Dombnál), *Talabaló* etc.;

b) nume de persoană românești (de diverse origini) și străine, în formă primară ori sufixată;

c) toponime românești sau străine, prin derivare sau transferul numelui la un obiect geografic apropiat;

d) botezarea de către români a unor locuri cu numele unor localități, țări etc. străine.

O parte din materialul toponimic pe care-l discutăm în lucrare a fost extras din lucrări de toponimie (dicționare, monografii, studii, articole). O serie de nume ne-au fost comunicate de către colegii de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” (în primul rând V. Bidian și S. Vlad), dar și de alte persoane⁹. Relativ puține nume provin din lucrări cu caracter geografic sau din hărți. Cea mai mare parte din el este însă material personal, obținut de la peste 2000 de informatori, prin anchete directe în multe sute de localități din Transilvania și în vreo 20 din Oltenia. De aceea considerăm oportun să prezentăm succint metoda prin care l-am cules.

Cum intenția noastră a fost să înregistrăm, pe cât posibil exhaustiv, toponimele cunoscute azi de localnici din hotarele satelor lor și să obținem cât mai multe informații lingvistice și de altă natură care să ne ajute la o judicioasă interpretare a lor, am optat pentru metoda anchetei directe făcute cu mai mulți informatori.

Dintre toate metodele de adunare a materialului toponimic fără îndoială că ancheta pe teren¹⁰ este cea mai bună, oferind avantajul de a-l

⁹ Tuturor le mulțumim călduros și pe această cale.

¹⁰ Pentru felul în care a fost concepută și aplicată de diferiți cercetători, vezi M. Homorodean, *Cu privire la metoda culegerii pe teren a numelor topice*, în CL, X, 1965, nr. 1, p. 157-165, articol republicat, într-o variantă prescurtată, cu titlul *Metoda culegerii pe teren a numelor de locuri*, în *Dialectologica*, București, 1989, p. 29-32; [Dumitru Loșonți], *Dicționarul toponimic al Transilvaniei. Norme și principii de adunare și*

putea înregistra „de la sursa cea mai sigură, nemijlocită, și cu cele mai reduse șanse de a greși” (Dragu TG 124). „Attachés à la glèbe, comme le serf du moyen âge, les noms de lieu – spune Ernest Muret (*Les noms de lieu dans les langues romanes*, Paris, 1930, p. 6) – doivent, plus encore que tous les autres mots, être recherchés et reconnus sur le terrain, dans leur usage local et dialectal”.

Numele de locuri urmează legile de evoluție fonetică locală ale cuvintelor comune. Ca și în cazul acestora, forma din graiul local „est souvent la clef, elle est toujours [...] la pierre de touche de l'étymologie” (*ibid.*, p. 18). Este necesar ca ea să fie notată și literarizată corect. „Pronunțarea exactă a unui toponimic este de rigoare pentru oricine” (Jordan TR 16). De aici rezultă că ancheta directă trebuie făcută de un lingvist care stăpânește bine sistemul de transcriere fonetică. Asupra acestui deziderat a insistat Emil Petrovici. Cunoscut fiind că „adeseori forma oficială a unui toponim este așa de stâlcită încât e aproape imposibil de a-i recunoaște etimologia”, savantul clujean afirmă pe bună dreptate „că, pentru exacta cunoaștere a toponimiei noastre, este absolută nevoie de anchete toponimice întreprinse de lingviști care să noteze fonetic formele numelor de localități [= locuri] așa cum se aud în gura poporului” (SDT 138).

Am aplicat de la început principiul anchetării succesive a mai multor informatori sau serii de informatori, fiecare serie fiind compusă din cel puțin două persoane, pentru următoarele motive:

a) folosirea (pentru același obiect geografic a) aceluiași nume de către mai multe persoane demonstrează că numele respectiv îndeplinește, într-adevăr, „o funcție denotativă socializată” (Moldovanu *Principii* 76), fiind, deci, autentic, nu o creație de circumstanță a vreunui informator;

---

prelucrare a materialului, Cluj-Napoca, 1978, multiplicat. Cu unele detalieri și adăugiri, materialul a apărut sub semnătura noastră și a lui I. Roșianu, cu titlul *Principii și norme de culegere a materialului pentru Dicționarul toponimic al Transilvaniei*, în SO III 92-104; [Dragoș Moldovanu], *Ancheta toponimică*, [Iași], 1978, multiplicat.

b) un singur informator, oricât de bine ar cunoaște hotarul localității respective, poate să uite, să omită toponime sau explicații importante, mai ales dacă hotarul este mare și accidentat;

c) nu toți locuitorii unui sat cunosc toate numele locurilor din hotarul lor sau diferitele date care le-ar putea explica; de asemenea, nu toți sesizează particularitatea locului care a stat la baza numirii lui;

d) se întâlnesc cazuri (e adevărat, rare) când, în aceeași localitate, un loc oarecare este numit într-un fel de unele și cu totul altfel de alte persoane (vorbitoare ale aceleiași limbi) sau în mai multe feluri de către aceleași persoane;

e) în decursul timpului forma unor nume s-a schimbat. Ca și documentele istorice, care „oferă adesea forma arhaică, primordială, sau măcar una intermediară, care denunță originea” (Bogrea PIF 299-300), și graiul diferiților localnici poate conserva forma originară sau anumite variante din lanțul evolutiv care ne conduc spre aceasta. Vom da câteva exemple.

În ancheta efectuată împreună cu colegul S. Vlad în Muncelu AB, am notat de la informatorul I numele *Leoștior* [ljoșt'ór] purtat de un loc aflat nu departe de altul numit *Lazu*. Imediat ne-am dat seama că e vorba de o formă coruptă din *Lăștior*, ținând seama și de faptul că mai întâlnisem numele *Lăștioru* în Bezded SJ („e în pantă, arabil”) și Muncel CJ („teren plan, arabil; are un tău; o fost pădure pe acolo, în jurul lui” I). Informatorul al II-lea, fără nici un fel de sugerare, dă forma *Lăștioru* [lășt'óru] „o poi ană perfect circulară” și descrie locul numit *Lazu* ca fiind o „prelucă, da' mai mare ca *Lăștioru*”. La soția lui, învățătoare, și la un informator ocazional am observat tot forma coruptă, *Leoștioru*. *Lăștioru* este un derivat de la *Lazu*, cu suf. -*cior*: *Lăzcior > *Lăscior > *Lășcior > *Lăștior*¹¹.

¹¹ Cf. *căștioară* < *casă*, *Criștioru de Jos*, *Criștioru de Sus* localități HD < *Criș*, *meștioară* < *masă* (Homorodean SLT 63), *glăștior* < *glășcior* < *glăscior* < *glas*, *oștior* < *oșcior* < *oscior* < *os* (Popescu GG 101), *groștior* 'smântână' < *groșcior* < (*lapte*) *groscior* < *gros*, *Ruștior* sat BN < *Rus* etc. Mai adăugăm că tot în hotarul satului Muncelu AB există *Pleoștioarele* [pljoșt'órele] (< *Pleștioarele), numele unei „preluci” aflate nu departe de „dealul” *Pleașa* [plêșa]. Cf. « *Pleștioara* (*Pleșcioara*) „munte, în dosul Pleși” (< *Pleșa*) » (ibid. 145).

În localitatea Pui HD, colegul V. Bidian a notat de la informatorul principal (= I) utilizat pentru ALRR-Trans. toponimul [la grumulăză] „pantă”. Cum aceeași formă am întâlnit-o și noi la informatorul [= II] de la prima anchetă toponimică în localitatea respectivă, cu precizarea că „îs două m a m e l o a n e ; jos îs largi, sus îs ascuțite”, am explicat numele (v. CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 189) „din *grumuleze, forma de plural a apelativului **grumule(a)z* ‘mică ridicătură de pământ, movilă, delișor’ (derivat din *grumul[eu]* cu suf. *-e(a)z*; cf. *mirez* ‘mire’) sau, mai probabil, *grumulează ‘idem’, un derivat de la *grumul[eu]* sau **grumul[ie]* cu suf. *-ează*”. Am menționat cele trei forme posibile de singular pentru că nu știam cum numesc localnicii una din cele două ridicături și am considerat mai plauzibilă forma *grumulează, bazându-ne pe existența în localitate și în împrejurimi a cuvântului *foiază* (pl. *foieze* [fojéză] ‘fiecare din frunzele care învelesc știuletele de porumb; pănușă’, un derivat, tot cu suf. *-ează*, de la *foaie*, ca *sfârlează* de la *sfârlă*, *spetează* de la *spată* etc.

Am continuat ancheta după câțiva ani. De la (informatorul) III am consemnat forma *Grumurez* „două ridicături, una lângă alta, parc-ar fi două căpițe, clăi de fân” [lângă Detunata, Rotocol, Spe Hulpea]. Și IV o dă inițial pe aceasta, dar se corectează imediat: „îs două *Grumureze: Grumurezu Mic* și *Grumurezu Mare* două b o t u r i de deal așa ridicate”. Soția lui, referindu-se la ridicătura mai mare, știe că i se zice *Grumulez*.

În vorbirea următorului informator (V) am observat mai întâi cuvântul ca apelativ (*Cioaca lui Lesoi* „îi on grumurez, ca [și] când ai face on mușuroi, da-i mare, deal”, [plăt’ița mare] „deal întins, nu-i grumurez”) și mult mai târziu ca toponim: *Grumurezu* „îi on grumurez cât casa asta; îi formă rătundă” [lângă Ocoale, Calea/Drumu Federiului, Stăjeri] și, în altă parte a hotarului [lângă Detunata, Rotocol, Spe Hulpea], *Grumurezu Mare*, *Grumurezu Mic* „unu-i mai nalt și altu-i mai mic; două grumureze; îs rătunde”.

Referindu-se la cele două ridicături, informatorul I, pe care, de data aceasta, l-am anchetat și noi, folosește (ca, de altfel, și soția lui) atât forma de plural, *Grumuleze*, cât și cea de singular, *Grumulez* („este așa on grumulez și mai încolo altul; le zic oamenii și Grumulez și Grumuleze; îs două movile mari, una lângă alta”). Întrebat dacă mai

cunoaște un nume identic, localizează lângă Ocoale „o movilă mai mare” la care tot „*Grumulez* îi spune”.

Și alți informatori confirmă că numele există în două părți ale hotarului: *Grumureze* („îs două grumureze frumoase, vîrvuri înalte” [*], „îs două grumureze în Gura Detunății, *Grumurezu Mic* și *Grumurezu Mare*, ca două maidane mari” [**], „îs două: *Grumurezu Mic*, *Grumurezu Mare* [***]) și *Grumurezu* („spre Ocoale e numa unu; îi o țără grumurez, da’ nu mare” [*], „avem la Stăjeri, ... la Calea Federiului” [**], „[îi] cătă Calea Federiului, la Stăjeri” [***]).

Forma inițială este *grumurez*, un derivat de la *grum* (v. *infra*) cu suf. *-urez*, iar *grumulez* se datorează influenței lui *grumuleu* (v. *infra*). Pentru *-urez/-uleu*, cf. *buburez* 1. ‘călcâiul de la pâine, donț, colțuc’ (DA); 2 (în expr.) *a sta* (sau *a se pune*) *buburez* ‘a sta pe vine’ (DLR s.v. *pupurez*, ALRR-Trans. II h 183) – *bubuleu* (v. *infra*, s.v. BUBULĂU), *bumburez* ‘bob, boabă, grăunte de mazăre, fasole, porumb etc.’ (DA) – *bumbuleu* (v. *infra*), *pupurez* 1. ‘(prin Trans. și prin Banat; în expr.) *a sta* (sau *a se pune*) *pupurez* ‘a sta chircit, cu spatele curbat, a sta pe vine’ (DLR, ALRR-Trans. II h 183); 2. ‘(prin sud-vestul Trans.) pâine mică’ (DLR) – *pupuleu* (v. *infra*, s.v. PUPUIU).

Demn de semnalat ni se pare și cazul numelui unui loc din Agrieșel BN, localitate (de fapt un cătun) cu un hotar foarte mic, aflată într-o arie în care *ă* protonic se pronunță *a*. Din toponimele culese de la fiecare informator le vom reține pe cele care, într-un fel sau altul, au legătură cu el. Între toponimele apropiate *La Tău* și *Alașoru* „părău” date de primul informator e imposibil de stabilit vreo legătură. Forma *Alașoru* ni se părea obscură. Cuvântul avea aspectul unui diminutiv, dar nu ne era clară baza. Dacă ne-am fi limitat numai la această anchetă, am fi putut face cel mult o raportare hazardată la *alaș* ‘schelă; adăpost pentru vite la ospătării’ (DA). Etimologia cuvântului ni s-a clarificat o dată cu forma *Alașoru* „dâmbuc” obținută de la cel de-al II-lea informator. *Alășoru* provine, prin reducerea grupului *-cș-* la *-ș-* (cf. *porșor* ‘grămadă de fân, de trifoi etc. (de dimensiuni diverse)’ (DLR) < *porcșor* < *porcușor*), din *Alăcșor*, un diminutiv de la *Alac*. Până în acel moment al anchetei nu

știam dacă acesta din urmă mai există sau a dispărut, dar ne era cunoscut din multe localități din jumătatea de nord a Transilvaniei¹².

Ceilalți informatori au menționat: *Valea Alășorului* „vale”, *Fața Alășorului* „față” și *Alacu* „pământ drept; e cel mai rău pământ de pe hotar; e pământ sălbatic; sânt păraie prin el; acolo o fost și ceva lac; i-o spus *La Tău*” III; *Alacu* „teren sec, cu păr de porc; era și mlăștinis; și are tăuri permanente”, *Alașor* „e dincoace, sub *Alac*, o rădicătură de pământ cu dâmburi” și *Fața Alașorului* IV; *În Talașor* „vale” V; *Alacu* „dint-acela izvorăște Ploștina” și *Alacșoru* „vale; tăt din *Alacu* acela vine” VI; *Alacșor teren...*, *Valea Alacșorului* și *Tău* VII; *Alacșoru* „părău” și *Dosu Tăului* VIII; *Tău*, *Dosu Tăului* și *Alacșor* „o fost ceva l a c” IX. De la informatori ocazionali am mai notat formele *Talacșor*, *În Tălășor* și *Alașor*.

Printr-o falsă analiză, forma *Înt-Ală(c)șor*, cu prepoziția *înt-* (< *într-* = *întru*), folosită de multe ori înaintea unor cuvinte care încep cu o vocală¹³, mai ales cu *a*, a fost interpretată ca *În Tală(c)șor*, deci ca formată cu prepoziția *în*, putându-se detașa astfel formele *Tală(c)șor*, cu *t* aglutinat de la prepoziție. Cum *a* nu se mai găsea în poziție inițială, a trecut la *ă*, rezultând forma *Tălășor*.

Mergând pe teren, informatorii ne-au arătat într-o mică depresiune, o suprafață de cca 10 m², unde iarba mai verde și mai bogată „amintea” de lăcșorul de odinioară.

Așadar, anchetând mai mulți informatori, înregistrând diversele explicații și variante ale unui nume, datele în legătură cu acesta se verifică, se completează, ușurând cercetătorului calea spre a-i descifra înțelesul.

În alegerea informatorilor am avut în vedere următoarele cerințe: să fie localnici, să cunoască bine hotarul, să nu fi lipsit o perioadă mai mare de timp din localitate, să aibă pronunțare bună și auz bun. Ne-am orientat mai ales asupra oamenilor mai în vârstă, care au avut un contact

¹² Îl vom prezenta într-o contribuție viitoare.

¹³ Cf. *troaş* < *întru* + *oaș*, *Târlișua* < *într-Ilișua* etc., menționate de Ioana Anghel și Vasile Breban, *Contribuții la problema formării cuvintelor*, în CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 144-145.

îndelungat cu terenul: țărani, paznici de câmp, brigadieri agricoli, ciobani, pădurari, vânători etc. Cu aceștia am ținut un scurt instructaj, în care le-am vorbit despre scopul lucrării pe care urma să o elaborăm cu ajutorul lor, despre importanța numelor de locuri pentru cunoașterea istoriei și a limbii neamului, stârnindu-le interesul pentru materialul pe care doream să ni-l comunice. Totodată le-am cerut insistent să se exprime în graiul local. Numai după ce ne-am convins că au înțeles rostul adunării acestor nume și că sunt dispuși să ne stea la dispoziție pentru acest lucru, am început ancheta.

Ea s-a desfășurat acasă la informator, la școală, la primărie sau oriunde au existat condiții bune de scris pentru a putea nota bine și rapid toate relatările informatorilor. Aceștia au fost solicitați să parcurgă mintal întreg teritoriul, orientându-se după repere prestabilite (drumuri, cursuri de apă etc.), și să comunice toate numele de locuri cunoscute de ei, însoțite de:

- descrierea cât mai amănunțită a fiecărui element geografic denumit, indiferent de forma, mărimea ori importanța lui (deal, munte, bot de deal, vârf de deal sau de munte, coastă, stâncă, râpă, terasă, podiș, groapă, vale, pârâu, lac, mlaștină, poiană, fântână, izvor, drum, cărare etc.) sau de felul în care este (a fost) folosit (ca teren arabil, fânaț, pășune, livadă, pădure etc.).

- explicațiile pe care le cunosc localnicii în legătură cu originea diferitelor nume (apelativ, nume de persoană, întâmplări, legende etc.).

Toponimele au fost notate în transcriere fonetică, folosind sistemul de transcriere, uneori simplificat, al ALR. Au fost consemnate atât variantele fonetice ale unui toponim (de ex.: *Rocovicioara* alături de *Racovicioara*), cât și cele morfo-sintactice: formă articulată / formă nearticulată (*Coaste/Coastea*, forme de singular; *Coaste/Coastele*, forme de plural), forme diferite după gen (*Găvan/Găvană*, *Gropan/Gropană*) sau număr (*Părău/Părăuă*), dar și diferite la același număr (*Colți/Colțuri*, *Groape/Gropi*, *Vârtoape/Vârtopi*), forme cu prepoziție / forme fără prepoziție (*Poieni*, *În Poieni*, *La Poieni*, *Pe Poieni*), forme de nominativ-acuzativ / forme de genitiv-dativ (*Coastea/Coastei*, *Costii*).

Într-o arie (subdialectul crișean) în care apelativul *coastă* are forma de singular identică cu cea de plural, adică *coaste*, și *ț* este dur, [cȃste],

[costiță], [colț] pot reda atât un nume la singular (*Coaste, Costiță, Colț*), cât și unul la plural (*Coaste, Costițe, Colți*). Formele articulate (*Coastea, Coastei, Coastele, Coastelor, Costița, Costiței, Costițele, Costițelor, Colțul, Colțului, Colții, Colților*) ne vor lămurii în această privință. Același lucru este valabil și pentru alte categorii de nume, cum ar fi, de exemplu, cele provenite de la apelative derivate cu suf. *-oi, -oaie, -ar* (unde se conservă pronunțarea veche [-arî]) etc.: [gropoáie], [gropói], [colțári].

Înțelegând importanța deosebită a cunoașterii nemijlocite a particularităților locurilor pentru corecta explicare a numelor lor, importanță subliniată la noi, printre alții, de Vasile Bogrea¹⁴, Ovid Densusianu¹⁵, G. Giuglea¹⁶ și, în special, de M. Homorodean¹⁷, ori de câte ori timpul avut la dispoziție pentru anchetă și condițiile climaterice ne-au permis, ne-am deplasat cu informatorii pe teren, pentru a-i „solicita” acestuia date, elemente pe care aceștia n-au reușit să ni le furnizeze, alegând trasee sau înălțimi de pe care se puteau observa bine diferențele lui părți. Cu această ocazie am reluat ancheta, urmând, de obicei, traseul parcurs mental de informatori și notând toate completările lor (variante ale numelor, nume noi, explicații). Aceștia le-am adăugat propriile noastre observații privind forma, caracteristicile locurilor sau raporturile existente între anumite nume.

¹⁴ «Un criteriu decisiv poate fi, uneori, „cercetarea la fața locului” a elementului topografic: ea arată, de ex., dacă un nume ca *Arinoasa* sau *Ariniș* (*Aninoasa* sau *Aniniș*) derivă din *arină*, *anină* ‘nisip’ (...), ori din *arin*, *anin* ‘aune’» (PIF 304 nota 4).

¹⁵ „Asemenea discuțiuni nu pot avea caracterul științific bine stabilit, decât atunci când avem și configurația locului ce poartă acest nume și astfel, explicațiunei etimologice îi corespunde această configurație” (PTO 49). „Explicând denumirea *Coșomanta* ar trebui, din lipsă de fotografii, să fac o călătorie anume, până la *Coșomanta*, să mă conving dacă într-adevăr este un loc boltit și stâncos, sau nu” (ibid. 50).

¹⁶ „Un nume topic fiind înainte de toate un fenomen geografic și antropogeografic, el face legătura între om și pământ. Acest principiu cere neapărat să mergem la fața locului și să cunoaștem realitatea, dacă n-avem alte informații bune din publicațiile existente” (*Cuvinte* 309).

¹⁷ În articolele citate în nota 10.

După cum s-a văzut mai sus, toponimele provin, cu puține excepții, din apelative și antroponime. De aceea am fost preocupați în egală măsură și de culegerea acestora.

Foarte multe apelative au fost observate în vorbirea informatorilor. Imediat am cerut ca ele să fie definite. Altele au fost obținute ca răspuns la două chestionare întocmite în cadrul colectivului de onomastică de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. Toate au fost notate în transcriere fonetică (uneori simplificată). Cele necunoscute sau prea puțin cunoscute au fost inserate apoi într-o listă de cuvinte ale căror forme, sensuri și arii de răspândire am urmărit să le aflăm, prin întrebări directe, în localitățile anchetate ulterior. Am fost foarte atenți să nu fim „păcăliți” de informatori (bineînțeleș, în mod involuntar), așa cum, din păcate, s-a întâmplat¹⁸ și se întâmplă încă destul de des cu unii anchetatori, luând drept definiție a apelativului descrierea geografică a unui loc cunoscut informatorului, dar cu numele provenit dintr-un apelativ al cărui sens îi era necunoscut.

Datorită faptului că multe apelative nu au fost și nu sunt încă cunoscute sau sunt atestate în diferite contribuții, uneori greu de reperat, dar nu figurează în dicționare, mulți cercetători au căzut și cad în eroarea de a explica prin nume de persoană (atestare sau presupuse) toponime care provin din cuvinte comune. Chiar și în unele studii ale lui Emil Petrovici, cu toată scrupulozitatea care l-a caracterizat, s-au strecurat exemple de acest fel, e adevărat extrem de puține (în comparație cu ce întâlnim în lucrări ca DTB, DTRO etc.): *Boldan*, *Gugu*, *Pricea*, *Scorota*, *Zerdea* etc.

Dintre toponimele notate cu ocazia anchetei pentru ALR II în Petreștii de Jos CJ, Emil Petrovici a crezut (vezi *Toponimie ungurească...*, p. 115) că *Pricea* și *Zerdea* „sunt formate din nume de persoane”. *Pricea* „deal cu pădure” a rezultat, prin omiterea determinatului, din numirea inițială, notată de S. Vlad în satul vecin Cheia, *Pădurea de Price* „pădure frumoasă; o fost tăiată cu sfadă multă” I, „o fost pădure a orașului [Turda] și satul s-o bătut cu orașenii și le-o luat pădurea asta” V, *price*

---

¹⁸ O excelentă analiză a greșelilor de acest fel o reprezintă articolul lui Dragoș Moldovanu *Resemantizarea*.

însemnând ‘ceartă, neînțelegere; problemă litigioasă’. Cf., în zonă, și *Suai [= cea] de Price* „pășune” I, II (Pruniș CJ). *Zerdea* „a fost laștină [= mlaștină] acolo oarecândva” II, „șes... și sânt niște gropi cu izvoare” III provine din *zerde* ‘loc mlaștinos’ pe care l-am întâlnit în foarte multe localități din nordul orașului Gherla. E atestat în MCD I 28.

Printre hidronimele „terminate în *-ota*” care „au fost la început nume de persoană” Emil Petrovici (SDT 204) a inclus și numele a „trei pâraie” din masivul Retezatului: *Scorota Verde*, *Scorota Seacă* și *Scorota cu Apă*. Fără îndoială că un antroponim *Scorota*, neatestat de DOR sau DNFR, derivat de la *Scor(u)*, neatestat nici el în aceste lucrări, este posibil. Însă numele acestea n-au nici o legătură cu el, pentru că provin din *scórotă* ‘grohotiș’, curent în Țara Hațegului și Valea Jiului, dar neatestat de dicționare (inclusiv DLR). Cu mult înaintea noastră l-am întâlnit Ion Conea: «*scorotă* – „spunem unde e muntele stârmin rău și cură grăunțiș dă piatră di pă el ca la o moară”; *custură* – „spunem unde sânt numa cleanțuri și steiuri și *scorotă* [spațierea noastră, D. L.] la muntele ăl măi rău și măi înalt» (*Toponimia în harta țării*, în GG, III, 1944, nr. 1, p. 115), „*scórota* [spațierea noastră, D. L.] curge și ea pe văerugi între cular ele de cleanțuri” (*Om și natură* 459). Precizările informatorului Todea Pantilimon din Câmpu lui Neag HD (Valea Jiului) înlătură orice urmă de dubiu: *Scorota* „masiv muntos, mai jos stâncos, abrupt, calcaros, mai sus căldare glaciară”, *Scorota Seacă* e „zănoagă, fără apă; este pe acolo grohotiș mult”, *Scorota cu Apă* are „apă, izvor în ea”, iar *Moara Dracilor* „e în muntele *Scorota*; în continuu cure piatră de calcar pe ea; e o huruitură de pietriș de calcar pe-o pantă de munte”.

Toponimele fac parte din lexicul limbii. Întrebarea care se pune este însă dacă metoda onomasiologică poate fi utilizată în studiul lor. Răspunsul este ușor de dat. Din moment ce toponimul, ca celelalte categorii de nume proprii, nu este expresia unei noțiuni, nu desemnează o noțiune, ci are doar funcție denotativă, de individualizare strictă a unui anumit obiect geografic, rezultă că această metodă nu s-ar putea aplica aici. Așa cum arăta Dragoș Moldovanu (*Principii* 79) „sinonimia toponimică nu presupune diferențe între obiecte (sinonime ideografice), ci între semnele toponimice corespunzătoare aceluiași desemnat (= desemnante)”.

Cu toate acestea, onomasiologia este larg folosită în lucrările de toponimie, autorii făcând abstracție de desemnat și ținând seama exclusiv de semnificația lexemelor originare, a apelativelor.

Atrăgând atenția asupra faptului că izvorul a foarte multe toponime „trebuie căutat totdeauna și fără nici o șovăire în lexicul vorbirii curente”, pentru că ele au existat sau mai există ca apelative, Iorgu Iordan (TR 7) sublinia ideea că, „indiferent de originea lor lingvistică, aceste numiri trebuie tratate la fel cu elementele lexicale propriu-zise...”. De aceea și-a intitulat partea întâi a lucrării citate (p. 17-334) *Onomasiologie*. Fiind convins că cercetarea toponimiei trebuie să pornească de la semnificația etimologică a numelor de locuri, clasificarea acestora după criterii semantice i s-a părut inevitabilă, motiv pentru care le-a selectat și grupat, după modul cum au luat naștere, în patru categorii mari: 1. Topografice; 2. Sociale; 3. Istorice; 4. Psihologice¹⁹.

Împărtășim și noi părerea că scopul principal al toponimiei este studiul etimologic al numelor de locuri, adică găsirea formei primitive și a sensului originar, și în lucrarea noastră vom adopta o modalitate de studiu similară. Vom analiza așadar toponimele grupate în trei mari capitole, corespunzătoare celor trei forme principale de relief.

În interiorul fiecărui capitol, ele sunt studiate în articole în ordinea alfabetică a cuvintelor-titlu. În cazul familiilor de cuvinte, numai baza este la locul ei alfabetic, derivatele fiind tratate după ea. Cuvântul-titlu al unui articol este în forma literarizată, cu majuscule. Dacă un nume are (într-o localitate sau în diferite localități) mai multe variante lexicale, s-a ales ca titlu forma literară sau, în lipsa acesteia, cea mai frecventă ori mai apropiată de etimon.

Cu puține excepții, în fiecare articol se dau atestări ale toponimului din mai multe localități sau regiuni, pentru a contribui la conturarea ariei lui de răspândire. Forma este literarizată și (cu puține excepții) articulată. Când s-a considerat necesar, a fost reprodusă și în transcriere fonetică. În puține cazuri, evitându-se o literarizare riscantă, s-a dat numai în

---

¹⁹ În legătură cu unele inconsecvențe și ambiguități în încadrarea toponimelor mai ales în grupele 2-4, vezi Ion Toma, *Despre clasificarea numelor de locuri*, în AnL, XXIX, 1983-1984, p. 323-324.

transcriere fonetică. Dacă în mai multe localități sau surse ea (sau o variantă) este identică, n-a fost repetată, dându-se, după punct și virgulă, doar descrierea locului, făcută de cele mai multe ori de informatori, și, în paranteză rotundă²⁰, localizarea lui, conform cu *Indicatorul localităților din România*, București, 1974, de Ion Iordan, Petre Gâștescu și D. I. Oancea. În cazurile în care într-un județ există mai multe localități cu același nume, s-a menționat și comuna din care localitatea respectivă face parte.

---

²⁰ În câteva cazuri, când este vorba de un loc folosit în comun de două sau mai multe localități, numele acestora nu s-a menționat în paranteză.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- AAA = „Archivio per l'Alto Adige”, edito dall'Istituto di Studi per l'Alto Adige, Gleno-Roma-Bolzano-Firenze, 1906, ș.u.
- Alessio STC = Giovanni Alessio, *Saggio di toponomastica calabrese*, Firenze, 1939.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român* publicat... de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, de Sever Pop, Cluj, 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, de Sever Pop, Sibiu-Leipzig, 1942.
- ALR II SN = *Atlasul lingvistic român [II]*, serie nouă, vol. I-VII, [București], 1956-1972.
- ALRM II = *Micul Atlas lingvistic român* publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II, vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu, Leipzig, 1940.
- ALRM II SN II = *Micul Atlas lingvistic român [II]*, serie nouă, vol. II, [București], 1967.
- ALRR-Mar. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, I-IV, [București], 1969-1997.
- ALRR-Munt. Dobr. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, de Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, I-II, București, 1996.
- ALRR-Trans. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți, I-II, București, 1992, 1997.
- AnL = „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”. A. Lingvistică, Iași, I, 1951, ș.u.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara”. Seria Științe filologice, Timișoara, I, 1963, ș.u.
- Barcianu = Sab. Pop. Barcianu, *Dicționar român-german și german-român*. Partea I-a: *Română-germană*. Ediția a treia. Revidat și completat de dr. D. P. Barcianu, Sibiu, 1900.
- Bâldea Tel. = N. Bâldea, *Observații asupra toponimiei satului Telești (jud. Gorj)*, în CL, XVIII, 1973, nr. 2, p. 231-234.
- BL = „Bulletin linguistique”, publicé par A. Rosetti, Paris-București-Copenhague, I, 1933, ș.u.
- Boceanu Gl = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*, București, 1913.
- Bogrea PIF = Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971.
- BPh = „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, Iași, I, 1934, ș.u.

- Burețea *Toponimia* = Emilian N. Burețea, *Toponimia din nord-estul Olteniei, zona carpatică și subcarpatică a județului Vâlcea*. Rezumatul tezei de doctorat, București, 1984.
- Burețea CTR = Emilian N. Burețea, *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Craiova, 1994.
- Burețea *Entopice* = Emilian N. Burețea, *Entopice și toponime din nordul județului Vâlcea referitoare la adâncituri ale terenului*, în „Analele Olteniei”, serie nouă, 5, 1986, p. 267-272.
- CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, ... București, [1931].
- Candrea *Introducere* = I.-A. Candrea, *Introducere în toponimie, cu privire specială asupra toponimiei Olteniei și Banatului* (curs litografiat), 1927-1928.
- Candrea PT = I.-A. Candrea, *Probleme de toponimie* (curs litografiat), 1930-1931.
- Capidan TMR = Th. Capidan, *Toponymie macédo-roumaine*, în „Langue et Littérature”. Bulletin de la Section Littéraire, vol. III, No. 1 et 2, București, 1946, p. 5-130.
- Carabulea *Interfixul* = Elena`Carabulea, *Interfixul [vocală+] -l- în derivarea non-verbală din limba română*, în SMFC VI 115-135.
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine* [A-Putea], București, 1907-1914.
- CDER = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Universidad de La Laguna, 1958-1966.
- CDM = Th. Capidan, *Meglenoromâni, III: Dicționar meglenoromân*, București, [1935].
- CHEST. IV = Răspunsuri la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană*, Cluj, 1930. (Cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localității.)
- Cihac I-II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. [Vol. I.] *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M., 1870. [Vol. II.] *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort s/M., 1879.
- CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, I, 1956, ș.u.
- Codin CM = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung, [1901].
- Codin MN = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*, Câmpulung, 1922.
- Coman GI = Petre Coman, *Glosar dialectal*, București, 1939.
- Conea *Om și natură* = Ion Conea, *Om și natură în Țara Hațegului*, în „Sociologie românească”, III, 1938, nr. 10-12, p. 447-462.
- Conea ȚL = Ion Conea, *Țara Loviștei. Geografie istorică*, București, 1935.
- Conea *Vrancea* = Ion Conea, *Vrancea. Geografie istorică, toponimie și terminologie geografică*, București, 1993.
- DA = *Dicționarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacția lui Sextil Pușcariu], București, 1913-1949.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*. Ediția a doua augmentată, București, 1974.
- DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*, Bucarest, 1893-1895.

- DELR A-B = Gheorghe Bolocan, Elena Șodolescu-Silvestru, *Dicționarul entopic al limbii române*. A, în SCO I, 1965, p. 77-95; B, în SCO, II, 1996, nr. 1, p. 179-239.
- Densusianu ȚH = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915.
- Densusianu ILR I-II = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*. Vol. I: *Originile*; vol. II: *Secolul al XVI-lea*, București, 1961.
- Densusianu PTO = Ovid Densusianu, *Probleme de toponimie și onomastică* (curs litografiat), 1928-1929.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, [București], 1975.
- Diculescu EVG = C. Diculescu, *Elementele vechi grecești din limba română*, în DR IV₁, p. 394-502.
- DLR = *Dicționarul limbii române*, serie nouă [publicat de Academia Republicii Populare Române], tomul VI [M], București, 1965, ș.u.
- DM = *Dicționarul limbii române moderne*, [București], 1958.
- DNFR = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- Dobre Elemente = Maria Dobre, *Elemente metaforice în terminologia geografică populară și în toponimie*, în LR, XLIV, 1995, nr. 1-2, p. 59-65.
- DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.
- DR = „Dacoromania”. Buletinul Muzeului Limbei Române condus de Sextil Pușcariu, Cluj, I, 1920-1921, ș.u.
- Dragu TG = Gh. Dragu, *Toponimie geografică* (Partea I-a), București, 1973, multiplicat.
- Drăganu Rom. = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933.
- Drăganu TI = Nicolae Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928.
- DTB = *Dicționarul toponimic al Banatului*, Timișoara, 1984-1989: vol. I (A-B), vol. IV (F-G), vol. V (H-L) și vol. VI (M-N), de Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel; vol. II (C) și vol. III (D-E), de Viorica Goicu, Rodica Suflețel.
- DTRO I-II = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, sub redacția prof. univ. dr. Gheorghe Bolocan, vol. I, A-B, Craiova, 1993; vol. II, C-D, Craiova 1995.
- DU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune, [Craiova], [1930].
- FD = *Fonetică și dialectologie*, București, I, 1958, ș.u.
- Faiuc Drag. = Elisabeta Faiuc, *Toponimia comunei Dragomirești (jud. Maramureș)*, în SO IV, p. 300-322.
- Frățilă Contribuții = Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, 1993.
- Frățilă Secaș = V. Frățilă, *Toponimia văii Secașului-Târnavei*, în AUT, X, p. 129-170.
- Gămulescu ES = Dorin Gămulescu, *Elementele de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, București, 1974.
- Gâlcescu Gorj = T. Gâlcescu, *Cercetări asupra graiului din Gorj*, în GS, V, fasc. 1, 1931, p. 64-124.
- GDO = *Glosar dialectal Oltenia*, întocmit, sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu și Magdalena Vulpe, București, 1967.
- GG = „Geopolitica și geoistoria”. Revistă română pentru sud-estul european, București, I, 1936, ș.u.

- Giuglea *Cuvinte* = Gheorghe Giuglea, *Cuvinte românești și romanice. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, București, 1983.
- Giuglea-Orghidan B = G. Giuglea și N. Orghidan, *Branul în lumina toponimiei*, în CL, IV, 1959, nr. 1-2, p. 127-151.
- Giuglea-Țăra *Toponimice* = G. Giuglea, V. Țăra, *Toponimice românești din Munții Apuseni (Băișoara, Săcel, Muntele Săcelului)*, în AUT, IV, 1966, p. 197-219.
- GRG = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, București, [1961].
- GS = „Grai și suflet”. Revista Institutului de Filologie și Folclor, publicată de Ovid Densusianu, București, I, 1923-1924, ș.u.
- Guțu = G. Guțu, *Dicționar latin-român*, București, 1983.
- H I-XVIII = Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B.P. Hasdeu. (Manuscris legat în 18 volume. Cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată.)
- Homorodean SLT = Mircea Homorodean, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, 1980.
- Ioniță *Câlnic* = Vasile Ioniță, *Contribuții la cercetarea onomasticii din Câlnic (județul Caraș-Severin)* I. *Toponimia*, în *Studii de limbă, literatură și folclor*, II, Reșița, 1971, p. 77-92.
- Ioniță GT = Vasile Ioniță, *Glosar toponimic Caraș-Severin*, Reșița, 1972.
- Ioniță NLB = Vasile Ioniță, *Nume de locuri din Banat*, Timișoara, 1982.
- Iordan TR = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, [București], 1963.
- Ivănescu *Formarea* = G. Ivănescu, *Formarea cuvintelor în limba română*, în LR, XIV, 1965, nr. 1, p. 31-37.
- Janitsek ST = E. Janitsek, *Numele topice de pe teritoriul satelor Sălicea și Tăuți*, în CL, IX, 1964, nr. 1, p. 75-96.
- Janitsek *Șieu* = E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a râului Șieu*, în SMO, p. 111-151.
- Jb = „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig”, I, 1894, ș.u.
- LB = *Lesicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, Budae, 1825.
- Liuba-Iana M = Sofronie Liuba și Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*, Caransebeș, 1895.
- LM = A.T. Laurian și I.C. Massim, *Dicționarul limbei romane*, București, tomu I (A-H), 1871 [în realitate: 1873]; tomu II (colaboratori Iosef Hodoș și G. Barițiu: I-Z), 1876; tom. III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877].
- Loșonți *Contribuții* = Dumitru Loșonți, *Contribuții toponimico-etimologice*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 239-247.
- Loșonți *Cuc* = Dumitru Loșonți, *Cuc, cucă, gug, gugă și derivatele lor*, în LR, XXVIII, 1979, nr. 1, p. 51-61.

- Loșonți *Grum* = Dumitru Loșonți, **Grum, grumur și derivatele lor**, în CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 187-190.
- Loșonți *Țic* = Dumitru Loșonți, **Țic și derivatele sale**, în LR, XXXIV, 1985, nr. 3, p. 200-208.
- Loșonți *Țuț* = Dumitru Loșonți, **Țuț, țuță și derivatele lor**, în SCL, XXXI, 1980, nr. 1, p. 89-96.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952, ș.u.
- LRg I-II = *Lexic regional*, I, București, 1960; II, București, 1967.
- LST = *Lucrările Simpozionului de toponimie* – București, iunie, 1972 –, București, 1975.
- Macovei *Termeni* = Gabriela Macovei, *Termeni geografici populari din Vrancea pentru noțiunea de 'vârf ascuțit' și reflexele lor toponimice (I)*, în AnL XXIX, 1983-1984, p. 457-502.
- Matasă CD = Preot C. Matasă, *Câmpul lui Dragoș. Toponimie veche și actuală din județul Neamț*, București, 1943.
- Mărușca *Borod* = Nicolae Mărușca, *Graiul comunei Borod. Consonantismul, lexicul și onomastica*, în „*Cercetări de limbă și literatură*”, III, Oradea, 1970, p. 31-70.
- MCD = *Materiale și cercetări dialectale*, I, [București], 1960; II, Cluj-Napoca, 1983.
- MDGR = *Marele dicționar geografic al României*, I-V, București, 1898-1902.
- Moldovanu *Chestionar* = [Dragoș Moldovanu], *Chestionar toponimic și entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic*, Iași, 1978.
- Moldovanu *Principii* = Dragoș Moldovanu, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în AnL, XXIII, 1972, p. 73-100.
- Moldovanu *Resemantizarea* = Dragoș Moldovanu, *Un fenomen ignorat în anchetele dialectale: resemantizarea toponimelor*, în AnL, XXX, 1985, p. 23-32.
- NALR-Banat = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, I, București, 1980.
- NALR-Banat. *Date* = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat. Date despre localități și informatori*, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, București, 1980.
- NALR-Cr. = *Noul Atlas lingvistic român. Crișana*, de Ionel Stan, Dorin Urișescu, vol. I, București, 1996.
- NALR-Mold. Bucov. = *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, I, București, 1987.
- NALR-Olt. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, [vol. I-III] sub conducerea lui B. Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, I-V, București, 1967-1984.
- Oros ST = Marius I. Oros, *Studii de toponimie*, Cluj-Napoca, 1996.
- Novacovici CB I-II = Emilian Novacovici, *Cuvinte bănățene*, I-II, Oravița, 1924-1931.
- Papahagi GFM = Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București, 1925.
- Papahagi *Cercetări* = Tache Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*, în GS, II, fasc. 1, p. 22-89.
- Pascu *Suf.* = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916.

- Pașca GI = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni*, București, 1928.
- Pătrășcanu ZC = Traian Pătrășcanu, *Toponimia comunelor Zlatna și Ciugud din raionul Alba*, în „Apulum”, VI, 1967, p. 675-697.
- Petrovici SDT = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970.
- PEW = Dr. Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element*, Heidelberg, 1905.
- Philippide OR I-II = Alexandru Philippide, *Originea românilor*, vol. I. *Ce spun izvoarele istorice*, Iași, 1923; vol. II. *Ce spun limbile română și albaneză*, Iași, 1927.
- PO = M. Homorocean, E. Janitsek, M. I. Oros, I. T. Stan, O. Vințeler, Piroška Benedek, Al. Cristureanu, *Probleme de onomastică*, Cluj-Napoca, 1980.
- Popescu GG = Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lângă munte*, Craiova, 1980.
- Popescu Termeni = Radu Sp. Popescu, *Termeni entopici dialectali caracteristici Banatului, nordului Olteniei și sud-vestului Ardealului*, în CL, XXIX, 1984, nr. 1, p. 58-65.
- Porucic L = T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română*, Chișinău, 1931.
- Pușcariu LR I-II = Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, București, 1940; vol. II. *Rostirea*, București, 1994.
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. a III-a, Heidelberg, 1935.
- Rusu Nume = Gr. Rusu, *Nume de locuri din nord-estul Transilvaniei*, în SMO, p. 153-180.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, I, 1950, ș.u.
- SCO = *Studii și cercetări de onomastică*, I, Craiova, 1995, ș.u.
- SDLR = August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.
- SMFC I-VI = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I-VI, București, 1959-1972.
- SMO = *Studii și materiale de onomastică*, [București], 1969.
- SO I-V = *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, I 1976, II 1981, III 1982, IV 1987, V 1990.
- Stan Soh. = I. T. Stan, *Toponimia comunei Sohodol (jud. Alba)*, în PO 159-207.
- Suflețel Aspecte = Rodica Suflețel, *Aspecte dialectale ale toponimiei din Gorj*, în MCD II 260-275.
- Suflețel Ilovița = Rodica Suflețel, *Toponime din comuna Ilovița (județul Mehedinți)*, în „Philologica”, II, 1972, p. 89-97.
- StUBB = „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, series Philologia, Cluj, I, 1956, ș.u.
- Șandru-Brânzeu Jina = D. Șandru, F. Brânzeu, *Printre ciobanii din Jina*, în GS, V, 2, 1931-1932, p. 300-350.
- Tamás E = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapesta, 1966.
- Tănase PS = Eugen Tănase, *Toponimia comunei Poiana Sibiului*, în AUT, V, p. 9-47.
- TDRG = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I-III, Bukarest 1903-1924.
- Teaha CN = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*, [București], [1961].

- Todoran GI = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal alcătuit după două manuscrise din Biblioteca Centrală de la Blaj din 1887*, Cluj, 1949.
- Tomescu GO = Mircea Tomescu, *Graiul din județul Olt*, în „Ethnos”, II, 1942-1943, fasc. 1-2, p. 31-132.
- TRM = G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan, *Toponimia comunei Râu de Mori (Țara Hațegului)*, în FD, V, p. 41-66.
- Țâra Frij = Vasile Țâra, *Originea numelui topic Frij*, în LR, XIX, 1970, nr. 1, p. 51-57.
- Udrescu GI = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*, București, 1967.
- Vasilii Sufixe = Laura Vasiliu, *Sufixe substantivale r expresiv*, în SMFC V 37-46.
- Vârcol GV = V. Vârcol, *Graiul din Vâlcea*, București, 1910.
- Viciu GI = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*, București, 1906.
- Vințeler Microtoponimia = O. Vințeler, *Microtoponimia din satele Cisteiu de Mureș, Micloșlaca, Uioara de Jos, Uioara de Sus (Jud. Alba)*, în PO 210-249.
- Vulcu Termeni = B. Vulcu, *Termeni geografici de origine populară în împrejurimile Orăștiei*, în „Terra”, II, 1970, nr. 4, p. 78-80.

Când ne referim la materialul încă nepublicat adunat pentru atlase, după sigla fiecăruia urmează numărul întrebării din chestionarul respectiv (ALR I, ALR II, NALR), despărțit prin bară oblică de numărul (numerele) cartografic(e) al(e) localității (localităților) anchetate.

În cazul câtorva cuvinte sau sensuri menționate după DA ori DLR am indicat și sursele de unde aceste dicționare le cunosc, utilizând abrevierile lor.

ALTE ABREVIERI

abruzz.	= abruzzez	ms.	= manuscris
adj.	= adjectiv	Munt.	= Muntenia
adv.	= adverb	nap.	= napolitan
alb.	= albanez(ă)	n. germ.	= neogerman
ar.	= aromân(ă)	n. p.	= nume de persoană
art.	= articulat	nr.	= număr
Ban.	= Banat	Olt.	= Oltenia
bg.	= bulgar(ă)	op. cit.	= opera citată
Bucov.	= Bucovina	p.	= pagină
calabr.	= calabrez(ă)	p. e x t .	= prin extensiune
cat.	= catalan(ă)	pis.	= pisan
ceh.	= ceh(ă)	pl.	= plural
cf.	= ‘compară’	pol.	= polonez(ă)
com.	= comună		
cors.	= corsican(ă)		

dim.	= diminutiv(al)	poles.	= dialectul din Polesine
dr.	= dacoromână	pop.	= popular
ex.	= exemplu	port.	= portughez(ă)
f.	= feminin	prov.	= provensal(ă)
fasc.	= fasciculă	pș.	= planșa
fig.	= figurat	reg.	= regional
fr.	= francez(ă)	rom.	= românesc
f. t.	= foaie topografică	rus.	= rus(ă)
h	= hartă	s.	= substantiv.
germ.	= german(ă)	scr.	= sârbocroat(ă)
gr.	= gre(a)c(ă)	sg.	= singular
ibid.	= <i>ibidem</i>	sic.	= sicilian
it.	= italian(ă)	sil.	= silabe
jud.	= județ	sl.	= slav(ă)
[k]	= [răspuns corectat în:]	slov.	= sloven(ă)
în e x p r .	= în expresia	sp.	= spaniol(ă)
lat.	= latin(ă)	spec.	= special
lat. pop.	= latin(ă) popular(ă)	suf.	= sufix
<i>loc. cit.</i>	= locul citat	s. v.	= <i>sub voce</i>
m.	= masculin	ș. u.	= și următorii, următoarele
magh.	= maghiar(ă)	tc.	= turcesc
mediogr.	= mediogrec	tom.	= tomul
mevl.	= megleno-român(ă)	Trans.	= Transilvania
Mold.	= Moldova	ucr.	= ucrainean(ă)
var.	= variantă	ung.	= unguresc
v. bg.	= vechi bulgar	v.	= vezi
v. fr.	= vechi francez	v. gr.	= vechi grecesc
v. germ.	= vechi german	vol.	= volum
		v. sl.	= vechi slav

Simbolurile pentru județe

AB = Alba
 AG = Argeș
 AR = Arad
 BC = Bacău
 BH = Bihor
 BN = Bistrița-Năsăud
 BR = Brăila

IF = Ilfov
 IL = Ialomița
 IS = Iași
 MH = Mehedinți
 MM = Maramureș
 MS = Mureș
 NT = Neamț

DUMITRU LOȘONȚI

BT = Botoșani
BV = Brașov
BZ = Buzău
CJ = Cluj
CS = Caraș-Severin
CT = Constanța
CV = Covasna
DB = Dâmbovița
DJ = Dolj
GJ = Gorj
GL = Galați
HD = Hunedoara
HR = Harghita

OT = Olt
PH = Prahova
SB = Sibiu
SJ = Sălaj
SM = Satu Mare
SV = Suceava
TL = Tulcea
TM = Timiș
TR = Teleorman
VL = Vâlcea
VN = Vrancea
VS = Vaslui

Dacă în cadrul unui articol numele unei localități se repetă, n-a mai fost indicat județul.

Inițialele colegilor care ne-au comunicat material

A. P. = Augustin Pop
E. P. = Eugen Pavel
G. T. = Grigore Tira
I. F. = Ioan Faiciuc

I. R. = Ioan Roșianu
S. V. = Sabin Vlad
V. B. = Viorel Bidian

Prin I, II, III etc. sunt notați informatorii principali dintr-o localitate, iar prin [*], [**] etc., cei ocazionali. Relatările lor sunt reproduse literarizat, între ghilimele.

I. TOPONIME ROMÂNEȘTI PENTRU NOȚIUNEA 'RIDICĂTURĂ, ÎNĂLȚIME'

ACELE CLEOPATII I sau **Acele Cleopatrii** „două stânci rele, ascuțite” II (Sărata SB): *ac* (pl. *ace*) ‘stâncă ascuțită’ (Sărata, Viștea de Sus BV etc. V. și DELR A 77).

BISERICĂ. Biserica Frăsinetanilor „o piatră mai mare, țuguată” (Răchițele CJ); **Biserica Moțului** „stâncă în [muntele] *Padiș*” (Poiana Horea CJ); **Biserica Vacilor** „stâncă pe ‘malul râului Lăpuș’ (Berchezoaia MM: G. T.); **Biserica lui Hribă** „stâncă mare... de forma unei biserici” (Bixad SM: comunicat Gheorghe Șerbănescu); **Bisericile** „locuri rele, îs numa țancuri” IV (Viștea de Sus BV); „stânci” (Cloșani GJ: DTRO I 317) etc.: *biserică* ‘stâncă sub formă de turlă înaltă. Formă de relief întâlnită în zonele montane calcaroase’ (ibid.).

BISERICUȚA „stâncă” (Vișeu de Sus MM); **Bisericuța** „e ca o biserică colțul acela” I Sohodol BV sau **Colțu Bisericuții** „este forma unei bisericuțe, colț ascuțit ca o turlă de biserică” II Moieciu de Sus BV; **Besericuța** stâncă (Buru CJ) etc.: creații metaforice de la *bisericuța* sau provenite din **bisericuță* ‘stâncă în formă de biserică’.

BOBEICA „pădure în vârful dealului” I (Chiraleș BN); „teren înalt, deal” II (Domnești BN); „deal, vârv de deal” II (Rebrișoara BN); „loc rătund, rătunzit” I (Satu Nou BN. E același cu *Dealul Bobeica*, menționat de Rusu *Nume* 160); „loc cu ridicături, cam o gropană” (Voșlăbeni HG); „așezătură și deal” I, „e acum la Deda, e puțină groapă și puțină bâtcă, dâlmă” II, „loc jos pe lângă un părau” III (Dumbrava MS) etc. Ca nume de dealuri, piscuri sau munți se mai întâlnește în Moldova și

Bucovina (BC, IS, NT, SV: v. MDGR I 480; Matasă CD 48; CHEST. IV 73/546-c-1 etc.).

Provine de la apelativul *bobéică* (var. *bobeáucă*, *bobéucă*), atestat în toată zona muntoasă a Bucovinei și în jumătatea nordică a Moldovei cu sensul ‘vârf de deal rotunjit’, ‘deal cu vârful rotunjit’ (Moldovanu *Resemantizarea* 26) și în 3 localități din Maramureș cu sensul de ‘vârf ascuțit ca un țamburuș’ (DELR B 210). Aria apelativului cuprindea odinioară și nord-estul Transilvaniei.

După Dragoș Moldovanu (*loc. cit.*), sensul ‘fund de vale adâncă sub o bâtcă’ dat de A. Gorovei din munții Sucevei, extins în CADE la „Moldova și Bucovina” și pătruns prin tradiție lexicografică și în alte lucrări, este, foarte probabil, greșit, fiind vorba de o resemantizare de la numele pârâului „care trebuie să fi fost o polarizare de la cel al bâtcii sub care curge”.

N-ar fi exclus, totuși, să fie real. În sprijinul lui ar veni atestarea ‘vale adâncă ca o scobitură’ la Broșteni SV (DELR B 210) și, dacă descrierile locurilor făcute de informatori sunt exacte și numele nu s-a transferat de la referentul inițial, câteva toponime: **Bobeica** „e la (= aparține de teritoriul satului) Budacu de Jos; e loc ca o covată” I Sântioana BN; **Bobeauca** „îi o t a r n i ț ă pe deal în pădure; o c o v a t ă ca o tarniță pe cal” (Sângeorz-Băi BN).

BOBEREICA „pantă, cu l m e înaltă și deasupra e o așezătură” IV, „fânaț; sânt nește căsi și este on pic de d â l m ă acolo” V (Ibănești MS); „v â r v de deal” I (Morăreni MS): *boberéică* (pl. *boberéici*) „dâlmă, bucată de loc mai ridicat” (Toaca MS). Cf. *bobeică*.

BOBÂLCA „de al” (Bârzești VS: MDGR I 481), în caz că nu provine dintr-un antroponim (v. DNFR), are la bază apelativul *bobâlcă* ‘vârf de deal rotunjit’, ‘deal cu vârful rotunjit’ (Moldovanu *Resemantizarea* 26), sens dezvoltat de la cel de ‘umflătură’ (v. DA). Cf. *bobârcău* ‘ridicătură mică de teren’ (Măceu HD: DELR B 210).

BOBÂLNELE „îs mai multe d â l m e care pleacă dintr-un loc” (Petros HD): *bobâlnă* (pl. *bobâlne*) ‘vârf de deal rotunjit’, ‘deal cu vârful rotunjit’ (Bolotești VN), cuvânt pe care Dragoș Moldovanu (*loc. cit.*) îl

consideră o variantă a lui *bobeică*. Cf. *bobâlnău* ‘ridicătură mai mică de teren’ (Poienari, reședința com. Poienarii de Muscel AG: DA).

BOLDU „d â m b” I (Cășei CJ); munte înalt de 1659 m, la nord de Căndești AG²¹; pisc (Valea Popii AG: Codin MN 91); „ridicătură de pământ, deal mai mic, un boldeac” (Hobița GJ: comunicat N. Bâldea); **Boldu Grindului** „bold înalt, frumos, cu pădure pe el” II, „bold, teren mai ridicat” III Ciocan AG, „pisc larg, mamelon” I, „loc rotund” [*] Șirnea BV; **Boldu Șutului** „stâncă” I (Rodna BN); **Boldu Viștii Mari** „vârf de munte foarte ascuțit” I, „vârf înalt, ascuțit..., în legătură cu Moldoveanu” II, „un colț ocolo sus la munte, un jgheab mare” III (Viștea de Sus BV) etc.: *bold* (pl. *bolduri*) ‘vârf de piatră’ (Cloșani MH: ALR I 400/837), „delucean, ridicătură de pământ” (Dejani BV), „ridicătură mai mică de pământ; măidan” (Fundata BV), ‘ridicătură de pământ în formă de clai’ (Gura Văii BV), „deal, un fel de muchie” (Șirnea), „loc înalt” (Ucea de Sus BV) etc., sens neatestat de dicționare, dezvoltat din cel fundamental ‘obiect ascuțit cu care se împunge sau se înțepă ceva’ (DA).

Ca nume propriu apare frecvent în Oltenia, iar apelativul se întâlnește și în localități din AG, GJ, MH, OT și TR (v. DTRO I 350).

BOLDAN, BÂLDAN, BULDAN. Se întâlnește, ca toponim și apelativ, în Țara Bârsei, Țara Oltului, nordul Munteniei și Olteniei etc.: **Boldanu** deal (Breaza BV); ridicătură, muchie de formă conică în vârf (Drăguș BV); „poieniță rotundă într-o muchie” (Lisa BV); „deal, muchie” II (Mărgineni BV); „ridicătură ca un mamelon mare” I, „muchie mai rotundă, pisc mai rotund” V (Oprea Cârțișoara, localitate contopită cu Cârțișoara SB); „un boldan pe Plaiul Buceciului” I (Sohodol BV); „vârf” I, „loc mai înalt” II, „pisc înalt, un bold al muntelui, înalt, ăl mai înalt; e rotund, adunat ca o căciulă în vârf” IV (Ucea de Sus BV); „zgheab mare, rotund și ascuțit” (Viștea de Jos BV); deal (Rucăr AG: Codin MN 91); deal (Țigănești AG: ibid.); **Boldanu** „maidan nalt, frumos” I, „muchie

²¹ Vezi *Harta turistică a masivului Iezer-Păpușa*, anexată la sfârșitul lucrării lui N. Popescu, *Iezer-Păpușa*, [1963].

ridicăță, exact ca un buldan” II (Pietrișu VL); **Bâldanii Pili** sau **Clăile din Pila** „doi munți așa alături; sânt exact ca niște clăi” II (Olănești VL) etc.: *boldán* (pl. *boldáne*) „vârf de munte inaccesibil, colț” (Predeal BV: DA), „dâلمان” (Arpașu de Sus SB), „deal mai mic, delicean” (Cârțișoara), „ridicătură mai mică de pământ, măidan, deal, deluleț” (Fundata BV), „loc mai ridicat” (Moieciu de Jos BV), „mamelon, teren mai ridicat” (Poarta BV), „movilă” (Sărata SB), „jgheab” (Scorei SB), „colț mare” (Sohodol), „ridicătură de teren” (Șimon BV), „deal” (Șirnea BV), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Șoimari PH: CHEST. IV 91/448), „movilă mare” (Ucea de Sus) etc.; *bâldán* (pl. *bâldáni*) ‘ridicătură, munte’ (Olănești); *buldán* (pl. *buldáne*) „teren ridicat, deal” (Pietrișu). Cunoscând dintr-o hartă turistică oronimul **Boldan** (poate unul din cele citate de noi), Emil Petrovici (SDT 205) îl enumeră greșit printre „câteva nume de munți din masivul Făgărașului care pot fi ușor recunoscute ca nume de persoană”.

În aceeași zonă se întâlnesc și diminutivele:

boldănăș (pl. *boldănășe*) (Sohodol), < *boldan* + suf. *-aș*;

boldănîț (pl. *boldănîțe*) (Sohodol), < *boldan* + suf. *-iț*;

boldeác (Hobița GJ. V. *supra*, s.v. BOLD), < *bold* + suf. *-eac*;

boldulét (pl. *bolduléte*) ‘ridicătură mai mică de pământ’ (Fundata: ALRR-Trans. 1644/454), < *bold* + suf. *-uleț*.

BORDU „este o piatră mare, rotundă” (Vâlcelele Bune HD); **Bordu Albinii** „cleanț așa mare” XII și **Bordu Scoabelor** „e un bord cât o casă” XII (Petros HD); **Bordu lui Adam** „stâncă” [*] (Merișor, com. Bănița HD); **Bordu Rostoveanului** „cleanț mare” și **Borzii** „cleanțuri, stânci” (Câmpu lui Neag HD) etc.: *bord* (pl. *borzi*) „cleanț mare, stâncă” (Crivadia HD), „piatră mai mare” (Păucinești HD), ‘bolovan’ (Clopotiva HD), răspândit nu numai în sud-vestul Transilvaniei, ci, la fel ca toponimul, și în Banat (v. DTB II 112) și în nordul Olteniei (v. Popescu GG 119; Suflețel *Aspecte* 268-269; DTRO I 356, 358).

BUBULĂU. După Ion Moise (*Note etimologice (microtoponimie)*, în LR, XXII, 1973, nr. 6, p. 579), **Bubulău** sau **Bubulău Curăturii** „deal ca o movilă mare, ca un buboi” (Pârâești, sat desființat, înglobat la Stănești

AG) nu provine din apelativul *bubulău*, despre care precizează că nu există în graiul local și crede „că nici nu a existat”, ci „este o creație metaforică pentru denumirea locului respectiv. S-a format din *bubuliță* prin substituirea de sufix. Diminutivul *bubuliță* nu era adecvat pentru denumirea unui deluleț. De aceea de la acest cuvânt s-a format augmentativul *bubulău*”.

Cum nu putem crede într-o asemenea explicație, avem convingerea că toponimul are la bază apelativul **bubulău*, o variantă a lui *bubuléu* (pl. *bubuleăuă*) „dâmb rotund”, întâlnit de noi în Săcuieu CJ. Cf. *cuculeu/cuculău, ghergheleu/gherghelău* etc.

Dacă am da crezare DELR B 227, *bubulău* ar fi atestat la Corbi AG, cu sensul ‘movilă mare ca un buboi’. Ținând însă seama de faptul că Ion Moise a precizat că satul Pârâești face parte din com. Corbi și observând că definiția apelativului este identică cu descrierea geografică a locului făcută de informator, bănuim că nu e vorba de atestarea apelativului, ci de o greșeală, persoana care a fișat pentru DELR contribuția lui Ion Moise luând descrierea locului drept definiție a apelativului.

Bubuleu provine prin asimilare din **bobuleu*, un derivat cu suf. *-uleu* de la *bob* ‘vârf de deal’ (Alimpești GJ: DTRO I 340), ‘bolovan mare, țuguat’ (în localități din AB, AG, BZ, CT, DJ, HD etc.: ibid.), metaforă de la *bob* ‘mic obiect rotund’. Cf. *bumbuleu, muțuleu* etc.

Grăitoare în acest sens este și legenda hărții 36 din NALR-Banat I, care atestă atât cuvântul-bază *bob* (în sintagma *bobul ochiului*) ‘globul ocular’ (Jdioara TM), cât și variantele *boboleu* ‘idem’ (Pecinișca CS) și *bubuleu* ‘iris’ (Plavișevița MH, Armeniș CS), rezultate prin asimilare (progresivă și regresivă) din derivatul **bobuleu*. Mai adăugăm că *bubuleu* înseamnă și ‘albul ochiului’ (în sintagma *bubuleul la ochi*: Ieșelnița MH: ibid. h 34/2), ‘(în zona Porților de Fier) cercul mic de la plită’²².

BUCA „de al” (Valea Mare AG: Codin MN 92); „loc izolat” (Ciomăgești AG: MDGR I 664); „e o coastă mare” I, „e chiar ca o bucă” II (Pădurenii, com. Mintiu Gherlii CJ); „ridicătură foarte frumoasă; e chiar ca un ou” I, „dâmb rotund” II, „de al” III (Sălișca CJ); **Buca**

²² Vezi *Glosarul din zona Porțile de Fier*, ms., elaborat în cadrul Institutului de Fonetică și Dialectologie „Al. Rosetti”.

Babii „dâlmă mare” I, „deluț” III (Tritenii de Jos CJ; cf. și CHEST. IV 73/292); **Bucile** „două mameloane de 5-6 m lângă Vale” (Deleni CJ: S.V.); „îs ca niște buci de cur” (Bedeciu CJ); **Bucile** IV sau **Bucile Curului** I-III „două dealuri” I, II despărțite de o „cărare” I, de o „hudă” II (Avrig SB); **Bucele Curului** „două movile alăturate” (Gălbinași BZ: MDGR III 44); **Bucile Curului** loc (Pădina Mică MH: ibid. I 667; figurează și în DTRO I 389); două ridicături de teren în forma unor fese (Racovița SB); **Bucile Fătoaii** „două ridicături” II (Căianu Mare BN); **Bucile Popii** două ridicături (Cozma MS) etc.: *búcă* ‘ridicătură rotundă’ (Sântioana CJ. *Gredina Dascălului* „îi între nește coaste, buci de cur spurcate, dâmburi cu pietri, pietroase”), sens neatestat de dicționare, dezvoltat prin metaforă de la cel de ‘fesă’.

BUȘOARELE „uliță” II (Căianu Mic BN); „dealuri mici, succesive” (Cățcău CJ): *bucșoără (pl. *bucșoare), diminutiv de la *bucă* (v. *supra*).

BULBUCU „e o piatră foarte mare” (Feneș AB: V. B.); „loc bulbucut, deluț” (Ocoliş AB: V. B.); „munte; e un deal bulbucut, o formă rotundă” (Arți AB: V. B. Se pare că e același cu *Bubucu* „deal”, notat de Șandru-Brânzeu *Jina* 325); deal (Balșa HD: CHEST. IV 73/110): *bulbúc* „ridicătură de pământ, ou de pământ” (Spermezeu BN), „ridicătură de pământ mai mică, ca o corfă” (Sărata SB), sens neatestat de DA, dezvoltat prin analogie de la cel de ‘bășică de apă, de săpun, de șpumă etc.’. *Oțelele* „sânt așa 3 bulbucuri” [*] (Valea Groșilor CJ). DELR B 232, care-l cunoaște din Bârsana MM și Tilișca SB cu sensul ‘ridicătură de pământ pe coasta unui munte’, îl explică greșit din „*bulb* + suf. *-uc*”. Cf. *bulbucătură* ‘bubă [de teren] mai mare și mai lătăreață’ (Porucic L 27).

BUMBLEU „o fost on deal în dunga Mureșului” I, „o fost on pic de muche de deal între drum și Mureș; l-o netezit cu buldozerul” II, „grămadă de pământ cât o casă” III (Sărăcsău AB); „spinare de deal, deal” (Săliște CJ); **Bumbuleu** I, III, [***], **Dealu Bumbuleu** I-III, [*, **], **Dealu Bumbuleului** I, [**] „dâlmă” I, „deal rotund ca on ou” [**], „on bumbuleu; e așa rotund ca o minge; îi on deal

bumbuleu” III și **După Bumbuleu III**, [***] (Pădureni, com. Ciurila CJ): *bumbuléu* (pl. *bumbuléie*: Ciurila; Livada, com. Petreștii de Jos CJ etc.) „deal, dâmb rotund; vârv rotund” (Lita CJ), „deal rotund, vârv rotund de deal” (Ciurila), „deluț” (Pădureni, com. Ciurila) etc. *Chiciora* „îi on b u m b u l e u ” (Livada, com. Petreștii de Jos), *Chicera Barhoneștilor* „îi așa on b u m b u l e u de deal rotund și nalt, oblu deasupra” (Mărișel CJ: S. V.), *Țigla* „dâmb; este on b u m b u l e u ’ (Pădureni, com. Ciurila) etc.

Ca substantiv, *bumbuleu* mai are sensurile: „ceva [obiect] rotund” (Făgetu Ierii CJ, Săliște, Petreștii de Sus CJ), „ceva [obiect] rotund, fain, globuleț ceva” (Petreștii de Mijloc CJ), ‘boboc de floare’ (Săcele BV: ALRR-Trans. 1339/445) și ‘(în zona Porților de Fier) pupilă’²³, iar ca adjectiv înseamnă ‘rotund, sferic’, fiind atestat de Romulus Todoran (*Material dialectal. II. Graiul din Vâlcele (raionul Turda)*, în MCD I 58) la Vâlcele CJ (și, la p. 49, derivat de la *bumb* + suf. *-uleu*) și de noi la Buru CJ, Ciurila, Făgetu Ierii, Filea de Jos CJ, Filea de Sus CJ („piatră bumbuleie”), Lita (*Dealul Mărului* „îi așa bumbuleu”), Livada (com. Petreștii de Jos), Ocolîșel AB (*Dâlma Hoceștilor* „îi bumbuleie”), Șutu CJ (*Vulturul* „deal așa cam bumbuleu”) etc.

L. Tamás E reține explicația greșită dată de DA lui *bumbuliu* (var. *bumburiu*) ‘(Trans.) rotund, sferic’ („din ung. *gömbölyü* ‘idem’, influențat de *bumb*’), extinzând-o la adj. *bumbuleu* (cunoscut după atestarea din Vâlcele) și la s. *bumbulău* ‘primele semne de coarne ce se arată în decursul iernii la ied’. Evident că aceste cuvinte nu sunt împrumutate din maghiară, ci derivate românești de la *bumb*, cu suf. *-ulău*, *-uleu*, *-uliu*. Cf. *cuculău* și *cuculeu* < *cuc*, *durduleu* și *durduliu* < *durd* etc.

BURIC. Buricu Pământului „e o porțiune de teren mai sus, în formă de buric; e o ridicătură sub formă de movilă” I (Ieni BV): *buric* ‘ridicătură mică de pământ, rotunjită sau ascuțită’ (DELR B 235), ‘ridicătură de pământ mai mare, ajungând până la câteva sute de metri’, ‘mică ridicătură de pământ pe un șes’ (Măgureli, fostul jud. Bălți, în Republica Moldova: CHEST. IV 79, 90/501), ‘vârful dealului’ (Rezina-Sat, fostul jud. Orhei, în Republica Moldova: ibid. 88/452),

²³ Vezi *Glosarul...* citat în nota anterioară.

buricul pământului ‘vârful dealului’ (Pereni, fosta plasă Nisporeni, în Republica Moldova: *ibid.* 503). *Țâlfa* „un fel de deal înalt; împrejur e șesc; e ca un buric” II (Mărgineni BV).

CAP. Capu Coastii „vâr v” (Mărișel CJ: S. V.); **Capu Dealului** deal (Jina SB: Șandru-Brânzeu *Jina* 325); „vâr v de deal” (Beliș CJ); „vâr v ul dealului” II (Poiana Horea CJ); „vâr v ul dealului” (Elciu CJ); „e sus în capetul muntelui” II (Baru HD); **Capu Făgetului** „vâr f în pădurea Făgetu” (Orăștioara de Sus HD: Homorodean SLT 145); **Capu Măgurii** „vâr f de deal” (Poiana, com. Criștioru de Jos BH: Teaha CN 132); **Capu Măgúrii** „un vâr v de deal mai sus” (Ighiel AB) etc. Răspândit și în alte regiuni (v. Iordan TR 19-20, DTB II 7-8 etc.), numele provine de la *cap* ‘vâr f de munte’ („Au pus... paznici... pren capetele munților”: BIBLIA (1688) 181, apud DA), ‘vâr f rotund’ (la Bucium, Beriu, Căstău, Sereca, Voia etc. HD: Vulcu *Termeni* 79), ‘vâr f’ (Petros HD, Valea Lupului HD etc.). Credem că e vorba de un sens păstrat din latină. *Caput* îl avea și pe acesta (v. Guțu), întâlnit, după cum a observat și M. Homorodean (loc. cit.), și la urmașii lui din alte limbi romanice.

CĂCIULA „munte” (Jina AB: Șandru-Brânzeu *Jina* 325); **Căciula Muscalului** vâr f de munte care, după cum precizează informatorul III din Tisa VL, „e exact cum poartă căciuli ciobanii” (Olănești VL); **Căciulile Picuiului** „vâr f” (Dumbrăveni GJ: DTRO II 56): *căciulă* ‘vâr f (de deal sau) de munte în formă de căciulă’ (Dejani BV). La Maria Dobre (*Elemente* 62) apelativul apare definit: „vâr f de munte” DB, „vâr f în formă de acoperiș de casă sau ca pălăria unei ciuperci” DB, PH.

CĂPĂȚÂNA „munte” I, „vâr v de munte” II (Bistra AB); „deal înalt” I, „aproape rătund” V (Feldru BN); „deal arabil” (După Piatră HD: V. B.); „deal” (Săcel MM: Papahagi GFM 203); „deal de formă rotundă” (Dragomirești MM: Faiciuc *Drag.* 303); **Căpățâna Mare** și **Căpățâna Mică** ridicături (Sâmbăta de Sus BV); **Vâr v u Căpețâni** „vâr v” I (Rodna BN) etc.

Numele, destul de răspândit și în alte regiuni (v. MDGR II 285, Codin MN 93, Iordan TR 20, DTB II 22, DTRO II 65 etc.), provine de la *căpățână* ‘ridicătură de pământ (movilă, deal, munte) de formă (de obicei)

rotundă’, sens neatestat de dicționare, dezvoltat prin analogie de la cel de ‘cap’. *Căpăciosu* „e o căpățână de pământ” II (Mălăiești HD).

CĂȚÂN, CĂȚÂM, CĂȚÂMB, CĂȚÂNĂ. *Cățânu* „munte păduros” (Borod BH: Mărușca *Borod* 64); *Cățânu* II sau *Cățâni* [*] „îs niște cățâni” [*] (Ilva Mică BN); *Cățânu Porcoii* „acolo sânt pietre sure” II și *Cățânu Sasului* „îi on cățân nu prea mare” VII (Sângeorz-Băi BN); *Cățâmu Căpățâni* și *Cățâmu Osoiului* (Săliștea de Sus MM); *Cățâmbu lui Macarie* „e un cățâmb înalt” I, „un cățâmb mare, un fel de piatră înaltă” II (Salva BN); *Vâr Cățânelui* „deal, munte” (După Piatră HD: V. B.); *Cățâna* „munte” (Moisei MM: Papahagi GFM 203) etc.: *cățân* (pl. *cățâni*) ‘piatră mare, stâncă’ (Ilva Mică, Năsăud BN etc. V. și DA), ‘colț de stâncă’ (Borșa MM: ALR II SN III h 814/362), cu variantele *cățâm* (pl. *cățâmi*, atestat și de DA din Zagra BN, cu sensul de ‘stânci pleșuve pe munți’) (Răcățeșu BN, Runcu Salvei BN, Suplai BN etc.), *cățâmb* (Salva), *cățână* (scris *cățină*) ‘stâncă abruptă, acoperită cu tufăriș rar’: Porucic L 45).

CIOCU deal (Baia AR: CHEST. IV 68/73); deal (Stănești AG: Codin MN 95); loc (Bogodinț CS: DTB II 61); poiană (Podari DJ: MDGR II 421); măgură (Alimănești OT: ibid.); **Ciocu cu Mușchi** „vârv” (Grădiștea de Munte HD: Homorodean SLT 122); **Ciocu Sălceanului** „vârf rotund de deal” (Orăștioara de Sus HD: ibid.); **Ciocu lui Iancu Ganțu** (Sub Plai CS: DTB II 61); **Ciocu lui Ion cel Mic** (Zăbalț AR: ibid.); **Ciocu Pârului** (Cornereva CS: ibid.); **Ciocu** sau **Ciocu Săvastrului** (Dealul Babii HD: comunicat M. Homorodean) etc. Are o frecvență mai mare în Oltenia (v. DTRO II 112).

Apelativul *cioc* este definit ‘colț (de stâncă), țiclău’ (Temeșești AR: DA), ‘vârf’ (Conea *Om și natură* 459), ‘partea ascuțită a unui deal’ (Costești HD: Vulcu *Termeni* 79), ‘deluț mai ascuțit pe un deal’ (Poieni, com. Beriu HD: *ibid.*), ‘vârf ceva mai înalt (de deal sau de munte); gurguleu’ (Ludești HD, Măgureni HD și Orăștioara de Sus: Homorodean SLT 122), „vârf de pe munte” (Râu Bărbat HD), „ascuțitură de deal, vârf” (Gânțaga HD), ‘dâmb, colină mai ascuțită, vârf de deal înalt și ascuțit, muche de deal, partea dinainte a vârfului, ascuțită la capăt’ (DTRO II 108) etc.

CIOACĂ. Ca toponim și apelativ cuvântul se întâlnește în Oltenia (v. MDGR II 407-408; DTRO II 103-106), sud-vestul Transilvaniei (v. Homorodean SLT 122) și Banat (v. DTB II 56-58). În Transilvania este frecvent în Țara Hațegului (HD): **Cioaca** „movilă, on muțuțu mare” III (Baru HD); „dâlmă înaltă” I (Crivadia); „vâr v, cucui” VII, „dâlmă ascuțită” IX (Petros); „muțudoii” II (Uric); **Cioaca Bârzeiului** „cioacă” I (Mesteacăn); **Cioaca Laiului** „ciocan” XI (Petros); **Cioaca Loitrilor** cioacă, vârv (Fizești); **Cioaca Niculii** „vâr v” II (Ciula Mică); **Cioaca Olteanului** „ridicătură, vârv nu prea mare” III (Baru); **Cioaca Oprii** „vâr v mai mic” I (Suseni); **Cioaca Tunsului** „ridicătură, dâmp mai înalt” I (Răchitova) etc.

Iorgu Iordan (TR 35) raportează toponimele *Cioaca* din MDGR la apelativul *ciucă* ‘vârf de munte’, deși ele provin din *ciocă* (pl. *ciocăce, cioci*) ‘deal, ridicătură conică, vârf (de deal sau de munte)’, cunoscut de DA, CADE, SDLR etc.

Cuvântul a fost comparat cu bg., scr. *čuka* ‘deal, vârf stâncos’ (Densusianu ȚH 59, DM), explicat din acest etimon (CADE), considerat rezultatul contaminării lui *ciucă* cu sl. *čok* (Th. Capidan, *Raporturile albano-române*, DR II 463) ori „creación expresiva, a partir de *cioc*” (CDER). Din partea inițială a paragrafului etimologic din DA rezultă că *ciocă* este un împrumut: „avem a face cu mai multe cuvinte, intrate în limba noastră pe mai multe căi”. Din cea finală însă, rezultă că ar fi, ca și *cioc* ‘vârf’, o creație a limbii române: „Tot ca un «instrument de lovit» a fost privit *ciocul* păsărilor (alb. *čok* cu același sens),... Dar *ciocul* fiind în același timp partea proeminentă a capului, a putut ajunge, ca și *pisc*, la înțelesul de ‘vârf de munte’ și apoi, în general, la sensul 1. [= ‘deal, înălțime, vârf de deal, vârf de munte, deal mare rotat la vârf care întrece în înălțime toate dealurile dimprejurul lui; deal mic cu coamă rotundă deasupra altui deal’] și 3. (cf. bg. *čuk* și *čukan* = ciocan și deal, *čukla, čokaia* ‘deal’, scr. *čuk, čuka*, numiri de dealuri, alb. *čuke* ‘vârful unui deal’)”.

După părerea noastră, *ciocă* este o contaminare între *cioc* ‘vârf’ și *ciucă* ‘idem’ sau, mult mai probabil, o formă feminină refăcută din *cioc*. Cf. perechile *cuc/cucă, dâmb/dâmbă, grum/*grumă, țuț/țuță* etc.

CIOCANU munte (în masivul Făgăraș: MDGR II 414); vârf de deal (Fundu Răcăciuni BC: ibid. 415); deal (Măciuca VL: ibid.); **Ciocanele** deal (Alunu VL: ibid. 414). Aceste nume sunt înregistrate și de Iorgu Iordan (TR 40), „cu mai multă ori mai puțină șansă de a nimeri adevărul”, printre cele care descriu un pisc sau un vârf și sunt raportate la apelativul *ciocan* (înregistrat de Conea *Om și natură* 459) și la bg. *čukan* ‘ridicătură (de pământ), movilă’.

Aria acestui toponim este destul de mare. Apare în Țara Hațegului și Valea Jiului: **Ciocanu Chiciurii** „muțudui, bot de deal” II și **Ciocanu Fântânelii** vârf, „ridicătură” II (Uric); **Ciocanu Iescălii** „e un ciocan izolat, un deal mic, da’ rotund, ascuțit” I (Petros); **Ciocanu lui Boabă** deal (Răchitova); **Ciocanu lui Mătiu** [côcânu lu mât'u] „vârv, on ciocan, on deluț mai deosebit decât celelalte; e în formă rotundă” I, „e înalt; un vârv, un ciocan de deal” II (Șerel); **Ciocanu Muschii** „dâlmă” VII (Petros); **Ciocanele** „îs mai multe ridicături de calcar, cioace” I (Câmpu lui Neag) etc.

Se întâlnește și în partea de nord a Transilvaniei: **Ciocanu** „deal” (Berchezoaia MM: G. T.); **Ciocanu Bocului** „pădure pe un deal” (Bixad SM: comunicat Gh. Șerbănescu); **Ciocanele** „deal înalt” I, „deal, vârv de deal, e o ridicătură mare” II, „vârf; când se gată dealul îs tri dâmburi mai înalte” III (Blidărești CJ). În AG, **Ciocanu** este numele a trei dealuri (în Bârzești, Priboieni și Malu: Codin MN 95), iar în Oltenia apare în mai multe localități (v. DTRO II 108).

Apelativul *ciocân* (pl. *ciocâne*) l-am înregistrat și noi în Țara Hațegului, definit de informatori astfel: „vârv” (Petros), „dâmp scurt, izolat, înălțime” (Răchitova), „cioacă, vârv de deal ascuțit” (Hobița), „vârf de munte” (Râu Bărbat) etc. Are o mare arie de răspândire (AG, BR, BV, DB, GJ, MM, MH, PH, SB, SV, VL: v. ibid. II 108). E un derivat de la *cioc* ‘vârf’ cu suf. *-an* (v. Loșonți *Contribuții*), ca și sinonimele sale: *boldan* < *bold*, *colțan* < *colț*, *dâlman* < *dâlm(ă)*, *dâmpan* < *dâmp*, *grindan* < *grind* etc.

CIOCĂNELU deal (Andreiașu de Jos VN: MDGR II 416); deal (Costești VL: ibid. III 75. În DTRO II 109 figurează la Romanii de Jos); deal (Priboieni AG: Codin MN 95); „deal” (Albeni GJ: DTRO II 109) etc.: *ciocănel* (pl. *ciocănele*) ‘vârv mai mic’ (Răchitova), diminutiv de la

ciocan, cu suf. *-el*. N-ar fi exclus ca toponimul din Costești să fie un diminutiv de la *Ciocan* (v. Bureștea CTR 48).

CIOCĂLĂU, CIOCĂRLĂU. **Ciocălău** deal (Văgiulești GJ: MDGR II 415) este înregistrat de Iorgu Iordan (TR 40) fără a fi explicat. În notă se spune: „Subst. *ciocălău* are același sens ca și *ciocan*, când e vorba de știuletele porumbului”. **Ciocărlău** „e o cioacă ca o clai; gândești că-i cioplit; te duci roată pe el” I, „on fel de mamelon” II (Băiești HD); „vâr v” [*], „muchie, ridicătură” I, „ridicătură, gurguleu” II, „dâmp așa ridicat, ca... o pălărie” III (Goleș HD); „deal; nu-i deal mare” (Silvașu de Sus HD); „deal, coamă” [*], „movilă mai înaltă, grumul eu” [**] (Subcetate HD); „dâlmă” I, „dâlmuță” II (Valea Dâljii HD). În dreapta localității Râu de Mori, pe dealul unde hotarul acesteia se întâlnește cu cel al Văii Dâljii, un vâr în forma unei dâlme este numit **Ciocărlău, Vâr v Ciocărlăului** („vâr v ul cela; îi mai nalt ca helelalte”) de către locuitorii primei localități și **Ciocărlău II, III, Dâlma Ciocărlăului I, II** („dâlmă” I, „vâr f de deal” II, „on... se ridică dealul gurguiat așa în sus; vâr v” III) de către locuitorii celeilalte localități, iar în munții localității Râu de Mori, un altul este numit **Cioaca Ciocărlăului, Vâr v Ciocărlăului** de către informatorii folosiți de G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan (TRM 54) și **Ciocărlău I-III, Vâr v Ciocărlăului I** („dungă la munte sus” I, „vâr v ascuțit” II, „o țără de luleț în cale, în drum” III) de către cei folosiți de noi. Autorii citați îl explică pe *Ciocărlău* din *cioc* + suf. *-ârlă* + *-ău*. Aria toponimului se continuă în nordul Gorjului, unde DTRO II 111 îl atestă la Miroslaveni, Pleșa, Târgu Jiu și Preajba Mare.

Numirile **Cioaca Ciocărlăului, Dâlma Ciocărlăului și Vâr v Ciocărlăului** sunt indiscutabile tautologii, *ciocărlău* însemnând ‘cioacă, dâlmă, vâr f’.

Apelativul *ciocălău* ‘vâr v, ridicătură’, atestat de Mircea Homorodean în Bucium HD și de DELR în mai multe județe (v. DTRO II 108), este un derivat de la *cioc*, cu suf. *-ălău*. Și *ciocărlău* are o răspândire mare (v. ibid. II 111). Raportat de DA și, după acest dicționar, de Laura Vasiliu (*Sufixe* 39) la *ciocă*, nu este un derivat cu suf. *-ârlău*, sufix despre care credem că nu există (v., mai pe larg, Loșonți *Contribuții* 241-242), ci o variantă lexicală a lui *ciocălău*, rezultată prin „despicarea” lichidei și

substituirea lui *ă* cu *â* înaintea grupului consonantic *-rl-*. Cf. *ciocălie* > *ciocărlie* > *ciocârlie*, *scăfălie* > *scăfărlie > *scăfârlie* etc., discutate de noi în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 160.

CIOCĂLIE, CIOCOLIE, CIOCĂRLIE. **Ciocălia** deal (Bunea Mare TM: DTB II 59); **Ciocălia Dănicilor** „vârf” (Măgureni HD: Homorodean SLT 123); **Ciocălia Novacilor** vârf înalt de 841 m, în stânga râului Gilort (v. *Harta turistică a munților Parâng*, dată în lucrarea lui Nic. Popescu, *Parâng Șurean*, [București], 1965. E, se pare, același cu **Ciocălia Mare** „pisc”, care figurează în DTRO II 108 din Novaci GJ); **Ciocolia** „vârv, vârvuleț mai ridicat” I, „vârv, dâmp” II (Șerel HD); munte (Pleșa și Sâmbotin GJ: ibid.); **Ciocolia** sau **Ciocolia lui Șupănau** „ridicătură” I, „dâlmă” II, „cucă” III, „vârv” IV (Livadia de Câmp HD); **Ciocoliile** „dâmpuri” III (Gântaga HD). Apelativul *ciocălie* a fost înregistrat de Ion Conea *Om și natură* 459 cu sensul de ‘vârf’ în Țara Hațegului, de Vulcu *Termeni* 79 în Costești, Poieni, Beriu, Bucium etc. HD, unde „definește vârfuri ca o măciulie”, și de noi în Loman AB („o *ciocălie* îi on vârv de delușor”). Se întâlnește și în localități din GJ, MH, NT și PH (v. DTRO II 108).

E un derivat de la *cioacă* (*cioc*) ‘vârf’, cu suf. *-ălie*. Cf. *rotălie* < *roată*, *sfădălie* < *sfadă*, exemple discutate de Elena Carabulea *Interfixul* 122. Din *ciocălie*, prin asimilare, a rezultat *ciocolie*, variantă pe care am întâlnit-o în mai multe localități din Țara Hațegului, definită: „dâlmă, vârv” VII, „cioacă” XII (Petros), „o mică ridicătură, un mamelon” I, „un dâmpurel mai micuț” III (Răchitova), „cioacă mai mică” II (Fizești); „on vârv așa ascuțit” (Livadia de Coastă) etc. *Cioaca lui Afinari* „îi o ciocolie înaltă” II și *Cioaca Fețelor* „este o ciocolie, un vârv de deal micuț” II (Livadia de Coastă). Pluralul apelativului este *ciocălii*, *ciocolii*.

Ciocârlia vârf (v. *Harta...* citată mai sus); deal cu pădure (Bozovici CS: DTB II 60); teren în pantă (Pârmeaura CS: ibid.); vârf (2056 m) în Bucegi (v. dr. docent Al. Beldie, *80 trasee turistice în munții Bucegi*, București, [1968], p. 63); deal (Dorobanțu TR: MDGR II 420); movilă (Scurtești BZ: ibid.); movilă (Vadu Pașii BZ: ibid.); munte (Broșteni SV: ibid.); „deal” (Pelișor SB: comunicat Acsinia Nicula); „deal” (Petrești GJ: DTRO II 111); „pisc” (Lihulești GJ: ibid.);

„cioacă de deal” (Baniu GJ: *ibid.*); „deal” (Țicleni GJ: *ibid.*); **Ciocârliei** „deal” (Mătăsari GJ: *ibid.*); „parte de sat” (Tismana GJ: *ibid.*) etc.

Aceste nume (sau cel puțin unele din ele) n-au nimic cu antroponimul *Ciocârlie*, existent în Banat, Oltenia etc., ci provin din *ciocârlie* ‘vârf, cioacă, ridicătură’, formă pe care inițial (v. Loșonți *Contribuții* 243) am presupus-o, dar care, după cum rezultă din DTRO II 108 s.v. CIOC, este atestată. A rezultat din **ciocârlie* < *ciocălie*. Nu excludem posibilitatea ca unele locuri să se fi numit inițial *Ciocălie*. Atunci transformarea fonetică amintită s-a petrecut în numirile topice.

CIOCÂRLIU. Ciocârlu Grivelor vârf înalt de 2032 m la sud-est de Livezeni HD (vezi *Harta...* citată s.v. CIOCĂLIE); **Ciocârlu Stoieniții** „e un cioc ridicat continuat cu Stoienița” (V. B.), „deal, crac ascuțit, moț ascuțit” II (Livezeni); **Ciocârlu Prisloapelor** „crac de munte” (comunicat M. Homorodean), „moț” I lângă (muntele) Gemânarea (Livezeni). Ovid Densusianu (ȚH 63) a notat în Livezeni doar un toponim simplu: **Ciocârlu munte**.

Apelativul **ciocârlu* sau **ciocălu* poate fi provenit fie din *ciocârlie*, *ciocălie*, prin substituție de sufix (sub influența genului substantivului *cioc*), fie din *cioc* ‘vârf’ + suf. *-ăliu* (*-aliu*, *-uliu*), deci adjectiv la origine. Se va fi zis *loc* (*deal*, *munte*) *ciocăliu*, adică „loc (deal, munte) ascuțit, în formă de cioc” (cf. *bubuliu* ‘(teren) ridicat, (ridicătură) ascuțită pe un șes, [pe un] deal, [pe un] munte’: DELR B 227), și apoi, prin substantivizare, **ciocăliu* > **ciocârlu*. Cf. *ciocârlău*.

CIOCHINĂ, CIOCHIN. Iorgu Jordan (TR 505) explică numele **Ciochina** localitate IL, măgură (Izvoru, com. Gogoșari IF: MDGR II 419) și loc izolat (Odăile BZ: *ibid.*) etc. din substantivul *ciochină* ‘oblâncul șelei’. Un nume **Ciochina**, absent din DTB II, există și la Pojejena CS (Ioniță GT 20).

Am afirmat (v. *Contribuții* 244) că numele provine de la apelativul **ciochină* ‘ridicătură, măgură, vârf’, care e un derivat de la *ciocă* cu suf. *-ină*, menționând, în notă, că *Ciochină* există și ca antroponim. Atestând toponimul **Ciochina** „deal” (Cepari OT și Lungești VL), DTRO II 109 îl explică din *ciochină* înregistrat la Pojejena cu sensul de ‘înălțime mai

întinsă, prelungită, și cu spinarea largă”. Oare nu cumva este vorba și în acest caz de o „resemantizare” a apelativului, adică descrierea (aproximativă) a locului să fi fost considerată drept definiție a apelativului, care nu mai este viu în localitate?

Forma de masculin **Ciochinu** munte (**Izvoru Ciochinului** izvor și **Vârfu Ciochinului** colină, toate în Odăile) este refăcută din cea de feminin.

CIOCHIRLĂ, CIOCÂRLĂ. **Ciochirla**, numele unei poieni (în Bălteni VL) și a unei păduri (în Urși VL), și **Ciocârla**, numele unui dâmb (în Văratca VL) și al unei înălțimi (în Voineasa, Voineșita VL), sunt explicate în DTRO II 110 de la *ciocârlă* „dâmb, colină mai ascuțită” (AG, BZ, CJ, DJ, HD, NT, TL), ‘vârf de piatră ca un dinte ieșit în afară’ (HD).

Cum în AB „*ciocârlă* = *ciocârlie* (pasăre)”, Gheorghe Bolocan, autorul etimologiilor din dicționar, adaugă că „pe baza acestui ultim sens se poate presupune și o origine antroponimică a toponimului în discuție (cf. DOR 239)”.

Am întâlnit și noi, tot în VL, numele **Ciochirla** „vârf, dungă, m u c h e , d e a l” I, „e niște stânci” II în Pietrișu.

Suntem de părere că forma inițială a apelativului a fost *ciochilă, un derivat de la *cioacă* cu suf. *-ilă* (cf. *costilă*, *feșilă*, *gropilă* etc.), din care apoi, prin despicarea lui *-l-* în *-rl-*, a rezultat *ciochirlă > *ciocârlă*. Cf. *codilă* (< *coadă* + suf. *-ilă*) > *codirlă* > *codârlă*.

N-ar fi exclus ca **Cichirla** „de al” (Ciunget VL) și „coastă de deal” (Măldărești VL), explicate în DTRO II 102 ca formă „metatezată din **Chicirla**” (care, la rândul ei, este considerată o variantă lui *Chicera*), să fie o variantă a lui *Ciochirla*, cu alternanța *cio-/ci-*, pentru care vezi „ciob și *cib*, cioc și *cic*, ciobotă și *cibotă*” (S. Pușcariu, DR VI 311) și, *infra*, *Ciclodan* (*ciclodan*) < *Ciclodan* (*cioclodan*) etc. și, invers, ca **Chicirla** „de al” (Bârsești VL), „coastă de deal”-(Măldărești), „vârf de deal” (Amărăști VL, Pietrarii de Sus VL), **Chicirla Mare** și **Chicirla Mică** vârfuri de deal (Brezoi VL) să fie o formă metatezată din *Cichirla*. În acest sens ar pleda faptul că numele acestea sunt în aria lui *Ciochirlă*, *Cichirlă* și că, excluzând forma *Chicioara*, din marele număr de nume *Chicera*, *Chicira*, *Chiciora*, *Chiciura* menționate la p. 94-97, numai

Chicera din Ciucheți (p. 95) și *Chiciori* din Șirineasa (p. 96) au accentul pe silaba a doua.

CIOCHIȚA „deal mic, sărac în vegetație, calcaros” (Ioniță *Contribuții* 88); măgură (Adămești, localitate contopită în 1968 cu Nanov TR: MDGR II 419); „pisc” (Vladimir GJ: DTRO II 110); „deal” (Mărășești MH: ibid.); „deal” (Duculești GJ: ibid., același cu Dealu Ciochiței deal: MDGR II 419): *ciochiță* ‘cioacă mai mică’, apelativ pe care l-am înregistrat în Tisovița MH. E un diminutiv de la *ciocăc*, cu suf. *-iță*. Cf. *costiță* < *coastă*, *gropiță* < *groapă* etc.

CIOCODAN, CICLODAN, CIOCÂRDAN, CIOCLODAN, CIOCORDAN. **Ciocodanu** „o ciocăc, un vârful mai mic de deal” (Măgureni HD: Homorodean SLT 124); [çocodánu vlád'ínului] „e vârful Vlád'ínului” I (Valea Lupului HD); **Ciocârdanu** „dâmp cu pădure” (Groși TM: DTB III 60); **Ciocordanu** „muchie de deal” (Preveciori CS: ibid. 61); **Cioclodanu** „e ca un piscuț înalt” I, „e un ciocan, ciocănel” IV (Răchitova HD); **Cioclodanu** I, III sau **Cioclodanu** II, IV „loc mai ridicat” I, „vârv mai ascuțit, deluț” III, „on pic de deluruș între două păraie, on dâmp cu niște rupturi, huruituri, formă de ic, de bot” II, „vârv mai ascuțit” IV (Boița HD); **Cioclodanu** I sau **Cioclodanu** II-IV „vârf; curge în toate părțile; on cucui” I, „pădure; e cam coastă, deluros; o costuță cu anumite păraie” II, „vârf mai mare, mai înalt” III, IV (Criva HD); **Cioclodanu** [síclodán] „vârf” I, „o muchie, un vârful nu prea mare” II, „vârf de munte mai ascuțit” III, „vârf mai înalt cu fânaș” V, înalt de 1145 m (Sarmizegetusa HD), înregistrat de Ovid Densusianu (ȚH 65) sub forma greșită *Șiclodanu* (probabil datorită pronunțării defectuoase a informatorului), lăsată fără etimologie; **Ciocodanele** „ridicături, vârfuri” I, „vârvulețe sub golul alpin” II, „mai multe cioculețe mici, da' sub on munte mai înalt” III (Dealu Babii HD).

Apelativul *ciocodán* a fost notat în Țara Hațegului de Ion Conea (*Om și natură* 459) cu sensul de ‘vârf’. L-am întâlnit și noi în mai multe localități de aici, definit astfel: „o ridicătură mai mare și ascuțită puțin”, „vârv mai înalt decât celelalte, ciocăc”, „un fel de ciocăc, un loc mai înalt”, „o ciocăc ascuțită” (Petros HD), „un delușor așa mai mic”, „un

deal mic, scos, ascuțit așa; un vâr”, „vârv mai mic” (Baru HD), „on vâr
așa undeva” (Bănița HD), „ciocolie mai mică” (Câmpu lui Neag HD),
„zicem că *ciocodan* ori *ciocolie* e totuna” (Valea Lupului HD) etc. Are pluralul
ciocodâne.

Din cauza părții finale, cuvântul pare dificil de explicat. Vedem în el o
contaminare între unul dintre cuvintele *cioc*, *ciocan*, *ciocălău* cu *bordan*
‘vârf, stâncă’ sau *grindan* ‘vârf, ridicătură’, toate apelative vii în graiul
regiunii.

Din *ciocodân* au rezultat variantele lexicale: *ciocodân* (pl. *ciocodâne*)
„ridicătură înaltă” I (Merișor, com. Bănița HD), *ciocordân > *ciocârdân*
(pl. *ciocârdâne*) „gurguleu, ciocan” (Hășdău HD), *cioclodân* „vârv
ascuțit, mai înalt” II (Ciula Mică HD), „e ca un deal; că-i de piatră, că-i
de pământ... trebuie să fie mai ridicat o țără ca celălalt teritor, ca o
căciulă” (Baru) > *ciclodân* ‘idem’ (Baru), „cioc” II (Merișor; pl.
ciclodâne). Pentru grupul consonantic *cl* < *c*, vezi *ciocloi*, *ciocloiaș*,
ciocluș, *ciocluț* (discutate de noi în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 161);
cloacăză (Papahagi GFM 216; ALR I 1209/355); *piclu*, *piclui* < *pic* Ț,
picui; *Țiclu*, *Țiclui* < *Țic* Ț, *Țicui* etc., iar pentru *cioc/ci*, vezi
Cioclovina/Ciclovina, *Ciochirla/Cichirla* etc..

CIOCOLINĂ. Ciocolina lui Raină [*] sau **Cioaca lui Raină** I deal
și **Ciocolina lui Barbu** „e o ciocolină mai mare ca Ciocolina lui
Raină” [*] (Răchitova HD); **Ciocolini(le)** [šocolín] „vâr v, hăl mai înalt
vârv pe partea aia; de acolo se împart tri văi” II (Boița HD): *ciocolină* (pl.
ciocolíni) „vâr v” I (Dealul Babii HD), „cucă” I (Vălioara HD), „delurel
micuț” III, „deal” [*], „ridicătură mai mică” [**] (Răchitova). *Cioaca*
Pădeșelului „ciocolină” III (Clopotiva HD), *Cioaca* „e o
ciocolină” I și *Capu Câmpului* „iară e o ciocolină” I (Vălioara).

Deși figurează în H XVII 262, ca răspuns din Râu de Mori HD la
chestiunea 51 (comunicat M. Homorodean), cuvântul nu e cunoscut de
dicționare. S-a format din *ciocolie*, prin substituirea lui *-ie* cu *-ină*. În
Hășdău HD am întâlnit și varianta *cioculínă* (pl. *cioculíne*).

CIOCUȚ. Din Baia AR s-a comunicat (CHEST. IV 46/68), pe lângă
Cioc și toponimul **Padina lu Ciocuț**. N-ar fi exclus ca *Ciocuț* să nu fie
antroponim, ci diminutiv de la *Cioc*. El poate proveni și din *ciocúț* ‘vârf

mai mic' (Conea *Om și natură* 459), diminutiv de la *cioc*, cu suf. *-uț*. Pentru articulare, vezi, tot la Baia, *Dâmpu lu Paltin*, *Coasta lu Deal de Baia* etc.

CIOCUȚA ridicătură mai mică decât dealul (Baia AR: CHEST. IV 77/68); „mamelon de deal cu vârful netezit” (Costești HD: Homorodean SLT 123): *ciocúță* (Conea *ibid.*), pl. *ciocúțe*, diminutiv de la *ciocă*, cu suf. *-uță*.

CIOCLOVINA, CICLOVINA. **Cioclovina** localitate HD; deal (Băile Govora VL: MDGR II 420); deal (la nord de mănăstirea Tismana GJ: *ibid.*); vale (Menții de Dos GJ: *ibid.*). Aceste nume sunt explicate de Iorgu Iordan (TR 323) din *cioclovină* = *ciocloavă* ‘termen de dispreț pentru o persoană din clasa exploatoare (boier, moșier, ciocoi)’ (DM). Atât locuitorii din Cioclovina (după cum ne asigură un excelent informator, Ciclovean Augustin, stabilit, la 30 de ani, în Petros HD), cât și cei din satele vecine anchetate de noi, pronunță *Ciclovina*. Inițial, cuvântul pare să fi fost numele ridicăturii *Țâlfă* de lângă sat. În Valea Lupului HD am notat toponimele **Gruu Cioclovinii** [grúnu čiclovínii] „dâlmă lungă” I, „deal” II, **Părău Cioclovinii** (uneori **Ciclovina**) „părău; apa asta care tună în sat” II și **Gura Cioclovinii** „acolo s-aiaptă apa de pe Lupoia cu apa de pe Cioclovina” II. Apelativul *cioclovină* e atestat cu sensul de ‘vârf de munte’ (Gălcescu *Gorj* 120), ‘(„în sud-vestul țării, în munții Olteniei și Hațegului”) vârf, înălțime’ (Ion Conea, în *Monografia geografică a Republicii Populare Române I. Geografia fizică*, [București], 1960, p. 82). Are o arie mare de răspândire. V. DTRO II 111. Cf. *ciocă*.

CIUMA munte BV „ce se înalță ca o uriașă piramidă” (Sextil Pușcariu, *Brașovul de altădată*, Cluj-Napoca, 1977, p. 42); „deal” I, „vârv de deal, deal înalt” IV, „vârv de deal” V (Cheia CJ: S. V.); loc (Pădureni TM: NALR-Banat. Date 76); **Ciuma Oanchii** „deal, vârv, dâlmă” III (Făgetu Ierii CJ).

Aceste nume dovedesc că *ciumă* a circulat în dacoromână nu numai cu sensurile de ‘umflătură; pestă’, ci și cu cel de ‘înălțime, vârf de deal sau de munte’. Cf. și Diculescu EVG 499. În aromână înseamnă ‘smoc de

lână’, ‘partea cea mai înaltă, vârful (capului sau al unui munte)’, ‘umflătură’ (DDA) și se întâlnește și ca toponim (v. Capidan TMR 115). Provine din lat. *cyma*, care, pe lângă sensurile ‘lăstar de varză sau de altă legumă’ (Guțu), ‘umflătură’ (DA), l-a avut (v. REW) și pe cel de ‘vârf’ (< v. gr. *κῦμα* ‘umflătură, val, vârf’: H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 62), păstrat și în it. *cima* ‘vârf’, fr. *cime* ‘idem’ etc. (v. REW).

Așa cum a presupus Vasile Ioniță (NLB 201, 233), n-ar fi exclus ca **Ciumu munte** (la nord de Zăvoi CS) să nu aibă la bază un antroponim, ci pe *cium, perechea masculină a lui *ciumă*.

CLAIA „munte²⁴ ..., numit astfel de locuitori, pentru că are forma unei clăi de fân” (Bușteni PH: MDGR II 519); „j g h e a b mare, înalt, ca clăia, de 20-30 m; e ca o biserică” IV (Sebeșu de Jos SB); **Claia Codrii** vârf ca o clăie (Drăguș BV); **Claia cu Braji** vârf înalt de 1405 m, în masivul Căpățâna²⁵, la nord de Gurguiata VL, care „are formatul unei clăi de fân” II Pietrișu VL; **Claia lui Ion** „are câte un delușor pe ea” I (Glâmboaca SB); **Claia Pălășanului** „e ca o căciulă” I (Augustin BV); **Claia Strâmbă** vârf, în masivul Căpățâna²⁶, la nord de Bărbătești VL, „stâncă” [*], „o clăie mare, un munte înalt, mare” [**] Pietrișu VL; **Claia Vulpii** „ridicătură, cioacă mai înaltă, tot ca o movilă” I (Tisovița MH); **Clăile din Pila** stânci; fiecare din ele este „exact ca o clăie” II (Pietrișu VL) etc.: *clăie* (pl. *clăi*) ‘ridicătură, vârf, stâncă în forma unei clăi de fân’ (Pietrișu, Olănești VL etc.), ‘deal ascuțit de forma unei căciuli’ (Tășnad SM: CHEST. IV 236/91), „țuțuleu” („unii zic clăie, alții țuțuleu”) (Dejani BV). Un cioban din Sărata SB ne precizează că „în partea Băbenilor [= Băbeni VL] la *boldane* le spun *clăi*”. Apelativul este atestat și în AG, DB și PH (v. Dobre *Elemente* 62). Evident că și **Claia deal** (Lăpușnicel CS) are la bază acest sens metaforic al apelativului, nu pe cel propriu de ‘clăie, stog de fân’, cum se indică în DTB II 83.

²⁴ Este înalt de 1863 m. În unele hărți turistice apare sub forma *Claia Mare* sau *Claia Jepilor*. În apropierea ei este un vârf mai mic numit *Clăița*.

²⁵ Vezi harta masivului Căpățâna din lucrarea lui Nicolae Popescu, *Munții Căpățânii și Coziei*, [1968]. Din DTRO II 147 rezultă în hotarul satului Corbu VL.

²⁶ Vezi harta citată în nota anterioară. Din DTRO II 147 rezultă în hotarul satului Deleni VL.

CLĂIȚA „c o l ț mare, cât casa, pe Dâmbovița; e rotund ca o clăie de fân” (Podu Dâmboviței AG); pantă, coastă (Coșbuc BN; v. și CHEST. IV 62/264-a); „ț u ț l e u , m o v i l ă înaltă de piatră; e în formă de clăie” IV (Dejani BV): *clăiță, diminutiv al lui *clăie* (v. *supra*).

CLĂBUC, CLĂBUCET. MDGR II 519-520 menționează toponimele: **Clăbucu** sau **Călăboci** munte înalt de 1370 m în com. Mănăstirea Cașin BC, pe granița cu Transilvania, același, se pare, cu **Clăbucu**, munte în com. Soveja VN; **Clăbucetu**, nume de munți în com. Sălătrucu AG, Nucșoara AG, Cerașu PH, în masivul Păpușa AG și de pădure în com. Costești VL; **Clăbucetu Azugei**, **Clăbucetu Baiului** și **Clăbucetu Taurului** munți în com. Predeal BV, precum și **Clăbucetul Brezei** munte în com. Sinaia PH.

În *Rumänische Toponomastik*, Bonn-Leipzig, 1924-1926, p. 154, Iorgu Iordan derivă numele *Clăbucu* și *Clăbucetu* de la *clăbuc* ‘spumă, bășici de apă’. La fel procedează și I.-A. Candrea *Introducere* 213-214. Bazându-se pe faptul că în limba poloneză *kłobuk* înseamnă (și) ‘spitzer, hoher Hut’ și se întâlnește ca nume de ridicături, Iorgu Iordan (BPh III 164-165) revine asupra lor, precizând că, „cel puțin în unele cazuri, sensul acestor nume, mai cu seamă atunci când aparțin munților, este sau poate fi acela de ‘pălărie’ (figurat, bineînțeles)” (p. 164). Plecând de la o afirmație a lui G. Vâlsan²⁷ („quand les sommets sont suffisamment isolés, ils portent un nom spécial (*clăbucet* = bonnet)”), găsește interesant „faptul că, pe cât se pare, derivatul *clăbucet* există în vocabularul obișnuit al limbii noastre” (p. 165).

Doi ani mai târziu, va aduce (BL VI 34) noi argumente în favoarea acestei interpretări, citând alt toponim slav *Klobuk* și o descriere a muntelui *Clăbucu* („enormă căpățână de granit”) făcută de I. Missir. În TR, în capitolul consacrat derivatelor în *-et*, derivă numele *Clăbucetu* de la „*clăbuc*. Cf. *Clăbucul* (Foc., TiO, *Clăbucelul* TiO)”, completând că, „în ce privește sensul apelativului care se află la baza acestor toponimice”, în cazul apelor „ne putem gândi la *clăbuc* (spumă pe care o face apa când se izbește de bolovani): un pârâu care străbate terenuri

²⁷ Vezi „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, LIV, 1935, p. 21.

accidentate (mai ales în regiuni muntoase) formează mici cascade producătoare de spumă. Dar de cele mai multe ori avem a face cu munți (și în cazul lui *Clăbucetul* și în acela al lui *Clăbucul*), așa că explicația propusă pentru apele astfel numite nu poate fi primită și pentru ei²⁸. Trebuie să pornim de la sl. *klobukŭ* ‘pileus’ (cf., între altele, pol. *ktobuk* ‘pălărie înaltă, în formă de con’, invocat în ZONF IX, p. 197, și ucr. *ktobúk*, rus. *klobúk* ‘comănac, potcap’)) (p. 425-426).

Întâlnind toponimul *Clăbucet* în zona Branului BV, G. Giuglea și N. Orghidan observă că acesta e răspândit, cu aproximație, între Oituz și Jiu și recunosc că este „greu de explicat”. Amintind că „G. Vâlsan a încercat să explice numele *Clăbucet* din sârbocroatul *klobuk* ‘căciulă, clăbăț’, considerându-l sinonim cu *Căciulat*, deci cu vârful «împădurit»”, menționează că „munții cu acest nume au, dimpotrivă, vârfurile despădurite, ceea ce firește n-a fost totdeauna așa”, și nu vor să spună „că pentru acest motiv etimologia nu ar fi bună”. Sufixul colectiv *-et* însă le îndreaptă „atenția mai mult spre domeniul plantelor” (B 132).

Cum în Transilvania există apelativul *cloambă* ‘creangă’, autorii văd „în *Clăbucet* un derivat românesc cu sufixul *-et* și cu sensul de ‘ciunget’, adică loc cu copaci ciungăriți, cu «clăbucii» (cloambele) uscate, căzute, după cojirea copacului” (p. 133).

După ce enumeră câteva formații colective cu suf. *-et* de la nume de arbori (*Brădet*, *Cărpinet*, *Cornet*, *Făget*, *Peret*), Al. Graur (*Nume de locuri*, București, 1972, p. 69) adaugă doar că „poate *Clăbucet* să fie o excepție în această privință”.

Cum clar reiese din informațiile date în MDGR, numele apelor *Clăbucu*, *Clăbucelu* (afluent al *Clăbucului*) și *Clăbucetu Baiului* provin, prin extensiune, de la numele munților.

La cel de al VII-lea Simpozion Național de Dialectologie, ținut la București între 15-17 X 1992, am susținut că în limba noastră a existat un apelativ **clăbucét* ‘ridicătură, munte în formă de căciulă; vârf rotund de munte’, un derivat cu suf. *-et* (cf. *cornet* < *corn*, *țiclet* < *țiclu*) de la **clăbuc* ‘idem’, și că acesta din urmă poate fi fie o metaforă slavă împrumutată în românește, fie o metaforă românească de la *clăbuc* ‘bășică spumoasă’ (cf. *bășică* ‘movilă’, *bulbuc* ‘idem’) sau, mult mai

²⁸ În notă adaugă că „de altfel se pare că de la munți s-a extins numirea și la ape”.

probabil, de la *clăbuc ‘căciulă’. În sprijinul ultimei ipoteze, adăugam câteva din descrierile făcute de informatori unor astfel de locuri. **Clăbucetu** menționat de Giuglea-Orghidan B 132 „e ca o căciulă”, după cum ne precizează informatorul II din Moieciu de Sus BV. Arătându-ni-l, Bășea Eugenia din Fundata BV observa: „Îl vedeți? E ca o pălărie cu pereții mari, blegi”. Și **Clăbucetu** din Mărgineni BV e un „munte” „chiar ca o căciulă” II. **Clăbucetu** din Avrig SB „e un munte rotund”, iar cel din zona Olănești-Malaia VL, după cum ne precizează un informator din Pietriș VL, „are formă rotundă; este piscan șus în vârful și muntele devine rotund”. Tot un vârful, un munte rotund este și **Clăbucetu Cojii** (Șirnea BV).

Supoziția noastră s-a confirmat, *clăbuc* ‘căciulă țuguată’ fiind atestat la Ciureșu și Balta MH (v. DTRO II 148). Probabil că și *clăbucet* este încă cuvânt viu. Figurează (v. ibid.) în fișierul DELR cu sensul ‘munte cu vârful ascuțit’ (Boișoara VL), ‘vârfuri de munte ascuțite, ca niște rotocoale’ (Stoilești VL), ‘vârful ascuțit și puțin ondulat al muntelui’ (Tănăsești VL), ‘munți alcătuiți din înălțimi în formă de căciulă’ (Petre V. Rotaru, George A. Oprescu, *Lexicon toponimic*, București 1943), dar aceste atestări sunt suspecte de a nu fi autentice, ci „resemantizări” ale toponimului (toponimelor) cunoscut(e). De exemplu, definiția din Boișoara poate fi descrierea *Clăbucetului* de aici, absent din DTRO, dar dat de Ion Conea (ȚL 119), care mai menționează încă două nume, din Căineni și Perișani, comune vecine Boișoarei. Cea din Tănăsești poate fi descrierea **Clăbucetului** menționat de noi din zona Olănești-Malaia, localizat de DTRO II în Costești, localitate vecină cu Tănăsești.

CLEANȚU „stâncă mare” I (Pui HD); **Cleanțu cu Gaură** „cleanț; are o gaură în el; te poți băga când ploaie; e ca o casă” III (Sarmizegetusa HD); **Cleanțurile** „sunt niște jgheaburi [= stânci] ca niște cuțite în vârful Pânzelor” (Cârțișoara SB); **Cleanțurile Gorganului** sau **Stâncile Gorganului** „stânci” și **Cleanțurile Negrelor** „stânci” (Râu de Mori HD: TRM 56, 62) etc.: *cleanț* ‘stâncă’, cuvânt răspândit în Banat, Oltenia și sudul Transilvaniei (v. DA, DTB II 85, Popescu *Termeni* 60, DTRO II 148, Vulcu *Termeni* 78 etc.).

CLENȚANU „piatră [= stâncă] mai ridicată” III (Baru HD): *clențân*, augmentativ de la *cleaņț*.

Alte derivate de la *cleaņț* folosite în Țara Hațegului sunt augmentativul *clențoi*, pl. *clențoăie* (Valea Lupului HD) și diminutivele *clențuc* (Conea *Om și natură* 459), care, după Iordan TR 40, ar proveni din tema *clenci*, și *clențui* „stâncă mică” (Petros HD), „un cleaņț mai mic, o stâncă mai mică” II (Valea Lupului. *Piatra* „e o țără c l e n ț u i” I).

COMĂNACU „vârf de deal” (Breaza PH: MDGR II 576); cătun și moșie (Mănești PH: ibid.); deal (în fostul jud. Bacău: Candrea PT 219 notă); **Comărac** munte înalt de 1190 m (în Polonia: ibid. 219); **Comănac Mare** „vârf, ascuțit ca o căciulă, ca un clop” și **Comănac Mic** vârf (Râu de Mori HD: TRM 53); **Vârfu Cumanacului** „deal cu vârful în chip de cumanac” (Nechit NT: Matasă CD 47): *comănac* (var. *cumănac*) ‘vârf ascuțit în formă de căciulă, de comănac’ (cf. Porucic L 70: *comănac* ‘vârful mic al dealului’), metaforă de la *comănac* ‘un fel de căciulă rotundă, purtată mai ales de ciobani’ (DA).

Iorgu Iordan (TR 233) încadrează greșit un toponim din fostul raion Ploiești (se pare că e vorba de cel din Mănești) în capitolul consacrat toponimelor care vorbesc despre credințe, superstiții și obiceiuri.

CORNU „deal” (Țigănești AG: Codin MN 96); „vârf de deal” I, „loc de deal, sus” IV (Chiuiești CJ); „ala-i cel mai mare munte din hotarul satului” (Someșu Rece: S. V.); **Cornu Cerhatului** „dâmbuleț mai ridicat deasupra Cerhatului” IV (Dumbrava CJ: S. V.); **Cornu Feții** „dâlmă” I, „vârf” II (Valea Lupului HD); **Cornu Fețelor** „deal; e oncap de deal de se vede de ocolo în toate părțile; e oculte, loc mai ridicat ca altele, ciocodan” XI (Petros HD); **Cornu Măgurii** „e vârful cel mai înalt la Măgură” I (Breaza BN); „vârf de pădurice” I (Ciceu-Poieni BN); **Cornu Mieruorii** IV sau **Cornu Mierâorii** V „dâlmă; e chiar vârful dealului” IV (Petrești de Sus CJ); **Cornu Pietrii** „vârf de deal acoperit cu piatră” (Briheni BH: Teaha CN 133); „stâncă de calcar” III (Peștera, com. Sălașu de Sus HD) etc.: *corn* ‘vârf (de deal sau de munte), stâncă’.

În împrejurimile Orăștiei *corn* „indică ‘extremitatea ușor rotunjită a unui vârf’, ca de ex. în *Cornu Pietrii* de la Grădiște, unde *Piatra* e vârful propriu-zis” (Vulcu *Termeni* 79).

M. Homorodean (*Note de toponimie*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 285), care menționează „numele de stânci **Cornu Brazilor** (Dâlja Mare), **Cornu Păros**, **Cornu Pietrii** (Câmpu lui Neag) în Valea Jiului, **Cornu Pietrii** (Grădiștea de Munte – Orăștie), ca și **Piatra Cornului** (Poiana Teiului), **Stanii Cornului** (Dreptu) pe valea Bistriței moldovenești”, e de părere că sensul acesta s-a dezvoltat în limba română de la cel de ‘excrescență osoasă’ (< lat. *cornu*). Noi credem că e vorba de un sens moștenit.

Prin analogie, de la *cornu* ‘corn (de animale)’, latina a creat, printre altele, și sensurile ‘vârf de munte; vârf (al coifului); capăt (al unui loc); limbă de pământ (în mare), promontoriu; moț (la păr)’ (v. Guțu).

Sensul de ‘vârf’, care ne interesează aici, s-a transmis și altor limbi romanice, întâlnindu-se, după cum demonstrează Johannes Hubschmid (în „Revue Internationale d’Onomastique”, XII, 1960, nr. 2, p. 86-87), și ca toponim în Italia, Franța și Spania. În italiană, *cornu* ‘vârf de formă conică (într-un lanț de munți)’ este atestat înainte de anul 1519 (v. Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, I/A-C, Zanichelli, Bologna, 1979).

CORNETU „clea n ț mare, st â n c ă” I, „îi calcar” [*], „v â r v de clea n țuri” III (Crivadia HD; v. și M. Homorodean *art. cit.* 286); „deal” I, „d â l m ă” II, „creastă, cioacă, crac” [**] (Fizești HD); munte (Runcu GJ: Popescu GG 123); munte (Topești GJ: *ibid.*); pisc (Dobrești AG: Codin MN 96. E același, se pare, cu **Piscu Cornetului** de la p. 116); **Cornetu Nadanovei** „deal înalt”, „pietros”, „calcaros”, la sud-est de Gornovița GJ (Mihail C. Gregorian, *Graiul și Folklorul din Oltenia nord-vestică și Banatul răsăritean*, în „Arhivele Olteniei”, XVII, 1938, nr. 97-100, p. 225); **Cornetu Zbârcioaiei** „munte stâncos, cu pădure mică, rară, unde și unde; munte format din stâncă” III (Vârciorova MH. Informatorul precizează că locul se află pe teritoriul unui sat vecin); **Vârvu Cornetului** „deal înalt, pășune și ceva tufăriș, st â n c i” (Cerbăl HD: V. B.); **Corneții** „j g h e a b u r i [= stânci], loc pietros” I (Cuciulata BV); **Corneții hei Mari și Corneții hei Mici**

„loc unde e și piatră, da’ nu e jgheab mare” I (Comana de Sus BV); **Părău Corneților** pârâu (Cuciulata); pârâu (Comana de Sus) etc.: *cornét* ‘vârfuri (dealuri) izolate în câmpie, alcătuite din roci mai tari’ (Porucic L 24), ‘pământ format din sfărâmături de stânci. Sol. schelet’ (ibid. 60); ‘(în Țara Hațegului) ‘vârf’, „loc bordos [= pietros, stâncos]” (Conea *Om și natură* 459), ‘loc pietros’ I, „munte de piatră; să nu-i zică cleaț de piatră îi zice *cornet* [= ‘piatră de calcar’] II (Vârciorova), ‘stâncă de calcar’ (Câmpu lui Neag HD). Informatorul din această ultimă localitate mai precizează că aici „se zice piatră de c o r n e t nu piatră de calcar”.

DA reține din Porucic L numai sensul al doilea, pe care-l consideră greșit rezultat prin extensiune de la *cornet* ‘pădure de corn’.

Cuvântul este un derivat românesc de la *corn* ‘vârf (de deal sau de munte), stâncă’, cu suf. *-et*. Cf. *clăbucet* < *clăbuc, *țiclet* < *țiclu*.

CORNĂȚEL. Cornățelu Bărenilor „ridicătură; e zgură de piatră pe el; îs niște lespezi de piatră, felii de piatră” III și **Cornățelu Livedenesc** „movilă, ridicătură de piatră” III (Baru Mare HD); **Cornățelele** „e piatră de cornățel [= calcar]” II, „locuri pietroase” [****] (Fizești HD): *cornățél* ‘vârf’ (Conea *Om și natură* 459), un derivat de la *cornet*, cu suf. *-el*.

Iorgu Iordan recunoaște că în explicarea unora din toponimele *Cornet(u)*, *Cornățel(u)* răspândite în toată țara, adesea ca nume de înălțimi, trebuie să se țină seama, cel puțin teoretic, de apelativele corespunzătoare (v. TR 41, 65, 426), dar afirmă că „semnificația lor obișnuită, dacă nu exclusivă, trebuie să fie totuși cea originară, adică ‘locuri acoperite cu corni’ ” (p. 41 nota 2), ceea ce, evident, nu corespunde adevărului.

CREȘTETU „coastă dreaptă [= abruptă]” I (Blăjenii de Jos BN); „ridicătură mai înaltă” (Bătrâna HD: V. B.): *creștet* ‘vârf ascuțit (de munte, de stâncă...), culme, pisc’ (DA), ‘spinare scurtă și ascuțită a unei înălțimi; vârf; culme’ (Porucic L 24).

CUCU „de al înalt; de acolo se vede în toate părțile” (Nepos BN); „loc costos, fânaț puțin, mai mult pășune și pădure de fag și carpen” (Crișcior HD: V. B.); „de al împădurit” (Topești BH: A. P.); „de al”

(Podari DJ: DTRO II 61); „de al” (Meriș MH: ibid.); munte în nordul Tisei (Papahagi GFM XX), probabil același cu cel menționat sub forma **Kuk** (p. 210). Pe lângă acesta din urmă, Drăganu Rom. mai înregistrează în Carpații nordici următoarele nume: **Kukul**, în localitatea Jasenje (p. 396); **Kuk**, în Lisičova (p. 397); **Kuk**, în Volovoje (p. 399); **Kukul** „munte lângă Bystrec” (p. 409; cf. și p. 411); și **Kukul** (p. 412 nota 1); **Copaciu din Cucu Țiganului** loc (Apele Vii DJ: DTRO II 188); **Fața Cucului** loc care „spre vârf e ascuțit” (Leordina MM: I. F.); **Cuci** loc (Sperlești MH: ibid.); **Cucii** „două movile, dealuri” II, „îs dealuri, fiecare ca și on ou” I, „cuci așa mari, adică rădicături de deal” V, „sunt dealuri rădicate, dealuri ca și doi căpiți” [*] (Bârsău Mare SJ); **Cucii cei de Piatră** „vârvuri de piatră, stânci” II, „stânci” [*] (Lăpușești CJ); **Cucii Mândrii** loc (Cernădia GJ: ibid.). Se întâlnește și în aromână: **Cucurl'i** [pl. corespunzător dacoromânescului *Cucuri*] „nom d'une montagne située au nord du village roumain de Laca (Laista)” menționat de Th. Capidan (TMR 65) și explicat, cu îndoială, de la *cuc* (pl. *cuți*), numele păsării: „le pl. *cucuri* apparaît seulement dans ce nom local si la dérivation est juste” (p. 28).

Aceste toponime provin din apelativul *cuc* (pl. *cucuri*, la Giurcuța de Jos CJ, Morlaca CJ, Râșca CJ, Scind-Frăsinet CJ etc., și *cuci*, la Bălcești [com. Căpușu Mare] CJ, Râșca, Valea Drăganului CJ etc.), necunoscut de dicționare, folosit în câteva regiuni din jumătatea de nord a Transilvaniei, definit de informatori: „vârv de deal” (Beliș CJ, Giurcuța de Jos, Râșca, Vânători CJ etc.), „vârv de dâmb” (Negreni CJ, Scind-Frăsinet, Vânători), „vârv ascuțit de deal” (Bălcești), „ridicătură de pământ, movilă așa mare” (Răzbuneni CJ), „dâmb rădicat, rădicătură” (Văleni MM), „deal rădicat, deosebit de celelalte, ca o movilă” (Bârsău Mare SJ), „ou, deal rotund” (Morlaca), „cluțui [< țuclui] de dâmb” (Lăpușești), „ridicătură de teren, teren ridicat, dâmb” (Valea Drăganului), „ridicătură de deal mai înaltă” (Țăud SJ). L-a notat și E. Petrovici în Negrești-Oaș SM cu [pl. *cucuri* și] sensul de ‘cucă, deal izolat’ (ALRM SN II h 631/346) și, în sintagma *cuc de piatră* (pl. *cucuri*) ‘colț (vârf) de stâncă’, în Bârsana MM (ALR II SN III h 814/353).

Mai adăugăm că s-a notat *cuc de tină* ‘cocoloș de pământ’ și *cuc* (pl. *cuci*) ‘cocoloș de lână’ în Bocșa SJ (ibid. V h 1501/279), *cuc* (pl. *cuci*) ‘grămadă de snopi de strujeni făcută toamna pe câmp, glugă’ în După

Piatră HD și Mada HD (ALRR-Trans. 2034/352, 374) și *stă cuc* ‘stă pe vine’ în Feldru BN, Gârbou SJ, Răstolița și Stânceni MS (ibid. II h 183/254, 259, 280, 281). În această sintagmă *cuc* are sensul de ‘grămadă’ (cf. *stă grămadă*, în Somova TL: ALR II SN V h 1487/682; *șade grămadă*, în Măgura BC: ibid. h 1487/531), fiind, și cu această semnificație, nu numai cu cea topografică, sinonim cu *bot* (cf. *stă bot*, în Avrămești AB: ALRR-Trans. II h 183/328), *cioc* (*stă cioc*, în Ghețari AB: ibid. h 183/327), *ciuci* (*stă ciuci*, în Toplița MS, Lancrăm SB etc.: ibid. h 183/283, 397 etc.), *pup* (*stă pup*, în Lăpuș MM, Beclean BN, Beliș CJ etc.: ibid. h 183/242, 262, 306 etc.) etc.

Cuc ‘în sus’ din expresiile: *a sări cuc* ‘a sări în sus’, *a bate (a face cu) mîngea cuc* ‘a bate mîngea sau a zvârli pietre drept în sus’, *a prinde mîngea din cuc* ‘a prinde mîngea din zbor, de pe sus’, (*de-a mîngea-n*) *cuc* ‘când mîngea sare drept în sus’, *de-a cucii* ‘unul bate mîngea și toți ceilalți se ațin cu mâinile să o prindă din zbor’ și *de-a cuca* ‘cu mîngea-n cuc’ a fost explicat din magh. *kukra* (*hajtani, dobni, emelni*) ‘(a mâna, zvârli, ridica) drept în sus’ (DA, CDER), din magh. *kuk, kukk, kukra* (Tamás E 283) sau de la *cuc*, numele păsării (TDRG, CADE, DM, DEX). *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, második kötet, H-Ó, Budapest, 1970, presupune, pe bună dreptate, că formele maghiare (răspândite numai la est de Tisa) sunt împrumutate din limba română.

Putem completa că în Finciu CJ, pe lângă *cuc* (pl. *cuci*) ‘minge din păr de vite cu care se jucau copiii’, se folosește și verbul *a acucăi* („*acucăie-l* se zicea când arunca o minge, un c u c de-ala; *acucăie-l la mine*”).

Tot aici trebuie menționat și *cuc* (pl. *cucuri*) „capătul de jos al unui scoc prin care se coboară lemnele de foc [...] întocmit astfel ca lemnele să sară departe; săritoare”, cunoscut de DA din Mărișel CJ (și considerat ca „dezvoltat, poate, din sensul 9 al lui *cuc* sau din bg. *kukŭ* ‘coș, ogeag’, cf. c u c ă”), pentru că acesta era „ridicat”: „la ieșirea de pe jilip [= scoc] se făcea un fel de c u c ; dacă nu era cucul, se-nfunda jilipul de hălci; cu cuc sărea hălciile mai sus și se împrăștia grămadă mare” (Dealu Mare CJ); „am rădicat jlipul ca lemnele să facă o săritură, on cuc, ca să nu s-adune grămadă” (Filea de Sus CJ). **Cúcu luĭ rășt’élĭ** „era on c u c de 1 m de care se lovea lemnele de sărea în drum, să nu se facă grămadă, să nu se înfunde jilipul” (Muntele Săcelului CJ). În Băița și Briheni BH se folosește forma feminină, *cucă* (v. Teaha CN 218).

În Transilvania, *cuc* ‘ridicat, în sus’ se folosește și în expresia *a sta cuc* ‘(despre copilul mic) a sta (a reuși să stea) în fund’ (Fântânele AB), ‘a sta (a reuși să stea) în picioare’ (Ceru-Băcăinți AB, Curpeni AB, Valea Mare AB, Dăbâceni SJ etc.). Când copilul stă în fund sau în picioare, în Ciumbrud AB se zice: „*stă mare, stă cucu mare*”. Se folosește și derivatul *cucuț*: *stă cucuț* ‘(despre copil) stă în picioare’ II (Dăbâceni); „când îs pruncii mici, se zice *stăi cucuț, stăi cuc, în sus*” (com. Cuzăplac SJ).

Considerăm că toate sensurile menționate aici aparțin aceleiași cuvânt.

CUCA. Acest toponim se întâlnește în Oltenia, Muntenia, sudul Moldovei (v. MDGR II 793-794, Iordan TR 35, DTRO II 259-260), Banat (v. DTB II 148) și sud-vestul Transilvaniei (v. Homorodean SLT 120). Pentru o conturare cât mai exactă a ariei lui, mai menționăm următoarele nume: **Cuca** „*deal*” (Copru CJ: comunicat Ileana Neiescu); „*e [ridicătura] cea mai înaltă din hotarul nost; e ascuțită*” I, „*vâr v de deal*” II, „*o c u c ă*” III (Covragiu HD); **Cuca Mare** „*vâr f ca o c u c ă , ridicătură*” II și **Cuca Mică** „*muțuțu i de deal, o țâră de deal*” II (Tufări MH); **Cuca Popilor** „*muțuțu i nu prea mare*” I (Paroș HD) etc.

Apelativul *cúcă* (pl. *cuci*) ‘loc ridicat, colină, deal înalt și izolat; vâr de deal’, care circulează în sud-vestul Transilvaniei, Oltenia, Banat, Muntenia, Dobrogea, Moldova și Maramureș (v. DTRO II 259), este lăsat cu etimologia necunoscută în TDRG, DA, DM, DEX, explicat din lat. pop. *cuca în CADE. DA completează totuși, între paranteze: „cu greu e de admis că am avea a face cu lat. pop. *cucca, reconstruit din *cuculla* = *cucullus* ‘un fel de căciulă țuguiată, glugă, cum o purtau călugării...’”. Pentru SDLR, cuvântul are aceeași rădăcină cu *cucui*, bg. *kukŭ* ‘cârlig’ și it. *cucco* ‘pisc conic’, iar pentru CDER, este, probabil, identic cu *ciucă*.

Cuc și *cucă* sunt două cuvinte străvechi în limba română, reprezentând o rădăcină preindo-europeană. E greu de precizat dacă le-am moștenit din latină sau de la populația autohtonă.

Discutând temele *cucc-*, *tucc-*, *zucc-*, *suc-* ‘hauteur, montagne’, Albert Dauzat („Revue des langues romanes”, LXVI, 1929-1932, p. 66-80) citează exemple din care rezultă că **cŭcc-*, „qui, offrant l'aire la plus vaste, a toute chance de représenter la forme la plus ancienne” (p. 73), sub diferite forme și derivate se întinde în Peninsula Iberică (*La Cuca*,

Cugul, Cogul), Franța (*Cuq, Cucq, Montcuq, Cuque, La Cuque, Cucal, Montcuquet, Moncuchet, Cuchet, Cuchot, Coucouron, Cucuron, Cucullet* etc.), Italia (*monte Cucco, Moncucco, Cocor, cima Cuccagna, Monte Cucello, Cucca* etc.), Iugoslavia (*Kukoviča*) și România (*cucă* ‘colină’). În concluzie, autorul consideră *cūccu ‘montagne’ „prélatin et prégaulois” (p. 78) și se întreabă dacă sensul primitiv al acestuia, „qui dut être toujours un mot vulgaire (appartenant à un langage primitif méprisé), n’aurait pas été ‘tête’ avant, puis en même temps que montagne” (p. 80).

De aceeași părere este și Sever Pop (*Recueil posthume de linguistique et dialectologie*, Roma, 1966, p. 580): „Nella toponomastica della Sardegna questa radice preindoeuropea è alla base dei nomi *CUCCA, CUGA, CUCCU, CUCCARU, CUCCUREDDU, CUCCURUDDU* [...]. La parola è frequente nella toponomastica della Calabria sotto la forma di *Cucco, Cuccu, Coccari, Coccorinello, Cuccuru*, del Valdarno sotto la forma *Cucco, Cuculo, Cucule*, col senso di ‘poggio di forma conica’, in Val di Magra sotto le forme *Montecucu, Montecukel* e non ha nessun rapporto con il nome del cuculo”.

Și pentru Ernest Nègre (*Les noms de lieux en France*, Paris, 1963, p. 17), „la racine, ou «base» *cuc, passée dans les langues celtiques et romanes, appartient à un substrat laissé par une langue préceltique”²⁹.

CUCHIȚA (scris **Cuchiță**) și **Cuchițele** (scris **Cuchițe**) dealuri (Maidan, azi Brădișoru de Jos CS: Liuba-Iana M 49, 72, 85, 87) pot fi derivate de la *Cuca Mare, Cuca Ursului* sau provenite de la *cuchîță (pl. *cuchîțe), diminutiv de la *cucă*. Cf. *ciochiță* < *cioacă*, *trochiță* < *troacă* etc. În DTB II 148 figurează doar *Cuchițe(le)*, iar apelativul este lipsit de asterisc (fără a se menționa însă sursa sau localitatea în care este atestat).

²⁹ Pentru răspândirea și semnificațiile acestei „baze” în diferite limbi, vezi și N. Lahovary, *Contribution à l’histoire linguistique ancienne de la région balkano-danubienne et à la constitution de la langue roumaine*, în „Vox romanica”, 1955, p. 323; M. Baudot, *Concordances et particularismes dans l’oronymie de l’Europe occidentale et centrale*, în 10. *Internationaler Kongress für Namenforschung. Abhandlungen – Proceedings – Actes. Disputationes ad MONTIUM VOCABULA aliorumque nominum significationes pertinentes*, tom. I, Viena, 1969, p. 9-10.

CUCLEU „deal nu prea înalt, de forma căciulii” (Iacobini AR: CHEST. IV 91/-); „deal...; îi cam rotund” I, „dâmb mare” II (Ogești BH: A. P.); „deal...; îi chiar în vârful dealului” (Topești BH: A. P.). Cf. *Picleu*.

CUCULA „pisc” (Mereșești, Nemoiu VL: DTRO II 262): *cuculă* (pl. *cucule*) ‘deal între vii’ (Râmnicu Vâlcea VL: LRg I 79), un derivat de la *cucă* cu suf. *-ulă* (v. Loșonți *Cuc* 56).

CUCULEAN „înălțime” (Puțuri DJ: DTRO II 262): *cuculeán* ‘dâmb, măgură’ (ibid.), un derivat de la *cuc* cu suf. *-ulean* sau provenit din *cuculeu* prin substituirea sufixului *-uleu* cu *-ulean*. Cf. GUGULEANU. N-ar fi exclus ca și **Cuculeanu** „deal” (Pielești DJ) și loc (Mârșani DJ), explicate de la n. p. *Cuculeanu* (ibid.), să aibă aceeași origine.

CUCULEANCA „deal” (Bălești GJ: ibid.): **cuculeáncă* ‘dâmb, măgură’.

CUCULEAUCA [cucul’áucă] „deal” (Traian Vuia TM: NALR-Banat. Date 138): **cuculeáucă* ‘cucă, cucui’. Pare a fi o variantă a lui *cuculeică* (v. *infra*).

CUCULEICA „deal” (Sohodol GJ: ibid); **Cuculeicile** „mobile” (Ciungetu VL: ibid.): *cuculéică* (pl. *cuculéici*) „muchie, țurțudan, țanc, maidan” II (Tisa VL), „deal mai ascuțit, vârf de deal” (Loman AB), „gomilă; ceva ridicat sus” (Sebeșel AB). După cum am arătat în 1979 (v. Loșonți *Cuc* 56), cuvântul e un derivat cu suf. *-uleică*³⁰ (< *-ulă* + *-eică*) de la *cucă* sau cu *-eică* de la *cuculă* (v. *supra*). Cf. *Ciuculeica* „deal” (Ierșnic TM: DTB II 69) < *ciuculeică* ‘movilă’, un derivat de la *ciucă*. Dacă ar fi un derivat de la „*cuculeie* + suf. dim. *-ică*”, cum se indică în DTRO II 262, am avea *cuculeică*, nu *cuculéică*. În Râmnicu Vâlcea *cucă*

³⁰ Pentru acest sufix, Pascu *Suf.* 238 și Carabulea *Interfixul* 120 pot aminti doar pe *putuleică* ‘poreclă pentru bărbați’ < *put*.

și *cuculeică* se folosesc cu sensul de ‘fereastră în acoperișul casei’ (LRg I 79).

CUCULEȚU „un loc înalt, o stâncă ieșită, un țurțudău înalt” I, „vârf de munte de piatră; e ascuțit” II (Rucăr AG; v. și Giuglea-Orghidan B 135 nota 4); „deal; e ca o căldare cu fundul în sus” I (Poiana Mărului BV); „colină” (Gornet BZ: MDGR II 800); **Pă Kukulețu** (Rădești OT: Tomescu GO 106): *cuculeț* (pl. *cuculețe*) „dâmb rotund, rădicat” (Râșca CJ), ‘deal nu prea înalt, de forma unei căciuli’ (Valea Drăganului CJ) etc., un derivat, neatestat de dicționare, de la *cuc*, cu suf. *-uleț*. *Cechera* [cêt’era] *Mică* „dâmb, cuculeț” II (Valea Drăganului).

CUCULEU, CUCULEI, CUCULEIE. **Cuculeu** piatră de calcar (Meteș AB); „deal rotund” (Șugag AB); loc (Ciclova Română CS: Ioniță GT 22); *ridicătură*, „e o piatră în vârful lui, acoperită cu iarbă” I (Scrind-Frăsinet CJ); „coastă” II (Dealul Mic HD); „deal împădurit și stânci fără pădure” (După Piatră HD: V. B.); „ridicătură, dungă, teren cocoțat” I (Merișor, com. Bănița HD); „vârv de deal” (Gladna Română TM: NALR-Banat. Date 129. Lipsește din DTB II); **Cuculeu** I (v. și CHEST. IV 69/102) sau **Vârvu Cuculeului** II „munte” I, „vârv de deal, loc rău, colțuros” II (Feneș AB: V. B.); **Cuculeu de Fier** vârf în Munții Apuseni, la nord de Cetățile Ponorului (v. „Probleme de geografie”, V, 1957, p. 67); **Cuculeu lui Răcoi** „vârv, cuc așa de deal” I (Scrind-Frăsinet); **Piatra Cuculeului** „vârv de piatră, ca o creastă” (Merișor); **Cuculeauă(le)** II-V „două dâmburi” III, „poiană; sunt dâmburi și gropi...; acolo sunt două pietri mari” VI și **Părău Cuculeauălor** II (Răchițele CJ). Unii informatori au refăcut din forma de pl. **Cuculeauă** un singular: **Cuculeaua** II, V, VI și **Părău Cuculeii** V, probabil pentru că nu înțelegeau semnificația numelui; *Cuculei* „deal” (Gârceni VS: MDGR II 800); **Cuculeia** „deal” (Stejaru MH: DTRO II 262).

Apelativul *cuculeu*, neînregistrat de dicționare, este un derivat de la *cuc* cu suf. *-uleu* și circulă, după câte știm noi, în sud-vestul Transilvaniei, cu sensurile: 1. „dâmb ascuțit așa la vârv, ca o căciulă; vârv, loc rotund” (Bociu CJ), „movilă rotundă, movilă mai înaltă, dâmb

rotund” I, „deal așa mai rotund” II, „deal rotund, ascuțit” V (Buteni CJ), „loc care-i rotund și rădicat, dâmb rotund” (Ciuleni CJ), „ridicătură ascuțită” (Lunca Vișagului CJ), „vârv mai ascuțit, mai rotund” (Traniș CJ), „cucă” (Ohaba de sub Piatră HD și Peștera, com. Sâlașu de Sus HD), „vârv” (Dâncu Mare HD), „vârv de deal adus, ascuțit” (Petros), „vârf de deal rotund” (Boița SB), „vârv așa mai mic” (Dealul Babii HD), „deal” (Baru HD), „deal mai mic” (Răhău AB), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Feneș AB: CHEST. IV 91/102), „deal mai ridicat, mai ascuțit” (Zăvoi HD), „deluț” (Vâlcelele Bune HD), „ridicătură de pământ, cucui” (Râu Alb HD), „movilă” (Valea Lupului HD) etc.; 2. „lemne multe, grămadă [în picioare], ca un fel de acoperiș” (Ceru-Băcăinți AB).

Pluralul cuvântului e *cuculêie* (Baru, Folt HD, Valea Lupului, Vâlcelele Bune etc.) și *cuculeăuă* (Bociu, Buteni, Căлата CJ, Ciuleni, Răhău, Lunca Vișagului etc.). În Răhău, Sever Pop a notat sg. *cuculău* ‘pisc de piatră’ (ALR I 390/131). Cf. *ghergheleu/gherghelău*.

Varianta *cuculei*, menționată de CDER printre derivatele lui *cucui*, poate fi refăcută din pl. *cuculeie* sau rezultată din substituirea lui *-ei* cu *-eu*. Cf. *podעי/podeu*, *poderei/podereu* etc. și toponimele *Dosulei* (Curechiu HD: CHEST. IV 77/106), *Văduleiu* „acolo a fost un vad” II, *Lunca Văduleiuului* „fânaț lângă vale” I și *Podu Văduleiuului* „pod” I (Sebeșu de Sus SB).

DA înregistrează substantivul *cuculêie* ‘ceva așezat sus’, ca formă de pl. feminin, din citatul: „Băieți, nu mai umblați pe cuculeie, că vă rumpeți gâtul” („Revista critică”, III, p. 121). Scăpând din vedere că, după DA, ar fi vorba de un plural, Elena Carabulea (*loc. cit.*) consideră cuvântul format cu suf. *-eie*, *-uleie* și-l raportează, ca și DA, la *cucui*. Într-adevăr e greu de știut dacă în acest caz e un plural (al lui *cuculeu*) ori un singular refăcut din pl. *cuculeie* sau format cu suf. *-eie* de la *cuculă*. În HD, expresia *a se urca* (sau *a se sui*) *pe cuculeie* înseamnă „a se sui pe cuptor, pe ceva sus...” (Râu Bărbat), „a se urca pe scară, într-un pom...” (Vâlcelele Bune). În Folt, la același informator, am întâlnit forma de feminin singular *cuculeie* (*Ghergheleu* „cuculeia aia...; îi ca o cuculeie”, „dacă m-am suit undeva mai sus, într-on deal de-ăsta, într-on vârv de deal, se zice că m-am suit într-o cuculeie, în vârvul cuculeii”) alături de sg. *cuculeu* („... m-am suit într-on cuculeu”). *Cuculeie* figurează și în DTRO II 262 (s.v. CUCULEIA) cu sensul de ‘pisc golaș’.

În fine, mai semnalăm porecla *Cuculeu*, purtată de „un om înalt și subțire” (Ighișu Vechi SB), și diminutivul *cuculeuăș* (pl. *cuculeuășe*): *Cichera Birbului* [cît'era bírbului] „îi on cuculeu, c u c u l e u a ș așa fain” I, *Dâmbu Iepurelui* „c u c u l e u a ș ..., dâmbuț” I (Ciuleni).

CUCULIA „pisc” (Nemou VL: MDGR II 800); „pisc” (Mateești VL: ibid.); „deal” (Sinești VL: DTRO II 263); „deal” (Romanești VL: ibid.); „movilă” (Bălteni VL: ibid.); **Tâlva Cuculia** (a se citi: **Cuculia tâlvă**) vârful (la nord-est de Teregova CS: Mihai Grigore, *Munții Semenic. Ghid turistic*, București, 1990, harta) etc.: *cuculie* (pl. *cuculii*) ‘vârful de deal’ (Râmnicu Vâlcea VL: LRg I 79), un derivat de la *cucă* cu suf. *-ulie* (cf. *căsulie* < *casă*, *cușculie* < *cușcă* etc.) sau de la *cuculă* cu suf. *-ie* (cf. *costie* < *coastă*, *feție* < *față*, *șiclie* < *șicla* etc.).

Creдем că și **Cuculia** din fostul județ Vaslui, nume menționat de Candrea PT 235 (fără a se indica localitatea sau sursa unde se găsește) printre „elementele turanice din toponimia noastră” (adică printre cele de origine cumană, pecenegă, turcă și tătară), are aceeași explicație.

CUCULICEA „deal înalt, sus, deal ridicat” (Silvașu de Sus HD); „vârful de deal” (comuna Lăpușata VL: comunicat Mihail Ciucă. Din DTRO II 262 rezultă că e în hotarul satului Zărnești); „ridicătură de teren frumoasă, la munte, de la Stogșoare mai jos” II Pietrișu VL, „o ridicătură, o clăie mare, înaltă” II Olănești VL; deal (Corșoru GJ: ibid. 263); „stâncă” (Oteșani VL: ibid.) etc.

Apelativul *cuculice* ‘cuvânt privitor la poziția — probabil înălțată — a unui loc’, cunoscut de DA din Zăvoieni VL (după H XVI 39) și lăsat neexplicat, este enumerat de Elena Carabulea (*op. cit.* 122) printre derivatele cu suf. *-ulice* și raportat la *cucui*. S-a putut forma cu acest sufix de la *cucă* sau cu *-ice* de la *cuculă*. L-am întâlnit, cu pl. *cuculici*, în Cheia VL: *Picuiu* „e o c u c u l i c e nici prea înaltă, nici prea mică” I.

CUCULICIU „loc su pădure” (Călimănești VL); „râpă” I „pisc” [*], „un teren fugitiv, un pisc” [**], „culme” [***] (Muereasca de Sus VL. Figurează și în DTRO II 263); „un deal” I, „ridicătură” II, „vârful” III, „dunghă înaltă, teren mai înalt” IV (Șuta VL); (alt loc:)

„este o m u c h i e între Andreiești și Șuta” II, „muchie” [**] Șuta, „e cam între păraie, un d e a l , o r â p ă mare” II Andreiești.

Ca nume de dealuri, tot în nordul Vâlcii, l-a întâlnit și Emilian N. Buretea (CTR 49) în Brezoi, Dezrobiți, Foleștii de Jos, Mogești, Muereasca de Sus (același cu cel notat de noi) și Pietrarii de Sus. Vezi și DTRO II 263. Apelativul *cuculici*, perechea neutră (masculină?) a lui *cuculice*, nu știm să fie atestat.

Se pare că și **Curculișu** „nom d’un sommet de colline près de Pleasa (Albanie)”, despre care Th. Capidan (TMR 66) se întreabă dacă este „un dérivé de *cucul’ŭ* ‘cime’ (dacoroum. *cucui* lat. *cocum*) avec le suff. -*itšu* et l’épenthèse du *r*”, provine din același apelativ.

CUCUȚU „ridicătură, nu-i mare, îi mai rotundă” II, „dâmbuleu rotund, aproape ca o juma’ de minge” III, „dâmb mai ridicat on pic” [*] (Măguri CJ: S. V.): *cucúț, diminutiv de la *cuc*, cu suf. -*uț*.

CUCUȚELU „dâmb, movilă, deal” (Văleni MM: I. F., G. Vasiliu): *cucuțel, un derivat de la *cucúț, cu suf. -*el*. După cum s-a menționat mai sus, *cuc* este un cuvânt viu în localitate.

GUG. Analizând toponimele *Gugu* „vârș de formă conică (2290 m) la sud-vest de Retezat” HD; „deal” (Dobrița GJ: MDGR III 661); „deal” (Boțești, Gugești, Miclești VS: ibid.); **Dealul Gugului** „deal” și **Valea Gugului** „vale” (Cornățelu OT: ibid.); **Guga Mare** și **Guga Mică** „munți de forma unor mameloane, din apropiere de Săliște” SB; **Guga** sat CJ etc., G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan (TRM 47) constată că cel puțin o parte din ele „indică ridicături rotunde (și țuguiate)”. Bazându-se pe existența cuvântului *gug* ‘bulz de tină’ (atestat de DA din Vereșmort, azi Unirea AB), autorii ajung la concluzia că „numele topic *Gugu* poate fi considerat, în mod concret, ca românesc, adică dat de români cu ajutorul unui apelativ de origine autohtonă (preslavă)” (p. 48).

Iorgu Iordan (TR 330 nota 14) nu poate preciza sensul temei *gug(a)* din aceste nume, raportându-le la *gugă* ‘om negru și urâcios’, iar Emil Petrovici (SDT 276) vede în numele muntelui din masivul Retezat un antroponim.

Fără să excludem posibilitatea provenienței unora din toponimele de mai sus din antroponimele *Gug*, *Guga* (v. DOR 289), am considerat (v. Loșonți *Cuc* 58-59) că **Gugu** HD, GJ, **Guga Mare și Guga Mică**³¹ AB, la care am mai adăugat pe **Guga** „un țuțuleu așa sus, frumos; vine ca o căciulă” (Mărtinie AB); „câmp cu holde” (Nucșoara HD); **Guga Custurilor** „vâr v mai înalt, o gugu ie mai înaltă” (Leordina MM: I. F.); **Guga Naltă** „vâr v” I (Suseni HD); **Gugile**³² „loc dâmbos, cu gu gi” și **Valea Gugilor** vale (Dragomirești MM: comunicat E. Faiciuc. *Vezi și SO IV 307*) etc., provin din apelativele *gug ‘ridicătură (rotundă și țuguiață), vârf (de deal, munte)’ și *gúgă* „deal rotund și gol” (Jina AB: Șandru-Brânzeu *Jina* 326 notă), ‘înălțime mică, delișor, vârv’ (Clopotiva HD), „vârv de deal, deal rău de-nalt; vârv mai ascuțit; dâmb mare” (Dragomirești: comunicat Axenia Chindriș), „deal care-i ascuțit așa roată” (Leordina: I. F.) etc. Din Râu de Mori HD figurează, alături de alte cuvinte, ca răspuns la întrebarea nr. 51 din Chestionarul lui Hasdeu (H XVII 262), fără să i se precizeze sensul. Nu-l înregistrează nici un dicționar. În meglenoromână, *gugă* are sensul de ‘piatră (de obicei) triunghiulară, servind ca obiect de joc la copii’ (CDM 147).

Analizând sensurile și derivatele cuvintelor *gug-gugă și *cuc-cucă* constatam (*ibid.* 59) că sunt aceleași. De aceea ni s-a părut (și ni se pare) că la origine a fost un singur cuvânt, *cuc(ă)*, din care a rezultat *gug-gugă, prin sonorizarea oclusivei. Cf. *cocoasă-gogoasă, cocoloș-gogoloș, încurca-îngurga* etc.

În nota 34 n-am exclus posibilitatea ca *gug* „să circule încă în unele graiuri populare”, citând și porecla *Gugu* atribuită „unui om mic și gras” (Tritenii de Jos CJ: CHEST. IV 292). Această ipoteză a fost confirmată la scurt timp de Francisc Király (*Note etimologice*, în AUT, XVII, 1979, p. 179), care arată că *gug* ‘ridicătură de teren, deal, vârf’ „este cunoscut bine în zona Sebiș, Gurahonț, Brad, Vața etc.” Este însă un lucru cel puțin ciudat ca autorul, după ce menționează că *gug* „nu este atestat de nici una din lucrările noastre de specialitate” (*loc. cit.*), să se declare surprins „că,

³¹ Toponimele acestea au fost înregistrate și de Șandru-Brânzeu *Jina* 326: *Guga Mare* deal mare, izolat (rotund); *Guga Mică* idem.

³² Același, se pare, cu **Gugile** „munte”, menționat de Papahagi GFM 205 din Cuhea (azi Bogdan Vodă). Terenul este folosit în comun de satele Bogdan Vodă și Dragomirești (comunicat E. Faiciuc).

într-un articol dens, publicat recent (...), D. Loșonți îl consideră pe *gug* un apelativ necunoscut, neatestat” (p. 180).

Acceptând că *cuc(ă)* ‘vârf de deal’ „pare să aibă legături directe cu *gug*”, îl explică pe acesta din urmă din scr. *gũka* ‘grămadă, ridicătură’, dar se realizează explicației noastre în ce privește originea oronimului *Gugu* și a altor asemenea nume, printre care și cel al unui „pisc nu departe de vârful Țarcu” (p. 179).

În schimb, Ioan Pătruț, adept al explicării toponimelor din nume de persoane chiar și atunci când este evident că ele provin din apelative cu ajutorul cărora „sunt denumite unele forme de relief, neîndoielnic adecvate situației concrete din teren” (Gh. Bolocan, *Etimologii toponimice*, în LR, XLI, 1992, nr. 1, p. 8), e de părere că „etimologia propusă de E. Petrovici se impune, mai ales în ansamblul oronimiei românești” (*Nume de persoane și nume de locuri românești*, București, 1984, p. 32-33). Scăpându-i din vedere că numai despre *cuc* am afirmat (*ibid.* 51) că se folosește în câteva regiuni din jumătatea de nord a Transilvaniei, nu și despre *cucă*, despre care știam atunci că „circulă în sud-vestul Transilvaniei, în Oltenia și în Banat” (p. 53), Ioan Pătruț trage concluzia „că identificarea toponimelor menționate cu apelativele *gug-gugă* în afara Transilvaniei (...) este îndoielnică” (p. 33) și consideră, „prin urmare, că atestarea lui *gugă* în meglenoromână (...) nu constituie un argument spre a susține răspândirea lui *gug(ă)* și în Vechea Țară” (p. 33-34).

GUGUIU toponim în DJ (Iordan TR 330 nota 14) și **Guguiu** III sau **Guguiu lui Avram** I „teren în pantă, se termină sus ascuțit cu o spinare” I, „de al costiș tare... De departe se vede un deal ascuțit, dar în vârful lui îi un șes la care-i spune **Șesu Guguiului**” III (Hodișu CJ: S. V.): *gugui* ‘vârf de deal ascuțit’ (Năruja VN: Macovei *Termeni* 485), provenit din *gug* cu suf. *-ui* sau din *cucui* prin sonorizarea oclusivei velare. Cf. *gugui* (pl. *gugui*e) ‘cucui (la cap)’ (Bumbești GJ: NALR-Olt. I h 5/905; Imoasa MH: ALR II h 6/842).

GUGULEANU „ridicătură... puțin îi ascuțit; e la Părău Morii, lângă Bâju Mic” II (Beliș CJ); „țuțur de dâmb” II, „vârv” III, „îi rădicat și cu stânci..., munte” IV, „deal rotund și cu stâncă” V (Poiana

Horea³³ CJ): *guguleán, o variantă a lui *cuculean* (v. *supra*), un derivat de la *gug* cu suf. *-ulean* (cf. *corbulean* < *corb*, *junculean* < *junc* etc.) sau provenit din *guguleu* prin substituirea sufixului *-uleu* cu *-ulean*.

GUGULEU ridicătură, pantă (Uioara de Sus AB); „deal fără pădure, gol; se varsă în toate părțile; e o formă ca o minge” (Șugag AB); „e o ridicătură” I, II (Straja, com. Cojocna CJ); **Guguleu (de la Olteni)** „e rotund, ridicătură deosebită” I, „o dâlmă înaltă” II (Strucut CJ). La intrarea Văii Hăjdății în Cheie [oficial: Cheile Turzii], un dâmb rotund (și țuguiat) este numit **Guguleu**³⁴ de I, II, [**] din Petreștii de Mijloc, **Guguleu Cheii** de III din Petreștii de Jos, **Gurguleu** de II, [*] din Petreștii de Jos, și **Ghergheleu** de I din Petreștii de Jos.

În mai multe județe din Transilvania (AB, CJ, HD) este viu apelativul *guguléu* „deluț” I, „deal micuț... un fel de piramidă” II (Răhău AB. *Gurețu Mititel* „un guguleu” I), „vârv de deal” (Șugag AB), „dâmb mai rotund” (Călata CJ), „deal de forma unui mușuroi, rotund” (Călățele CJ), „movilă” I, „dâlmă” II, „o ridicătură de deal” III (Ceanu Mare CJ), „deal rotund” (Iuriu de Câmpie CJ), „dâlmă rotundă” II (Strucut), „vârv de deal mai micuț” (Dealul Babii HD), „vârv” (Dâncu Mic HD), „deal înalt” (Folt HD), „pământ mai ridicat, rotund” (Zăvoi HD), „cucui, deluț” (Peștera, com. Sălașu de Sus HD), „înălțătură, movilă” (Nucșoara HD) etc. În HD l-a înregistrat și Vulcu *Termeni* 79, cu sensul ‘vârf asemănător mamelonului’, în Beriu, Cucuiș, Sereca, Sibișel etc.

Are pluralul *guguléie* (Călățele, Ceanu Mare, Iuriu de Câmpie, Strucut etc.) și *guguleáúă* (Călata, Răchițele CJ etc.).

Este un derivat de la *gug* cu sufixul *-uleu* sau rezultat (prin sonorizarea occlusivei velare) din *cuculeu*, alături de care l-am întâlnit uneori în aceeași localitate (Călata, Călățele etc.).

Alte derivate din această familie sunt:

gugúie (v. *supra*, s. v. *Guga Custurilor*), un derivat de la *gugă* cu suf. *-uie*;

³³ Am înregistrat toponimul și de la informatori din Răchițele, localitate vecină cu Poiana Horea.

³⁴ Sub această formă apare și în lucrarea lui Maxim Pop și Alexandru Bartha, *Cheile Turzii*, București, 1973, p. 56.

gugulă (pl. *gugule*) ‘vârf asemănător mamelonului’ (Mărtinești HD: Vulcu *Termeni* 79), un derivat de la *gugă* cu suf. *-ulă*. Cf. *cuculă*, *țuțulă*. Încercând să aflăm, prin întrebări indirecte (Folosiți în graiul din satul Dvs. cuvântul *gugulă*?, Ce înțelegeți prin el?), răspândirea și sensurile cuvântului în câteva sate din apropierea Mărtineștiului, abia la Sărăcsău AB o informatoare mai în vârstă ne-a răspuns, cu oarecare nesiguranță, că *gugulă* i se zice la o „grămadă de pământ adunată sus”;

gugulie „gugă” (Clopotiva HD), un derivat de la *gugă* cu suf. *-ulie* sau cu *-ie* de la *gugulă*. Cf. *cuculie*.

CUCUI se întâlnește ca toponim în Banat (v. DTB II 149-150), Oltenia (v. DTRO II 261-262) și sud-vestul Transilvaniei: **Cucuiu** „deal cucuit așa, subțire, ascuțit” (Șugag AB); „deal înalt” (Densuș HD); „dâmp rotund” II, „maidan” IV (Peștera, com Sălașu de Sus HD); „coamă” (Sălașu de Jos HD); „deal” (Zăvoi HD) etc.

În aceste regiuni este viu și apelativul *cucui* „vârf de deal sau deal cu vârful rotund ridicat deasupra altor dealuri” (DA), ‘bubă mare țuguiață; ridicătură conică cu vârf rotunjit’ (Porucic L 27), „grumuleu” (Totești HD) etc.

Cuvântul *cucui*, care, după DA, mai are sensurile: 1. ‘umflătură care se face la cap când te lovești de un obiect tare’; 2. ‘(la un obiect) partea mai ridicată, mai ieșită, boț, dodo loț; gogoneț’; 3. ‘(Bucov.) vârf’; 4. ‘(Trans., Mold. și Bucov.) moț (de pene, la păsări; de păr, la oameni)’ etc., a fost considerat: a) element moștenit din lat. *cucul(l)io* (Pascu *Suf.* 136, TDRG, SDLR), **cucul(l)ium* (S. Pușcariu, DR VI 320; SDLR; CDER) sau **cucullius* (CDDE, DM, DEX), forme derivate de la *cucullus* ‘glugă’; b) „refăcut din pl. **cuculī*, sg. **cucul* < lat. *cucullus*” (CADE); c) derivat cu suf. *-ui* din *coc* < lat. *cocum* ‘ceva mic și rotund (cf. rom. *cocă* și *coacă*), boabă (cf. *coacăză*), sâmbure’, ‘ou, castană, nucă etc.’ (Sextil Pușcariu, DR IX 440; cf. și DA), *cucă* (Ivănescu *Formarea* 34-35) sau *cuc* (Loșonți *Cuc* 55).

Cuvântul există și în aromână: *cucul’ū* ‘moț; vârf de munte, pisc; vârful glugii; gogoasă de mătasă’ (DDA). Fără îndoială că e moștenit din latină, fie din forma *cucullio*, fie dintr-o formă refăcută din aceasta: **cucullium* sau **cucullius*.

De la sensul de ‘glugă’, *cucul(l)io*, *-onem* a dezvoltat în latina populară și sensul de ‘vârf’, păstrat și în provensalul *kugul'un* (v. REW).

Perechea feminină *cucúie* „ridicătură, dâmb” (Găureni BN. *Dâmbu Pascului* „o c u c u i e acolo sus”) poate fi derivată de la *cucă* cu suf. *-uie* sau refăcută din *cucui*, pl. lui *cucui*. Cf., în regiune, sinonimele *guguie*, *țuguie*.

CUCUIAVA, CUCUIOAVA, CUCUIOVA sunt nume de ridicături (dealuri, vârfuri) în Banat, Oltenia și sud-vestul Transilvaniei (v. MDGR II 799, Ioniță GT 22, Loșonți *Cuc* 55, DTB II 149, DTRO II 262 etc.). Dintre acestea, cel puțin formele *Cucui* pot fi interpretate ca românești, pentru că apelativul *cucui* (pl. *cucui*) e atestat în Banat și Oltenia cu sensurile: 1. ‘vârf înalt de munte’ (Novacovici CB I 7), ‘deal mai ridicat, pisc de munte’ (CADE), ‘deal mai rotund’ (Cărbunari CS: NALR-Banat 1648/9), (cu varianta *cucui*) ‘deal mai ridicat’ (Ioniță GT) etc. 2. ‘cucui (la cap)’ (Cloșani³⁵ GJ: ALR I/I h 6/837, Franțești GJ și Șovarna MH: NALR-Olt. I h 5/938, 946).

CADE îl derivă de la *cucui*, DA îl tratează s. v. *cucui* printre derivatele [românești] „cu alte sufixe”. Se pare că și pentru Vasile Ioniță (*Toponime slave din Valea Bârzavei*, în „Banatica”, III, Reșița, 1975, p. 385) cuvântul este o creație românească. Apreciind acest lucru ca „probabil”, DTRO II 262 adaugă că „în același mod pot fi interpretate și *ciocloavă*, *coșcoavă*, *târnoavă*”.

CUCUIETELE (scris **Cucuieicile**) „d e a l ” (Iacobini AR: CHEST. IV 73/-): *cucuiete ‘vârf de deal, deal cu vârful rotunjit; cucui’ (cf. *cucuiete* ‘cucui (la cap)’ : DA) < *cucui* cu suf. *-ete*.

CIU POPII „o rădicătură de stâncă dreaptă într-o curmătură; are forma unei piramide; un p i g u i ” I (Câmpu lui Neag HD) figurează în Popescu GG 124 din Tismana GJ (fără descriere geografică) și în DTRO II 264 din Tismana, Topești GJ și Ungureni GJ ca „nume de trecătoare”,

³⁵ Singularul *cucui*, înregistrat tot în această localitate (NALR-Olt. I h 5/937) poate fi refăcut din pl. *cucui*.

iar din Peștișani GJ ca „nume de munte”. În nici una dintre aceste lucrări nu este explicat. Este, evident, un toponim metaforic de la *cui*.

DÂLMEIELE „îs mai multe d â m b u r i” I (Năsal CJ); *dâlméie (pl. *dâlméie) ‘dâlmă’, un derivat de la *dâlmă* cu suf. *-ie*. Cf. *gâlmeie* < *gâlmă*.

DÂMBEIE, DIMBEIE. *Dâmbeia* III sau *Dimbeia* II, III, *Dimbeia Moanii* III „d â m b u ț” III (Finciu CJ); *Dimbeile* „d â m b u r u ț e, d â m b u r i” I (Ciuleni CJ): *dâmbéie >, prin asimilare, *dimbéie (pl. *dimbéi), un derivat de la *dâmbă*, cu suf. *-ie*.

DURDU „de al” (Jidvei AB): *durd ‘ridicătură rotundă’ < *durd ‘obiect de formă rotundă’. În DEX *durd* e atestat, ca regional, cu sensul de ‘durduliu’, fără să i se precizeze originea.

DURDOIU „loc mai ridicat” I (Comana de Sus BV): *durdói* „movilă” II, „deal, rozor înalt” III (Comana de Sus), „ridicătură de pământ ca o boltă, ca o movilă” (Berivooi Mici BV), „înălțătură de pământ” III (Părău BV), apelativ neînregistrat de dicționare, derivat de la *durd ‘ridicătură rotundă’, cu suf. *-oi*.

DURDUIU „loc scurt și mai pronunțat, cum îs Babele din Bucegi” II (Mândra BV); „loc larg în fața bisericii” IV (Berivooi Mari BV); **Durduiu Bisericii** „ț â l f â n e l, pământ mai ridicat” I (Voivodenii Mari BV; v. și CHEST. IV 10/175-b): *durdúi* ‘mică ridicătură de pământ pe un șes’ (Mândra: CHEST. IV 90/176-b), „deal” (Sebeș BV), apelativ neînregistrat de dicționare, derivat de la *durd ‘ridicătură rotundă’, cu suf. *-ui*. Pentru *durdoi*, *durdui*, cf. sinonimele *gurgui/gurgoi*, *țurțui/țurțoi* etc.

DURDUC. *Durducu Mare* II, [*] Șuta VL, I Andreiești VL și *Durducu Mic* II Șuta, I Andreiești, cu denumirea generică *Durduci* „bolovani înalți” II Șuta, „țurțudane mari de piatră” [*] Șuta, stânci, figurează și în DTRO II 427 cu descrierea inexactă „deal”. **Durduce** „pădure” (Andreiești), explicat în acest dicționar ca „mai multe locuri cu numele Durduc”, este o formă de neutru ce se referă în realitate

tot la Durducu Mare și Durducu Mic. Aceste nume, precum și **Durduc** „plai” (Ifrimești VL), **Durducu** „munte” (Ciungetu VL) și **Durducu Mijlociu** „deal” (Muereasca VL), pe care nu l-am înregistrat la nici unul din informatorii din Andreiești, Muereasca sau Șuta, n-au nici o legătură cu *durduc* ‘cascadă’, la care sunt raportate în primul rând, nici cu numele de persoană *Durduc*, ci provin din *durdúc* ‘vârf ascuțit din care se rupe și cade piatră, țanc ascuțit, stei de piatră’ (Scorțeni BC, Bretea Română HD, Măceu HD, Totești HD, Gemenea SV, Tătaru PH, Oșești VS: *ibid.*), sens dezvoltat de la cele de ‘cocoloș, boț, bulz de mămăligă’ (Ștei HD: ALR I 1256/116), ‘bulgăre de zăpadă’ (Ștei: *ibid.* 1251/116; Pricaz HD, Chimindia HD, Dâncu Mare HD, Vâlcelele Bune HD, Ștei: ALRR-Trans. 1609/399, 400, 428, 432, 447). Pentru sensuri, cf. *bulz, cuc* etc., iar pentru origine, cf. *durd*.

DURDUIEȚU „deal; e ca o movilă, e rotund” (Mateiaș BV): *durduiéț, diminutiv de la *durdui*, cu suf. *-eț*. Cf. *gruiet* < *grui*, *picuiet < *picui* etc.

DURDUIȘU „deal, e râpă mare, se surpă pământul și acum” I, „e mai în pantă, ca un mameleon” II, „teren mai ridicat” III (Părău BV; v. și CHEST. IV 73/177-b): *durduiș < *durdui*, cu suf. *-iș*.

DURDULEU, DURDUMEU. *Durduleu* „ridicătură de pământ rotundă și ascuțită” (Giurcuța de Sus CJ); **Durdumeu** „dâmb” (Ciuperceni GJ: DTRO II 427): *durduléu* (pl. *durduleáuă*: Finciu CJ) „movilă înaltă de câțiva metri în mijlocul unui câmp plat” (Răchițele CJ), „loc așa sub formă de ghem” (Dealul Negru CJ), „înălțime a locului” (Finciu) etc., *durduméu* „dâmb mai ridicat, movilă” (Stoilești VL, „unde a fost înregistrată și varianta *durduman* cu același sens”: *ibid.*). Pentru *m* substituit uneori lui *l*, cf., *infra*, *gurguleu* > *gurgumeu, gurgumiu; țuțuleică*>*țuțumeică*.

Durduleu mai circulă și cu sensul de ‘partea de sus a unui brad, care crește în fiecare an’ (Răchițele).

FURCITURĂ, FĂCITURĂ. **Furcitura** „deal; are o formă de claie de fân” (Boița SB); **Furciturile** „loc denivelat, costos” (Olănești VL);

Fâciturile „îs doi stani, îs ca două clăi, ca două fâcături, cum le zicem noi” I, „stânci ca fâciturile” II (Dealul Corbului MM): *furcitură, var. *fâcitură ‘ridicătură, stâncă de forma unei căpițe, a unei clăi de fân’, metaforă de la *furcitură, fâcitură* ‘căpiță, clăie’.

GĂMĂLIA „munte” (Drajna de Jos PH: MDGR III 483): *gămălie* ‘ridicătură (deal, munte) de formă rotundă’, sens neatestat de dicționare, dezvoltat prin metaforă de la cel de ‘mică sferă la capătul unui ac, al unui chibrit etc.; măciulie’. *Dungu* „e așa o gămălie rotundă și înaltă”, *Țâlfele* „e o gămălie așa...” (Vama Buzăului BV).

GHEMU „movilă... artificială și foarte veche” (Românești IS: ibid. 502): *ghem* ‘ridicătură rotundă, movilă’. La Tulnici VN cuvântul *mogâldane* (pl.) a fost glosat de un informator „g h e m e de pământ”.

GHEMELEU „deal exact ca o căciulă” (Ghijasa de Sus SB: I. R.); **La Ghemeleu** „șes arător și ceva fânaș” (Buia SB: V. B.); **Ghemeleauăle** „pantă cu dâlmulețe” rezultate din alunecări de teren (Valea Viilor SB: V. B.); „două dealuri ca două gheme” (Biia AB: comunicat V. Frățilă): *ghemeléu (pl. *ghemeleáuă) ‘movilă, dâlmă’ < (prin asimilare) *ghemuleu < *ghem*, cu suf. *-uleu*.

GHERGHELEU, GHERGHELĂU, GHERGHILĂU, GĂRGĂ-LĂU, DERDELEU. Este un toponim cu o arie foarte mare de răspândire în Transilvania, Oltenia, Muntenia și Moldova: **Ghergheleu** „dâmbușor, dâmbuș” (Geamăna AB); „vârv de deal” (Sita BN); „vârf ascuțit de munte” [*] (Sângeorz-Băi BN); „vârv” I, „dâmbă mare” II (Bărci CJ); „dâmb rotund” (Dumbrava CJ: S. V.); „dâmb, dâmbușor” I (Muntele Băișorii CJ); „dâlmă mai rotundă” (Muntele Cacovei CJ); „deal înalt” (Fizeș HD: V. B.); „deal” (Ilovița MH: Suflețel *Ilovița* 92); „vârf de deal” I (Ighișu Vechi SB) etc.; **Gherghelău** „piculete” [= „un vârv mai sus”] (Glogoveț AB: V. B.); „e ca o formă de ploscoană [= căpiță joasă de fân] mai cu vârf un pic, e rotund” (Laz AB); „deal mare, vârf de deal” I (Răhău AB); „e ca o căpiță de fân” (Săsciori AB); „teren mai ridicat” (Mândra BV); „vârv de dâmb” I, „dâmbuș” II (Gârbou, com. Cășei CJ); „o dâlmă, unul dintre cele mai înalte dealuri din sat” (Tritenii de Jos CJ; v. și CHEST. IV

73/292); „un fel de țurțui de pământ, un maidan mai înalt” IV, „deal mare” VI (Avrig SB); „deal mare” II (Ilimbav SB); „deal mare” I (Retiș SB); pisc (Mădulari VL: MDGR III 506); deal (Șurănești, azi Emil Racoviță VS: ibid.) etc.; **Gherghilău** „munte” (Rucăr AG: Codin MN 102); deal (Mihăești AG: ibid., MDGR III 507) etc.; **Gărgălău** „munte” (Borșa MM; v. și Viniciu Gafița, *Munții necunoscuți*, 1973, p. 90), atestat de Papahagi GFM 205 sub forma **Gărgăleu** [gargaléu]; **Gărgăleu** deal (Sârbești GJ: Bureștea CTR 165 nota 120); deal (Cărpiniș GJ: ibid.); parte de sat pe deal (Cernădia GJ: ibid.) etc.

Derdeleu „deal” (Muntele Săcelului CJ), raportat de G. Giuglea și V. Țâra (*Toponimice* 208) la „baza v. sl. *tvrŭdŭ* ‘firmus’, *tvrŭdilo* ‘firmamentum’, cu sufixul *-eu*”, se pronunță [d'erd'eléu]. Se află în zona în care atât *d* cât și *ġ* se palatalizează în *d'* și este greșit literarizat.

Deși **Ghergheleu** „deal relativ înalt și țuguat” din Poiana Sibiului SB este „asemănător” cu *Gurguleu* din localitatea vecină Dobârca, Eugen Tănase (PS 25) găsește că „foarte apropiat ca formă” e și *Gherghel*, nume de persoană frecvent în Transilvania, „la care s-ar fi adăugat sufixul *-eu*”.

Cunoscând (din MDGR) toponimele din Mădulari, Mihăești și Emil Racoviță, Iorgu Iordan (TR 512) le explică normal de la apelativul *ghergheléu* (*gherghelău*), pe care DA îl înregistrează, fără etimologie, cu sensurile ‘pășune’ (după un răspuns³⁶ din Florești MH la Chestionarul lui Hașdeu), ‘platou, popină’ (după un răspuns din Lunca IL la același chestionar și după versurile: *Foaie verde de areu/ Cine șede-n ghergheleu?! Gheorghe ibomnicu meu*”, culese de la un informator din Urechești GJ).

După cum rezultă și din traducerea franceză a sensurilor apelativului („păturage, plateau”), autorii DA-ului, desigur pe baza informațiilor avute, cunoșteau doar sensul de ‘platou’ al lui *popină*, nu și pe cel principal (și etimologic) de ‘movilă, gorgan’ (v. DLR).

Din Transilvania cunoaștem apelativul doar cu sensul de ‘ridicătură de teren: movilă, dâmb, deal, vârf de deal sau de munte’: *ghergheleu* ‘movilă rotundă’ (Petreștii de Jos CJ: ALR II SN III h 809/250), ‘vârf rotund ce nu iese mult deasupra terenului înconjurător’ (Balomir HD,

³⁶ Pe care, spre regretul nostru, nu l-am putut verifica.

Tărtăria HD, Blandiana HD: Vulcu *Termeni* 79), „ridicătură de pământ” (Broșteni SB: Frățilă *Secaș* 159, s.v. *Lunca cu Ghergheleu*), „mușuroi mare de pământ, movilă” (Șona BV), „deal, vârv de deal” (Iara CJ), „deal înalt, rădicătură mai înaltă de pământ” (Boiu HD) etc.; *ghergheleu* „deal mare, rădicat” (Răhău), „bucată de pământ mai ridicat”, ‘grămadă de pietre adunate de pe locuri’ (Viștea de Sus BV) etc. Este viu și în nordul Olteniei, unde Ion Conea (*Vrancea* 187) l-a întâlnit la Isvarna GJ („*Domogletul* e așa, ca un *deal moale*, ca un *ghergheleu*”).

Precizăm că *derdeleu*, dat de Vulcu *Termeni* 79 din Bobâlna HD, Pricaz HD și Folt HD ca sinonim cu *ghergheleu*, reprezintă literarizarea greșită a formei locale [d'erd'elél] a lui *ghergheleu*, iar *herdeleu*, pe care autorul, geograf, declară că l-a auzit la Pricaz, n-a fost confirmat de nici unul dintre pricâjenii anchetați de noi.

Pluralul cuvântului este *ghergheleie* (Iara, Boiu etc.) și *ghergheleăuă* (Răhău, Șona etc.).

Credem că sensurile ‘pășune’ și ‘platou’, neatestat de cercetările ulterioare cunoscute nouă, sunt inexistente. Acest fapt i-a derutat pe cei care au încercat să-i lămurească originea. V. Bogrea (DR III 873) s-a gândit că „ar putea reprezenta o contaminație între *legheleu* ‘pășune’ = ung. *legelő* [...] și *herghelie* (**hergheleu*)”. Ipoteza a fost însușită de Nicolae Drăganu (TI 68).

Ion Conea (*loc. cit.*) afirmă că acest nume, „prezent peste tot în Carpații Românești [...] și, încă, și în părțile Teleormanului, ca și, o dată, la Radovanu, cunoscutul mare sat de la sud de București, [...] nu poate fi despărțit” de adj. „*ghiurgiu* (și *ghiorghioliu*, ca și var. arh. *ghiulghiuli*) ‘stacojiu, trandafiriu’ [...] (cu tot sensul, ce s-ar părea nepotrivit pentru un deal)”. Emilian N. Bureștea (CTR 51) îl consideră „o variantă de la *gurguleu* [...], trecut prin fazele *gărgăleu*, *ghergăleu* (*ghergălău*), *ghergheleu* (*gherghelău*), *gherghilău*”, admitând, ca „posibilă, pentru unele variante, și o contaminare cu *legheleu* ‘pășune’, cum afirmă V. Bogrea”.

După cum am arătat în 1975 (la al IV-lea Simpozion național de onomastică) și în 1987 (la al VIII-lea Simpozion național de onomastică, când am respins explicația propusă de Simion Dănilă), *ghergheleu* este o variantă rezultată din *gurguleu*, prin asimilare progresivă: *u - u - e > e - e - e*. Interesant în acest sens este faptul că în unele localități din CJ

(Făgetu Ierii; Iara; Livada, com. Petreștii de Jos; Petreștii de Jos etc.) cuvântul se pronunță [gergeléu], deci cu *g* velar păstrat, netrecut încă la *ǵ* (care, în unele graiuri a evoluat la *d'*) sub influența vocalei *e*. Forma *gherghelău* este ulterioară (cf. *bubuleu/bubulău*, *cuculeu/cuculău*) și din ea s-a născut, prin același fenomen de asimilare progresivă (*e-e-ă > ă-ă-ă*), forma **gărgălău*.

GIREADA [jirɛáda] „deal” (Maieru BN); „deal împădurit; are formatul ca o gireadă de fân” I, „coastă mare. Se ține de Sâncrai [CJ]” II; „vârful alai nalt” IV (Săcuieu CJ); [jârɛáda] „un colț mic, lung, ca o gireadă de paie” (Galați AB: E. P.): **gireadă* ‘ridicătură (deal, munte, stâncă) în forma unei girezi’, metaforă de la *gireadă* ‘șiră’. Cf. *clai*, *stog* etc.

GIREZELELE [jîrezălele] „pământ frământat” II (Lăpuș MM): **girezeá* (pl. **girezéle*), diminutiv de la **gireadă* (v. *supra*).

GRUMULEU, GRUMBULEU. Ovid Densusianu (ȚH 64) a înregistrat toponimele **Grumuleu** și **Grumbuleu**, numele a două deluroare, primul în Băiești HD, al doilea în Uricani HD, și apelativul *grumuléu* (*grumudéu*) ‘ridicătură de pământ, movilă’, un cuvânt „care derivă desigur din latină, dar greu de explicat” (p. 54). Toponimul se întâlnește și în alte localități ale acestei regiuni (Țara Hațegului și Valea Jiului HD), dar și în nordul Gorjului: **Grumuleu** „cârtog rădicat” I, „dâmp rău, o huruitură” II (Ciula Mică HD); „grumuleu, dâmp” II (Dâlja Mare HD); „dâmp, vârvașa mic” II (Livadia de Coastă HD); „a fost dâmp în sat, dâmpan de 5-6 m” II (Paroș HD); „loc rădicat ca o clai” (Paroșeni HD); **Grumuleie(le)** „țarină” (Runcu GJ: Popescu GG 131) etc.

Apelativul a mai fost notat și în alte localități din HD, cu sensurile: ‘deal mic, delușel’ (Clopotiva: Conea *Om și natură* 459 nota 46), ‘moviliță’ (Cimpa: ALR II 5112/833), ‘movilă’ (Cimpa, Dâlja Mare: ALRR-Trans. 1644/455, 458). Nouă ne-a fost glosat „grămadă de pământ”, „ridicătură” (Baru HD); „dâmp” (Crivadia HD); „movilă de pământ mai mare” (Dâlja Mare), „dâlmă înaltă” (Păucinești HD),

„grămadă de piatră, movilă” (Petros HD), „ridicătură de pământ” I, „dâlmă mică, dâmp” III (Răchitova HD), „o grămadă așa de ceva..., de pietri, de...” (Râu Bărbat HD), „deal așa mai mic, adunat” (Rușor HD), „un teren mai ridicat un pic, ciocolie” (Fizești HD), „mușuroi, ridicătură mai mare” (Totești HD) etc. În alte sate apare în descrierile făcute de informatori diferitelor locuri: *Gruiu* „grumuleu” I și *Pietriceaua Mare, Pietriceaua Mică* „două grumuleie de piatră, da’ nu mari” I (Livadia de Coastă); *Piscu* „e grumuleu, vârv” II (Vălioara HD); *Piscu hăl Mare* „deluț mai ridicat, grumuleu, deal ca o piramidă” I (Livadia de Câmp) etc.

Din *grumuléu*, prin metateză, s-a ajuns la *gurmuléu* (pl. *gurmuléie*), formă notată de colegul V. Bidian în Grădiștea de Munte HD (ALRR-Trans. 1644/433) și de noi în Zăvoi HD.

Ovid Densusianu (ibid. 55) afirmă că originea latină a acestui cuvânt i „se pare neîndoioasă”, dar nu reușește să-i dea o explicație plauzibilă: „*Grumuleu* (*grumudeu*) nu poate fi izolat de ar. *grumur* cu același înțeles și derivând din GRUMULUS; și de data aceasta terminațiunea nu este însă clară; admitând chiar că *grumuleu* e rezultat prin disimilațiune din *grumureu, rămâne neexplicată adăugarea lui *-eu*; poate cuvântul s-a încrucișat cu altul de origine streină, dar nu vedem care ar fi acesta (încrucișarea cu alte forme pare să reiasă și din înlocuirea lui *-l-* cu *-d-* și s-ar putea ca alterarea aceasta fonetică să fie datorită influenței lui *grămadă* sau mai curând a scr. *gromada*)”.

Evident, *grumuleu* este un derivat românesc din *grum* (cu suf. *-uleu*), cuvânt care a existat sau mai există încă în limba noastră cu aceleași înțelesuri ca și *grumuleu*. *Grum* este atestat pentru prima dată în *Dictionarium valachico-latinum*, [1801], al lui Samuil Micu-Klein, fiind definit ‘sommel’³⁷. *Grum* (pl. *grumuri*) ‘grumus; tetö; der Haufen, das Aufgehäufelt’ figurează în LB, fiind explicat din lat. *grumus* și *exgrumo*. Autorii dicționarului dau și un citat: „implu queva cu grum: accumulo, gregatim accumulo”. *Grum* este înregistrat și de alte dicționare, fiind definit ‘monceau, tas, amas’ (și comparat cu celelalte reflexe romanice ale lui *grumus*: it., sp., port. *grumo*, v. fr. *grume*) de Cihac I și DDRF

³⁷ Vezi Teofil Teaha, *Lat. grumus în română și în limbile romanice (I)*, în CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 235.

(după Cihac), ‘mică înălțime de pământ, mică eminentă’ de LM, ‘das Stük, der Haufen’ de Barcianu, și ‘montón, pila, hacina, amontonamiento’ (< lat. *grumus* ‘morro’) de CDER. Celelalte dicționare (PEW, CDDE, DA, TDRG, CADE, DU, SDLR, DM, DEX) nu-l menționează, probabil crezând că acest cuvânt n-a avut niciodată o circulație reală în limba română, fiind copiat în dicționarele vechi LB, LM (Cihac îl menționează după LB) din cele latine.

Se pare că el a lăsat urme și în toponimie: **Grum**, toponim în Banat, pe care Drăganu *Rom.* 234 îl consideră o variantă a lui *Grui*, deși mai departe (p. 388) raportează toponimul *Grumač* din Ugocea la „*grumur* < g r u m u l u s , care presupune și existența unui *grum < lat. g r u m u s ”.

În ce privește pe *grumudeu*, Ovid Densusianu nu menționează localitatea (sau localitățile) în care l-a întâlnit și, după cum s-a văzut, îl consideră rezultat din *grumuleu*, sub influența lui *grămadă*. Explicația și-o însușește și S. Pușcariu (DR X 376).

Noi considerăm că *grumudéu* (pl. *grumudéie*) „ridicătură” (Câmpu lui Neag HD) este o variantă a lui *grumuleu*, datorită nu atât influenței lui *grămadă*, ci, mai degrabă, lui *grumudan*.

GRUMĂ. Gruma de Jos „loc de cosit” I, „loc pe o dâmpă, pe c o a m ă ” II, „loc de dos” III, „o m u c h i e care coboară până aproape de satul Văləri” IV (Goleș HD) conservă apelativul *grúmă ‘grum’, perechea feminină a lui *grum*. Aromânescul *grúmbă* (pl. *grúmbe*) ‘grămadă’, înregistrat de DDA și explicat de la lat. *grumus*, este o variantă fonetică lui *grumă, după cum *Grumbuleu* (vezi *supra*) este o variantă a lui *Grumuleu*, *grumbur* (DDA) a lui *grumur*, *flambură* (DDA) a lui *flamură*, *șintirim* a lui *șintirim* etc. Pentru *grumă, cf., mai jos, și *grumulie.

GRUMUDAN. Grumudan de la Cărări sau **Grumudan** Cărărilor „e mai înalt ca Cărările” I (Uric HD) provine din apelativul (neatestat de dicționare) *grumudán*, care circulă în Țara Hațegului și Valea Jiului, cu sensurile: „dâmp” (Crivadia), „deal mai rotund” (Dealul Babii), „grumuleu” (Dâlja Mare), „o grămadă de piatră, dacă o strânge omul” (Federi), „loc mai înalt ca celelalte” (Râu Bărbat), „pământ adunat de om; câteva care de pământ dacă le pun laolaltă” (Uric), „teren mai

ridicat, ridicătură, dâmp” (Șerel), „deal; loc mai ridicat ca celelalte” (Valea Lupului). Are formele de plural *grumudâne* (Dealul Babii, Dâlja Mare, Râu Bârbat etc.) și *grumudânuri* (Federi, Uric). Este un derivat de la *grum* cu suf. *-udan*. Cf. *ciocodan, dâlmudan, Țu(r)Țudan*.

GRUMULIE. Pentru **Grumulie** „bot³⁸ de terasă, înalt de cca 20 m”, înregistrat de M. Homorodean (*Toponimia satelor Cinciș și Valea Ploștii (județul Hunedoara)*, în SMO 98) în Valea Ploștii și raportat la *grumuleu*, R. Todoran (*Note lexicologice*, în CL, XVIII, 1973, nr. 1, p. 43) e de părere că „s-ar putea propune explicarea din *grumur* + *-ie*, cu disimilarea menționată de Densusianu”.

Precizând că *Grumulie* și *Gruma de Jos* sunt în hotarele a două sate apropiate din bazinul Cernei, am considerat (v. Loșonți *Grum* 189) că toponimul presupune un apelativ **grumulie* ‘grum’, derivat de la **grumă* (v. *supra*) cu suf. *-ălie*. Cf. *căsulie* < *casă*, *cuculie* < *cucă*, *cușculie* < *cușcă*. Fără a nega explicația noastră, Vasile Frățilă (*Contribuții* 230) se gândește și la posibilitatea, pe care noi o excludem, ca „numele topic din Valea Ploștii [...] să plece de la *grumuleie* (pl. lui *grumuleu*) printr-o apropiere de cuvintele terminate în suf. diminutival *-ulie*: *căsulie, cărțulie, cușculie, măciulie, măgulie*”.

GRĂMURADĂ, GRUMURADĂ, GUMURADĂ. **Grămurada** „movilă” (Jupani TM: comunicat Ioan Stratan) și **Grămurada lui Ticu** „movilă” (Susani TM: comunicat același), nume absente din DTB IV; **Grumurada** ridicătură (Chitid? HD); **Gumurada** „coastă” I (Zăvoi HD): *grămuradă* (pl. *grămurăzi*) ‘movilă’ (prin Banat: comunicat același), **grumuradă* ‘idem’, **gumuradă* ‘idem’, apelativ rezultat din contaminarea sinonimelor *grumur* (pentru care vezi Loșonți *Grum* 189-190) și *grămadă*. Forma **gumuradă* s-a putut naște prin disimilarea totală a primului *r*. Fenomenul s-a produs și în aromână, unde *gumărădă*³⁹ ‘grămadă de pietre strânse, stog de pietre strânse într-un ogor’, întâlnit și ca toponim (**Gumaradzi** „colline”: Capidan TMR 81), a

³⁸ Vezi fotografia locului în CL, X, 1965, nr. 1, p. 164, figura 3.

³⁹ După Vasile Bogrea (PIF 305), forma a rezultat din **grumaradă*, care ar fi rezultatul contaminării lui **grum* și **aradă*.

avut o formă mai veche cu *-r-*, *gramoráda* ‘grămadă’ (v. Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române*, în DR III 177).

GURGUIU „loc izolat” (Băjești AG: Codin MN 104); „loc ridicat, ca un vârș de căpiță” III (Comana de Jos BV); „deal” (Turcheș, una din cele 7 localități care alcătuiesc orașul Săcele BV); „deal ridicat” I (Glâmboc SB); deal de formă conică (Racovița SB. V. și AnL, XXXI, 1986-1987, p. 334); deal (Cozma MS) etc. Se întâlnește și la aromâni: **Gurgul'u** „nom de montagne à Samarina”, **Gorgul'u** „nom d'une pente escarpée près de Pădz (Pinde)” (Capidan TMR 81).

Apelativul *gurgui* este atestat cu sensurile: ‘un deal mai înalt, vârșul unui deal’ (DA), ‘vârșul unui deal sau al unui munte’ (DM, DEX) ‘movilă. Deluț în formă de movilă. Grui. Vârș în formă de movilă’ (Porucic L 28), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Bănești DB: CHEST. IV 91/782), ‘movilă’ (Daneș MS: ALRR-Trans. 1644/359) etc. Nouă ne-a fost glosat: „ridicătură de pământ” (Pricaz HD, Viștea de Sus BV), „deal înalt” (Porumbacu de Jos SB), „țurțudău” (Fundata BV) etc.

Dicționarele îl raportează la lat. *gurgulio* ‘beregată’.

GURGUIEȚU vârș de deal (Nadășu CJ); „vârș de deal” I (Gălășeni SJ); **Gurguiețu lui Bucur** „ridicătură de pământ” I (Viștea de Jos BV); **Gurguiețele** „îs două gurguiețe, două mameloane mici din jos de *Gurgui*” I (Glâmboc SB): *gurguieț* ‘movilă’ (Glâmboc: ALRR-Trans. 1644/424), diminutiv de la *gurgui*, cu suf. *-eț*.

GURGULEU, GURGULEI, GURGUNEU. **Gurguleu** „ridicătură” (Deal AB: CHEST. IV 77/-); „deal” II (Dâncu Mare HD. E același cu cel menționat de Homorodean SLT 120); „vârș de deal” I, „vârș” II (Hășdău HD); „on oval, movilă” III (Gântaga HD); „dâmp” III, „dâmp, rădicătură” V (Mălăiești HD); „deal” (Lăpugiu de Sus HD: V. B.); „ridicătură” (Sălașu de Jos HD); deal (Râmești, sat aparținând orașului Horezu VL: Bureștea CTR 50); deal (Botești TM: NALR-Banat. Date 128); „deal” (Jurești TM: DTB IV 153); „deal țuțiat” (Pietroasa TM: ibid.); **Gurguleu Mare** și **Gurguleu Mic** ridăcături rotunde (Sebeșel AB); **Gurguleiele** „movili mici” II, „dealuri” III (Covragiu HD); „îs două stânci, vârvuri” II, „îs

pietre [= stânci]” III (Baru HD); **Gurguleiu** „ridicătură” [*], „loc mai ridicat” [**] (Vălioara HD); **Gurguñeu** [gurguñeu] „movilă, loc înalt; vâr v, dâlmă, ridicătură” I, „vâr v, ca o căciulă” III (Vâlcele-HD) etc.: *gurguléu*, cuvânt neatestat de dicționare, răspândit în Transilvania, Oltenia (v. *Picuiul Mânzului*) și Banat, cu sensurile ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Câlnic AB, Deal AB: CHEST. IV 91/132, -), ‘movilă’ (Buia SB: ALRR-Trans. 1644/392), „vârf mai mic și rotund” (Bucium HD: Homorodean SLT 120), „cioc de deal” (Orăștioara de Sus HD: ibid.), „vârf” (Uric HD), „cucui” (Coroiești HD), „dâlmă” (Gântaga HD), „deal, înălțime” (Tămășasa HD), „dâmb rotund, mai înalt” (Lupșa AB), „rădicătură de pământ” I, „deal” II (Tritenii de Sus CJ), „loc înalt, ca o stâncă” (Crivadia HD), „jgheab [= stâncă]” (Sebeșu de Sus SB) etc. Are pluralul *gurguléie* (Petros HD, Tritenii de Sus etc.) și *gurguleăuă* (Buia, Câlnic, Sebeșu de Sus etc.).

Pe lângă *gurguléi și *gurguñeu, presupuse de toponimele menționate mai sus, cuvântul mai are și alte variante: *gurguméu* ‘movilă’ (Sălașu de Sus HD: ALRR-Trans. 1644/449; Turcinești GJ și Strehaia MH: NALR-Olt. II h 336/939, 955; Tisa VL etc.), *gurgumiu* ‘idem’ (Cujmir MH: Boceanu GI) etc.

A fost explicat ca „un derivat cu suf. *-uleu* de la *gurgui* (și cu schimb de sufix)” (Homorodean SLT 121) sau prin „contaminarea lui *gurgui* cu *guguleu*” (Bureștea CTR 50). Și după părerea noastră, s-a format de la *gurgui*, prin substituirea segmentului final *-ui* cu *-uleu*, după modelul *picui* – *piculeu, *pupui* – *pupuleu* etc.

HUHU „cel mai înalt deal” I, „vârf de deal; acolo veșnic suflă vântul” II (Bunești CJ); „stâncă” [*], „deal” [**] (Dej CJ, cartierul Viile Dejului); **Huhu** III, V, VI Gâlgău SJ, II, III Măgura SJ sau **Huhurile** I, V Gâlgău „dâmburele” I, „dâmb întins, deal mare; pânt [= pentru]-aia-i zic Huhu, că-i deal mare” III, „dâmb” V, „vâr v” VI, „vâr v de deal mare” [*] Gâlgău, „ou, dâmb, rădicătură de pământ mai înaltă” II, „ou, dâmb înalt” III Măgura: *huh* ‘vârf’ (Fundu Moldovei SV: comunicat Dragoș Moldovanu), „cuc, vâr v” (Bârsău Mare SJ), apelativ neatestat de dicționare, probabil o variantă a lui *gug*, cu trecerea lui *g* la *h* sub influență ucraineană.

HUHUIU deal (pe valea Zeletinului BC: Puiu-Filip Filipescu, *Toponimia văii Zeletinului. Rezumatul tezei de doctorat*, Iași, 1990, p. 2); „deal mare, rotund, ca o căpicioară de fân” [*] (Ocna Dejului CJ): *huhúii* (pl. *huhúie*) „rădicătură de teren în forma unei clăi” (Dobrocina SJ), un derivat de la *huh*, cu suf. *-ui*, sau o variantă a lui *gugui*. DA înregistrează (după MARIAN NU. 668) acest cuvânt (cu sensul ‘cucui’), considerându-l o variantă a lui *cucui*.

Menționăm și derivatele:

a huhuia ‘a face ceva înalt, cu vârful ascuțit’, pe care l-am întâlnit în Bârsăuța („*o-ai huhuiat* înseamnă că ai prea înălțat-o, ai făcut-o prea ascuțită și înaltă, tare huhuiată”), Dăbâceni SJ („îi pea [=prea] huhuiată, pea înaltă fârcitura; nu o huhuia așa tare”), Podișu SJ („ai făcut fârcitura pea huhuiată; nu o huhuia tare sus, că o îmboardă [=răstoarnă] vântul”), Țăud („când faci o furcitură de fân... n-o huhuia că o-mboardă vântul”) etc., un derivat de la *huhui*.

huhuiat (cu var. **hohoiat*, *huhoiat*) ‘înalt, ascuțit, conic’, viu în partea de nord a Transilvaniei, la Bârsăuța SJ, Dragomirești MM („*gugă* înseamnă un deal *huhoiat*”: comunicat Axenia Chindriș), Fodora SJ („dacă ai făcut ceva fân și l-ai făcut nalt tare, se zice că l-ai făcut huhuiat” I, „on căpiț huhuiat” II), Gălășeni SJ (*Gurguiețu* „cel mai înalt punct din hotar; este mai guguiat, mai ascuțit, mai gurguțat, mai huhuiat, mai vârvuit” II, „*huhuiat* înseamnă că îi ceva înalt așa” [*], „*huhoiat*” [**]), Țăud SJ („furcitură huhuiată”) etc. Apare și în toponimie: *Huhuiatu vârful de deal; deal nu prea înalt, de forma căciulii* (Rebra BN: CHEST. IV 88, 91/270), *La Coliba Hohoiată* „loc în pădure” (Popteleac SJ).

DA îl atestă cu sensul ‘(despre păsări) cu moț, moțat’, considerându-l o variantă a lui *cucuiat*. Evident că este un derivat de la *huhui* sau *huhuia* (ori o variantă a lui *guguiat*).

MOTU „ridicătură cu pădure” [*] Voivodeni BV, „e ca un moț” I Drăguș BV mai este numit și **Moțu Drăgușului**, de către locuitorii din Voivodeni, sau **Moțu Voivodenilor**, de către cei din Drăguș, pentru că inițial a fost a Drăgușului, care l-a vândut satului Voivodeni; **Moțu lui Anghel** „vârf ascuțit” II, „deal așa înalt; e ca un moț așa” III, „m o v i l ă chiar ca un moț” IV (Viștea de Sus BV).

DLR nu cunoaște sensul topografic cu care *moș* circulă în Țara Hațegului, Valea Jiului, sud-vestul Olteniei etc.: „deal sau stâncă înaltă” (Crivadia HD), „vârf de deal” (Dâlja Mare HD), „vârv, ceva ridicătură, ceva loc mai înalt, deal” (Livezeni HD). *Bordu Cucuruzului* „moș de piatră” XII (Petros HD); „... îs tri cracuri, tri moșuri adunate la un loc” I (Tisovița MH).

MUȚUDANU „teren mai ridicat; în el se joacă copiii când sânt la vite, pentru că de acolo se vede în toate părțile” I, „deluț mic între poieni, ciocolie” II (Fizești HD); „grumuleie de pământ” (I) în Șerel HD: unul la capătul de din jos al satului, „unde se adună vitele dimineața”, al doilea în sat, „o pantă unde este transformatorul” II, „deal” III.

În Țara Hațegului — unde se află aceste toponime — și în Valea Jiului, apelativul *muțudán* înseamnă „loc strâns ca o căciulă” I (Baru Mic, sat înglobat la Baru), „loc mai ridicat” (Bănița), „loc mai sus” (Crivadia), „loc mai țuguat, mai ascuțit” (Dealu Babii), „ridicătură de pământ mai mare” I, „vârv ascuțit ca un mușuroi” II (Dâlja Mare), „dâmp înalt de pământ; un fel de vârf” (Federi), „teren mai ridicat” I (Fizești), „loc mai ridicat, mai cu moș, mai moțat” (Livezeni), „loc înalt” (Ohaba-Ponor), „deal, cioacă, grind așa ridicat, formă de mușuroi” I, „loc ridicat, ciocan” II (Uric), „vârf de deal” XI, „moș de pământ, de piatră; să fie ascuțit” XII (Petros). *Vârvu ăl Mic* „muțudan” și *Cioaca* „muțudan” II (Baru Mic); *Cioaca Gurii Râului* „muțudan” I (Uric).

Cuvântul, neatestat de DLR, are formele de pl. *muțudáne* (Dealu Babii, Dâlja Mare, Federi, Livezeni, Ohaba-Ponor, Petros), *muțudánuri* (Livezeni, Uric) și s-a format din contaminarea lui *muțuleu* (vezi *infra*) cu *bordan*, *grindan* sau *maidan*, sinonime întrebuițate frecvent în regiune (Țara Hațegului, Valea Jiului și împrejurimi), ori din *muțuleu* prin substituirea lui *-(u)leu* cu elementul formativ (sufixul) *-(u)dan*, care s-a putut detașa din cele trei cuvinte. Cf., tot acolo, *dâlmuleu-dâlmudan*, *grumuleu-grumudan*, *țuculeu-țucudan*, *țu(r)țuleu - țu(r)țudan* etc.

Prin metateză a rezultat forma *țumudán* (pl. *țumudáne*, *țumudánuri*) „teren ridicat; grămadă făcută din câteva bascule de pământ; movilă făcută pentru a cunoaște hotarul între două proprietăți” (Băiești HD).

În Merișor (com. Bănița) HD am notat și *moțodán* (pl. *moțodáne* „bonț de piatră sau de pământ, așa, ascuțit”. Cf. *moțoțoi* – *muțuțui*, *moșoroi* – *mușuroi* etc.

Atle apelative derivate de la baza *moț* sunt:

moțoțoi, muțuțui. Desigur că *moț* ‘țugui, țuțui, vârț’ a circulat sau circulă încă pe o arie mai mare, cum dovedesc *moțoțoi* ‘vârț, țugui’ (Hălărești VS), explicat în DLR „de la *moț*”, și *muțuțui* ‘(prin Banat și Trans.) vârț țuguiat (de deal, la o căpiță, la o căciulă etc.)’, înregistrat tot în DLR, fără plural, după CADE și după o culegere de cuvinte bănățene, și explicat bine prin „contaminare între *moț* și *țuțui*”.

După părerea noastră, *moțoțoi* și *muțuțui* trebuiau lucrate într-un singur articol (cf. *moțodan* – *muțudan*, *țorțor* – *țurțur*, *țoță* – *țuță* etc.), nu în două, fără să se facă nici măcar trimitere de la unul la altul. Din *moțuțui, prin asimilare progresivă s-a ajuns la *moțoțoi*, iar prin asimilare regresivă, la *muțuțui*. Acesta din urmă e folosit frecvent în Țara Hațegului: *Munții lui Blaj* „două muțuțuie, două gruiete” [*] (Sarmizegetusa), *Vârșu Mociocoiului* „muțuțui, vârș” III (Păucinești) etc.

muțodói (pl. *muțodoáie*) ‘mică ridicătură de pământ, delișor, cucă’ (Uric HD), „mușuroi” (Balomir HD) s-a format din *muțudan*, prin substituirea lui *-an* cu *-oi*. Cf. *țurțan* – *țurțoi*, *țurțudan* – *țurțudoi*. Lipsește din DLR.

muțodúi, neinserat nici el în DLR, se folosește în Țara Hațegului cu sensurile „vârș de piatră” [*] (Baru), „mușuroi”, adică „o ridicătură mai mică de pământ” IX (Petros), „loc mai ridicat” II (Uric) etc. *Vârșu cu Busuioc* „muțodu i” [*] (Baru). Are pl. *muțodúie* (Petros, Uric). S-a format din *muțudan*, prin înlocuirea lui *-an* cu *-ui*, probabil și sub influența lui *muțuțui*. Cf. *țurțan* – *țurțui*. La sfârșitul anchetei, informatorul al doilea din Uric, în vorbirea căruia am observat și cuvintele *muțudan*, *muțudo*, ne mărturisește că „la noi tot muțodu i u l are nume”.

muțugúi. Pia Gradea (*O culegere de cuvinte bănățene*, în MCD I 138) a explicat just cuvântul *muțugúi* ‘vârș de deal’ existent într-un glosar alcătuit în Banat, probabil în Cuptoare CS, din „*muțuțui* + *țugui*, prin contaminare”. Nu bănuim din ce motive DLR l-a omis. Circulă și în Țara Hațegului, unde l-am întâlnit în Baru (unei ridicături mai mici, unui vârș

de deal „unu-i zice muțugui, altul muțudan, cioacă”), Mălăiești (*Căpăciosu* „e o căpățână de pământ, on muțugui” II) și Nucșoara (cu sensul „vârv ascuțit”). În Merișor (com. Bănița) HD am observat varianta *muțucui* (pl. *muțucúie*), „vârf foarte ascuțit”, rezultată prin pierderea sonorității lui *g*, probabil sub influența lui *cui*, *picui*.

muțuléu. Este viu în sud-vestul Transilvaniei, cu sensurile ‘movilă’ (Bulbuc AB: ALRR-Trans. 1644/375), „vârvuț așa înalt, vârv” I, „ridicătură mai mică” III (Baru HD), „o țară dâlmă mică” (Dealul Babii), „movilă mai mare” V (Petros HD), „grămadă de ceva, de târși, buruieni, coceni...” (Ponor HD), „loc mai sus” (Pricaz HD), „ridicătură” I, „dâlmă, loc ca o movilă, ca un mușuroi mai mare” II (Valea Lupului HD), „loc mai înalt, ascuțit” (Vâlcelele Bune HD). DLR nu-l cunoaște. Are pluralul *muțuléie* (Baru, Bulbuc, Dealul Babii, Ponor, Valea Lupului, Vâlcelele Bune).

S-a format, prin asimilare, din *moțuleu, un derivat din *moț* + suf. *-uleu*.

OU „poiană” I (Sângeorz-Băi BN); „dâmb ca un ou” I, „ridicătură rotundă..., dâmb cu burtă” II (Bunești CJ); **Ou** I, III sau **Vârvu Oului** I, II, IV „deal rotund, înalt, ca și un ou” II, „vârv rotund, ca un ou” IV (Poiana Blenchii SJ); **Ou Brezanului** „ridicătură rotundă de teren, înaltă” (Bixad SM: comunicat Gh. Șerbănescu); **Ou Cucului** „deal” (Dobrocina SJ: G. T.); **Ou lui Mate** „dâmb mare, rotund, chiar ca un ou” I, „dâlmă” II, „dâlmă rotundă ca un ou” III (Chiheru de Jos MS); **Ou Păcătăului** „e ca un ou” I, „loc rotund, deal” II (Cățcău CJ); **Piscu Oului** „pisc în forma oului” (Osoi IS: MDGR III 141, s.v. Dealul Doamnei); **Vârvu Oului** „vârv rotund situat pe un masiv al Țibleșului” (Groșii Țibleșului MM: comunicat Viorel Cozma) etc. Se întâlnește și la aromâni: **Ou** „le sommet de la montagne qui sépare les villages roumains de Périvoli, Avdhela et Băiasa ainsi que la montagne même” (Capidan TMR 95).

Apelativul *ou* „vârv de deal” (Frâncenii de Piatră SJ), „vârv de deal rotund” (Lăpuș MM), ‘ridicătură rotundă’ (Țăud SJ, Vad CJ etc.) nu e atestat de dicționare. În multe localități din jumătatea de nord a Transilvaniei l-am întâlnit în descrierile făcute de informatori diferitelor locuri: *Chicerea* „pantă; sus are un ou, un dâmb mare” I (Târpiu CJ); *Dealul Căstăușor* „oul ala” (Țăud); *Dealul Oltului* „ou” (Mesteacă

SJ); *Dâmbu Călugărului* „ou de dâmb frumos” III (Chiuești CJ); *Dâmbu Contului* „ou, ridicătură ca un ou” I (Baba MM); *Dâmbu Paripului* „ou” (Vad CJ); *Dâmbu Popii* „on fel de ou” I (Pintic CJ); *Dâmbu Țilichii* „ou” II (Valea Groșilor CJ); *Golumbelu* „e on ou, dâmb” III (Dobric BN); *Vârvu Dumbrăvii* „ou de dâmb” II (Calna CJ); *Zănogile* „îs pântre dealuri, groape între o u ă de deal” I (Băbdiu CJ) etc.

OUȘOR, OȘOR, UȘOR. **Oușoru** „de al” (Bârsănești BC: MDGR IV 621); „de al” (Brătila BC: ibid.); „vârf de deal” (Căiuți BC: ibid.); „munte” (Dofteana BC: ibid.); „de al cu pădure” (Livezi BC: ibid.); „podîș (Sârca IS: ibid.); „de al” (Mastacăn, com. Borlești NT: Matasă CD 49); „bâtcă” (Tazlău NT: ibid. 63); munte de formă conică (Dorna Candrenilor⁴⁰ SV) etc.

Toponimele din BC, IS și SV au fost explicate de Gorge Pascu („Revista critică” XIII, 1939, nr. 2-3, p. 162-163) de la *ouaș* (*ooaș*) ‘curătură’ (< magh. *avas, ovas*), explicație acceptată și de Jordan TR 23. Fără îndoială că ele provin de la apelativul *oušór ‘ridicătură rotundă’, ‘vârf (de deal sau de munte) rotund’, diminutiv de la *ou* ‘idem’ (vezi *supra*). Amintim că derivarea propusă de G. Pascu întâmpină și dificultăți de ordin formal. Nu există, după câte știm, un sufix *-or*.

În Vad CJ, o movilă în forma unei jumătăți de ou așezate cu vârful în sus se cheamă **Ușor(u)** I, II, IV-VI, [*], [**] sau **Oșoru** III „dâmb rădicat roată ca și-o pâine; îi ou, rotund” I, „dâlmă; e rotund, rădicat în sus; e exact ca și-o minge; e ridicătură rotundă” II, „îi rotund” V, VI, „ou” VI, „dâmb rotund” [*]. Numirea inițială **Oușor** [oușór] a ajuns la [*oušór], apoi la [oșór] și, în sfârșit, probabil prin apropiere de cuvântul *ușor*, la [ușór]. Cf. *Râșor*, pârâu mai mare și *Între Râșoare*, loc între două pâraie, râșoare (Budești MM: I. R.) < *Râușor < *Râușor*. Pentru alternanța *o-u* la inițială de cuvânt, cf. *Osoiu Popii* II, III și *Usoiu Popii* IV (în Valea Groșilor, localitate vecină cu Vad).

⁴⁰ Vezi T. Naum, *Țara Dornelor. Reflectarea formelor de relief și a rețelei hidrografice în toponimie*, în „Natura”. Seria geografie, geologie, 1965, nr. 6, p. 43; I. Simionescu, *Prin munții noștri*, 1973, p. 51-54.

OUȚU „d â m b mare, înalt, ca un ou” II (Căianu Mic BN); „munte cu pădure, alungit ca un ou” (Cetea BH: Mărușca *Borod* 71); **Ouțu** II sau **Vârvu Ouțului** I, II, IV „v â r v rotund” I, „vârv de munte; e rotund ca un ou la vârv” II (Târlișua BN); **Vârvu Ouțului** „de al cu mesteceni” I, „deal înalt” II, „v â r v de deal” III (Poienile Zagrei BN) etc.: *ouț* ‘vârv (de deal, munte) rotund’, diminutiv de la *ou* ‘idem’ (vezi *supra*). „...se vede on ou ț: *Dealul Bronțeștilor* (Țăud SJ).

OȚELELE [uățâle] I, III, [*], [**]; [uotățele] II; [oțâlele] II, IV, [***] etc. „îs tri d â m buri ..., ca tri ouă” I, „îs tri ou ă, așa râtunde” II, „tri dâmburi, tri ouă așa făcute, ca și cum le-ar fi pusă cineva,... uriașii” III, „bulbucuri” [*]: **Oțelu** [oțâlu] **cel Mare**, **Oțelu (cel) din Mijloc** și **Oțelu cel Mic** II, III (Valea Groșilor CJ). La început movilele s-au numit *Ouțele* [ouțâle], de la *ouțele, pl. lui *ouțél (< *ouț* + suf. *-el*). Cu vremea, numele s-a schimbat, la fel ca și în cazul lui *Oșor* (cele două toponime se află în localități vecine!), pronunțându-se [*ouțâle] și pe urmă [oțâle].

PANA [pçána] „țuclui” [*], „v â r v de deal” [**] (Sălicea CJ) a fost explicat de G. Kisch (*Kleine Wissenschaftliche Mitteilungen*, în „Siebenbürgische Vierteljahrsschrift”, LVII, 1934, p. 201-202) din apelativul latin *pinna* ‘vârf, pisc’. E. Janitsek (ST 86) pune la îndoială această explicație pentru faptul că autorul citat n-a luat în considerație înțelesul local al apelativului *peană*, anume cel de ‘floare’, dezvoltat din cel de ‘pană’, găsind „mai verosimilă... derivarea din același apelativ latinesc *pinna* însă cu înțelesul ‘pană’...”

Din cele cunoscute de noi până acum, rezultă că este vorba de un nume rar, întâlnit în Transilvania, Banat și Vrancea: **Pana** „de al mare, cel mai înalt v â r v din hotar” (Dragu SJ: comunicat Gavril Cristea); **Pana cu Nucu** „o pădină (‘loc neted pe deal’)” și **Pana Lungă** „izlaz” (Bucsonița CS: NALR-Banat. Date 53); **Pana Lungă** loc (Petroman TM: *ibid.*, p. 78); **Pana cu Păr**, **Pana Gugului**, **Pana Ladii**, **Pana Mare**, **Culmea Penei**, **Peana** „toate înălțimi” (Ioniță NLB 229); **Pana de Căprioară** v â r f stâncos (Tulnici VN) etc.

Arătând că apelativul *pană* ‘înălțime’ „nu se menționează în nici o sursă lexicografică, ceea ce nu înseamnă că nu s-ar cunoaște și nu s-ar fi folosit în graiurile vreunei regiuni”, Vasile Ioniță (*loc. cit.*) nu exclude posibilitatea ca el „să descindă direct, fără intermediar, din lat. *pīnna* care avea și sensul ‘Zinne (= vârf, colț), păstrat în foarte multe dialecte romanice; cf. vechiul italian *penna* ‘Gipfel’, prov. *pena* ‘Pink’, port. *pinnas* ‘Pink’ ș.a. (REW 6514)”.

Într-adevăr *p(e)ână* este încă un apelativ viu. A fost înregistrat în împrejurimile Orăștiei HD în satele Costești, Costești-Deal, Romoșel, Beriu, Cucuiș, Sibişel etc. de B. Vulcu (*Termeni* 78) cu sensul ‘vârful cel mai înalt sau peana dealului’ și în Ceru-Băcăinți AB de noi. Informatorul ne-a precizat că „o peană de deal înseamnă cel mai înalt vârf dintr-un furdulaș [= tarla]”.

PIC. În Transilvania, Moldova și Oltenia există mai multe cuvinte, conservate în toponimie sau folosite și ca apelative, care pot fi raportate la o bază romanică sau preromanică **pīkk-* ‘ridicătură, vârf’ atestată în latina medievală (*picum* ‘vârf de munte’) și păstrată în fr. *pic*, it. *picco* (sic. *picu*) etc. Contribuții meritorii la studierea unor nume și-au adus Ovid Densusianu (ȚH 54, 65), I.-A. Candrea (PT 180-181) și N. Orghidan, G. Giuglea și M. Homorodean (*Probleme de toponimie*, în CL, X, 1965, nr. 2, p. 341-342).

În continuare vom completa cunoștințele de până acum cu toponime și apelative necunoscute, cu precizări referitoare la forma corectă, la aria de răspândire, precum și la etimologia unora dintre acestea.

Pe lângă **Picu** deal, sat și pădure GJ și **Vârful Picului** munte în fostul județ Solnoc-Dobâca, amintite de I.-A. Candrea (*op. cit.*), N. Orghidan, G. Giuglea și M. Homorodean (*op. cit.*, p. 341) menționează încă 5 nume, culese mai ales din hărți: **Vârful Picului**, 563 m (f. t. Târgu Lăpuș); **Vârful Chicului**, 834 m, la sud de Maieru BN; **D. Pchicului**, 437 m, pe dreapta Almașului, la nord-est de Zimbru [greșeală în loc de Zimbor? SJ]; **Chicu**, 541 m, pe dreapta Mureșului, la est de Zam; **Dealul Picului**, pe dreapta Oltului, la nord de Călinești VL. Bazați pe aceste toponime și pe unele derivate, autorii presupun că și în limba română a existat un apelativ topic *pic*. Aceasta este și convingerea noastră.

Toponimelor semnalate mai sus li se adaugă **Su Pic** [su p'tic⁴] „coastă” (Lelești BN) și probabil **Picul**, **Pikul**, atestate de Nicolae Drăganu (*Rom.* 202, 396, 409) în Carpații nordici.

Apelativul *pic ‘ridicătură, vârf’ a avut forma de plural *picuri, după cum rezultă din **Picuri** [p'ticuri] „vârfuri de dealuri paralele și echidistante, brăzdate de văi aproape egale” (Groșii Țibleșului MM: comunicat Viorel Cosma).

Într-un documentat studiu consacrat familiei radicalului preindoeuropean **pīt-/pitt-*, Johannes Hubschmid (*Praeindogermanica: 4. Préindoeuropéen pitt et ses dérivés*, în „Revue internationale d'onomastique”, VII, 1955, p. 105-114) a demonstrat că și derivatele radicalelor sinonime **pittjo-*, **pīkk-* și **bīkk-/bīkk-* «ne désignent pas seulement des objets pointus, des cimes de montagne, mais aussi des objets petits: vieux sarde *pithinnu* ‘petit’; it. *piccolo*; esp. *pequeño*; ir. *becc*. L’it. mérid. *pizza*, le frioul. *picòt* et le galic. *bica* désignent des galettes ou des pains» (p. 106).

Sensul de ‘mic’ al lui **pīkk-* s-a mai păstrat și în it. *pīko* (în graiul din Livinallongo: Carlo Tagliavini, *Il dialetto del Livinallongo. Saggio lessicale*, în AAA, XXIX, 1934, p. 670), *piccino* etc. (v. REW- 6494), precum și în rom. *pic*. DLR nu-l atestă, dar este viu într-o mică arie din nord-vestul județului Cluj. L-am observat în Dângău Mare („când eram eu pic”) Nadășu, Râșca etc. Am întâlnit și diminutivul *picuț* ‘micuț’ (Nadășu), ‘copil mic’ (Bologa: „îi on pic de picuț, de puștiurel”). Cf. și porecla *Picu Panțel*, dată unui om pentru că „era micuț tare” (Poieni CJ).

PICLU. Credem că **Vârvu Picului I** sau **Vârvu Picului II-IV** „e ca o cujmă, v â r v” I, „vârv înalt de deal” III (Runcu Salvei BN. V. și Giuglea *Cuvinte* 348) e numire tautologică (Cf. *Ou* sau *Vârvu Oului*, *Stogu* sau *Vârvu Stogului* etc.) în loc de **Piclu**, toponim provenit din *Pic* sau din (*piclu <) *pic prin „despicarea” lui *c* în *cl*. Cf. *piclău, *picleu, *piclui; *țiclu*, *țiclău*, *țicleu*, *țicliu*.

PICLĂU, PIGLĂU. Se întâlnește în toponimia Transilvaniei și Moldovei: **Piclău** deal (Vale CJ); [p'ciclău] „deal, țiclă înaltă” III (Căianu Mare BN); [c'iclău, p'ciclău] „v â r v de deal împădurit” II (Figa

BN); [p̄iclău] I, [t̄iclău] [*] sau [v̄rvu p̄iclăuului] I „vârv ascuțit” I (Rodna BN); [pt̄iclău] stâncă (Răchițele CJ); „vârv de deal” [*] (Popoteleac SJ); „grui” (Bârsana MM: comunicat Nuțu Roșca); deal (Șimișna SJ); „ou de pădure, deal cam rătund, ridicătură de pădure” I (Măgura SJ), loc numit în satul vecin Baba MM **Țiclău**; (scris **Chiclău**) „deal” (la vest de Brăhășești GL: MDGR II 364); „deal” (la nord de Tăcuta VS: ibid.); „deal” (Cândești NT: Matasă CD 55. Se numește și **Țiglău**); **Piglău** [piglău] I, II „deal” II (Suarăș CJ); **Piclău Mare** și **Piclău Mic** „două spinări de deal” (Stremț MM: G. T.); **Piclăuăle** [çiclăuăle] „dâmburi, răzoare” I, „tot on dâmb și o groapă” IX (Târlișua BN); [pt̄iclăuă, t̄iclăuă] „vârvuri de deal” [*] (Câțcău CJ); [p̄kiclăuă] loc (Giulești MM: Papahagi GFM 207); **Piglăuăle** [t̄iglăuă] I, [pt̄iglăuă] II „tri dâmburi” I, II (Antăș CJ); [pt̄iglăuă] „vârvuri, dâmburi” II, „ridicături, vârvuri de deal” [*] (Vâlcelele CJ) etc.

Cunoscând (din MDGR) toponimele din Moldova, Iorgu Iordan (TR 41) enunță „ca simplă ipoteză”, de care însuși se îndoiește, posibilitatea ca ele să aibă „la bază tema *p̄icc”, raportându-le (p. 57 nota 5) și la verbul *a pica* ‘(despre apă) a cădea’.

Din exemplele citate, la care se pot adăuga încă multe altele, reiese că apelativul *piclău (pl. *piclăuă și *piclăuri*: GRg 24 s.v. *chiclui*) ‘deal rotund, vârf de deal, stâncă’, cu varianta *piglău, rezultată prin sonorizarea velarei (cf. *picui*, *pigui*; *țiclău*, *țiglău* etc.), a fost foarte răspândit. S-a format de la *piclu, cu suf. -ău. Cf. *țiclău* < *țiclu*.

PICLEU. Cunoscând dintr-o hartă toponimul „**Picleu (Picleu)**, 557 m, la vest de Ciucea, pe dreapta Crișului Repede”, N. Orghidan, G. Giuglea și M. Homorodean (*op. cit.* 342) îl explică din *piculeu < *pic, cu suf. -uleu. Este vorba de **Picleu** [pt̄iclău] „deal, vârv de deal destul de înalt, acoperit cu pădure” I, „cuc de dâmb” [*] (Negreni CJ). **Picleu** e și numele unui sat în BH. Apelativul *picléu poate fi explicat ca un derivat din *piclu. Cf. sinonimele *cucleu, *țicleu. Cu mai puțină probabilitate, *cucleu, *piclău, *piculeu, *țiclău*, *țicleu* s-ar putea explica din *cuculeu*, *piclăuă, *piculeu, *țiculău, *țicleu, prin sincoparea lui *u* neaccentuat.

PICLUIU (scris **Chicluiu**) deal (Mânjești și Voinești IS: MDGR II 364): *piclúu* (pl. *piclúuiri*) ‘deal mic, ridicătură de pământ în formă rotundă’ (Vânători NT: GRg 24), apelativ format de la **pic(lu)*, *picui*. Cf., *infra*, *șiclui* < *șic(lu)*, *șicui*.

PICUI. Este cel mai frecvent nume din această familie, fiind răspândit în Transilvania, Carpații nordici și nordul Olteniei (v. Drăganu *Rom.* 202, 396-398, 409; Vasile Cristureanu, *Toponimia satului Șopteriu, jud. Bistrița-Năsăud*, în LR, XXI, 1972, nr. 1, p. 75, 76; Popescu GG 144 etc.). Pentru a-i contura mai precis aria, pe lângă cele atestate în diferite lucrări sau studii, mai menționăm: **Picuiu** „cel mai mare deal [din hotar]” (Biia AB: V. B.); „stâncă” (Cetea AB: V. B.); „deal” (Crăciunelu de Sus AB: V. B.); „vârș de deal” I, „șiclă de deal, vârv de deal” II (Spermezeu BN); „deal mare, țucui” (Ceanu Mare CJ); „dâmb” I, „vârv” II (Sălișca CJ); „deal mare de piatră, cel mai mare deal” (Săcel HR); deal (Vadu Izei MM: CHEST. IV 73, 114/356); „vârv de deal” (Grebenișu de Câmpie MS: V. B.); „cel mai mare deal de pe aici; un țurture sus” (Nadeș MS); „deal mare, cel mai înalt din sat și chiar din jur” (Sălcud MS: V. B.); „cuculice” II (Cheia VL); „stâncă” III, „piatră” [**] (Șuta VL); „vârf, punctul cel mai înalt între Mosoroasa și Vlădești” I (Mosoroasa VL) etc.

DLR cunoaște din Transilvania apelativul *picúu* (pl. *picúie*) ‘pisc’ și, acceptând explicația lui Ovid Densusianu (ȚH 54), îl derivă din *piculeus, dar îl raportează și la *pic*. Cuvântul circulă și în Oltenia. A mai fost atestat în Unirea HD (CHEST. IV 91/113), în împrejurimile Orăștiei (Vulcu *Termeni* 78), în Cornești MS (cu pl. *picúuiri*: ALRR-Trans., 1648/343) etc. Noi l-am întâlnit în Țara Hațegului și în jurul orașului Băile Olănești, definit: „deal ascuțit grozav” (Gânțaș HD), „vârf de deal” (Păucinești HD), „deal ascuțit, mai înalt decât alte dealuri” (Sarmizegetusa HD), „vârșuleț ascuțit” (cu pl. *picuiuri*: Vâlcelele Bune HD), „ridicătură de pământ ca o movilă” I, „vârf ascuțit” II (Tisa VL) etc.

În Câmpu lui Neag HD, V. Bidian a notat varianta *pigúu*, rezultată prin sonorizarea lui *c*.

Ca și N. Orghidan, G. Giuglea și M. Homorodean (*op. cit.*), am considerat (v. CL, XXXI, 1985, nr. 1, p. 30) că *picui* poate fi un derivat românesc din *pic cu suf. *-ui*, scăpându-ne din vedere că acest sufix, cu

care s-au format *pupui*, *țu(r)țui* etc., a trebuit să se detașeze de undeva. El a putut apărea chiar de la *picui*, pentru care suntem nevoiți să acceptăm etimonul latin propus de Ovid Densusianu, prin raportare la *pic.

PĂCUI. Pentru Nicolae Drăganu (*Rom.* 202), Iorgu Iordan (TR 39) etc., **Pacuiu** de al (Broșteni VN), **Păcuiu Mare**, **Păcuiu Mic** sau **Păcuiasu**, **Păcuiu Mijlociu**, **Păcuiu lui Soare** și **Păcuiu Vechi**, toate insule în apropiere de Ostrov CT (MDGR IV 623; Pericle Papahagi, *Ostroavele dunărene*, în „Dunărea” I, 1923, p. 117-120), sunt sinonime cu *Picui*.

După Gr. Antipa (*Pescăria și pescuitul în România*, București, 1916, p. 192, 786), DLR atestă apelativul *păcui* ‘insulă aluvionară în apele Dunării’ prin sudul Olteniei și Munteniei și îl consideră, la fel ca Nicolae Drăganu, o variantă a lui *picui*. Cu același sens (de ‘insulă’) cuvântul a mai fost cules în Berteștii de Jos BR, Făcăeni IL, Ostrov și Peceneaga TL de Valentin Țurlan (*Din terminologia entopică legată de pescuit*, în LR, XIX, 1970, nr. 3, p. 220), care, socotindu-l tot o variantă a lui *picui*, afirmă că prezența lui în această zonă se datorește păstoritului.

Evoluția lui *păcui* din *picui* e greu de explicat, iar autorii citați n-au încercat să o elucideze, deși Pericle Papahagi (*loc. cit.* 118) a observat just că „ostroavele sunt joase, deci lipsite de «piscuri»”, și dintr-un *ī* (*i* lung) latin nu putea rezulta *ă*.

Plecând de la afirmația elevului Chr. Delea din Ostrov conform căreia, „după cele spuse de moșul său, despre *Păcui*”, „*Păcuiu* se zice unui loc în formă de insulă și care este mai aproape de sat, unde oamenii pot trece ca să-și ducă oile și vitele la păscut” (p. 117-118), autorul înclină să creadă că toponimele sunt o mărturie a faptului că și în dacoromână a existat *păcui* ‘vite, avere în vite’, provenit, ca și ar. *picunju*, *piculju* ‘banii, averea strânsă de bătrâni și bătrâne, ca să o lase moștenire la fii și nepoți, spre a fi pomăniți’, din lat. *pecunium* ‘vite, avuție în oi, în vite’. „Se va fi zis «*păcuiu* (averea în vite, vitele) lui X», cum se zice *Păcuiu lui Soare*, pentru ca apoi, când aceste «anumite vite» ale cuiva n-au mai fost, să rămână numai denumirea” (p. 119). Această explicație a fost combătută pe bună dreptate de Nicolae Drăganu. Tot din relatarea elevului amintit rezultă că aceste insule sunt relativ recente, în trecut ele făcând parte din țărmul drept dunărean: „În apropiere de Ostrov, avem

trei «păcuie»: *Păcuiul Mic* (zis și *Păcuias*), *Păcuiul Mare* și, mai jos de Ostrov, *Păcuiul lui Soare* [...], despre care, de asemenea, ne spun bătrânii că era unit cu uscatul, anume cu malul drept al Dunării. Acuma-i și el ostrov. I se zice «*lui Soare*», căci și altădată, ca și acum, frunțașul Soare din Ostrov își păștea vitele aici” (*ibid.* 118).

Luând în considerare faptul că cercetările arheologice atestă poziția de promontoriu a construcțiilor fortăreței militare medievale de pe *Păcuiul lui Soare* și că numele insulei e atestat sub forma *pe cui* într-o hartă executată de un anonim venetian pe la anul 1450, istoricul Ion Dumitriu-Snagov (*BORGIANA V și BORGIANA VIII. Două hărți italiene din Renaștere și localizarea Vicinei pe Dunăre*, în „Revista de istorie”, tom. 32, 1979, nr. 10, p. 1941-1947) explică toponimul *Păcui* din *pă cui* < *pe cuniū* < lat. *cuneus*, care avea și sensul de ‘construcție pe un promontoriu’. Amintește că A. Forcellini, în *Lexicon totius latinitatis*, Patavia, 1805, „într-o bogată exemplificare, menționează pentru *cuneus*: *promontorium, quod eodem nomine appellantur cuneus militare*” (p. 1947).

Dacă această explicație ar fi justă, atunci ar însemna că numele *Păcui*, când n-a mai fost înțeles (și când locul nu mai era unit cu uscatul), a iradiat, s-a extins și la insulele vecine devenind cu timpul și substantiv comun. Cf. *beghei* (*bighei*) ‘canal’ întâlnit în Banat și Țara Hațegului și explicat din „scr. *Begej*, numele sârbocroat al râului Bega” (Gămulescu ES 88).

Pentru lămurirea originii acestui nume s-ar putea emite încă două ipoteze:

a) Numirea inițială a fost *Picui* < **picui* ‘loc ascuțit în plan orizontal’, sens pe care îl au și sinonimele *grui*, *pisc* etc. Prin etimologie populară sau sub influența prepoziției *pe* > *pă* s-a ajuns la **Pecui* > *Păcui*, formă care s-a extins și la insulele vecine și s-a transformat în apelativ.

b) Toponimele au la bază apelativul **păcui* ‘loc ascuțit în plan vertical (cf. *Pacuiu*) sau orizontal’, provenit din **pīc(c)uleus*, un derivat de la baza **pīkk-* (cf. **bīkk-/bīkk-*, **pīt/*pīt*, citate mai sus).

PICUIEȚU vârv de deal (Podeni CJ); „vârf de deal în Cojocna” (Candrea PT 190); **Picuietele** „coastă împădurită cu mai multe râpi, spălături de apă; m o v i l e” I, „loc denivelat” [*] (Nadășu CJ). Se pare că

numele menționat de I.-A. Candrea din împrejurimile Cojocnei este al vârfului înalt de deal dintre Tăușeni și Băraii CJ. Deoarece alături de el sunt încă două vârfuri puțin mai mici, unii locuitori din ambele sate, ba chiar și din Gădălin, utilizează și forma de plural: **Picuiete(le)** I, [*] Tăușeni, I, II, [*] Băraii, II Gădălin sau **Picuiet** I Tăușeni, II Gădălin „de al mare, vârvul cel mai înalt aicea” I, „îs tri dealuri ascuțite; din ele se vede Clujul” [*] Tăușeni, „cel mai înalt vârv în partea asta” I, „deal mare, dâmbă mare” II, „dealuri” [*] Băraii, „deal mare către Morocaza [=Tăușeni]” II Gădălin. **Picuieti** 552 m, menționat de N. Orghidan, G. Giuglea și M. Homorodean (*op. cit.* 342) din Sig SJ, nu a fost înregistrat de E. Pavel în ancheta făcută în această localitate.

Apelativul **picuiet* (pl. **picuiete*) este un derivat de la *picui*, cu suf. *-eț*.

PICULEȚU „deal mai mic” I, „dâmbuleț” II (Ocoliș AB); „deal deasupra satului” I, „e ca o creastă, e alungit; ridicătură” II, „dungă de deal” III (Agrîș CJ); „dâmb” I (Buru CJ); „deal; o țâ’ de ridicătură” (Deleni CJ); „țuclui de deal; vârv” I, „vârv de deal rotund” II (Micești CJ; S. V.); „cel mai înalt deal, cea mai mare dâlmă care se vede aici; deasupra-i ca un vârv de boaghe; țichileu; îi ca un ou, exact așa rotund; vârv” (Valea Agrîșului CJ); „vârv înalt” (Șișești MM: comunicat Livia Chira); „deal în [fostul județ] Hunedoara” (Candrea PT 90); **Piculețele** „movile, ridicături de pământ” (Băișoara CJ); „două dâlme” I, „două ridicături, movile” II, „două dealuri ca niște boghi de fân” IV Petreștii de Jos (în hotarul satului Cheia CJ); „răzoare”, „dâlme alungite” (Petreștii de Mijloc CJ); **Fața Piculețelor** „dealuri” I, „coastă, loc rozoros; sunt hopuri, pânti” (Agrîș CJ) etc.

Apelativul **piculêt* (pl. **piculețe*) ‘deal conic, movilă, vârv de deal’ e derivat de la **pic*, cu suf. *-uleț*.

PICULEU „mic deluț; e ca un vârf, așa ascuțit” I, „pantă” II (Jabenîța MS); „e ca o movilă, ca un mormânt” I, „dâlmă” II, „e chiar în dunga dealului; vârvul ala de deal” III (Șerbeni MS); **Piculeu** I, II sau **Vârvu Piculeului** III „pantă, loc înclinat” I, „vârv” II, „dâlmă” III (Orșova MS): **piculéu* < **pic* cu suf. *-uleu*.

Pentru *pic, *picui*, *piculete* (v. *Gherghelău*), *piculeu, cf. *brad*, *brădui*, *brădulete*, *brăduleu*; *sac*, *săcui*, *săculete*, *săculeu* etc.

PUPU vârf de deal (Bologa CJ): *pup* ‘vârf de deal’ (Brusturi BH: CHEST. IV 72, 88, 91/302; v. și DLR), „dâmb mai mic” (Mesteacăn SJ. *Dealul Oltului* „pup de dâmb rotund” I), „deal mic, rotund” (Țăud SJ) etc.

PUPUIU sau **OU** „o u mare în pădure; apare ca un vârv de munte” [*] (Viile Dejului, cartier al orașului Dej CJ): *pupúii* „deal mai înalt, rădicat” (Cernuc SJ), „vârv ceva mai rădicat” (Câțcău CJ), „dâmb ascuțit ca o căpiță” (Pintic CJ), „vârvul dealului” (Popteleac SJ), „loc mai ridicat” (Solomon CJ), „rădicătură mai ascuțită” (Vad CJ), „cel mai ascuțit și mai înalt vârv de deal” I, „țuclui” II (Vâlcelele CJ) etc., sens neatestat până acum. În DLR *pupui* figurează cu sensurile: 1. ‘(Trans.) cifoază, cocoasă’; 2. ‘(prin Trans. și prin Ban.) moț’; 3. ‘(în Sânmihaiu Almașului SJ) coc, concii’ și e raportat la *pup*⁴.

Sensul de ‘coc, concii’ se mai întâlnește în Băbdiu CJ, Răzbuneni CJ, Vad CJ, Vâlcelele CJ etc., iar cel de ‘moț (la păsări)’ în Răzbuneni, Vâlcelele etc.

Are pl. *pupúie* (Câțcău, Vâlcelele) și *pupúiuiri* (Pintic, Vâlcelele etc.) și e un derivat de la *pup*⁴, cu suf. *-ui*.

Verbul *a se pupuia* ‘a se cocoța’, cunoscut de DLR din Maramureș, în formă de participiu („*Șade fată pupuiată Pe un vârf de piatră*”), provine de la sensul, atestat de noi, de ‘vârf, ridicătură ascuțită’ al lui *pupui*.

*Pupuiat*², înregistrat cu sensurile: 1. ‘(Groși MM) ascuțit, țuguiat’ și 2. ‘(Ban. și Trans.; despre păsări) moțat’, explicat în DLR „de la *pup*⁴”, provine de la *pupúii* ‘vârf, ridicătură ascuțită’, ‘moț’.

Alte derivate de la acest cuvânt, necunoscute de DLR, sunt:

pupuléu (pl. *pupuléie*) ‘movilă’ (Măhăceni AB: ALRR-Trans. 1644/324) și

pupúț ‘ridicătură nu prea înaltă’ (Dealul Mare MM). În Baba MM, ca și în Izbuc BH, Ștei BH (v. DLR), *pupuț* se întrebuițează în expresia *a sta pupuț* ‘a sta pe vine’.

STOGU „cleașuri și tufe de alun, este un complex de cleașuri mari” I (Hobița-Grădiște HD); munte înalt de 1855 m, la nord-est de Poienile de sub Munte MM; fânațe (Poiana Sibiului SB: Tănase PS 23); vârf muntos înalt de 1494 m, „piramidă” (Nicolae Popescu *op. cit.* 130, 132), „e ca o căpiță de fân, mare, înaltă” II Cheia VL, „stâncă mare, munte mare” I, „vârf înalt, numa piatră de var” II, „ridicătură de piatră, munte mare” III Tisa VL; **Stogu II** sau **Vârvu Stogului I**, II „vârvuț de deal” I, „dâlmă, loc mai rădicat” II (Dâlja Mare HD); **Stogu Ceroilor** „îi ceva mai ridicat din coastă” III (Dăbâca HD); **Stogu de Piatră** „vârf de deal” (Calu, azi Piatra Șoimului BC: Matasă CD 43); **Stogu lui Coțofan** „jgheab mare, piatră, stâncă” I, „jgheab ca un stog” II, „e ca un stog de grâu; vârf de piatră ca un stog” III (Cuciulata BV); **Fața Stogului** „pantă rea” (Lăpugiu de Sus: V. B.) etc.: *stog* (pl. *stoguri*) ‘ridicătură (deal, munte) în formă de stog’. În Petreștii de Jos CJ (ALR II SN III h 809/250) s-a înregistrat *stog* ‘dâmb’ alături de *fuclui*.

STOGȘOARELE „îs nalte, au formă ca niște căpiți de fân” II Cheia VL, „țurțudane; îs mai mici ca *Stogu*, lângă el” I Pietrișu VL, „pietri ridicate, înalte” III Tisa VL. Numirea s-a creat pe teren toponomastic, prin derivare de la *Stogu*.

STUR. Înregistrând toponimul „**Sturu** munte (Băuțar⁴¹, Clopotiva⁴²)”, Ovid Densusianu (ȚH 66) observă că „intrarea lui în toponimie a plecat de la înțelesul de ‘stâlp’ pe care l-a avut *stur*; numele acesta s-a dat unei stânci, unui munte ce se înălța ca un stâlp” (p. 68).

Se întâlnește și în alte regiuni muntoase: **Sturu** „vârful muntelui Mateiaș” AG (Codin MN 125); „cel mai înalt vârv” I, „dâmb, deal; cel mai înalt dâmb în pășunat” II (Lăpușești CJ); „munte, vârv; ori de unde-l privești, e rotund, formă de con; e cel mai mare din sat” [*], „munte împădurit” I, „îi ca o claie, ca o furcitură de fân; îi rotund și

⁴¹ E vorba de vârful muntos *Sturu*, înalt de 1823 m, aflat la sud-est de Băuțar CS. Vezi V. Sencu, I. Băcănar, *Județul Caraș-Severin*, București, 1976, harta anexată la sfârșit.

⁴² Foarte probabil este vorba de *Sturu*, munte în masivul Retezat, în apropiere de Soarbele. Vezi fotografia locului în lucrarea lui Gh. Niculescu, *Munții Godeanu. Studii geo-morfologice*, București, 1965, p. 253.

înalt” II, „vârv; cel mai ridicat de aici” VI (Poiana Horea CJ); „culme” (Brăzești AB); munte înalt de 1153 m (la vest de Sohodol AB și la sud-vest de Ponorel AB (Papahagi *Cercetări* 65); „deal pietros” (Bărbătești VL: comunicat Ioan Băluțoiu); **Dealul Sturu** (a se citi: **Sturu**) (Scărișoara AB: *ibid.* harta anexată); **Sturu Popii** „bologan mare și o râpă” II în apropiere de sat (Sebeșu de Sus SB); **Fața Sturului** (Cristioru de Sus BH: Teaha CN 135); **Sturii** „bologani mari, mari, ca coperișul căsii, pe vârful muntelui; poți să stai de ploaie sub ei” II (Sebeșu de Sus); „munți, ridicături de piatră, cu vârfuri ascuțite” I, „vârfuri țâncuroase, înalte” II Tisa, „jgheaburi” II Șuta VL etc.

Din toponimele menționate rezultă că *stur* (pl. *sturi*) ‘vârf, deal ridicat, munte, stâncă’ a fost răspândit pe o arie relativ mare, care cuprindea și dialectele aromân și meglenoromân, după cum rezultă din **Sturu** „nom de lieu dans la région de Zagori (Pinde)” (Capidan TMR 107) și **Ștur** „nom de lieu en Meglen” (*ibid.* 110). Se pare că mai circulă pe aiurea, pentru că la Porucic L 79 găsim *sturi* ‘dealuri de stânci’.

SULIȚA „câmp, pădure” (Poiana BH: Teaha CN 139); „vârf, piatră, vârf de jgheab [= stâncă]” I, „jgheab ascuțit ca turnul bisericii” II, „e ascuțită, are formă de suliță; bloc de piatră de 5-6 m ascuțit până în vârf” III (Breaza BV); „vârf de deal, o mică ridicătură” I (Loman AB); „loc frumos, ca o șauă, sus la culme; în spatele lui e un vârf de piatră” (Râu de Mori HD: TRM 57); „vârf de peste 1000 de metri de lângă satul Bogâltin CS” (Ioniță NLB 56); **Sulița I**, **Dealul Suliții I**, **Vârvu Suliții** [*] „deal foarte ascuțit, prăpăstios” I, „vârv de deal” [*] (Răchitele CJ. Se pare că e același cu **Sulița** menționat în „Probleme de geografie” V, schița 35); **Vârfu Suliții** munte (Conea ȚL 105); „stâncă, cel mai înalt vârf din muntele Oslea” (Câmpu lui Neag HD: V. B. E același cu cel menționat de Popescu GG 157); vârf (Brădești AB: CHEST. IV 66/99); **Suliții** (Bucium-Sat AB: Papahagi *Cercetări* 66); **Sulițile** „fânaț și pădure; coastă, o culme așa frumoasă” (Ștei HD) etc. Dacă nu admitem un apelativ *suliță ‘vârf ascuțit de deal sau de munte, stâncă’, rezultat prin metaforă de la *suliță* ‘armă de atac formată dintr-o prăjină de lemn

terminată cu un vârf de fier ascuțit', atunci trebuie să vedem în fiecare nume o creație metaforică independentă.

TURNU „stâncă ca un turnuleț” (Brăzești AB); „pisc” (Berevoești AG: Codin MN 128); „stâncă ca un turn de biserică” I (Rodna BN); „deal împădurit sub formă de con” (Dragomirești MM: Faiciuc *Drag.* 318); **Turnu Plecat** „un turn mare, un vârf aplecat către Găvanu din Arpașel” I, „o piatră mare și strâmbă” II, „stâncă plecată o țără” III (Cârțișoara SB); **Turnurile** „stânci înalte și ascuțite ca niște turnuri” I (Arpașu de Sus SB) etc.: *turn* „ridicătură înaltă și ascuțită, vârf, stâncă” (Cârțișoara, Viștea de Jos BV), sens neatestat de DLR, dezvoltat prin metaforă de la *turn* ‘construcție prismatică sau cilindrică, de înălțime (relativ) mare, clădită separat sau făcând parte dintr-un complex arhitectural (pe care îl domină)’ (DEX).

Metafora aceasta se întâlnește și în alte limbi.

TURNURELELE ridicături (în zona Voineasa-Ciungetu VL: Conea ȚL 111): *turnurél (pl. *turnuréle), diminutiv de la *turn*.

ȚIC, ȚICHI. Ca nume de locuri se întâlnește mai ales în Munții Apuseni și în regiunile învecinate: **Țicu** „vârv; îi chiar așa ca o movilă; îi cam în hotar cu Sartășul” I, „ridicătură cu pădure” II (Muncelu AB); „vârv” (Geomăna AB); „deal, vârv de deal” (Gârde AB); „munte” (Ighiu AB: Papahagi *Cercetări* 66); „cel mai mare deal dinspre răsărit” (Podeni CJ: I. R.); „deal înalt” (Hovrila MM: G. T.); **Țicu** sau **Țicu Matrii** „țichileu” I, „vârvuleț” II și **Țicu lui Avram** I, III sau **Vârvu lui Avram** II, [*] (Sălciua de Sus AB); **Țicu ăl Mare**, **Țicu ăl Mic** și **Țicu lui Harom** vârfuri (Poiana Aiudului AB: comunicat E. Șoșa); **Țicu** sau **Vârvu Țicului** „vârv de deal” I și **Țicu Blagului** „deal înalt” I sau **Coasta Blagului** II (Sălciua de Jos AB); **Țichiu** sau **Vârvu Țichiului** „vârv, țichileu, deal mai înalt, vârv de dâmb” (Lupșa AB).

În afară de aceste toponime, unde *Țicu* cu varianta *Țichiu* [tít'u] rezultată sub influența derivatului *țichileu* (vezi *infra*) este numele unor vârfuri, dealuri, mai amintim câteva unde e numele unor pante relativ abrupte: **Țicu** „pantă” (Valea Mănăstirii AB: V. B.); „pantă mare, cu

drum pe ea” (Valea Mică AB); „c o a s t ă repede” (Câmpu lui Neag HD); **Țicu Vârtopului** „capul de jos al vârfului, de unde locul se lasă la vale tare” (Poiana Sibiului SB: Tănase PS 14) etc.

Am atestat apelativul *țic* (pl. *țicuri*) cu sensurile: 1. „vârv, ridicătură mai înaltă ca cele obișnuite” (Ceru-Băcăinți AB), „deluț, o țî’ de ridicătură” (Muntele Băișorii CJ), „teren mic, ascuțit și pietros; și dacă s-o lovit un animal... zici că s-o lovit într-un țic de piatră” I, „dacă iese pe mână ceva mic, ca un cap de buboi, se zice că o crescut on țic” II (Petros HD); 2. ‘pantă mai abruptă’ (Curpeni AB, Sebeșel AB), „loc repede, pantă mare” (Mărtinie AB), „pantă foarte abruptă” (Loman AB), „pantă abruptă” III (Dealul Babii HD), „loc prăpăstios, foarte rău, unde ți-e frică să intri” (Merișor, com. Bănița HD), „pantă mai ageră ca *Gurișu*” (Bulbuc AB) etc.

Cu excepția celui din Lupșa, toate numele menționate, precum și apelativul, se pronunță [țic]. Le-am literarizat cu *i*, considerând că e vorba de pronunțarea dură a lui *ț*.

Fără îndoială că e un cuvânt vechi în limba română, fapt dovedit și de marele lui număr de derivate. Etimologia nu i se cunoaște. În DLR, unde are și alte câteva atestări, se face doar trimitere la *ciucă* ‘măgură’.

ȚĂCĂLIA „v â r f rotund, înalt” II (Vama Buzăului BV) provine din apelativul *țăcălie* (pl. *țăcălii*) „țurțudău, loc așa ascuțit ca o buglă” I, „un mal [= deal] mai ridicat, o ascuțitură, un mal ascuțit” II (Vama Buzăului), „vârf de deal, ascuțitură ca un vârf de buglă de fân” (Întorsura Buzăului CV), „o coastă mare, un munte înalt” (Zăbrătau CV).

După părerea noastră (v. Loșonți *Țic* 201), reținută în DLR, sensul acesta, și cele cunoscute anterior (1. ‘barbă mică și ascuțită; cioc, barbișon’; 2. ‘frigare de lemn’) aparțin aceluiași cuvânt, care are sensul fundamental ‘obiect de formă ascuțită, conică’.

TDRG, DU, CADE, DM, DEX nu-i indică lui *țăcălie* originea, deși n-au lipsit încercările de a i-o stabili. Se pare că S. Pușcariu (DR I 79) se gândea la un împrumut din turcă: „*țâgă - țâgă - țâgâlie*, interjecție pentru chemat caprele (...), nu poate fi despărțit de radicalul *Zieg* din germ. *Ziege* ‘capră’; în *țâgâlie* (cf. diminut. germ. *Ziegeli* = *Zieglein*) avem a face, probabil, cu amestecul lui *țăcălie* ‘barbiche’: aluzie la barba țapului (turc. *teké çaqualı* ‘barbe de bouc’ ...)”.

Pentru C. Lacea (DR III 748), *țăcălie* ‘barbă în cioc, cioc’ „e, probabil, un derivat al ung. *szakáll* ‘barbă’, prin sufixul *-ie*. Cum în ung. nu există gen, iar firea limbei noastre pretindea un gen, i s-a adăugat suf. fem. *-ie*, fiind genul cel mai natural care i se putea da acestui cuvânt înrudit cu ‘barbă...’. Pentru a motiva substituirea lui *s* cu *ț*, autorul admite că „noi am primit cuvântul de la sași, probabil de la bărbierii sași (...), la care, deși nu-l găsim atestat, nu urmează că n-a existat vreodată”. Această explicație a fost aprobată de Drăganu (*Rom.* 548) și Lajos Treml (BL II 47). Fără să fie convins că *țăcălie* este un împrumut maghiar, Lajos Tamás (alias Treml) îl înregistrează totuși în E.

Elena Carabulea (*Interfixul* 122, 133) îl consideră o creație românească cu suf. *-ălie*, dar îl raportează la *țacă*. DLR îl derivă cu acest sufix din *țacă* ‘(prin Olt.) fiecare dintre scândurelele (late de 15-20 cm) cu care se lovește mingea într-un joc de copii’; 2. ‘(prin Mold.) obiect făcut din două scândurele de lemn, imitând forma ciocului de barză, care se fixează cu o mască pe fața flăcăului deghizat în brezaie’, care provine de la interjecția *țac*, neluând în considerare explicația propusă de noi (v. Loșonți *Țic* 202): *țic* + suf. *-ălie* > *țicălie* > (prin asimilare regresivă) *țăcălie*. Forma *țicălie*, scrisă *țăcălie*, cu *ă* care credem că se datorează pronunțării dure a lui *ț*, este atestată de Viciu Gl cu sensul ‘frigare de lemn’ la Șimon BV, în aceeași zonă (Țara Bârsei) în care se găsește apelativul *țăcălie* ‘vârf’.

ȚICĂLĂU „un colț de deal cu pădure mai sus” I, „e un munte rotund, înalt” II (Acriș BV); „un vârf rotund” II, „o mică gămălie, un țurțu dău mic așa” III, „un vârf, un țugu” V (Vama Buzăului BV): *țicălău ‘vârf’, un derivat de la *țic* ‘idem’ cu suf. *-ălău*. Cf. *ciocălău* < *cioc*.

ȚICĂU mahala (Poiana GL: MDGR V 675); mahala în Iași pe o răpă (SDLR) etc.: *țicău* ‘vârv de deal sau de munte’ (DLR), un derivat de la *țic*, cu suf. *-ău*.

ȚICHILIE, ȚIGHILIE. *Țichilia* [Țikilíja] „rădicătură” IV, „vârv” [*], „culme, vârv de deal” [***] (Poiana Horea CJ); **Țichilia Baltelor** „vârvușor de deal” II, „țichilie, vârv de deluț” [*]

(Valea Vadului CJ); **Țighilia Negrii** „dâmb rotund, înalt; ridicătură înaltă și rotundă la vârș” II, „dâmb, o țighilie, dâmbuț cu piatră” [*], „vârș, ridicătură înaltă” III (Valea Drăganului CJ): *țichilîe* [țikilîje] (pl. *țichilîi*), „vârș de deal” I (Poiana Horea), „vârș de deal” II, „vârș de deal mai înalt și mai subțire; vârș de dâlmă” III, „deal rotund, cu vârș ascuțit” [*] (Valea Vadului. *Vârșu Groapelor* „vârș de deal, rotund; îi chiar ca o țichilie” II); *țighilie* [țigilîje] (pl. *țighilii*) „vârș de deal” (Lunca Vișagului CJ. *Dealul Caprii* „țighilie, deal mai ascuțit”; *Vârșu Poienii* „îi on fel de ascuțit, țighilie”), „deal sau munte ascuțit” II, „ridicătură ascuțită la vârș” III (Valea Drăganului), variantă rezultată prin sonorizarea lui *c*.

Țichilie se poate explica prin asimilare progresivă de la *țicălie* (vezi *supra*). DLR, care îl cunoaște numai după atestările noastre (v. Loșonți *Țic* 202), îl consideră o variantă a lui *țiclie*.

ȚICHILEU [țit'iléu] „vârș” (Mușca AB); [țît'iléu, țikiléu, ținiléu] „rădicătură, vârș” I, „dâmb” II (Sălciua de Sus AB); [țikiléu] „creastă de deal” I, „țuclui” [*], „îi ca o boaghe” [**] (Agriș CJ); „deal” (Muntele Bocului CJ); „vârș de deal, țuguitură de teren” I, „ridicătură de pământ” III și **Țichileu Mocanilor** „țichileu înalt” I, „ridicătură de pământ mai înaltă” III (Făgetu Ierii CJ); [țikiléu t'ocărjuli] „vârș de deal” (Muntele Băișorii CJ); **Țichileu** III, [*] sau **Vârșu Țichileului** I-III, [*] „vârș de deal” I, [*], „înălțime” I, III (Surduc CJ) etc.: *țichileu* [țikiléu]: Sălciua de Sus; țit'iléu: Bistra AB, Sălciua de Sus; țit'iléu: Muncelu AB; țikiléu: Agriș, Lungești, Mașca, Măgura Ierii, Surduc, Valea Agrișului etc. CJ „vârș” (Lungești), „vârș de deal ascuțit” (Bistra), „ridicătură” (Muncelu), „ridicătură mai ascuțită” (Măgura Ierii), „țuclui de deal, vârș de deal ascuțit” (Muntele Bocului CJ), „vârș de deal rotund” (Valea Agrișului, Mașca). *Guruiețu* „țichileu așa rotund” I și *Vârșu Chicerii* „țichileu” I (Făgetu Ierii).

Are pl. *țichilîie* (Făgetu Ierii, Lungești, Valea Agrișului etc.), *țichilîuri* (Bistra, Muncelu) și s-a format prin asimilare progresivă din *țiculeu, un derivat de la *țic* cu suf. *-uleu*. Explicația (v. Loșonți *Țic* 203) n-a fost reținută în DLR, unde cuvântul este lucrat ca variantă a lui *țiclău*.

În Plaiuri CJ am observat și varianta *țighileu*, rezultată prin sonorizarea velarei.

ȚICLU, ȚIGLU. Este răspândit în jumătatea de nord a Transilvaniei: **Țiclu** „ridicătură de teren în formă conică” (Sohodol AB: Stan *Soh.* 173); „deal, țuclui de dâmb, vârv de dâmb” I, „dâmb, vârv înalt” II (Hudricești AB); „stâncă într-un vârf de munte” (Poiana, com. Criștoru de Jos BH: Teaha CN 140); „ridicătură ca o biserică” II Săsarm BN, „țuclui” I Chiuză BN; „dâmb rotund, ca un ou” I, „dâmb înalt, rotund” II (Dretea CJ); „vârv, ridicătură mai înaltă” (Valea Drăganului CJ); „deal” (Ciumărna SJ); **Țiclu** sau **Vârvu Țiclului** „vârv ascuțit, țiclu” (Buru CJ); **Țiclu** I, II sau **Vârvu Țiclului** II „dâmb” I, „îi țuguiaț, îi cel mai înalt din partea asta de hotar” II (Mărgău CJ); **Țiclu** sau **Vârvu Țiclului** „vârv de deal” (Mada HD: V. B.); **Țiclu** sau **Vârvu Țiclului** „dâmb mai mare, mai înalt decât celelalte” (Ciolt MM: G. T.); **Țiclu Baștii** „țiclu mare, coamă” I, „îi între păraie, o dâl mă pe care se poate merge doar cu picioarele; un fel de țiclu înalt” II (Vad CJ); **Țiglurile** „culme” I, „coame mici, abrupte” II (Dumbrăveni BN): *țiclu* (pl. *țicluri*) „vârv, țiclă” (Lunca Vișagului CJ), „țiclu” (Bogata de Jos CJ), „ridicătură ascuțită” V (Vad CJ), „deal sau munte ascuțit” (Valea Drăganului) etc.; *țiglu (pl. *țigluri), variantă rezultată prin sonorizarea velarei.

ȚICLĂU, ȚIGLĂU, ȚUCLĂU. **Țiclău** „deal” (Vârvu Câmpului BT: CHEST. IV 91/383); deal (Vorniceni BT: Al. Obreja, *Câteva toponime rare din cuprinsul podișului moldovenesc*, în LST 63); deal (Păltiniș BT: *ibid.*); deal (Șendriceni BT: *ibid.*); deal (Pleșești SV: *ibid.*); „vârf de deal de formă puțin rotunjită” (Șișești MM: comunicat Livia Chira); „stan” (Răstoci SJ); „deal” (Todirești⁴³ SV); **Țiclău** sau **Vârvu Țiclăului** „vârv de deal” (între hotarele satelor Ardan și Șoimuș BN); **Țiclău** sau **Vârvu Țiclăului** „vârv” (Mărgău CJ); **Țiclău** sau **Vârvu Țiclăului** „vârv” (Baba MM), numit în satul vecin, Măgura SJ, **Piclău Babii**; **Piclău** sau **Țiclău** „deal” (Cândești NT: Matasă CD 55);

⁴³ Vezi Ilie Dan, *Aspecte ale toponimiei românești, cu privire specială asupra văii Soloneșului (Suceava)*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași” (serie nouă). Secțiunea III (științe sociale). e. **Lingvistică**, tomul XVI, 1970, p. 111.

Țiclaie(le) II, IV sau **Țiclaună(le)** V: **Țiclău de Sus**, **Țiclău de Mijloc** și **Țiclău de Jos** „c â m p u r i” I-III, V „poieni” II, IV (Poiana Horea CJ); **La Țiclău** (Sebiș AR: CHEST. IV 27/62); **Țiglău** „pisc situat la extremitatea superioară a Ceahlăului” NT (MDGR V 679); „deal” (la sud de Codăești VS: Al. Obreja *op. cit.*); „m o v i l e” (la vest de Gârcina VS: *ibid.*); **Dealul Țiglăului** (Bogdănești SV: *ibid.*) etc.; **Țuclău** „d â m b ă , v â r v u l a l a , o Ț i ’ d e d â m b ” și **După Țuclău** „pășune” (Sebeș BN) etc.: *Țiclău* ‘pisc, vârș de munte, stâncă foarte ascuțită și înaltă’ (CADE), ‘stâncă foarte ascuțită și înaltă; vârș de munte sau de deal’ (DM), ‘vârș ascuțit de deal sau de munte’ (Heci IS: CHEST. IV 88/542 c), ‘deal cu spinare țuguiată și scurtă’ (Porucic L 81), ‘vârșul slab rotunjit al unui deal sau munte’ (*ibid.* 26) etc.; *Țiglău* ‘Țiclău’ (*ibid.*, CADE), ‘ridicătură de pământ mai mare, ajungând până la câteva sute de metri’ (Măgurele: CHEST. IV 79/501) etc.; *țuclău* ‘pisc de deal’ (Sângeorz-Băi BN: Pașca Gl 59).

Răspândit în Transilvania și Moldova, *Țiclău* a fost explicat din magh. *csúcs* (Cihac II 536), din magh. *szikla*, prin intermediar săsesc (C. Lacea, DR III 747-748; N. Drăganu, DR IV 137 nota 2; Al. Graur, *Dicționar de cuvinte călătore*, București, 1978, p. 144) sau direct (N. Drăganu *loc. cit.*; L. Teml, BL II 61; Tamás E 815; DM; Ilie Dan *op. cit.* 112; DEX etc.), raportat la acest etimon maghiar (Sextil Pușcariu, în Pașca Gl 59), considerat „obscur” (Philippide OR II 738) sau derivat din *Țiclă* (Candrea PT 188, DLR), lăsat fără etimologie (TDRG, CADE).

E derivat românesc din *Țiclu* cu suf. -ău. Cf. sinonimul *piclău.

ȚICLEI, ȚICLEU, ȚUCLEU. **Țicleiu** „deal de formă ascuțită” (Rohia MM: comunicat Ștefania I. Bâtiu); **Țicleu** „vârș de munte” (Cetea, Cornișel BH: Mărușca *Borod* 70); „v â r v ; Ț i c a o Ț i c l ă ascuțită” (Bologa CJ); v â r v de deal (Dolheni SJ); „deal înalt (Românași SJ: I. R.); „d â m b , Ț i c u i de dâmb” I, „v â r v ” II (Șasa SJ); „deal alungit între două păraie care se întâlnesc” (Ioan Odobescu, *Toponimia satului Odești*, în *Studii și articole*, II, Baia Mare, 1973, p. 49); **Țicleu** I-IV sau **Vârșu Țicleului** I, IV „deal, vârș ascuțit” I, „vârș înalt” II, „vârș de deal ascuțit” III (Săcuieu CJ) etc.; **Țucleu** „coastă” (Prăvăleni HD): *Țiclăi ‘vârș de deal’, *Țiclău* ‘vârș de deal ascuțit’ (MM: LRg I 23), *țuclău ‘vârș de deal’.

După cum am arătat (v. Loșonți *Țic* 204), *țiclei, *țicleu* s-a format de la *țiclu* cu suf. *-ei*, *-eu* (cf. sinonimele *cucleu, *piclevu), iar *țucleu este o variantă a lui *țicleu*. DLR nu a reținut explicația noastră, tratându-l pe *țicleu* ca o variantă a lui *țiclău*.

ȚICLETE. Dacă **Țiclete** „de al” (în fostul județ Mehedinți), explicat de I.-A. Candrea (PT 188) din *țiclă* cu suf. *-ete*, nu provine din antroponimul omofon atestat în Oltenia (v. DOR 397), atunci presupune un apelativ *țicléte, un derivat de la *țiclu* cu suf. *-ete*.

Apelativul *țiclét* ‘vârf de munte, de formă conică’, înregistrat în DM după CHEST. IV 88/264, probabil din Zilișteanca BZ, și explicat din *țicl(ău)* + suf. *-et* (adică din substituirea segmentului final *-ău* cu *-et*), provine, dacă într-adevăr există, de la *țiclu* cu suf. *-et*. Cf. *clăbucet* < *clăbuc*, *cornet* < *corn*. În DLR se face doar trimitere la *țiclă*.

ȚICLOI, ȚIGLOI. **Țicloiu** „loc mai ascuțit... stâncă” I, „deal mai ascuțit” II (Poieni CJ); **Țigloiu** „ridicătură mai ascuțită”, I, „dâmb mare, ridicat” II (Tiocu de Sus CJ); *țiclói* „vârv ascuțit de deal” (Șendroaia BN), *țiglói* „deal mai ascuțit; vârv înalt de deal” (Gostila SJ).

Țicloii, cu varianta *țigloii*, rezultată prin sonorizarea velarei, se explică din *țiclu* (*țiglu), sau, mai puțin probabil, din *țiclă* (*țiglă*), cu suf. *-oi* (v. Loșonți *Țic* 204). Cea de-a doua ipoteză a fost reținută în DLR. Pentru *țicloii-țiclii*, cf. *gurgoi-gurgui*, *muțudoii-muțudui*, *țurțoi-țurțui*.

ȚICLUI, ȚIGLUI, ȚUCLUI, ȚUGLUI. Sunt răspândite în jumătatea de nord a Transilvaniei și în Bucovina: **Țicliu** [țiclú] „deal, vârv de deal” I, „ou; e rotund, e pădure pe el” II (Coroieni MM); **Țigliu** [țiglú] I, III sau **Vârvu Țigluiului** III „vârv rotund de deal” I, „vârv de deal” III (Chiuiești CJ); **Țucliu** „dâmbă mare” II (Băraii CJ); deal mare (între hotarele localităților Elciu și Panticu CJ); **Țucliu Babii** „dâmbuță” I (Buru CJ); **Țucliu lui Tulai** vârf de deal (Crișeni CJ); **Țugliu** „dâmbă mai ascuțită” (Năsal CJ); **Umbrariștea Țucluiului** (Ciocmani SJ: CHEST. IV 80/273) etc.: *țiclúii* [țiclú] „vârv ascuțit” (Târlișua BN), „deal ceva mai deosebit, mai înalt” (Strucut CJ); *țiglúii* [țiglú] „mohilă” I, „vârv ascuțit” II (Măgoaja CJ); *țuclúii* ‘țiglău; vârful ascuțit al unei înălțimi; movilă ascuțită’ (Porucic L 26, 29), ‘vârf

(de deal sau de munte)' (Gârbou SJ, Bobâlna CJ și Răstolița MS: ALRR-Trans. 1648/259, 260, 280), „vârv de deal” (Târbuiu CJ, Popteleac SJ etc.), „vârv țuguat” (Beclean BN), „teren ridicat” (Poiana Horea CJ) sau *țuglúí* ‘vârful ascuțit al unei înălțimi; movilă ascuțită’ (Porucic L 29), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Corbu HR: CHEST. IV 91/571), ‘vârf (de deal sau de munte)’ (Vătava MS: ALRR-Trans. 1648/279), ‘vârf ascuțit de munte’ (în satele de pe valea Soloneșului SV: Ilie Dan *loc. cit.*).

Cheșa „un țiclui [țiclúí] sus” IV (Mura Mică MS); *Chiciura* „țuclui de dâmbă” I (Budacu de Sus BN); *Dâmbu lui Crai* „țuclui” I (Bobâlna CJ); *Gruiu lui Bălaș* „deal, țuclui” I (Călacea SJ); *Măgura* „țuclui” I (Căseii CJ); *Mâncelașu* „dâmb lung, țiglui” I (Chiuiești), *Piciorașu* „culme, ... țiclui” II (Peteritea MM) etc.

Apelativul *țiclúí* (pl. *țiclúíuri*: Strucut, Bogata de Jos CJ, *țiclúie*: Letca SJ) s-a format (v. Loșonți *Țic* 205) din *țiclu* cu suf. *-ui*, explicație reținută în DLR, sau din *țicui* prin „despicarea” lui *c* în *cl* (cf. *piclui* < *picui*). În ce privește variantele, *țiglúí* (pl. *țiglúíuri*: Măgoaja) a rezultat prin sonorizarea velarei, *țuclúí* (pl. *țuclúie*, *țuclúíuri*), prin asimilare (*i-u > u-u*), iar *țuglúí* (pl. *țuglúíuri*: Vătava) din *țuclui* prin sonorizarea lui *c* sau din *țiglui* prin asimilarea lui *i*. *Țuclui* și *țuglui*⁴⁴ ar putea proveni și din *țucui*, *țugui*, prin desplicarea velarei.

ȚICUI, ȚUGUI, ȚUGUIE. *Țicuiu* MS (Sabin Opreanu, *Contribuții la toponimia din Ținutul Săcuilor*, în *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, II, 1926, p. 161); **Țugui** „deal” (Posești PH: CHEST. IV 46/740); **Țuguia** „țiclă cu cătâmi” I, „vârv de deal” [**], „vârvuc așa ascuțit” [***] (Romuli BN): *țicúí* ‘țiglău’ (Porucic L 29), ‘muchie de deal, vârf de munte’ (în fostul județ Târnava Mică: Coman GI), „vârv de deal mai înalt; vârș de deal” (Dolheni SJ), „vârf de deal ascuțit” (Măleni SJ), „dâmb mare, dâmb mai înalt” (Șasa SJ); *țugúí* (pl. *țugúie*) ‘vârful ascuțit al unei înălțimi; movilă ascuțită’ (Porucic L 29), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Tupilați NT și Drajna de Sus PH:

⁴⁴ Referitor la *Țuglui* sat GJ, considerat greșit pecenegocuman de I.-A. Candrea (PT 232), I. Conea și I. Donat (*Contribution à l'étude de la toponymie péchénegue-comane de la Plaine Roumaine du Bas-Danube*, în *Contributions onomastiques*, București, 1958, p. 143, 144, 155), nu posedăm informații din care să rezulte că provine din acest apelativ sau dintr-un antroponim.

CHEST. IV 91/558 b, 742), ‘vârf de deal, muțuți, muțugui’ (Cuptoare CS: MCD I 140), ‘vârf mai înalt de deal’ (Scundu VL: CHEST. IV 70, 88/73); ‘vârf de deal sau de munte, creștet, pisc’ (DM) etc.; *țugúie* (pl. *țugúii*) ‘vârv rădicat și ascuțit’ IV (Romuli).

Apelativul *țicúii* (pl. *țicúiiuri*: Dolheni, *țicúie*: Șasa), este un derivat de la *țic* cu suf. *-ui* (cf. *pupui* < *pup*, *țuțui* < *țuț* etc.). V. Loșonți *Țic* 206. Prin asimilare regresivă a rezultat *țucui* ‘țiglău; vârf ascuțit al unei înălțimi; movilă ascuțită’ (Porucic L 26, 29).

În ce privește pe *țugúii*, acesta, prin generalizare, a dezvoltat sensul de ‘vârful ascuțit al unor obiecte, țuguitură, țuțui’ (de ex. ‘țurture de gheață’, ‘gurguiul opincii’, ‘vârful casei’ etc.; vezi DLR). TDRG, CADE, DM și DEX n-au luat în seamă, pe bună dreptate, explicațiile lui Cihac II 536 și A. Scriban („Convorbiri literare”, 1911, p. 938), lăsând cuvântul cu etimologia necunoscută, iar G. Ivănescu (*Formarea* 35 notă) crede că este cu siguranță „dacic”. Fără îndoială, a rezultat din *țucui*, prin sonorizarea velarei, ca și *pigui* < *picui*, *țiglă* < *țiclă*, *țiglău* < *țiclău* etc.

Țugúie, perechea feminină a lui *țugui*, poate fi o formă refăcută din *țugúie*, pluralul acestuia.

ȚUCULEU „o mică movilă” (Căptălan AB: O. Vințeler, *Nume topice din satele Căptălan și Noșlac (raionul Aiud, reg. Cluj)*, în CL, XII, 1967, nr. 1, p. 126); „vârv de deal” (Ciumbrud AB); **Țuculeiele** „movile” (Podeni CJ: I. R.): *țuculéu* (pl. *țuculéie*) „movilă cu vârful ascuțit, țuguiat; vârf de deal ascuțit’ (Căptălan: *ibid.*), „țuclui” (Livada, com. Petreștii de Jos CJ), ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Curechiu HD: CHEST. IV 91/106), „vârv’ (Ciumbrud), provenit, prin asimilare regresivă, din *țiculéu, un derivat de la *țic* cu suf. *-uleu*. Cf. sinonimele *cuculeu* < *cuc*, *muțuleu* < *moț*, *țuțuleu* < *țuț* etc.

ȚICLĂ, ȚIGLĂ, ȚIHLĂ, ȚUCLĂ. Țicla „d â m b, cel mai înalt (din hotar)” II (Budacu de Sus BN); „d â m b ascuțit, înalt” II (Perișor BN); „îi mai înaltă și mai ascuțită ca Lășoru” I, „ridicătură înaltă, vârv” II (Ciucea CJ); „cel mai înalt munte” I, „vârv care-i mai sus, vârv rădicat” IV (Poiana Horea CJ); „vârv, țuclui” II (Gălășeni SJ); „pădure pe botul unui deal” (Todirești SV: Ilie Dan *op. cit.* 112); **Țicla Gavrii** „stâncă în formă de turn de biserică” (Mărișel CJ); **Țigla**

„dâmbă, dâmb, vâr v de deal” (Nușeni BN); „deal mare” I (Ceanu Mare CJ); „cel mai înalt vâr v” I (Fălcușa SJ); „hăl mai înalt deal de la noi” II (Iuriu de Câmpie CJ); „vâr v de deal mai înalt” [*] (Ulieș MS); **Țucla** „vâr v de deal oval” I (Lușca BN); „vâr v ascuțit de deal” IV (Rebrișoara BN); vâr v muntos, 1582 m (la nord de Pietreni⁴⁵ VL); **Țiclele** „creastă de piatră, colți” (Borzești CJ); **Țiglele** „mobile mari” I (Orman CJ); **Țiglele** sau **Țihlele lui Baltă** „trei mobile”, „lângă Cotnari, pe Dealu Episcopului” (IS: Al. Obreja *loc. cit.*) etc.

Cu excepția toponimului din VL, toate celelalte sunt răspândite în jumătatea de nord a Transilvaniei, unde se întâlnesc foarte frecvent, și în nord-vestul Moldovei, ca și apelativele corespunzătoare⁴⁶: *țiclă* (pl. *țicle*) ‘vârf (de obicei ascuțit) de deal de munte’ (Romuli, Șendroaia, Sângeorz-Băi etc. BN; Ciucea, Mănăstireni etc. CJ), „ridicătură ascuțită” (Hășdate, com. Săvădisla CJ), „deal, dâmb înalt” (Valea Groșilor CJ, Țăud SJ), ‘stâncă’ (Beliș, Morlaca etc. CJ): *țiglă* (pl. *țigle*) „vârf de deal mai ascuțit” (Dăbâca CJ: ALRR-Trans. 1644/273), „loc înalt și ascuțit” (Câțcău CJ), „deal mai ascuțit” (Gostila SJ), „ridicătură de pământ înaltă” (Pintic CJ), „movilă” (Porucic L 81); *țihlă* (scris *țâhlă*) ‘țiglău; vârf înalt’ (ibid. 26); *țuclă* (pl. *țucle*) ‘vârf, de obicei ascuțit, de deal sau de munte’ (Coșbuc, Runcu Salvei etc. BN; Lunca, com. Baia de Criș HD).

N. Drăganu (DR IV 137; *Rom.* 548), CADE etc. derivă pe *țiclă* din magh. *szikla* ‘stâncă’, iar Candra (PT 188-189) din scr. *țigli* ‘singuratic’, „fiind vorba de un vârf de munte care se ridică deasupra celorlalte culmi și stă singuratic”. Originea maghiară a cuvântului, pe cât pare de verosimilă, atât fonetic cât și semantic, pe atât este de nesigură. Ținând seama de marea răspândire geografică a cuvântului (și a variantelor sale), am crezut (v. Loșonți *Țic* 207) și credem că este o creație românească, perechea feminină a lui *țiclu*. Cf. sinonimele: *cuc-cucă*, *cucui-cucui*, *gug-gugă*, *grum-grumă*, *țuț-țuță*, *țuclui-țucluie*, *țugui-țuguie* etc. În DLR se face trimitere la *țic* și la magh. *szikla*.

Din *țiclă*, prin sonorizarea velarei, s-a ajuns la *țiglă* (cf. *picui* > *pigui*, *piclău* > **piglău* etc.) și din aceasta, prin trecerea lui *g* la *h* sub influență

⁴⁵ Vezi harta citată în nota 25.

⁴⁶ În regiunile unde *ț* este dur, atât toponimele cât și apelativele se pronunță [țiclă, țiglă].

ucraineană (cf. și Candrea PT 189), la *țihlă*; forma *țuclă* s-ar putea datora influenței lui *țuclui*, răspândit în aceeași arie. Prin sonorizarea lui *c* a rezultat *țúglă* (pl. *țúgle*) „dălmă” III (Surduc CJ. *Imu Roșu* „țu glă rădicată, rădicătură”; *Coastea Macaveștilor* „coaste, loc steril, țu g l e e a l e a d e l a s a t î n s u s”).

ȚICLEIA [țicléje] „vârf de deal mic, acoperit parțial cu pădure” și **Jgheabu Țicleii** (Larga MM: comunicat Viorel Cozma); **Țicleia** „cel mai înalt deal” [din hotar] și **Dosu Țicleii** „pădure și râpă înaltă” (Șimișna SJ: comunicat Olimpia Corina V. Roman): *țicléie, derivat de la *țiclă* cu suf. *-eie*, sau perechea feminină a lui *țicleu*, refăcută din *țicleie*, pluralul acestuia. Cf. *poderei–podereie*, *țugui–țuguie*.

ȚICLOAIA [țiclója] „dâmb, stânoi, stan mare” I, „deal mai înalt; cunună de pădure” II, „țiclu înalt, ridicătură, coamă de deal” III, „deal cu pădure” V și **Fundu Țicloii** I–III, V „groapă” I (Vad CJ): *țicloáie, un augmentativ de la *țiclă* cu suf. *-oaie*.

ȚIHLIȘOARA deal care „are un vârf ascuțit și înalt” (Mastacăn, com. Borlești NT: Matasă CD 49) provine din *țihlișoáră, un diminutiv de la *țihlă* cu suf. *-ișoară*, sau de la un toponim *Țihla*, dispărut sau neînregistrat de autor.

Alte apelative din familia lui *țic* sunt:

țiclé [țiclíje] „loc țucluiat ca o clăie” (Săsarm BN. *Coasta Râpii* „coastă, pădure; e o țiclie mare cu alunecușuri” II), un derivat de la *țiclă* cu suf. *-ie*;

țiclú ‘loc înalt de forma unei clăi de fân’ (Negreni SJ, Luminișu SJ), „vârf de deal mai ascuțit” (Podișu SJ), un derivat de la *țiclu* cu suf. *-iu*. Are pl. *țiclé* (Podișu, Luminișu), *țiclúri* (Negreni, Podișu);

țiclúță [țiclúță] (pl. *țiclúțe*), un diminutiv al lui *țiclă*. *Dâmbu Scurt* „o țicluță de dâmb” (Dângău Mare CJ);

țiglúță (pl. *țiglúțe*), întâlnit de noi în Câțcău CJ, un diminutiv de la *țiglă*;

țucudán (pl. *țucudáne*) „vârf ascuțit” (Petros HD), format din *țuculeu*, prin substituția suf. *-(u)leu* cu *-(u)dan*, sau din *țic* cu suf. *-udan*. Cf. *ciocodan* (*ciocârdan*), *grumudan*, *muțudan* etc.

ȚIF, ȚIFĂ. Țifu [țifu] „vâr v” I, „deal așa rotund ca on ou” II (Bichigiu BN); **Țifu** (scris: **Țâfu**) **Condratului** (Macovei *Termeni* 468); **Țifa** (scris: **Țâfa**) munte (Borșa MM: CHEST. IV 70/362); „munte între Prelucile Cerbului și Dealu Bradului” (Cârlibaba SV: Macovei *loc. cit.*): *țif* [țif] „(Vrancea) piatră înaltă, ascuțită ca o săgeată”, „vârf foarte ascuțit”, „vârf de munte” etc.); „(pe valea Milcovului) stâncă goală, fără nimic pe ea, ascuțită, pe vârful unui deal”, „vârf ascuțit de deal” etc. (*ibid.*), *țifă* ‘vârf ascuțit ca un țămburuș’ (Petrova MM: *ibid.*).

DLR îl consideră o variantă a lui *țiu*, cuvânt rămas cu etimologia necunoscută.

ȚIFLĂ, ȚILFĂ. Țifla (scris: **Țâfla**) munte (Borca NT: CHEST. IV 69/569); **Țifla** (scris **Țâlfa**) „vâr f” (Berevoești AG: Codin MN 126); „deal” (Jupânești AG: *ibid.*); „deal” (Pietroșani AG: *ibid.*); [țîlfa] „deal înalt; e ca un buric, ca un fund de căldare [întoarsă]” II (Mărgineni BV); „deal” I (Șinca Nouă BV); „mamelon” VI, VII (Șimea BV); „vâr f” I (Ucea de Sus BV); **Țifla lui Comăneci** „ridicătură ca o căciulă” I, „deal ridicat, vârful unei movili” II (Șercăița BV); **Țifla Scărișorii** „deal mai înalt, țuțuleu” II (Dejani BV); **Dealu Țiflii** „cel mai înalt vâr v de deal” I (Calbor BV); **Pârău și Dealu Țiflii** (Iapa, azi Luminăș NT: Matasă CD 45); **Țiflele** „țiclă de munte” I, „munte înalt” III (Romuli BN) etc.: *țiflă* (pl. *țifle*) ‘vârf ascuțit’ (prin sud-vestul Orăștiei: Vulcu *Termeni* 79), „vârf ascuțit de munte” I (Fundata BV), ‘pisc, vârf, sihlă’ (Porucic L 26) etc., respectiv *țilfă* (pl. *țilfe*) ‘vârf de deal sau de munte’ II (Fundata: ALRR-Trans. 1648/454; Sărata SB), ‘ridicătură ascuțită’ (Mândra BV, Poiana Mărului BV, Sohodol BV, Șirnea etc.), „gurguleu, jgheab” (Sebeșu de Sus SB), ‘mare ridicătură de pământ în mijlocul unui șes’ (Codin CM 75), ‘movilă mică’ (Porucic L 81) etc.

I.-A. Candrea în PT 188 derivă pe *țiflă*, *țilfă* din *țiclă* (*țiglă*) ‘vârf de munte’, dar în CADE înregistrează pe *țâflă*, *țâlă* ‘țiclău’ fără etimologie. Credem că are dreptate Gabriela Macovei (*Termeni* 468) când afirmă că *țiflă* „s-a putut forma de la *țifă* prin «despicarea» lui *f* în *fl*”. În DLR se face doar trimitere la *țiclă*, *țif*.

Forma *țilf* „vârf de deal”, pe care am întâlnit-o la un informator din Glâmbocaca SB, pare a fi o creație personală a acestuia, prin derivare regresivă de la *țilfă* sau (vezi *infra*) *țilfan*.

ȚILFANU [țilfănu] „dâmb de piatră, deal jghebos” I, „e în pădure; are formă mai aspră la urcuș” IV (Copăcel BV); „ridicătură; sui și cobori repede pe el; nu ține mult” II (Mărgineni BV); **Țilfanu Babii** IV Dejani sau **Țulfanu Babii** [*] Dejani „ocăciulă; e țuguiat” IV Dejani (Recea BV).

Apelativul *țilfân* circulă în BV, unde se află și toponimele menționate, cu sensurile: „ridicătură de pământ” (Beclean), „stâncă ascuțită” (Berivoi), „vârf” (Fundata: ALRR-Trans. 1648/454; Mărgineni), „un țanc ascuțit, la munte” (Iași), „loc înalt” (Moieciu de Jos), „deal mai înalt ca celelalte” (Gura Văii), „vârf de deal mai înalt” (Sâmbăta de Jos), „deal ridicat” (Voila) etc.

Are variantele *țiflân* (Fundata), *țulfân* „loc ascuțit ca un turn” (Dejani) și formele de pl. *țilfâne* (Fundata, Gura Văii, Sâmbăta de Jos), *țiflâne* (Fundata), *țulfâne* (Dejani) și *țilfâni* (Beclean, Berivoi, Gura Văii, Iași și Mărgineni). Cf. sinonimul *colțan*, cu pl. *colțane* și *colțani*. Este un derivat de la *țilfă* cu suf. *-an*.

ȚILTANU [țiltănu] „un boț mai înalt” I, „un țilțan în poiană” III (Breaza BV); „deal” [**] (Arpașu de Sus SB); **Țilțanu lui Lăudan** „un țilțan, ridicătură” I, „este pe Ucișoară” II, „e mai înalt; de la el în toate părțile e jos” III (Ucea de Sus BV); **Țilțanu Babii** III (Recea BV) sau **Țulțanu Babii** „aparține de Recea; țuțuleu” II Dejani.

Tot în Țara Oltului se întâlnește apelativul *țilțân* [țiltăn], definit de informatori: „ridicătură mai mare decât celelalte; vârf” II, „maidan așa mai mare” III (Breaza BV), „dâmb mai înalt” (Cârța SB), „un fel de deal” (Cârțișoara SB), „vârf, stâncă” (Dejani BV), „jgheab de munte, o piatră sus așa” (Lisa BV), „deal mai ascuțit, mai înalt” (Pojorta BV), „ridicătură de pământ mai țipătoare; are câmp de vedere mai larg” (Viștea de Jos BV), „loc mai înalt, mai ridicat” (Ucea de Sus BV) etc. Are la pl. formele *țilțâne* (Cârța, Viștea de Jos, Viștea de Sus etc.) și *țilțâni* (Breaza, Lisa etc.). Este o contaminare între *țilfan* (vezi *supra*) și *țurțan*.

ȚÂMBAN. **Țâmbanu Mare** și **Țâmbanu Mic**, numele a două vârfuri în creasta Pietrii Craiului (AG, BV), sunt greșit scrise pe unele hârti **Țimbalul Mare** și **Țimbalul Mic**. Plecând de la o astfel de hartă, Giuglea-Orghidan (B 134, 143) explică *Țimbalul* ca o creație metaforică de la *țimbal*, variantă a lui *țambal* ‘instrument muzical’. Un alt **Țâmban** „delișor” II, „vârf” III se află pe teritoriul Tohanului Nou BV.

Apelativul *țâmbân* (pl. *țâmbâne*) se întâlnește în satele brănene și în regiunile limitrofe din AG, BV cu sensurile: „vârf de munte” I, „deluț” II, „colț, muchie înaltă, ascuțită” [*] (Fundata BV), „vârf ascuțit” (Moieciu de Jos BV), „mamelon” (Poarta BV), „ridicătură” (Rucăr AG, Șimon BV), „muchie, creastă de munte” (Sohodol), „vârf mai ascuțit de deal sau de munte” (Șinca Nouă BV), „vârf, loc ascuțit” I, „colț [= stâncă] ascuțit” VI, „loc așa mai ascuțit” [*] (Șirnea BV), „loc ridicat și ascuțit” (Tohanu Nou BV), „colț înalt în vârful unui deal” (Zărnești BV) etc. Nu e cunoscut de DLR.

ȚÂMBULEU. **Țâmbuleu Benții** [*] sau **Vârvu Benții** IV „vârv rotund” [*], „vârv de deal” IV; **Țâmbuleu Dosurilor** [*], [**], IV, „dâmb” [*], „dâmbuleț, movilă” IV; [țimbuléu uâtuli] [*] sau [vîrvu uâtuli] III, IV „vârv” [*], „vârv mai înalt, ascuțit” IV; [țimbuléu tîtuli] „țuclu” I, „dâlmă” III, toate în Borzești CJ, sat în care este curent *țâmbuléu* (pl. *țâmbuléie*) „movilă” I, „loc mai rădicat” II, „vârv” III. *Cătușita* „guguleu, țâmbuleu așa rădicat”; *Vârvu Porcăreilor*, „vârv ca on țâmbuleu”; *Vârvu Ursului* „tă guguleu, țâmbuleu”; *Vârvu Zăpodioarelor* „tăt ca on țâmbuleu îi și ala” III. Cu același plural, cuvântul se folosește și în câteva localități vecine cu Borzești, definit: „ridicătură în formă de boaghe de fân” (Livada, com. Petreștii de Jos CJ), „o țâ’ de deluț mai înalt..., rotund” (Făgetu Ierii CJ).

Analizând felul în care au fost lucrate și explicate în dicționarele anterioare DLR-ului cuvintele *țâmburuc*, *țumburuc*, *țâmburuș*, *țumburuș*, care au sensul general de ‘obiect mic sau parte mică a unui obiect, de obicei de formă rotundă’, Valentina Șerban (*Note lexicale și etimologice*, CL, XXVI, 1981, nr. 1, p. 60) crede că „mai degrabă... avem de-a face cu formații diminutivale derivate... de la o tulpină *țâmb-* sau *țumb-* și care au la baza sensului lor ideea de obiect mic, de obicei, rotund. Nașterea lor este legată de existența în limba română și a altor cuvinte asemănătoare

ca sens și formă: *bumburuș*, *bumburez*, *bumburel*, *bumbușor*, *bumbișor*, *bumbuleț*, înregistrate în DA și derivate de la *bumb*". Din păcate această explicație foarte plauzibilă n-a fost reținută în DLR, unde *țumburel* e raportat la *țumburuc*, iar acesta, și alte forme (*țumburuș*, *țimburuc* etc.), la *țâmburuc*. Acesta din urmă este comparat cu *țâmburuș*, care, la rândul lui, e comparat cu *sâmbure*.

De la **țâmb-* (**țimb-?*), care va fi avut și sensul de 'vârf rotund, ridicătură', cu sufixele *-an*, *-uleu* s-au format *țâmbán* (cf., în regiune, *boldan* < *bold*, *colțan* < *colț*, *pisčan* < *pisc* etc.), *țâmbuléu* (cf., în regiune, *cuculeu* < *cuc*, *pupuleu* < *pup*, *țichileu* < **țiculeu* < *țic*), cuvinte necunoscute de DLR, iar cu suf. *-oi* s-a format *țâmbóí*, care figurează în acest dicționar cu sensurile 1. „o muche de deal (un fel de movilă)” (SCL, XXIX 1978, p. 323); '(în fostul raion Râmnicu Vâlcea) arac mic' (LRg II 33); '(în fostul raion Râmnicu Vâlcea) epitet dat unui copil' (ibid.); 4. 'numele unui pește nedefinit mai îndeaproape' (BĂCESCU P 186, H V 274) și „etimologia necunoscută. Cf. z g â m b o i ”.

Mai adăugăm că *țâmbóí* (pl. *țâmbóíuri*) 'vârf de deal' este atestat în Comarna IS (NALR-Mold. Bucov. 1648/533).

ȚURȚAN, ȚORTAN. Un loc din hotarul satului Recea BV, binecunoscut și de către locuitorii din satele vecine Dejani BV și Berivoi BV, este numit **Țilfanu Babii, Țulfanu Babii, Țilțanu Babii, Țulțanu Babii** (v. *supra*, s.v. **ȚILFANU, ȚILTANU**), dar și **Țurțanu Babii** (de către doi informatori din Recea și doi din Berivoi) „ț a n c înalt, înalt” I Recea, „v â r f” II Berivoi. Adăugăm că acest ultim nume figurează și în CHEST. IV 50/174 f.

Se întâlnește și în Oltenia: **Țortănu al Mare** „platou înalt” și **Țortănu al Mic** „platou înalt” (ambele în Bălteni VL: Burețea CTR 54); **La Țurțane** „m o v i l e pe deal” (Turcești VL: ibid.).

În aria toponimelor (Țara Oltului, Vâlcea) se întâlnește și apelativul *țurțán* 'stâncă mare' (Dejani), „movilă mare de pământ, pământ înalt, înalt” (Berivoi) etc., 'vârf de deal, înalt, râpos, anevoie de suit' (Ștefănești VL: „Arhivele Olteniei”, XXI, 1942, p. 277), 'deal nu prea înalt, de forma căciulii' (tot Ștefănești: CHEST. IV 91/893) etc. (v. și DLR), 'măgură' (Vârcol GV 101) etc. Dintre dicționarele anterioare DLR-ului îl cunoaște doar CADE, care însă nu-i dă etimologia. După

cum am arătat în 1980 (v. Loșonți *Țuț* 90), cuvântul s-a format din *țuț* ‘proeminență sau excrescență cărnosă’ (DEX) (>*țurț) cu suf. *-an* sau din *țurțui* (vezi *infra*) prin substituție de suf. Explicația n-a fost reținută în DLR, unde se face numai trimitere la *țurțui*.

ȚURTUDĂU, ȚÂRTĂDĂU. Țurțudău „deal, mal” (Mățau AG: CHEST. IV 73/778); „stâncă” (Drăguș BV); „loc înalt și ascuțit” I, „colț, stâncă” II (Moieciu de Jos BV); „e ca un trunchi de con” I, „colț, pisc; are formă ascuțită” II, III, „colț” IV, VII (Șirnea BV); „deal, ridicătură cu poieni” (Valea Mare BV) etc.; **Țârtădău Zburăturii** (Coza VN: Macovei *Termeni* 467) etc.: *țurțudău* „ridicătură de pământ ca un turnuleț” (Fundata BV), „vârf de deal” I (Șirnea BV), ‘deal nu prea înalt, de forma unei căciuli’ (Viștea de Jos BV: CHEST. IV 91/173) etc.; *țârtădău* (Macovei *Termeni* 496). Are pluralul *țurțudăie* (Fundata).

S-a format din *țurțudan*, prin substituția lui *-an* cu *-ău* (v. Loșonți *Țuț* 91), explicație reținută în DLR.

ȚUȚUDAN, ȚURTUDAN. Țuțudanu „loc mai ridicat; îi ca Țuțuleica” II (Ponor HD); „o țără vârvuț mic; e ca o movilă, vârv...; nu-i așa nalt” I, „coastă; e o țără dunghiță” II (Valea Lupului HD); **Țurțudanu** „loc izolat” (Mățau AG: Codin MN 128); „deal” (Băjești AG: *ibid.*); „pisc” (Dârmănești AG: *ibid.*); „este ca un turn de biserică” V, „e sus la munte” VI (Turnu Roșu SB); ridicătură (pe Valea Lotrului: comunicat Cornel Lupea); vârf înalt de 643 m (la est de Brezoi⁴⁷ VL); vârf (la sud-est de Vărateca⁴⁸ VL); „loc înalt” I, „e ca o movilă” III, „picui” [*] (Cheia VL); „piatră ca o clăie mare, singură [...] o clăie așa înaltă” I, „piatră mică ca o clăie” III (Tisa VL) etc.: *țuțudân* „vârv de piatră sau de pământ” I (Baru Mic HD), „dâmp mai înalt” (Federi HD), „bot de deal, vârv mai înalt” (Fizești HD), „grămadă de pământ; e ceva mai rătund” (Ohaba-Ponor HD), „dâlmă foarte ascuțită” VII, „ridicătură mai mare, ca dealul” IX, „vârv de bulz [= stâncă, piatră]” XI (Petros HD), „ridicătură de pământ” (Ponor) etc.; *țurțudân* „vârfuleț înalt, picui” (Cheia), „piatră mare, ridicată” (Olănești VL), „jgheab [= stâncă] înalt” (Șuta VL) etc. Vezi și DLR.

⁴⁷ Vezi harta citată în nota 25.

⁴⁸ Vezi harta masivului Cozia din lucrarea citată în nota 25.

Are pluralul *țuțudâne* (Federi, Fizești, Ohaba-Ponor, Ponor etc.), *țurțudâne* (Cheia, Pietrișu VL, Șuta etc.).

Țuțudan se poate explica din contaminarea lui *țuțui*, *țuțuleu* cu sinonimele lor *bordan*, *grindan* sau *maidan*, întrebuintate frecvent în regiune (Țara Hațegului, Valea Jiului) sau din *țuțuleu* prin substituirea lui *-(u)leu* cu elementul formativ (sufixul) *-(u)dan*, care s-a putut detașa din cele trei cuvinte. Cf., tot acolo, *dâlmuleu-dâlmudan*, *grumuleu-grumudan*, *mușuleu-mușudan*, *țuculeu-țucudan*.

Țurțudan este o variantă a lui *țuțudan*, rezultată prin „despicarea”⁴⁹ lui *ț* în *rt*⁵⁰, ca și (v. *infra*) în *țuțui* > *țurțui*, *țuțuleu* > *țurțuleu*, *țuțur* > *țurțur* etc.

ȚUȚULĂ, TUȚURĂ. *Țuțula* ridicătură (Șoimari PH: CHEST. IV 77/448); *Țuțura Baboviciului*, *Țuțura Hârtanului*, *Țuțura Mușatului* și *Țuțura Titilelor* „vârfuri ascuțite înalte și stâncoase” (com. Tulnici VN: Macovei *Termeni* 461) etc.: *țuțulă* ‘deal’ (Provița de Jos PH: H XI 388), ‘vârful dealului sau al muntelui’ (Posești PH: CHEST. IV 88/740), *țuțură* „țâgmă înaltă” (Macovei *Termeni* 459)..

Țuțulă e un derivat din *țuță* cu suf. *-ulă*. Prin „despicarea” lui *l* în *rl*⁵¹ a rezultat varianta *țuțúrlă* ‘vârf înalt’ (Râmnicu Vâlcea VL: LRg I 88), ‘vârf de deal sau de munte’ (Scundu VL: CHEST. IV 70, 80/73).

ȚUȚULEAUCA (Schela GJ: Suflețel *Aspecte* 272): *țuțuleaucă* ‘înălțime ascuțită’ (*ibid.*).

ȚUȚULEICĂ, TUȚUMEICĂ. *Țuțuleica* „ridicătură înaltă, ascuțitură, dâmp ascuțit; se aseamăna cu Chicera” II (Ponor HD); *Țuțumeica* „deal” (Bahnița de Sus GJ: *ibid.* 272): *țuțuléică* (pl. *țuțuléici*) „teren mai ridicat, înalt; ceva înalt, ridicătură de pământ înaltă”

⁴⁹ Termenul îi aparține lui Sextil Pușcariu (LR II 142-148).

⁵⁰ Pentru acest grup fonetic, vezi Al. Graur, *Grupuri simbolice în fonetismul românesc*, în SCL X, 1959, nr. 2, p. 201-210.

⁵¹ Vezi exemple la Philippide OR II 368; Pușcariu LR II 147; Al. Graur, *op. cit.*, p. 206-209; Dumitru Loșonți, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 241-243; Andrei Avram, *Note etimologice*, în LR XXV, 1976, nr. 2, p. 155; Stelian Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*, București, 1978, p. 265.

(Ponor), *țuțuméică* ‘claie sau teren înalt ascuțit’ (Novaci GJ, Schela GJ: *ibid.*), un derivat cu suf. *-uleică* de la *țuță* sau cu *-eică* de la *țuțulă*. Pentru varianta *țuțumeică*, cf. *gurgumeu* < *gurguleu*. Vezi paralelismul *cuc(ă)*, *cuculă*, *cuculeaucă, *cuculeică*, *cuculeu*; *țuț(ă)*, *țuțulă*, *țuțuleaucă*, *țuțuleică*, *țuțuleu*.

ȚUȚULEU, ȚURȚULEU. *Țuțuleu* „vârv de deal” (Cărpiniș AB: V. B.); „vârf înalt, cel mai înalt din împrejurimi” (Oarda⁵² AB: comunicat Aurel Sasu); „deal mic, țuguat” (Curechiu HD: comunicat Viorica Fodor); *Țurțuleu hăl Mic* „ridicătură așa, o movilă de pământ” și *Țurțuleu hăl Mare* „poiană rotundă...; acolo zac vitele vara” (Râu Alb HD); *Țurțuleiele*⁵³ „niște dealuri, tăt o hoapă și-on deal” I, „îs mai multe gomoaie; îs două sau tri ridicături de pământ” II (Mihalț AB): *țuțuléu* 1. ‘(prin jumătatea de sud a Transilvaniei: AB, BV, HD, SB) deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Curechiu HD, Băița HD și Benic AB: CHEST. IV 91/106, 109, 136), „deluț ascuțit” (Bulbuc AB), „dâmb ridicat, țuguat” (Ceru-Băcăinți AB); „dâmp rătund, mai înalt; grămadă de piatră” (Fântânele AB), „ridicătură de pământ rotundă ca o căciulă” (Mărtinie AB), „ridicătură ascuțită” (Viezuri AB), „vârf de ceva” (Breaza BV), „deal mai înalt, mai ridicat, mai ascuțit” (Dejani BV), „vârf de munte țuguat, ascuțit” (Gura Văii BV), „deal, vârv de deal mai mic, ascuțit” (Cigmău HD), „ridicătură” (Pricaz HD), „deal” (Sebeșu de Sus SB) etc.; 2. ‘vârf de bubă’ (CHEST. IV supl.); *țurțuléu* „loc ridicat ca o căciulă” I (Baru Mic HD), „loc mai ridicat” II (Valea Lupului) etc.

Are pluralul *țuțuléie* (Bulbuc, Cigmău, Gura Văii, Pricaz, Viezuri), *țuțuléuă* (Dejani, Gura Văii, Mărtinie) și *țurțuléie* (Baru Mic, Valea Lupului).

⁵² Toponimul este înregistrat de Traian Pătrășcanu (ZC 682, 696) în forma greșită **Tuțuleu Orzii**. Ion Lăncrănjan, originar din Oarda, îl folosește în *Cordovani*, vol. II, București, 1972, p. 322.

⁵³ L-a notat și V. Frățilă (de la un informator) sub forma «**Țurțulăiele** „două gruiuri înalte și ascuțite, care au formă de țurture”», socotindu-l „probabil derivat de la *țurture* cu suf. *-ăie* > *țurțurăie* și prin disimilarea parțială a celui de al doilea *r* la *l*: *Țurțulăie*” (Secaș 166), deși mai înainte (p. 142) l-a enumerat printre toponimele care, provenite „de la apelative terminate la singular în *-ău*”, „fac pluralul [...] în *-ăie*”.

Cu sensul de ‘vârf’ (și cu pl. *țuțuleáie*), *țuțuléu* se folosește și în aromână (DDA). Este un derivat de la *țuț* cu suf. *-uleu*. Varianta *țurțuleu* a rezultat prin despicarea lui *ț* în *ř*, ca în *țurțan*, *țurțui*, *țurțur(e)* etc.

ȚUȚUMANU „vârvul Coastei Satului, vârful unui deal; acolo sunt urme ale unei cetăți” (Glogoveț AB: V. B.) are la bază apelativul *țuțumán* (*țuțumáne*) ‘movilă’ (Crăciunelu de Sus AB: ALRR-Trans. 1644/356), format din *țuț* + suf. *-uman* sau din *țuțuleu*, prin substituirea lui *-uleu* cu *-uman*. Cf. *cioroman* < *cioroi* (DA), *gogoman* (*guguman*) < *gog* (*gug*), *grosoman* < *gros* (DEX), *hoțoman* < *hoț* (DEX), *lotroman* < *lotru* (DR IV 861 nota 9), *prostoman* < *prost*, megl. *țățuman* ‘nalt și urât’ (ibid. nota 8) etc.

ȚUȚURU „vârf stâncos” [*], „deluț, delușor, numai piatră, o rădicătură” I, „teren rădicat” IV, „rădicătură de piatră” VI (Poiana Horea CJ) și **Țuțuru Lenchii** „vârv cu piatră” (Preluca, com. Horea AB): *țuțúr* ‘vârf ascuțit, pisc’ (ALEXI, W.), „deal ascuțit; vârv (de dâmb, de deal etc.)” (Dealul Negru CJ), „dâmb rădicat sus, rotund, strâns laolaltă” II (Dângău Mare CJ), „dâmb ascuțit” (Lăpușești CJ), „deal mai ascuțit” I, „munte mare și rotund” II („țuțúr ar fi *Sturu*, că-i roată ca o furcitură, ca o claie de fân”), „vârv ascuțit de dâmb, de deal” III, „vârv de deal ascuțit” [**] (Poiana Horea). *Măgura* „țuțur frumos”, *Dealul Drăguiesii* „țuțur” II (Poiana Horea).

Substantivul *țuțúr* mai înseamnă ‘abces, cucui’ (ibid.), ‘proeminență sau excrescență cărnoasă’ (Dângău Mare: „uită ce țuțur i-o crescut la omul ala pe mână sau pe față: un fel de nigel ascuțit; nu-i rotund ca nigelul”; Mărișel CJ: „un fel de tragăn ce se face la vite, mai ales la gât”; Râșca CJ: „dacă la o vită s-o umflat ceva, s-o făcut on fel de bubă, îi zice...” I, „ceva carne ieșită într-afară; dacă dintr-o bubă să-mpietrește ceva carne, pe față sau pe mână, se zice: coată c-are on țuțur acolo” II, „când se face on buboi și-i copt în vârv, la vârful ala îi zice țuțur; [buboiul] îi cu țuțur” [*]), „ceva ieșit, proeminent” (Dângău Mic CJ), ‘țurture de gheață, sloi’ (prin Banat, sud-vestul Transilvaniei: Chizătău TM: ALR II SN III h 801/76; Plavișevița MH, Șipet TM: NALR-Banat 1615/4, 45; Sibișel, com. Beriu HD: ALRR-Trans 1 615/427; Șopotu Nou CS: „Anuarul Arhivei de folklor”, III, 1935, p. 93), ‘zgârnciul nasului’

(Ghilad TM: ALRM II/I h 17/36) și provine, prin deplasarea accentului, din *țúțur* (pl. *țúțuri*, *țúțure*), care este atestat în dacoromână doar cu sensul ‘țurțur’ (Cepari AG: Udrescu GI), iar în aromână cu cel de ‘sfârc’ (DDA). Are pl. *țuțúre* (Dângău Mare, Lăpuștești), *țuțúri* (Lăpuștești, Râșca etc.), *țuțúruri* (Poiana Horea) în dacoromână și *țúțure* în aromână, precum și varianta *țuțúrá* (pl. *țuțúri*) ‘țurțure (de gheață)’ (Berzasca CS: ALR I 432/5), sg. nou refăcut din *țuțúri* (pl. lui *țuțúr*).

În ce privește pe *țuțur(e)* ‘sloi de gheață (la streășina casei)’, acesta figurează în TDRG, CADE, DM și DEX cu etimologia necunoscută, iar la Cihac printre elementele slave. Pentru Al. Philippide (*Istoria limbii române*. Volumul întâi. *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 87), SDLR, Al. Graur (*Grupuri...*, p. 209) și D. Macrea (*Limbă și lingvistică română*, București, 1973, p. 136) este de origine onomatopeică (sau cel puțin imitativă). Ca și în cazul lui *țuțúii*, tot Giorge Pascu (*Despre chimilituri. Studiu filologic și folcloric*. Partea I, Iași, 1909, p. 237) a arătat just că *țúrțur*, arom *țúțur* (doar de acesta se știa atunci) „s-au derivat” de la substantivul *țuț*. CDER menționează pe „*țuțuroi* (var. *țuțur*), s.n. (carámbano; caño, grifo), cf. *țurțur*” printre derivatele adverbului *țuț*.

După părerea noastră *țúțur* nu este un derivat propriu-zis, ci un singular analogic refăcut din *țúțuri* (pl. substantivului *țuț*), ca și *fagur(e)* din *faguri* (pl. lui *fag*), *picur* din *picuri* (pl. lui *pic*), *strugur(e)* din *struguri* (pl. lui *strug*) etc. Din *țúțur*, prin formarea grupului fonetic *rț* (ca în *țuțudan* > *țurțudan*, *țuțui* > *țurțui*, *țuțuleu* > *țurțuleu* etc.) s-a dezvoltat forma *țúrțur(e)*, care a pătruns și în limba literară. Această explicație (v. Loșonți *Țuț* 95) nu i-a convins pe autorii etimologiilor din DLR, unde găsim doar trimitere la *țuț*.

Alte apelative din această familie sunt:

țurțói 1. ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Dridif BV: CHEST. IV 91/175 d) și 2. ‘țurțure de gheață (la streășina casei)’ (Șercăița BV: ALRR-Trans. 1615/420; Strehaia MH, Izvorălu MH și Bâcleș MH: NALR-Olt. II h 320/955, 958, 959) s-a format din *țuț* (> *țurț) cu suf. *-oi* sau, mult mai probabil, din *țurțan*, *țurțui* prin substituție de sufix. Cf. sinonimele *gurgui-gurgoi*, *țiclui-țicloii* etc.

Ca și la *țurțui*, *țurțur*, *țurțurel*, *țuțur*, DLR a considerat, contrar părerii noastre (v. Loșonți *Țuț* 91-95), că sensurile acestea nu aparțin unui cuvânt

polisemantic, ci la două cuvinte omonime. Pentru *țurțoi*¹ ‘țurțur de gheață’ face trimitere la *țurțur*¹ ‘idem’, iar pentru *țurțoi*² ‘deal...’, la *țurțan* și *țurțui*².

țurțudói (pl. *țurțudoáie*) ‘pământ sau material (de ex., lemne) făcut ca un turnuleț’ (Fundata BV) a rezultat din *țurțudan*, prin substituirea suf. *-an* cu *-oi*. Cf. *muțudan-muțudoii*, *țurțan-țurțoi* etc.

țuțudei ‘pisc mai mic, pisculuț’ (Codin CM 76) poate proveni de la *țuțudan*, prin substituirea segmentului fonetic *-an* cu suf. *-ei*. Cf. *podan*, *podei*. Explicația noastră (v. Loșonți *Țuț* 92) a fost reținută în DLR.

țuțui, **țurțui**. În CHEST. IV⁵⁴, *țuțui* a fost comunicat cu sensurile: 1. ‘deal nu prea înalt, de forma căciulii’ (Sălciva HD, Posești PH: 91/86, 740), ‘deal ascuțit și înalt’, ‘loc înalt și ascuțit’, ‘movilă ascuțită’, ‘vârf de deal ca o căciulă’, ‘vârful ori piscul ascuțit al unui munte’; 2. ‘umflătură la cap, cucui’; 3. ‘vârful căciulii când stă oablă, neturtită’; 4. ‘moțul de la capul ciocârlanului’; 5. ‘cocul de păr al femeilor’; 6. ‘chică sau moț de păr’ (Măeriște SJ); 7. ‘scursura pâinii’ (Vulcan HD). Definit ‘cime, sommet, pointe, bout, queue, toupet, bosse, bouton sur la tête’ (Cihac), ‘țugui’ (TDRG, CADE, DM, DEX), 1. ‘vârf, pisc’; 2. ‘moț de păr’ (DU), ‘pico, picacho’ (CDER), *țuțui* a fost explicat din magh. *csucs* (Cihac, DU), lăsat fără etimologie (CADE, DM) sau raportat la *țugui* (DEX).

După cum am arătat (v. Loșonți *Țuț* 92), l-au derivat just de la *țuț* mai întâi Giorge Pascu (*op. cit.*, p. 237), apoi TDRG (care, pentru formație, îl compară cu *țugui*) și CDER. Cu toate acestea, DLR face trimitere atât la *țuț*, cât și la *țugui*.

Am întâlnit cuvântul *țurțui* în Țara Oltului și împrejurimi, fiind definit de informatori: ‘vârf de deal’ (Gura Văii BV), ‘deal ascuțit’ (Mateias BV), ‘un fel de muchie; loc mai ridicat ca ălalt pământ, loc mai înalt; pământ rămas ca o biserică, singur’ (Avrig SB), ‘ridicătură de pământ, movilă mare’, ‘ridicătură de pământ mai înaltă’ (Cârțișoara SB), ‘delușor, deal mai mic’ (Glâmboc SB), ‘grui [= ‘o ridicătură de pământ de formă conică’] ascuțit’ (Ighișu Vechi SB), ‘vârf de teren’ (Scorei SB), ‘ceva ridicătură: negel pe obraz; cutare are un țurțui’ I,

⁵⁴ Unele răspunsuri s-au dat pe fișele alăturate chestionarului. O parte din fișe au fost decupate înainte de a se nota pe ele sigla localității din care s-a răspuns.

movilă mare”, „ridicătură de pământ mai înaltă” (Cârțișoara SB), „delușor, deal mai mic” (Glâmboaca SB), „grui [= „o ridicătură de pământ de formă conică”] ascuțit” (Ighișu Vechi SB), „vârf de teren” (Scorei SB), „ceva ridicătură: negel pe obraz; cutare are un țurțui” I, „deal, vârf ascuțit; vârful dealului” II (Sebeșu de Sus SB) etc. Se găsește la Porucic L 29 glosat ‘vârful ascuțit al unei înălțimi; movilă ascuțită’.

Are pl. *țurțuie* (Avrig, Gura Văii, Ighișu Vechi) și *țurțuieri* (Avrig, Mateiaș). Cu sensul de ‘sloi, țurțur de gheață’ *țurțui* a fost notat în Bumbesti-Jiu GJ, Unirea DJ (NALR-Olt. II h 320/905, 973) și Viziru BR (ALR I 432/700). Este o variantă fonetică a lui *țuțui*. Cf. *țurțudan* < *țuțudan*, *țurțuleu* < *țuțuleu* etc.

țuțulic (pl. *țuțulițe*) ‘vârf’ se întrebuintează în aromână (DDA). Cf. *țuț*, *țuțuleu*.

țuțurat ‘țuguiat’ (Sânnicolau Român BH: ALR II SN V h 1509/316) este un derivat de la *țuțur* (v. *supra*) cu suf. adjectival *-at*. Cf. sinonimele înregistrate pe aceeași hartă: *ciucluiat* < *ciuclui*, *cucuiat* < *cucui*, *moșat(ă)* < *moș*, *muțuțuiată* < *muțuțui*, *țicloiată* < *țicloii*, *țucluiat* < *țuclui*, *țugluiată* < *țuglui*, *țuguiat(ă)* < *țugui*, *țuțuiat(ă)* < *țuțui* etc. Această explicație (v. Loșonți *Țuț* 95) a fost reținută în DLR. I. Roșianu l-a întâlnit în sintagma *deal țuțurat* ‘deal ascuțit’ la Huseni SJ. Apare și în toponimie: *Colțu Țuțurat* ‘piatră mare, colț ieșit din coaste în sus, țuțurat în sus’ V (Agârbiciu CJ: S. V.).

II. TOPONIME ROMÂNEȘTI PENTRU NOȚIUNEA 'DEPRESIUNE, GROAPĂ, VĂGĂUNĂ'

ALBIA „groapă” (Cetea AB: E. P.); groapă (Clopotiva HD); „gropiță” I (Lăpuș MM) etc.: *albie* ‘adâncătură între două dealuri, văgăună’ (DA), ‘adâncitură de teren în formă de albie’, sens destul de răspândit (v. DELR A 82-83). *Groapa Cuturului* „albie” II (Răchițele CJ); *Gropa Imnii* „groapă, albie” I (Scrint-Frăsinet CJ); *Groapa lui Pășcoi* „albie cu un părau pe mijloc’ I (Morlaca CJ); *Groapa Scoruşului* „albie” I (Popteleac SJ); *Hoanca Fulgerişului* „albie” II (Muncelu AB).

ALBIOARA „loc, vatra schitului Cornetu” (Călinești VL: DTRO I 215): *albioară* (pl. *albióri*) ‘groapă’ (Roșia BH: ALR II/310, Mărgău CJ etc.), diminutiv de la *albie* (v. *supra*) cu suf. *-ioară*.

ALBIUȚA „vale, covată” I (Călacea SJ); [scris Ald'iutsa] pășune (Recea-Cristur CJ: Szabó T. Attila, Gergely Béla, *A Dobokai völgy helynevei*, Cluj, 1946, p. 66): *albiuță* ‘albie mai mică’ (Răchițele CJ), diminutiv de la *albie* (v. *supra*) cu suf. *-uță*.

ANDOLE, ANDOLIE. **Andolea** „albie” I, „groapă” III (Agârbiciu CJ); „hoancă” (Mărișel CJ: S. V.); „teren arabil pe lângă Părau Andolii” I (Șerel HD); „merge pe coastă în jos” I (Zăvoi HD); **Andolea** I, II sau **Andolia** I (și I din Fundata BV) „loc așezat între *Vârful Fundății* și *Colțu Andolii*” I, „vandle, se face ca o troacă” II (Moieciu de Sus BV); **Andolia** „vale” (Dragoslavele AG: Codin MN 88); **Andolea Mare** și **Andolea Mică** v.ăi adânci (Suseni, com. Râu de Mori HD) etc.

Ultimele două nume au fost înregistrate și de G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan (TRM 65) și trecute printre „elementele topice slave” (p. 50). Și Iorgu Iordan (TR 47) menționează toponimele brașovene **Piscul Andoliei** și **Valea Andoliei** printre „sinonimele, mai ales slave, ale lui ‘vale’”, despre ultimul precizând în notă că este o numire tautologică.

Din moment ce în graiurile populare este încă viu apelativul *andól(i)e* ‘adâncitură în formă de albie, vale strâmtă, groapă, văgăună pe coasta unui deal sau munte’, considerăm că toponimele amintite sunt (sau pot fi) creații românești. L-am înregistrat în Avrig SB, Fundata, Dâlja Mare HD (*Scoaba Gruiețului*, „a n d ó l i e, scoc” I) etc. Din Fundata figurează și în DELR A 86, unde e definit ‘adâncitură de dimensiuni diferite, depresiune mică adâncă, gaură în malul apei’. În AG are sensul, evoluat, de ‘adăpost’ (Udrescu GI).

BĂRBÂNȚĂ, BĂRBUNȚĂ. **Bărbântă** „deal” (Teleajna VS: MDGR I 325); „loc oblu [= abrupt], hrăpos; te bagi drept în jos, dar după ce ajungi jos e o ți’ de față” (Rebrișoara BN); **Bărbunța** „pârâu” și „pădure” (Prisaca OT: DTRO I 297): *bărbântă ‘groapă, depresiune, văgăună’, sens dezvoltat prin metaforă de la *bărbântă* ‘vas de lemn făcut din doage, în care se păstrează mai ales lapte și brânzeturi’ (DEX).

BEUCĂ, BĂUCĂ, BEOACĂ, BEOCĂ (BIOCĂ), BLEACĂ, BLEOACĂ. **Băuca** „pârâu” (Neagra Șarului SV: MDGR I 343); **Beuca** [béuca] „un fel de vale torențială” III, „vale, groapă în care se strâng apele de ploaie” IV, „văgăună, groapă” VIII, „e ca și-o p a d i n ă” [*] (Șirnea BV); „fânaș” (Boița SB): *béucă* (pl. *beuci*) „padină, groapă mai adâncă” (Șirnea), „înfundătură de pârâu” (Boița).

Ca toponim, după câte cunoaștem, se mai întâlnește în Oltenia (v. Bureștea *Entopice* 267; DTRO I 314), Muscel (v. Codin MN 90), Vrancea (**Culmea Beucii**: Tulnici VN) și TR (nume de localitate), iar ca apelativ, uneori bisilabic sau cu variantele *băucă, bâucă*, în localități din majoritatea județelor țării (v. DA, DTRO I 314, DELR B 201-202 etc.). În Mălăiești HD am întâlnit și forma *beăucă* (*Cârtogu* „e o groapă, o be a u c ă, ca o căldare” V).

Cuvântul este definit ‘părau adânc și cu gropi, pe coastele muntelui; prăpastie; adâncătură strâmtă între dealuri acoperite cu păduri, totdeauna cu sens de loc rău’ (DA), ‘văgăună, scobitură neregulată făcută în pământ de ape; vâlcea prăpăstioasă’ (CADE), „loc mlăștinos, mocirlos pe care crește stuf” (Husnicioara MH: DTRO I 314) etc. și e lăsat fără etimologie în DA, CADE, DM, CDER sau neînregistrat (TDRG, DEX). SDLR îl compară cu v. germ. *bînge*, n. germ. *beuge* ‘adâncătură, cotitură’.

Evident că *beucă* ‘văgăună’ și *beucă* ‘țeastă, craniu; partea superioară a țestei capului’ nu sunt cuvinte diferite, cum sunt lucrate în CADE, ci sensuri ale aceluiași cuvânt. Cf. *corubă*, *corobaie*, *troacă* etc., care au ambele sensuri.

Beucă ‘țeastă’ e înregistrat în nord-estul Banatului (în Gladna Română TM și Bucovăț [com. Dumbrava] TM alături de *betcă*, și în Curtea TM: NALR-Banat I h 6/83, 90, 91) și, în varianta *beaucă*, în sud-vestul Transilvaniei (Dăbâca HD, Dâlja Mare HD, Petroșani HD: ALRR-Trans. I h 8/431, 458, 460).

Cu sensul de ‘țeastă’, *betcă* mai este atestat în Băuțar CS, Răchita TM, Coșteiu de Sus TM, Căpălnaș AR, Țela AR (NALR-Banat I h 6/71, 92-95), Lăpușiu de Sus și Vadu Dobrii HD (ALRR-Trans. I h 8/403, 430), iar cu cel de ‘osul care acoperă creierul mare’, în Traian Vuia TM (NALR-Banat I h 6/89).

La Băuțar *betcă* mai înseamnă și ‘coajă de bostan copt, fiartă mai întâi, ca să se ia miezul de pe ea, apoi întrebuintată ca vas în care se adună sâmburii de bostan’ (DA).

S-ar putea ca *be(a)ucă* și *betcă* să fie forme ale aceluiași cuvânt.

Bioca „ruscă” (Saelele TR), **Bioca Mare**, **Bioca Mică**, numele a două râpi din Gârcov OT, sunt explicate de Gh. Bolocan (*Etimologii toponimice*, în LR, XLI, 1992, nr. 1-2, p. 7; DTRO I 316) din *biocă* ‘vâlcea adâncă, ascunsă între piscuri prăpăstioase ca o strachină, cu pereți prăpăstioși’ (Frunzaru OT), ‘ochi de apă, scufundătură în lac’ (PH), ‘groapă cu apă, în drum’ (PH). În DTRO face și trimitere la **Beucă**. Nu se indică transcrierea fonetică nici pentru toponime, nici pentru apelativ. Bănuim că este vorba de o formă bisilabică, pronunțată [bǐóca, bǐócă], care se ortografiază *Beoca*, *beocă*.

Se întâlnește și în Țara Oltului: **Beoca** [bǐóca] „pădure” II, „loc mai afundat” III (Lisa BV); **Beoca** [bǐóca] I, III sau **Bleoca** [blǐóca] II, [*]

„loc mai jos și mai pleoștinos” III (Gura Văii BV); **Bleoca** [blióca] (Copăcel BV). La Gura Văii apelativul este încă viu: *beocă* „pleoștină; loc mai jos și mai apăsos” III, *bleocă* „mlaștină” [*].

Forma *bleocă* s-a născut prin „despicarea” lui *b* în *bl*, ca, de altfel, și *bleocă* ‘adâncitură în matca unui pârâu’ (Siliștea TR) și ‘mlaștină’ (Bucșani DB), formă citată în DTRO I 335 s.v. **Bleoăca** (**Beoacă**, **Bleacă**) „râpă” (Orlea OT), lăsată în DELR B 208 fără explicație etimologică.

Datorită faptului că sensurile lui *beocă* și *beucă* sunt aceleași și că aria primei forme (atât ca toponim cât și ca apelativ) e cuprinsă în aria celei de a doua, considerăm că este vorba de același cuvânt. Cf. *céucă/ciócă* (DA), *léucă/leócă* (ibid.) etc.

BLIDU „îi ca o hoancă” (Ighiel AB); „groapă în forma unui blid pe un deal” (Valea Lupșii AB); „îi cam forma unui blid; oleacă de câmpuță jos de mijloc” I (Poiana Horea CJ); „șes ca un blid, o groapă, o hopină lăsată” [*] (Răchițele CJ); **Blidu cu Poamele** „lac; pe margini pășunau vitele” II, „e ca un blid” [*] și **Blidu lui Alăman** „e rotund și totdeauna cu apă; este formatul blidului” I, „loc ca un lighian” III (Avrig SB) etc.: *blid* ‘crov. Adâncitură rotundă, mare și neadâncă’ (Porucic L 33), ‘crov (vâlcea mică și rotundă fără scurgerea apei)’ (ibid. 69), metaforă de la *blid* ‘farfurie’.

BLIDARU „groapă, pârâu mare; acum e plantat cu meri” I, „o jgheacă de pământ” II, „gropoai” III (Negriștea BN); „o coastă rea” (Bociu CJ); „așezături pe coaste” (Dângău Mare CJ); „loc întins” I, „are ceva groapă prelungită pe el” III (Zeicani HD); „groapană frumoasă” I, „fund de pârâu” II (Idicel-Pădure MS); „ar veni ca un blid; coaste sub formă de oval” III (Mărcești CJ): *blidar ‘adâncitură de teren; groapă, văgăună’, un derivat de la *blid*, cu suf. *-ar*. Cf. *colțar* ‘stâncă’ < *colț*.

S-ar putea ca aceeași explicație să o aibă și unele din toponimele **Blidaru** pârâu (Mărăști BC: MDGR I 474), cătun (Sălătruc MH: ibid.), deal (Bala de Jos, azi Bala MH: ibid.), loc izolat (Cheia VL: ibid.), vale (Șușița MH și Grozești MH) pe unde curge pârâul cu același nume (ibid.), pe care Iorgu Iordan TR 224 le derivă, fără rezerve, din *blidar* ‘olar care

face blide' sau din antroponimul *Blidar* (< *blidar* 'dulap pentru ținut blidele'). Și în DTRO I 335, unde apar și alte nume *Blidaru* (de ex.: „vâlcea” la Soceni DJ; „pârâu” la Petrâchei și Piscoiu GJ etc.), sunt menționate doar aceste două posibilități: *blidar* 'cel care face blide' și, în majoritatea cazurilor, n. p. „*Blidaru* 'blidar' sau 'urmaș al lui Blidea' ”.

Blidarele, denumire neoficială a satului Blidaru MH și moșie în Rocșoreni MH, explicate din «top. **Blidaru** + **-le** („două sau mai multe locuri cu numele Blidaru)”» (*ibid.*), poate proveni din *blidare, forma de pl. a lui *blidar.

BLIDAREA „e cam ceva groapă” I (Bulbuc AB); „mic bot de deal” (Loman AB); „cure apă pe ea; e pârâu, da' nu e mare, e mic” I (Balomir HD); **Blidarea Mare**, **Blidarea Mică** sau **Blidărița** și **Blidarea Mijlocie** „pârâuă” (Sâmbăta de Sus BV): *blidăre 'adâncitură de teren, groapă, văgăună', perechea feminină a lui *blidar. Ar putea fi o formă refăcută din *blidare, pluralul lui *blidar, sau un derivat de la *blid*, cu suf. *-are*.

Și Bureștea *Toponimia* 9 explică „toponime ca **Blidarea lu Dincă**, **Blidarea lu Filip**, **Blidarea Mare** ș.a.” de la „entopicul *blidare*”, care ar fi „o creație lexicală locală de la *blid*, referindu-se la o adâncitură a terenului”. În DTRO I 336 primele două nume apar metamorfozate în **Blidăruia lui Dincă** „poiană” și **Blidăruia lui Filip** „poiană”, ambele în Ifrimești VL, și sunt explicate greșit de la ”*blidăruie* 'blidărie [= 'locul unde se fac blide', 'locul de unde se ia pământ pentru oale'] mică”, iar **Blidarea Mare** lipsește.

E posibil ca din *blidare să se fi format și (unele din) numele **Blidarele** (azi **Blidari**) sat, com. Cârligele VN, **Blidărea** izvor în Fața lui Nan BZ și pădure moșnenească în (satul vecin) Bălănești BZ (MDGR I 476), **Pe Blidări** loc izolat în Bozioru BZ, în apropiere de pădurea Blidărea din Bălănești (*ibid.*), **Dealul Blidării** colină (Nehoiășu BZ: *ibid.*) și **Valea Blidării** vale (Măgura BZ: *ibid.*), încadrate de Iorgu Iordan TR 224 printre cele provenite de la *blidar* 'olar care face blide' sau de la antroponimul *Blidar* (< *blidar* 'dulap pentru ținut blidele').

Forma *Blidărea*, dacă e reală, ar putea fi refăcută după forma de genitiv, ca și *găucă* < *gaucă*.

Deși precizează că „toată lumea zice azi fie *Blidare*, fie *Blidarele*” și că apare frecvent atestat sub formele articulate *Blidarele*, *Blidarile*, și Gh. Moldoveanu (*Structuri ale toponimelor din bazinul Milcovului*, în LST 97) crede că numele satului vrâncean are la bază pe *blidar* ‘cel care face blide’. Autorul presupune că apariția lui *-le* la *Blidari*, „când, de fapt, ar trebui să fie *-i* (*Blidarii*)”, s-ar datora apropierii de *Cârligele*, satul reședință al comunei din care face parte și *Blidari*, sau de *blidare*, pluralul lui *blidar* ‘dulap cu polițe și fără uși în care se păstrează vase, tacâmuri etc.’.

Cum din MDGR I 474 aflăm că *Blidarele* e situat „pe pârâul *Valea Blidării*”, pârâu format din ploi, sec în timpul verii, putem admite că forma articulată *Blidarele* (în *Blidarile* fiind vorba de simpla și frecvența închidere a lui *e* la *i*) în loc de *Blidarea* s-a putut naște într-adevăr prin apropiere de *Cârligele*, după ce **blidare* n-a mai fost înțeles în localitate și în zonă.

BLIDEREIU „văgăună în pădure; o gropoaie de fânaț cu pădure pe de lături” I, „fundoaie” II, „o groapă; roată îs păduri” III, „o fundoaie, fundătură închisă de tri părți” IV (Strâmbu CJ); **blideréi*, un derivat de la *blid*, cu suf. *-erei*.

BOAICA „groapă” (Boiu HD); „pășunat, ca o albie, câmp așa mare, ca o șauă” V (Răchitele CJ); **Boaica Dulii** „viroagă” și **Boaica Goșului** „viroagă” (Curechiu HD: comunicat Viorica Fodor); **Boaica Hintii** „teren mlăștinos înconjurat de pădure” (Sohodol AB: Stan *Soh.* 174); *boaică* ‘depresiune, dolină’ („hoancă, tolcer [= pâlnie]; hoanca, boaică n-are apă”: Hudricești AB), ‘mlăștină’ (Sohodol: *ibid.*), apelativ neatestat de dicționare. Cf. *beucă*.

BURLĂNOI(U) „fundoaica aia, o gropană, ca on semicerc” III (Rebrișoara BN): **burlănoi* ‘jgheab natural’, metaforă de la **burlănoi*, augmentativ de la *burlan* ‘jgheab, scoc, uluc’.

CĂȚÂN, CĂȚUN, CĂLȚUN. Cățanu „hoancă” (Cetea AB: E. P.); „deal în formă de calotă sferică neîmplinită în una din părți” (Păniceni CJ: A. Toșa, *Toponimia satului Păniceni (județul Cluj)*, în

„Philologica”, II, 1972, p. 78); „loc cu gropi mari” VII (Petros HD); loc (Gladna Română TM: NALR-Banat. Date 129); „un fel de groapă în vârful dealului, scoabă scufundoasă” (Federi HD); **Cățânu Herii** „cățân obișnuit, da’ are o suprafață mai mare” II, **Cățânu Frâncoilor** [cățînu frîncónילו] „delăsătură ca o groapă” I și **Cățânu Lăcoilor** [cățînu lăcónילו] „cățân” I (Fizești HD); **Cățânu lui Dan** „a fost o groapă mare” II (Federi); **Cățânu Mare** „e din jos de Prihodiște; e loc mai așezat, mai drept puțin” I și **Cățânu Mic** „gropaină” [gropájină] I (Hobița-Grădiște HD); **Cățânu Ursului** „gădăv” I (Ohaba-Ponor HD); **Cățânele** „loc de fân” I, „este o groapă acolo” II (Baru Mic, sat înglobat la Baru HD); „îs niște cățâne: ici îi deal, ici-i cățân” I (Ohaba-Ponor); „teren ce are mai multe gropi” II (Pui HD); „o fost niște poieni lăsate în pădure” I, „ogrăzi, fânaț în mijlocul pădurii” II, „două poienioare; printre ele îi pădure” III (Zeicani HD) etc.

Cu excepția toponimelor din Cetea, Păniceni și Gladna Română, toate celelalte sunt din Țara Hațegului. În unele localități de aici, *cățân* (pl. *cățâne*) ‘groapă, căldare, depresiune’ se folosește încă frecvent. Informatorii l-au definit: „groapă” (Federi, Petros), „loc adunat așa pe de lături și scufundat” (Federi), „loc ca o pâlnie: roată, la gură, e larg și intră jos până se ascute, până se întâlnește rotundul ala” (Pui); „unde-or fost *cățâne*, cine o măsurat [când s-a construit] drumul le-o zis căldări” I (Ohaba-Ponor). *Găurile* „îs pline de cățâne” II (Fizești); *Fundătura* „cățân” I (Ohaba-Ponor). Apelativul este moștenit din lat. *catinum* ‘strachină; scobitură, grotă’ și a fost în trecut mult mai răspândit, lăsând (sub diferite variante) urme și în alte regiuni: **Căținu** loc (Bistreț DJ: DTRO II 75); **Cățânu** deal (Schela GJ: ibid.); **Cățunu (Mare)**, „loc de gol [alpin], ca un blid mare, cu coaste mari în ambele părți” și **Cățunașu** (sau **Cățunu Mic**) „e ca un blid așa între colți” IV (Șimon BV) în Bucegi; **Călțunu**⁵⁴ lac într-o căldare glaciară (Munții Făgărașului); vale (Vulturești AG: Codin MN 93) etc.

⁵⁴ Această formă ar fi rezultat „în urma confundării celor două cuvinte asemănătoare ca sunet (*cățân* și *călțun*)” (Giuglea-Orghidan B 129).

Din Carpații Meridionali⁵⁵ ciobanii transhumanți l-au dus în valea și Delta Dunării (v. Dragu TG 96), unde a fost atestat atât ca apelativ, cât și ca toponim⁵⁶.

În Clopotiva HD (sat în Țara Hațegului) cuvântul circulă cu sensul (evoluat) de ‘loc șes, terasă’: „cățâne zâcem, tot așa, la munte unde e o țără loc șes, măi mititicuț”⁵⁷, „dacă după o pantă îi o țără loc bun, loc mai frumos, apoi iar îi pantă” II, „noi îi spunem cățân unde-i șeștină; dacă îi ca masa, îi cățân” III, „ceva gol și mai șes o țără; cade ceva mai șes, apoi iar se face pantă” IV. Tot aici am înregistrat și toponimele: **Cățânu Zmizii** „loc cu pădure și este o țără cam șes” II, „cățân împădurit; este și loc mai bun” III; **Cățânele** „cățân” I, „locuri de fân” II, „îs fânațuri și-i cățân frumos, loc bun gol, mai așezat o țără” III, „niște goluri de fânațe; or fost două ogrăzi mai largi în pădure; îi ceva mai așezat, nu-i pantă mare” IV; **Cățânele** [de lângă Lăcșor] „iară e locul frumos acolo; loc așa cam drept, da’ tot loc de fân” II, „este și loc frumos acolo, numa nu-i așa mult” III.

Despre **Cățânu** (scris Cațânu) „ramură de dealuri” (Rediu NT: MDGR II 233), „loc izolat” și „pădure” (Borlești: ibid.), insuficienta descriere geografică nu ne permite să stabilim dacă se referă la această noțiune sau la ‘înălțime’.

CĂȚĂNAȘ, CĂȚĂNAȘ. Cățânașu „loc cam oblu; pe de lături îs dâmburele” I, „îi în formă de troacă” (Hășdate, com. Săvădisla CJ); „grădinuțe pe lângă sat” I, „o costiță II (Bedeciu CJ); „loc mai sus, da-i padină mai oablă; îi ceva mai rotund” I, „loc deluros, arător; îl vezi oblu; pantă în jos, spre sat” II (Finișel CJ); „deal; în vârful lui îi o groapă, o șauă” (Zlaști, cartier al Hunedoarei); „îi așa... o vale (Lunca Cernei HD); **Cățânașu** [*], II sau **Cățânașele** I, [**] „gropiță” II, „groape” [**] (Mesteacăn HD); **Cățânașele** „poiană, loc mai așezat” I, „îs mai multe locuri adâncite” II (Sălașu de Sus HD) etc.: *cățânăș (pl. *cățânășe) ‘groapă, căldare, depresiune’, diminutiv al lui *cățân* ‘idem’.

⁵⁵ „Cățâne [...] în munții Sebeșului e termenul popular pentru *dolina* geografică (o cățâne – două cățâni)” (Conea *Om și natură* 460 nota 54).

⁵⁶ Vezi MDGR II 306; DA; Valentin Țurlan, *Din terminologia entopică...*, p. 216-218).

⁵⁷ Conea *Om și natură* 460.

Varianta **Cătănașu** „groapă așa în sus” I, „viroagă; în stânga și-n dreapta e împădurit” II (Iara CJ) s-a născut prin asimilarea *ă - î > ă - ă*.

CĂȚÂNELU „deal de forma unui vas” (Sîncel AB: V. Frățilă, *Vechimea unor toponime din centrul Transilvaniei*, în LR, XIX, 1970, nr. 3, p. 237); „îi ca o troacă, ca o scoabă pe un delișor la deal; dincoace și dincolo e pădure; el îi rât [= fânaț]” I, „groapă ca un fel de voioagă, de părâu”, II, „rât pe-o groapă” III, **Dâlma Cățanelului** „dâlmă” II și **Părâu Cățanelului** II, III (Valea Vadului CJ); **Cățanelele** „poiană, loc șes” I, „e mai groapă, mai așezat”, terasă cu urme de gropi astupate de aluviunile de pe deal (Hobița HD): *cățânel (pl. *cățânele) ‘groapă, căldare, depresiune’, diminutiv de la *cățân* ‘idem’.

CĂLTĂU „fundoaică” I, „covată, e jgheab ca o covată” IV, „groapă” V (Suplai BN): *căltău, variantă a lui *găltău* „groapă, părâu afund” (Runcu Salvei BN), „zăpode [= depresiune]” (Feldru BN). Pluralul este *găltăuă* (Feldru).

COFA „pădure” (Bârsănești BC: MDGR II 553): *cófă ‘groapă, adâncitură’, sens evoluat prin metaforă de la *cofă* ‘vas’.

COFANA „arătură, vie” (Șieuț BN), derivat de E. Janitsek (Șieu 119), cu probabilitate, de la „bg. *kofa* ‘vadră, găleată’ + suf. *-na*”; „arătură” (Lunca BN: *ibid.* 142; v. și Țara Frij 54); **Cofănila** „râpi, coastă” (Budacu de Sus BN); „gropi” (Șieu BN): *cofână* (pl. *cofâni, coféni*) ‘curmătură’ (Șieuț BN: ALR I 393/223), „loc ca o covată” I, „groapă mare între dealuri” II (Șoimuș BN), ‘depresiune’ (Tulnici VN: Macovei *Termeni* 475, 484, 486), apelativ neînregistrat de dicționare, derivat de la *cofă (v. *supra*) cu suf. *-ană*. Cf. sinonimele *corobană, gropană* întâlnite și în această regiune.

Relatările informatorului din Șieuț, reproduse de E. Janitsek după *Cofana* („loc mai întins, ușor adâncit, pe coasta sau la poalele unui deal. De multe ori prin alunecare de teren se formează o groapă mare în formă de covată”), nu constituie descrierea locului, ci definirea apelativului.

COFĂNELE „gropi” (Șieut BN), nume explicat de E. Janitsek (Șieu 119) ca „pl. de la *cofana*” [sic!], presupune un diminutiv pl. *cofănéle (sg. *cofănéa < *cofană* + suf. -ea), lucru care rezultă și din **Fața Cofănelor** (*ibid.* 120), care se pronunță, după cum ne-a comunicat Gr. Rusu, [făța cofănel'ilor], și **Râtu Cofănelor** (*ibid.* 125).

COPAIA „loc lăsat [= adâncit] între păduri, poiană cu fânaț” I, „un golean mai lăsat o țără, între păduri” II (Galați AB: E. P.); „deal” (Negoiești MH: DTRO II 188); **Copăile** „lac” (Călărașii Vechi IL: MDGR II 629): *copăie* ‘adâncitură între două dealuri’, ‘scobitură de granit’ DB (Dobre *Elemente* 62), sens dezvoltat prin metaforă de la *copaie* ‘covată, albie’.

COPĂIȚELE (scris **La Copăițe**) „gropi” (Posești PH: CHEST. IV 95/740): *copăiță (pl. *copăițe), diminutiv de la *copaie*.

N-ar fi exclus ca aceeași proveniență să o aibă și **Copăițele** „pădure” (Pârvulești și Văləri GJ), explicate în DTRO II 191 de la „*copăiță* < *căpiță* [de fân] după *copăiță* < dim. de la *copaie* (v. DA)”.

CORABIA „îi o hoancă așa, îi gropit [terenul]” (Bălești-Cătun AB); „loc de pantă, coastă” II, „coastă” IV (Ciceu-Poieni BN); „poiană, pășune” I, II, „e sus, e ridicată; de la ea meri puțin și ieși la munte” III, „o țî' de câmp; la capete e ridicat” IV (Târlîșua BN); „îi mai mult șes sus pe deal” II (Băraii CJ); „gropă”; „îi ca o albie” I, „groapă” II (Mărgău CJ); „gropă” (Podeni CJ: I. R.): „e ca o corabie: dincoace dâlmă, dincolo dâlmă” IV (Tritenii de Jos CJ. Vezi și CHEST IV 292, p. 8: „scufundătură... are forma unei corăbii”); „așezătură sub deal” I, „pantă, loc rău” II (Dumbrava MS); „teren în formă de corabie, cu deal pe margine; loc așezat, închis ca o corabie, loc mai jos” I, „luncă, fânaț” III (Cârțișoara SB); „e aproape de vârful muntelui; locul e frumos, în formă chiar ca o corabie, ca o luntre scocoasă așa” IV (Ucea de Sus SB); **Corăbi(i)le** „sânt exact formatul a două corăbii în pășune” I, „două dâmburi mari și între ele e loc oblu” III (Bunești CJ) etc.

Ca și în cazul altor toponime, e greu de precizat dacă acestea sunt metafore toponimice, adică transpoziții care s-au operat în procesul denominației locurilor (cf. Moldovanu *Principii* 80 nota 34), sau provin

din apelativul *corăbie ‘depresiune, groapă, adâncitură de teren în forma unei corăbii’. În acest din urmă caz transpoziția a avut loc la nivelul lexicului, fiind vorba de o „metaforă uzată”.

CORĂBIUȚA „groapă” (Călacea SJ) se poate explica de la *corăbiuță (diminutiv al lui *corăbie) sau ca derivat de la un toponim (dispărut ori necunoscut de informatorii noștri) *Corabia. Probabil că și **Corobiuța** „fânaț pe un deal” (înregistrat în Sălcea CJ mai întâi de Janitsek ST 82 și derivat greșit din „*corobeță* sau *corobeăță* ‘măr pădureț...’), „murună” are aceeași explicație, dacă numele a fost dat inițial locului numit acum **Groapa Corobiuții** [grópa corobd'iuúťi] „groapă”, loc rebotezat după ce numirea *Corobiuță* s-a extins asupra terenului din jur.

CORUBĂ, CORUG, CORUGĂ, CURUGĂ. Coruba teren la limita hotarelor satelor Găureni și Zagra BN: „corubă, pantă oablă, covată în pantă” III Găureni, „râpă cu pădure” I Zagra; deal, coastă (Rădmănești TM: NALR-Banat. Date 148); **Coruga** „loc pe unde se coboară lemne” (Rucăr AG); **Coruga Cănelii** „corugă, padină pe unde se poate coborî...” II, „gol printre colți; poți urca pe acest gol și cu oi” IV, **Coruga Florichii** „pe ea se coboară la *Gruiu Mirlii*” II, „e către [localitatea] Sătic” IV și **Coruga Speretii** [sic!] „spintecătură pe unde se poate coborî” II (Ciocanu AG): *corúbă* ‘adâncitură, groapă’ (Găureni), „loc rău, loc hrăpos, hrpă” (Rebrișoara BN), *corúgă* „hoancă” (Mărgineni BV), „gaură cu iarbă înconjurată de piatră peste tot” (Zărnești BV), „padină” II (Ciocanu), *curúgă* ‘locul de pe coastele muntelui pe unde se dau lemnele la vale’ (Telechi-Recea, azi Recea BV: CHEST. IV 30/174-e) etc.⁵⁸

Desigur că și toponimele bănățene **Coruba** (deal: Pătârș AR; șes arabil: Bazoș TM; loc de scaldă: Lucareț TM), **Corugu** (deal cu pădure: Belotînț AR), **Coruga** (teren în pantă: Cralovăț TM), explicate în DTB II 115, 158 drept creații sârbești (< scr. *Koruba* < *koruba* ‘scorbură’) sau

⁵⁸ În zona culoarului Bran-Rucăr, *corugă* este atestat și de Magdalena Vulpe, *Toponimia reflectată în lucrări turistice*, în SO IV 421-422.

din antroponimul **Coruba*⁵⁹, și, probabil, **Coroaba** loc (Lungești VL), explicat în DTRO II 205 de la *coroabă* ‘porumbă, porumbea (fructul mărarinelui)’ sau ‘cișmea’, au (sau pot avea) la bază acest apelativ, care a circulat (sau mai circulă) și prin Banat, Oltenia etc. Răspândirea lui în Banat e dovedită și de adj. *corobos (> **Coroboasa** teren în pantă cu râpe și pășune: Vălișoara CS), raportat în DTB II 115, între paranteze, la *corobaie*, dar, de fapt, provenit, prin asimilare, de la *corubos < *corubă*, cu suf. -os.

Corubă se mai folosește cu sensurile de ‘locul plan de pe vârful unui munte’ (Coșbuc BN: CHEST. IV 87/264 a), ‘țeastă’ (Herneacova TM: NALR-Banat I h 6/54; var. *curubă*), ‘rudă cârligată, băgată în pământ de ambele părți, sau la coviltir, la căruță’ (Bârsăuța SJ) și ca epitet dat unui ‘om îmbulzit [= cocoșat]’ sau ‘la o vacă slabă, rea’ (Rebrișoara), iar *corugă*, cu cele de ‘țeastă’ (Stupini SJ: NALR-Cr. I h 7/169), ‘(Bran, Muscel) tavă făcută din coajă de brad, pe care baciul ține mămăliga, lingura, sarea’ (DA), ‘cușcă făcută la pui să nu-i ducă cioarele’ (Cetan CJ), ‘polonic’ (Bocșa SJ: ALR II SN IV h 1047/279), ‘(în forma *curugă*) tigvă’ (Voineasa VL: NALR-Olt. III h 475/902).

COROBAIE, SCOROBAIE. Coroabaia ‘groapă’ (Călățele CJ); ‘îi ca on valău, o groapă’ VI, ‘îi ca o tarniță, șa’ [*], ‘îi ca on părău, da’ sec’ [**] (Răchițele CJ); deal (Sacoșu Mare TM: NALR-Banat. Date 122); teren ondulat (Țerova CS: DTB II 114); ‘deal’ (Giurgiani MH: DTRO II 205); **Coroabaia** sau **Corobăile** deal (Lăpușnicel, Prigor CS: DTB II 114); **Corobăi** sat GJ; **Corobăile** ‘râpi, dealuri, locuri rele’ (Nicula CJ); **Scoroabaia** ‘nume dat unei văi cu maluri foarte repezi a unui torent care trece printr-o margine a orașului Pitești’ (DA s.v. *corobaie*); ‘groapă’ (Valea Drăganului CJ) etc.: (*s*)*corobăie* ‘(Muntenia, Oltenia) vale adâncă și îngustă, hodobină, scochină, vâgăună’ (v. DA, DLR).

Corobaie mai are și sensurile ‘(Banat) scorbură; trunchi de copac găunos; (Gorj) scorbură de copac’ (DA), ‘țeastă’ (Beliu AR: ALR I/I h 7/61). După DA, este ‘înrudit cu scorbură, corobană și

⁵⁹ Doar pentru explicarea lui *Corugu* se menționează și *coroagă*, *corugă*, cunoscute de DA.

coroagă, cf. bg. *koruba* ‘scorbură’ scr. *koruba* ‘jgheab’. Cf. scorbură, corobană”, iar după CDER, o variantă a lui *corobană*.

Este un derivat românesc de la *corubă* cu suf. *-aie*. Cf. *corhaie* < *corhă*, *hobaie* < *hoabă* etc.

COROBANĂ, SCOROBAN. *Corobana* „prelucă mare între niște păduri” (Valea Lupșii AB); „corobană într-un vârș de deal” II (Borleasa BN); „coastă; e greu de coborât pe ea” (Căianu Mare BN); „viroagă” I, „groapă, un fel de așezătură” II (Ciceu-Poieni BN); „groapă între dealuri” II, „văgăună, gropoaie” IV (Dobric BN); „corobană, groapă” II (Dumbrăvița BN); „depresiune pe o pantă oablă, ca o covată puțin cufundoasă” IV (Feldru BN); „groapă păcătoasă” I (Negrițești BN); „adâncitură ca o lingură; e o covată așezată pe pantă” I, „jgheaucă, jgheab la vale, ca o lingură pe pantă de deal” II (Perișor BN); „jgheabă, groapă” I, „văgăună” II, V (Suplai BN); groapă (Runcu Salvei BN); depresiune (Lăpuș MM); „pârâu; începe de pe Suharău [BT]” (MDGR II 663); *Corogana* „zăpode” [*], „vale de exploatare [forestieră]” I (Hodac MS); **Corobăniile** „pășune comună cu delăsări; loc mai părăiat de apă, cu tufe” II (Ciceu-Giurgești BN); „loc fain; e pantă puțină în el; e pădure” (Mireș BN); *gropi*, depresiuni (Sita BN) etc.

După cum reiese din exemplele citate, toponimul este mai frecvent în nord-estul Transilvaniei (BN). Tot aici circulă *corobánă* (pl. *corobăni*) cu sensul ‘groapă, teren adâncit, văgăună’ (Borleasa, Dumbrăvița, Spermezeu BN etc.), neînregistrat de dicționare.

DA raportează pe *corobană* ‘(Mold.) 1. trunchi de copac botos înăuntru, copac bătrân căzut la pământ și boșturos (găunos) pe dinăuntru; 2. scorbură; spec. gaură în trunchiul unui copac, provenită din putrezirea unei crengi uscate’ la *corobaie*, *coroagă* și *scorbură*. CADE compară cuvântul cu bg. *koruba*, iar SDLR, DM, DEX nu-i indică etimlogia.

După părerea noastră, *corobánă*, *corogánă (cf. *Corogana*, nume menționat mai sus) au rezultat, prin asimilare, din *corubánă, *corugánă, derivate românești de la *corubă*, *corugă* cu suf. *-ană*. Cf. *corhană* < *corhă*, *gropană* < *groapă* etc.

A existat sau poate că mai există încă și *scorobán, perechea neutră, cu *s* protetic, a lui *corobană*, după cum dovedește **Scorobanu** „fânaț, părău plat” I, „on fel de părău; o groapă, o deschizătură” II, **Gura Scorobanului** „acolo e intrarea pe Scoroban” II și **Fundu Scorobanului** „fund de groapă” II (Țăud SJ), dar, foarte probabil, și **Scorobanu** „pădure” (Tăure BN), derivat de Gr. Rusu (*Nume* 177) din *scoroabă* ‘porumbă’ cu suf. *-an*.

COROBAȘTINĂ, GOROBAȘTINĂ. **Corobaștina** „pantă, pășune cu movile” I, „pășune și arabil; începe de la drum așa la deal, o feție întinsă cu pășunat” II (Teleac MS); „un fel de adâncitură mai largă” (Popteleac SJ); **Gorobaștini(le)** „deal; teren arabil” (Cetatea de Baltă AB: comunicat V. Frățilă): *corobăștină, *gorobăștină ‘adâncitură de teren’, un derivat de la *corubă* cu suf. *-ăștină*. Cf. „sinonimele” *Găuraștină* și *Hodobaștină*.

COROBINĂ, GOROBINĂ. **Corobina** „pământ frumos; o albie de teren, o vale” (Solomon SJ); **Corobina** II, III sau **Gorobina** I „pășune, spini; o fost pădure de goron” I, „poieniță spinoasă și pe lângă ea ceva huci, tufe” II, „loc ondulat” III (Luminișu SJ); **Gorobina** „loc înconjurat de pădure de trei părți; e o față înclinată” I, „loc drept, mai cu un pic de coastă; o fost goroni mulți pe timpuri” II, „pantă, pădure” III, „poienică împădurită” IV (Măleni SJ): *corobină ‘groapă, depresiune, teren în formă de albie’ < (prin asimilarea *o-u > o-o*) *corubină < *corubă* cu suf. *-ină*. Cf. *cotropină* < *cotroapă*, *gropină* < *groapă* etc. În varianta *gorobină, *c* s-a sonorizat, ca și în *gorobaștină (v. *supra*).

COȘU „coștereag, loc ca un scoc așa” II, „văgăună adâncă coborând în jos” III (Dâlja Mare HD); „șurlău printre cleanțuri; iese în vârv” (Suseni HD), același, se pare, cu **Coșu Mare** „e o culare de cleanț și de-o parte și de alta; o strămtoare care coboară în Peleş” sau **Coșu Mic** „o culare de cleanț, care coboară la *Su Petri*” din comuna Râu de Mori HD (TRM 63), din care face parte și satul Suseni; **Coșu Bun** I sau **Coșu Frumos** II „pe ala se poate mere” I, „coș cu poieni pentru vite” II și **Coșu Rău** I, II „pe ala nu poate nime mere” I, „îi numa cleanțuri” II (Uric HD); **Coșu Hiliu** „adâncitură profundă”

(Petreștii de Mijloc CJ); **Coșu Runcanilor** „stâncării” I, „jos e ca un coș de moară, o coborâre mare; numa cu funia te poți coborî pe unele locuri” III (Valea Vadului CJ); **Gura Coșului** (Suseni); **Coșurile** „îs vreo trei coșteie; îs prăpăstii, îs coaste mari și se scure tot în Valea Barului” II (Baru HD); „loc rău, cu troci [= depresiuni mici] și pârâie” (Rîu de Mori: ibid. 57); „îs niște strămtele [= văi strămte]” VIII, „coastă cu pietri, goluri, frânturi” XII (Petros HD); „jgheaburi; este acolo și fel de fel de peșteri” II (Șuta VL): *coș* (pl. *coșuri*) ‘jgheab natural’ (Baru HD; Livezeni, sat desființat, înglobat la municipiul Petroșani HD: ALR I 390/831; Uric etc.), metaforă de la *coș* ‘horn’. Cf. *horn*. În DTRO II 212, numele **Coșu „deal”** (Gurișoara VL), **Coșu Înalt „deal”** (Gurișoara, Scărișoara VL), **Coșuri „stânci”** (Schela DJ), **Coșurile „coastă”** (Curpen GJ, Vaidei GJ), **Coșurile „loc”** (Izvoru Bârzii MH) și **Coșurile Văii Rele „loc”** (Pârvulești GJ) sunt explicate de la *coș* care, după o „informație din anchetă”, ar avea sensul de „ridicătură neregulată pe o coastă de deal, stânci”. Credem că această formulare nu reprezintă definiția apelativului, ci descrierea locului *Coșu*.

COȘTEIELE „locuri rele” [*] (Dâlja Mare HD): *coștēi* (pl. *coștēie*) ‘jgheab natural’ (Baru Mare HD), apelativ necunoscut de dicționare, un derivat de la *coș* ‘idem’.

COTROAPA „o jgheoaică, o fundoaică adâncă” I, „cotroapă, vâgăună, o curbă de teren, un fund de vale su pădure” II (Breaza BN); „rături ondulate” III, „gropi în pădure” IV (Ciceu-Giurgești BN); „loc dâmburos” (Păltineasa BN); „groapană” (Perișor BN); „groapă în pădure” (Cășei CJ); „groapă faină” I, „loc așezat” II (Chiuiiești CJ); „poiană cu fânaț; într-un loc e lăsată în jos” III (Rugășești CJ); „loc mai jos, așezătură” I, „un fel de groapă între niște dealuri” IV (Fălcușa SJ); „poiană, cam groapă la mijloc” (Ileanda SJ); „groapă” I, „loc între păduri, ca o halăoie” III (Poiana Blenchii SJ); **Cotroapa Savului** „iroagă, așezătură” I, „cotroapă, așezătură” II, „așezătură” III (Fălcușa); **Cotroapele** „e cotropos, s-o urnit oarecândva pământul, s-o surupat” III (Borleasa BN); „gropi” II (Dumbrăveni BN); „loc accidentat, hotrompos; gropi” I, „groape” II (Coroieni MM); „rupturi” I, „loc frământat”

II (Lăpuș MM); **Cotropile** „pământ rău, ruinat; g r o p i, rupturi” I, „niște z ă n o g i hâde” II (Negrileşti BN) etc.

Discutând toponimele *Curături* (< „*curătură* ‘aluviune; surpătură, alunecare de pământ’, derivat de la verbul *cúre* (*cúrá*) ‘a curge’ ”), Homorodean SLT 176 amintește, „pentru sens”, și pe „**Cotroape** loc cu alunecări de teren” (Groșii Țibleșului MM), raportându-l la verbul „*cotropi* ‘a năvăli; a inunda; a acoperi, a îngropa’ (DA)”.

Toponimele, răspândite în partea de nord a Transilvaniei, provin de la apelativul *cotroápă* (pl. *cotroápe, cotrópi*) „groapă” (Năsăud BN, Negrileşti, Valea lui Opriș CJ etc.), „zănoagă” (Spermezeu BN), „teren urmit” (Molișet BN), „așezătură de pământ” (Măgoaja CJ, Valea lui Opriș), „pământ dărâmat, ruinat” (Dealul Babii MM), „teren așezat, surupat” (Gâlgău SJ), neatestat de dicționare, un derivat postverbal de la *a se cotropi* folosit în această parte a țării cu sensul ‘(despre pământ) a se așeza, a se (s)cufunda, a se năru’ („s-o înhâit, s-o cotropit pământul de ploi”: Poiana Blenchii). Cf. și blestemul cunoscut pe Someș *cutrupi-te-ar Dumnezeu* = înghiți-te-ar pământul!

COTROPINA pădure (Sicfa CJ: comunicat G. Vasiliu): *cotropínă* (pl. *cotropíni*) „groapă” (Borleasa BN. *La Gârliște* „nește cotropini urâte” III, *Cotroapele* „nește cotropini: loc rupt și groapă și rupt... tot așa” III), apelativ necunoscut de dicționare, derivat cu suf. *-ină* de la *cotroapă*. Cf. *gropínă* < *groapă*.

COVAIA „e mai adunată, ca un fel de troacă”, în muntele Obârșia din Bucegi III (Moieciu de Sus BV); **Covaia** II sau **Covaia Mare** I „p a d i n ă” I, „e înconjurată de colți” II (Dâmbovicioara AG); **Covăile** I, II [*], [**] sau **Covăile Pietricichii** „văi urâte care iese în vârful Pietrii Craiului; îs mai multe pădini, covăi” I, „pădini lungi, de pășuna vitele mult” II, „văi adânci” [*], „vandolii, troci” [**] (Dâmbovicioara): *cováie* (pl. *cováii*) „padină [= depresiune, jgheab natural]” I (Dâmbovicioara), „loc adăpostit ca un părau; două laturi adunate așa ca o troacă” II, „vale așa mai adunată” III (Moieciu de Sus).

Apelativul, viu și în alte localități ale culoarului Bran-Rucăr, nu e atestat de dicționare. Neștiind de existența lui, Giuglea-Orghidan B 131 au greșit încadrând **Valea Covaia** (a se citi: **Covaia** vale), aceeași, se

pare, cu cea menționată de noi din Dâmbovicioara, printre toponimele create de populația slavă.

COVATA „rât; dincoace e deal, dincolo e deal; ea e o luncă” I, „e ca o covată între două dealuri” II, III (Hășmașu Ciceului BN); „îi ca o covată...; groapă” III (Rebrișoara BN); „groapă” I, „covată, hălăucă” III (Chiuiști CJ); „șauă ca o covată” I, „coboară ca o covată, o groapă fără apă” II (Ciurila CJ); „teren ca o covată” (Valea Agrișului CJ); „teren ca și o covată” I, „groapă sub formă de covată” II (Chizeni SJ); **Covata Oalii** „e între două dâmburi” (Mintiu Gherlii CJ); **Covetele** „loc cu pădure; are și albiu terenul ăsta, gropi, albioare” II (Mărgău CJ); **Covețile** „păraie așa, coveți” (Hodac MS) etc.: *covătă* ‘teren adâncit în forma unei coveți, groapă, depresiune’, sens neatestat de dicționare, notat de S. Pop în Mociu CJ (ALR I 390/247) și de noi în Budacu de Sus BN (*Poiana Tătarului* „covată”), Năsăud BN (*Bruhoia* „covată faină și rât” I), Parva BN (*Valea Gătejelor* „covată, pădure cu părau cu tot” I), Rebrișoara (*Groapa Ilioaii* „teren mai așezat, o covată, o groapă” II), Gădălin CJ, Nicula CJ, Pădureni (com. Ciurila) CJ, Tăușeni CJ, Nima Râciului MS (*Groapa Leaorului* „groapă în pădure, o covată frumoasă”) etc.

COVĂȚEAUA „locul e ca covățeaua” I, „loc cam așa ca și o albie” II (Cernuc SJ); „pământ ca o covată” (Tăușeni CJ); **Covățelele** „fânaț” (Sârbi MM): *covățea (pl. *covățele), ‘teren adâncit în forma unei coveți’, diminutiv de la *covată* ‘idem’ cu suf. *-ea*.

CRINTA „poiană lungă, ca o crintă, largă și înaltă până sus; e ca o troacă mare, mare; acolo doar me oile sterpe și miei” I, „loc frumos, așezat” [*] (Drăguș BV), loc (Ciunget VL: DTRO II 244) și **Crinta Babii** sau **La Crintă în Baba** „loc ca o trocuță, ca o troacă” II (Dejani BV) sunt toponime metaforice după *crintă* ‘vas de lemn (în formă de albie) de care se servesc ciobanii când storc zerul din caș’ (DM).

DEȘELĂTURA „e între Deal și Coasta Băiții ca o șa” II (Ciceu-Corabia BN); „pășune, pantă mai mare; îi ca o covată” I, „e acolo mai sus, cătă vârvul dealului, teren mai lăsat un pic, ca și cum ar fi foastă

deșelat” II (Fodora SJ); **Deșelătura** sau **Culmea Deșelată** (Fildu de Mijloc SJ): *deșelătură* ‘curmătură, șa’ (Vima Mare MM, Buciumi SJ, Asuaju de Sus MM, Păduroi AG: ALR I 393/270, 285, 337, 792). *Gura Prihodiștii* „deșelătura” II (Cheia VL), *Groapa Munteanului* „groapă, deșelătura” și *Larga* „o deșelătura pe coastă, o toloacă așa mai blândă” (Țăud SJ).

Neatestat de dicționare, apelativul este un derivat de la verbul *deșela*, cu suf. -*ătură*.

DOLE, DOLIE. **Dolea** „pășune străbătută de vale largă și adâncă” (Popești BH: M. Oros, *Din toponimia Văii Bistrei (județul Bihor)*, în SMO 191); „pășunat și arabil” și „pășunat” (com. Sohodol AB: Stan *Soh.* 168, 182); „groapă” (Agris CJ); **Dolea Doagii** „dole” I și **Dolea Fântânelii** „poiană” [*] (Boița SB); **Dolia** „loc în munte; pe acolo trecem în Regat” IV (Sebeșu de Jos SB); „pantă, coaste așa mai lină” III (Mărcești CJ) etc.: *dôle* ‘versant de munte în formă de vale’ (Tomnatec AB: Papahagi *Cercetări* 85), ‘teren în forma de albie pe coasta unui deal sau munte’ (Boița SB, Pietrișu VL etc.), *dolie* ‘crov’ (Porucic L 33), „vâlcea pe coastă” (Fundata BV), „văgăună” (Boița) etc. (< sl. *dolě*). V. și DTRO II 377. *Blidireasa* „dolie” (Pietrișu).

Numele se mai întâlnește în Oltenia (v. *ibid.*, Bureștea CTR 54-55), Moldova și Muntenia (v. MDGR III 170, 171; Iordan TR 48-49) și, izolat, în Banat (v. Ioniță GT 23).

La Boița am observat și diminutivul *doliuță* (pl. *doliuțe*).

DOVÂNCĂ. **Dovâncea cu Soci** „adâncitură, «o hobaie pe culmea plaiului»” (Costești VL: Bureștea *Entopice* 270, CTR 61), absent din DTRO II, provine din *dovâncă* ‘groapă, adâncitură’ (Sebeșu de Sus SB. *Găvanu* „îi o dovâncă, o groapă mare” II), apelativ neatestat de dicționare.

DUTINA „șes” I, II (Avrig SB); „poieniță; la vale se face un potec ce se bagă în râu; or fi băgat lemne pe acolo” I, „gropceană” II (Sebeșu de Sus SB); „vâlcea” (Știrbești VL: DTRO II 427); „coastă de deal” (Suseni VL: *ibid.*); „pârâu” (Șuşani VL: *ibid.* 428); **Dutina Năvrăpoii** „troacă” II, „o pârăuță; îi o dutină, un pârâu” III (Turnu Roșu SB): *dutină* „văgăună” (Sebeșu de Jos SB), „[loc pe] unde te bagi la

vale, așezătură” (Sebeșu de Sus), apelativ neînregistrat de dicționar. *Macu* „d u t i n ă frumoasă, o înfundătură” I (Boița SB).

FEDELEȘU „loc arabil; vine o v ă r s ă t u r ă urâtă pe el; un p ă r ă u urât” (Orăștie HD: Homorodean SLT 176); **Fedeleşu Țaii** „groapă între *Măgură* și *Cornete*” I și **Fedeleşele** „gropi” I, „gropi adânci; s-o așezat pământul” II (Cigmău HD): *fedelész* ‘dolină’ (Geoagiu de Jos HD: ibid.), „pământ așezat” (Boiu HD), „teren care are forma unui tolcer [= pâlnie]; jos se ascute” (Cigmău), „groapă” (Folt HD) etc.

Sensul acesta, dezvoltat prin metaforă de la cel de ‘butoiaș mic, de forme diferite, în care țăranii își țin apa când lucrează la câmp’, dovedește că odinioară vasul numit *fedeleș* (< magh. *fedeles* ‘cu capac’) „a avut și forma unui c r a t e r” (ibid.).

FÂȘTEICĂ, FUȘTEICĂ, FUȘTIOIC. **Fâșteica** „v a l e ce pleacă în jos din munte” (Sălașu de Sus HD); **Fâșteica Mare** și **Fâșteica Mică** „sânt cum e Hoaga (lui Moisoiu), ca un U pe pantă de deal cu pășune” (Hobița-Grădiște HD); **Fușteica** „viroagă, la sud-est de muntele Gropu” (Runcu GJ: Popescu GG 130); „munte abrupt” (Valea Mare GJ: ibid.); **Fuștioicu** [fușt’oïcu] „fâneață care merge până sus, între o muchie și un p ă r ă u” (Zeicani HD): *fâșteică* „lăsătură printre stânci, foarte prăpăstioasă de urcat sau de coborât” (Merișor, com. Bănița HD), *fușteică* „gropiță seacă pe pantă, scoacă” VII (Petros HD), *fuștioic* ‘obârșia de unde izvorăște un râu’ (Băuțar CS: DA, în forma *fușcioic*, care redă, literalizată, pronunțarea [fușcójc], cu *t* palatalizat în *ć*).

După Popescu GG, în localitățile gorjene submontane *fușteică* înseamnă ‘râpă’ (p. 101), ‘viroagă, pantă prăpăstioasă’ (p. 116), ‘pantă abruptă, prăpăstioasă, cu grohotișuri’ (p. 175) și este un derivat de la *fuște* (p. 101). Cum acestui cuvânt nu i s-a precizat sensul, am bănuit (v. CL, XXXV, 1990, nr. 1, p. 55) că este vorba de cel de ‘băț, toiaș; prăjină groasă’ (v. DA).

În afară de *fușteică*, *fuștioic*, mai cunoaștem variantele *fuștioaică* „uluc natural cu pantă mare” (Racovița SB), din al cărui pl. *fuștioici* (sau, mai probabil, **fuștioăice*) s-a putut reface un singular *fuștioic*; *fâștioacă* (pl. *fâștioici*) ‘drum ce se pierde în pădure’, ‘locul pe unde se dau lemnele la vale dintr-o pădure’ (Viștea de Jos SB: CHEST. IV 27, 30/9); *fâștoacă*

‘locul pe unde se dau lemnele la vale dintr-o pădure’ (tot Viștea de Jos: ibid. 30/173). În Cârțișoara SB am întâlnit și diminutivul *fâștiocută*: „Pânzele îs trei locuri întinse cu niște fâșt i o c u ț e , scocuțe printre ele”.

Sensul lui *fâșteică*, *fâștioacă* (3 sil.), *fâștoacă*, *fușteică*, *fuștioaică* (3 sil.), *fuștioic* (2 sil.) este, în realitate, același: ‘teren adâncit în formă de jgheab pe panta unui deal sau munte, pe care uneori se dau (sau se trag) lemnele la vale dintr-o pădure; viroagă’. După părerea noastră, el a luat naștere, prin analogie, de la *fâșteică* (Lumnic MH: 128/840; Costești VL, Alunu VL, Cionți GJ, Șovarna MH, Pieptani GJ: NALR-Olt. IV h 592/908, 916, 918, 946, 947; Slobozia AG: Udrescu GL 84; Glâmboaca SB etc.), *fâșteică* (Săpata de Sus AG: Udrescu GI), *fâșteucă* (Câmpulung Moldovenesc SV: CHEST. IV 96/371), *feșteică* (Scundu VL [alături de *fașă*]: ibid. 96, 128/73; Mozacu AG: Udrescu GI 84), *fișteică* (Cârlogani OT: CHEST. IV 96/807; Oveselu VL: ibid. 128/808; Smârdioasa TR: ibid. 96/917; Grădiștea VL, Balș OT: ALR II SN I h 8/812, 876), *fâștoacă* (Poiana Sărată BC: CHEST. IV 128/198; Șoimari PH: ibid. 96, 128/448; Mățau AG: ibid. 128/778; Bănești DB: ibid. 96/782; Stelnică IL: ibid. 96, 128/982), *fușteică* (Talpa-Ogrăzele TR: ibid. 96/918) ‘fâșie de pământ’, datorită faptului că scocurile naturale par fâșii care întrerup forma și culoarea reliefului.

Fâșteică (pl. *fâșteici*) este atestat și din Bistrița MH cu sensul de ‘fâșie, bucată’ (LRg I 49). După DA, *fâștoacă* ‘bucată’, atestat din Moldova de PAMFILE, J. II, „pare a fi derivat prin suf. *-oacă* din bg. *hvaștam* (pronunțat *faștam*) ‘apuc’; sensul ar fi în acest caz: ‘cât poți apuca deodată cu mâna’ și ar avea o paralelă în cuvântul *bucată* ‘cât poți apuca cu gura deodată’”. *Fișteică* ‘fâșie de pământ’ figurează în CADE (unde e definit ‘sfoară de moșie’), DM, DEX, cu etimologia necunoscută.

Radu Sp. Popescu (*Toponime provenite din cuvinte regionale*, în FD XII, 1993) și-a apărut etimologia, afirmând (p. 143) că *fuște*, la care a mai adăugat pe „*fuștei* (variantă a lui *fuscel*), sunt folosite și azi în Oltenia când este vorba de o ‘fâșie lungă și îngustă de pământ’”. Fără a (putea?) indica vreo sursă sau localitate în care cuvintele respective să fie atestate cu sensul menționat, arată că *fâșteică* (*de pământ*) apare, în Oltenia, în ALR II SN I h 8/812, 876 și, în nota 2, se declară surprins că nu am citat

aceste atestări, deși, cum poate oricine constata, le-am menționat la p. 56, rândurile 19 și 20 de sus.

Autorul este de părere că „de la *fușteică* la *fâșteică* se putea ajunge printr-o disimilare (în contact), /f/ și /u/ fiind amândouă foneme labiodentale”, sau prin „analogie cu *fâșie*” (nota 3), analogie determinată de „întrebările” din ALR II și NALR, rămânând, în concluzie (p. 144), „la părerea că *fușteică* provine (de la caz la caz), cu suf. *-eică*, de la *fuște* sau *fuștei* (în ultimul caz se petrece și o aglutinare între sufixele *-eică* și *-că*)”.

Dacă *fușteică*, *fâșteică* ar avea și sensul de ‘prăjină’ sau măcar dacă *fuște*, **fâște* ar putea fi documentat (ca formă de feminin refăcută din pl. masculin *fuști*, *fâști*) cu sensul ‘fâșie de teren’ (cf. *dorângă*, *prăjină*, citate de Radu Sp. Popescu), n-ar fi exclus ca *fușteică* să fie un derivat de la *fuște*. În această eventualitate, cel puțin formele cu *ă* (*fășteică*, *fășteucă*) s-ar datora contaminării cu *fășie*. În nici un caz nu poate fi vorba de un derivat de la *fuștei*, formă de sg. masculin care apare în DA (după MARIAN, NA. 12; BUD, P.P.), dar neatestată în Oltenia (v. NALR-Olt. IV h 736 și MN pș. 108, chestiunea 2114).

Deși am admis (*loc. cit.*) că din punct de vedere formal un derivat de la un substantiv masculin (sau neutru) cu suf. *-eică* nu ar fi un lucru imposibil, nu am acceptat derivarea lui *fușteică* de la *fuște* și pentru motivul că acesta din urmă nu apare niciodată cu sensul de ‘fâșie de teren’ în sursele citate mai sus (ALR II, NALR-Olt., CHEST. IV etc.), și am considerat că dintre toate formele cuvântului cele primare sunt *fășteică*, *fâșteică*, derivate de la *fășie*, *fâșie*, cuvânt care apare des cu sensul de ‘fâșie de teren’, cu suf. *-iteică*: **fășiteică*, **fâșiteică* > (prin sincoparea lui *i* neaccentuat) *fășteică*, *fâșteică*. Cu acest sufix, după cunoștințele noastre nesemnălat până atunci, s-a format și *muchiteică* (< *muchie*), pe care l-am întâlnit în câteva localități din Țara Bârsei (Șirnea BV, Fundata BV etc.).

FUNDU „fund, fânaț băgat în pădure” (Vâlcelele CJ); **Fundu Citernii** „fund, fundac între niște păduri” I (Mireș BN); **Fundu Dosului** „fund de părau” II (Vad CJ); **Fundu Irogii** „fundătură” VI, „fundoaie” [**] (Huta CJ); **Fundu Taurului** „fundalău” IV

(Gâlgău SJ) etc.: *fund* ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară concavă a unei văi’.

FUNDAC, FUNDACĂ. *Fundacu* „pășune și fânaț” (Rusu *Nume* 163); „fund; e între păduri” I (Bogata de Jos CJ); „fundătură de pășune” II (Cetan CJ); „fund” I (Chizeni SJ); „un gropan într-o coastă” (Rohia MM: comunicat Ștefania I. Bâtiu); **Fundacurile** „gropă, fund, fundac, oarecumva mai jos” II, „fundacuri” III (Valea Groșilor CJ); „câmp, poiană” IV (Romuli BN) etc.; **Fundaca** *gropă* (Slătioara MM): *fundác* (pl. *fundácuri*) ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’ (Beclean BN, Breaza BN, Huta CJ, Măgoaja CJ, Vad CJ, Bârsăuța SJ, Dobrocina SJ etc.), un derivat de *fund* (v. *supra*) cu suf. *-ac*; *fundácă* ‘idem’ (Breaza, Gostila SJ etc.), perechea feminină. **Obârșia** „fundac” I (Breaza), *Zăpodea* „fund, fundac” (Săcuieu CJ). **Poruc** L34 definește cuvântul ‘fund mic de vale secundară’.

FUNDALĂU „fund, fundalău, groapă” I (Gâlgău SJ); „așezătură, irogoaie” I, „fundalău” II, „fundac așa pântre niște păduri, ca o halăoaiie” III, „fund, fundacă” IV (Poiana Blenchii SJ); „fund în pădure” [*] (Muncel CJ): *fundalău* ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’ (Drăghia MM, Fălcușa SJ, Măgura SJ etc.), un derivat (neatestat de dicționare) de la *fund* (v. *supra*) cu suf. *-alău*. *Leordișu* „fundalău, fundac, toloacă” III (Dolheni SJ), *Ruginoasa* „fundalău” III (Luminișu SJ) etc. Are pl. *fundalâie* (Dobrocina SJ), *fundalăuă* (Căpâlna SJ, Gâlgău SJ etc.).

La fel ca *fund, fundalău* are și sensul de ‘partea cea mai îndepărtată a unui loc, capăt, margine’. De la acesta provine *Fundalău* loc către satul Vad, pe malul Someșului; „e o curbă de apă, on fundiș de loc; e înconjurat de Someș; o rămas de apă on fundalău” I (Câțcău CJ).

FUNDĂTURA „e sus; se găte o vale” (Blidărești CJ); „îi o fundoaie, on fund, o fundătură; loc înfundat” I (Agriș CJ); „fund, fundac; de acolo încolo îi dealul” II (Bogata de Sus CJ); „fundac” V (Huta CJ); „teren adunat laolaltă; e înfundat” (Măgoaja CJ); „fund, groapă, un fel de vale” I, „fundoaică” II (Pădureni, com. Mintiu Gherlii CJ); „groapă între tufe” (Bezded SJ);

„fundătură, fundalău” IV (Bârsăuța SJ); „fund, groapă mare” I (Gârbou SJ) etc.: *fundătură* „locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi”, apelativ răspândit în foarte multe zone de deal și munte.

FUNDĂU „loc ascuns de vânt; pe fundul ala se culca marhăle” (Rogojel CJ: S. V.): *fundău ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’.

FUNDOAIA „fund de părau” II (Dobricel BN); „un intrând în pădure” (Figa BN); „pășune și teren arabil” I (Ceanu Mare CJ); „un pic de părau mai deschis” I, „groapă” II, „fund; intră în pădure” III (Igrîția CJ); „teren înfundat, fundoaie” (Muntele Filii CJ); „groapă așa lunguiață acolo în fund până între păduri” (Sântioana CJ); „o intrare a pășunii în pădure” (Vălișoara CJ): „fundoaie” II (Gânța HD); „groapă” (Idicel MS); **Fundoile (Strâgii)** „părau cu huci” I (Mireș BN) etc.: *fundoaie* (pl. *fundói*) ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’.

Pentru răspândirea toponimului în alte provincii, vezi MDGR III 439-440, DTB IV 69 etc.

FUNDOAICA „groapă lungă” (Chiriș CJ: I. R.): *fundoaică* ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’ (Breaza BN, Ciceu-Giurgești BN, Perișor BN, Rebrîșoara BN, Măgoaja CJ, Valea Drăganului CJ etc.), un derivat de la *fundoaie* cu suf. *-că*.

FUNDOIU „fund de părau, ca on fund de vale întins” I, „o hudă mare; rât și de la el în jos, pădure” II (Sălciua de Sus AB) „un golean; îi în fundul hotarului” (Feneș AB: E. P.); „pășune, pe margini pădure” (Vețel HD: V. B.): *fundói* ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’ (Feneș AB: E. P.). V. și DA.

FUNDUȘU „loc dosit” (Sohodol AB: Stan *Soh.* 192); „fund de vale” I (Jugăstreni MM): *fundúș ‘locul unde se înfundă o vale, terminația superioară a unei văi’, un derivat de la *fund* cu suf. *-uș*.

GANGU „o ruptură de apă și o rămas un g a n g ; nu se poate trece pe oriunde peste el” (Șercăița BV); „teren săpat de apă pe o cale veche ce ducea la satul Olteț” II (Viștea de Sus BV); **Gangu** [*] sau **Părău Gangului I-III** „p ă r ă u pietros, ca un fel de g a n g , afund și pietros; e un gang de piatră” II, „părău scufundos, îngropat în stânci” III (Breaza BV): *gang* ‘albie de torent’ (Bucium BV, Gura Văii BV etc.), „hodobină” (Mărgineni BV), sens neatestat de dicționare, dezvoltat prin metaforă de la cel de ‘coridor’. La Fundata BV apelativul *găvană* ne-a fost definit „un gang, un părău, un cap de părău”, iar *vandolie*, „vangă, gang”.

GAURĂ. Gaura Bătrână „e loc surupat” II (Calbor BV); **Gaura cu Viermii** „gaură, loc arător” II (Mititei BN); **Gaura Dumii** „fund de laz, fundac” II (Cetan CJ); **Gaura lui Șofron** „fundul ala de unde începe câmpul” I, „un fel de groapă” II (Comana de Sus BV); **Gaura Mânzului** „e o gaură mare, un găvan așa-zis, o adâncime rotundă de forma unui ceanon, da’ mare” II (Cuciulata BV); **Gaura Vântului** „ș a pe vârful dealului” I, „acolo nu-i pădure pe o porțiune și e locul mai jos și suflă vânt oricând” II (Cășeiu CJ); **Gaurile** „fund de unde izvorăște Valea Petesii” II (Bistra AB); **Găurile** „teren mai găuros” II (Mărgineni BV); **Găurile Dosului** „îs niște gropi” I (Merișor, com. Bănița HD) etc.: *gaură* (pl. *găuri, găuri*) ‘adâncitură în teren, groapă, găvan, văgăună’. Cf. și DA.

GĂURAȘTINA teren arabil (Crăciunelu de Sus AB: V. B.); *găurăștină ‘adâncitură în teren’, derivat de la *gaură* cu suf. *-ăștină*. Cf. *Corobaștină, Hodobaștină*.

GĂUROAIA „groapă, e pe pantă” I (Cigmău HD) și „loc mai gropos, mai groapă așa” I (Curpeni AB): *găuroaie* ‘groapă’, derivat de la *gaură* cu suf. *-oaie*.

GĂUROIU „e loc pe su o dungă de coaste” II (Boiu HD); „îi o groapă, ca on lighean” I (Ceru-Băcăinț AB): *găuroi* ‘groapă’, derivat de la *gaură* cu suf. *-oi*.

GĂDĂV, GĂDĂF. Pe **Gădăv** „țarină” (Dobrița GJ: Popescu GG 142); [gădăfele] „loc spre [localitatea] Vulcan; sânt tot poieni, până-n părau; parcă ar fi în terase, trepte” (Dealul Babii HD): *gădăv* „bucată de loc adâncită, băgată între păduri” (Dâlja Mare HD), „joampă așa în jos” (Ohaba-Ponor HD), „teren mai adâncit și mai strâmt” VII (Petros), *gădăf* „loc mai adunat care are în mijloc ceva mlaștină” XI (Petros HD) etc. *Cățânu Ursului* „on g ă d ă v”, *Cornu* „loc mai întins; on deal așa... niște cățâne, g ă d e v e [gădeve]” (Ohaba-Ponor).

Lăsându-se probabil influențat de informatorul care, întrebat fiind ce înseamnă cuvântul *gădăv* și necunoscându-i sensul, a răspuns dând informații despre locul numit *Gădăv*, Popescu GG 116, 142, afirmă că la Dobrița *gădăv* este folosit ca entopic cu sensul de ‘țarină’. În CL, XXIX, 1984, nr. 1, p. 62, autorul revine asupra toponimului, fără să mai menționeze și existența apelativului, fapt care ne face să credem că, într-adevăr, acesta nu mai este viu, și, deci, glosarea ‘țarină’ este inexactă.

Are pl. *gădăvuri* (Dâlja Mare), *gădăve* (VII Petros, II Ponor), *gădeve* (Ohaba-Ponor), *gădăfuri* XI (Petros). Pentru alternanța *v/f*, vezi, tot în Țara Hațegului și Valea Jiului, *găv*, *gâv/găf*.

GĂDĂVAN, GĂDĂVANĂ, CĂTĂVANĂ, CODOVAN, GODOVAN, GODOVANĂ, GODORBANĂ. **Gădăvanu** „groapă în coastă de deal” (Băuțar CS), explicat în DTB IV 80 de la antroponimul [atestat?] omofon; „părau mic [în fostul sat Bucium, acum înglobat la Subcetate HD] ce intră în Strei, o scurgere de apă” I, „părau mic pe care merg oamenii; e la Bucium în sat” II Covragiu HD; **Codovanu** pădure (Băltanele MH: DTRO II 166); **Godovanu** „deal, cumpănă de ape” (Odobești BC: MDGR III 581); **Godovane** „părau strâmt și adânc, urât, tot cu gropi, încurcat, învăluit” (Ludești HD: Homorodean SLT 147); **Gădăvana** „un fel de părau; vine on părau strâmt și apoi e o gorgană, se lărgește” (Drăghia MM); „gropană; ca o covată vine formatul ei” II, „e ca un fel de părau: așezătură și pe de lături doi versanți” III (Nadășa MS); „loc prăpăstios, loc adânc; loc mai jos, o groapă mai ascunsă” III, „o așezătură pe un părau așa în sus” [*], „loc gropos” [***] (Vătava MS); **Godovana** parte de sat (Câlnic AB:

CHEST. IV 7/132); „vale” (Păltiniș BT: MDGR III 581); „pantă; loc care seamănă cu on V” (Calna CJ); „poieniță în pădure” II (Pruni CJ); „e ca o mîncătură de apă, dar e înțelenită; e ca on halău, pe lung” I, „ponor așa mai adânc” II (Peteritea MM); „vale”, depresiune (Mura Mică MS); adâncitură în forma unei coveți (Baica SJ); „teren oblu, pășunat” (Poplaca SB: V. B.); **Godovănil** I-III, [*], [**] sau **Godovana** [***] „sânt ca o scobitură, o albie lărgită” II, „îi locul ca o covată” [***], „loc cu pădure și spini, fânaț, coastă; sânt și ceva honci acolo” [**] (Muncelu AB); **Godorbana** „groapă” I, „așezătură, o vîna de teren” [*] (Chiuiești CJ); **Cătăvănil** „ruptură de apă, frămîntări de pămînt, cu dâmburi și gropi, cum s-a mîncat de apă” I „loc mai frămîntat, mai dâmpuri, mai gropi” V (Sarmizegetusa HD); **Muchia Cătăvănil** (Râu de Mori HD: TRM 59): *gădăván, cu variantele *codován*, *godován* (pl. *godováne*) ‘groapă, depresiune, văgăună, albie de torent’ („adâncitură mare, mare”, „vale adâncă”, „adâncitură în apa unui râu”: DTRO II 166; „huruitură [= surpătură] de pămînt”: Homorodean SLT 147), un derivat de la *gădăv*, cu suf. *-an*; *gădăvánă, *godovánă* (pl. *godováni*), *godorbánă, *cătăvánă (pl. *cătăvăni) ‘idem’. Forma *godovánă*, observată în Vima Mare MM (*Gorgana Susească* „e o godovánă [**]), ne-a fost definită „iroagă”, „toloagă [= *toloacă* ‘teren adâncit în formă de albie’]”.

După părerea noastră, în răspunsul «*cătăvani* (s. f. pl.?) „locuri groapoase” (H XVII 7)», menționat de Homorodean SLT 147, informatorul din Clopotiva a descris locul numit *Cătăvăni(le)* din teritoriul Sarmizegetusei, teritoriu vecin cu cel al Clopotivei, a pentru ă fiind o simplă scăpare de ortografie. Așadar nu e vorba de apelativ, ci de forma nearticulată a toponimului menționat mai sus.

În *cătăvánă constatăm pierderea sonorității consoanelor *g* și *d*, în *codovan*, numai a lui *g*, în *godovan* și *godovánă*, transformarea celor doi ă în *o* (sub influența lui *hodobană*?), iar în *godorbănă, epenteza lui *r* (sau despicarea lui *v* în *rv*), precum și transformarea lui *v* în *b*.

GĂUCĂ, ZGAUCĂ, ZGĂUCĂ. *Găuca* [găuça, găuçuca] „groapă mai micuță, fundacă, așezătură, un miez de troacă” I (Gostila SJ); „viroagă” I „groapă ca o găucă” III (Măgoaja CJ); „groapă” I, III (Bonț CJ); [găuçuca, găuçuică] „e un fel de găvăună; vale, o

mâncătură de apă” I, „gorgană, un fel de gorgană, groapă” II (Dealul Mare MM); [găuca] „pământ gropos” (Șimișna SJ: comunicat Olimpia Corina V. Roman); **Zgauca** „e în munte la noi; e un loc între păduri” I, „loc așa adus [informatorul face gestul căușului]” II, „groapă, adâncire de teren” [*] (Dâlja Mare HD); **Zgăuca** [zgăucă] „îs niște zgăuci acolo: pâraie, ponoare, vâgăuni” II, „gropi, pâraie, văi, hârtoape” III, „groapă ce mere sus; îi o așezătură” IV (Sălișca CJ); **Dealul Găucilor** I,II „loc folositor; din el se formează mai multe virogi” I (Măgoaja) etc.: *găucă* „loc ca o covată” (Lăpuș MM), „gropoaiie frumoasă” (Măgoaja), *zgăucă* (pl. *zgăuce* I și *zgăuci* [*]) „loc așa ca on valău, ca o groapă” I, „hoapină, groapă” II (Dâlja Mare. *Părău Mâții* „o *zgăucă*” I), „groapă” (Merișor, com. Bănița HD) și *zgăucă* [zgăucă] (pl. *zgăuci*) „vâgăună, hotroapă” II, „groapă, un fel de așezătură” [*] (Sălișca).

Cuvântul mai are următoarele forme și sensuri: *căucă* [căucă] (pl. *căuce*) ‘țeastă’ (Câmp BH: NALR-Cr. I h 7/134), *găucă* [găucă] 1. ‘scobitură la piuă, în care se pun țesăturile de lână la bătut’ (Ferigi, sat înglobat la Costești VL: GDO 42); 2. „găvăună” (Lunca Vișagului CJ); 3. ‘scorbura’ (I Rebrișoara BN, Lunca Vișagului (pl. *găuci*), Traniș CJ), *găucă* [găucă] „coajă de nucă sau de alun” și „bortă” IV (Rebrișoara), *găuci* [pl. lui *gaucă* sau *găucă*] ‘orbitele ochilor’ (Humulești NT: GRg 35), *zgăucă* „scobitură într-un lemn” (Merișor) și *zgăucă* ‘coaja verde a nucii (care cade când nuca s-a copt)’ (Cățcău CJ).

Forma inițială este *caucă*, care, prin sonorizarea lui *c* (cf. lat. *cavum* > rom. *zgău*, lat. *cavonem > rom. *găun(e)*), a evoluat la *gaucă* (pl. *găuci*). După plural s-a refăcut singularul *găucă*, iar prin proteza lui *z* au rezultat formele *zgaucă*, *zgăucă*.

Întâlnind pe *dezgauc* ‘desfac’, *se dezcaucă* și *dezgăucare* („dezgăucare, când se descaucă mugurul”) într-un manuscris român din secolul al XVII-lea, B. Petriceicu Hașdeu (*Cuvente den bătrâni. Limba română vorbită între 1550-1600. Studiu paleografico-linguistic*, tomul I, București, 1983, p. 268) apreciază că „formele verbale *gauc* și *cauc* [...] ne dau necesarmente ca prototip un *cauca*, care se găsește, în adevăr, la albanezi cu același înțeles: *kafka* ‘Hirschhädel, Gehäuse der Schnecken, Muschelthiere und Schildkröten’...”

În 1979 (v. CL, XXIV, 1979, nr. 1, p. 40), când nu știam de existența formei *caucă*, l-am explicat pe *gaucă* ca derivat românesc cu suf. *-aucă* din a) **gauă*, cuvânt moștenit din lat. *galla* 1. ‘gogoasă (care crește pe ramurile unei specii de stejar)’; 2. ‘gogoasă de ristic (din care se extrăgea vopseaua neagră și cerneala)’ sau din lat. *cava*, ori din b) **gău* (< lat. *cavum*), fără însă a exclude posibilitatea provenienței lui din lat. **cauca*.

Faptul că atât *caucă*, cât și alb. *kafka* înseamnă ‘țeastă’ și se explică perfect și din punct de vedere formal din etimonul latin, ne determină să-l acceptăm pe acesta ca unică posibilitate de proveniență a cuvântului românesc.

GĂUNELE „e dincolo de *Groapă*; e tot așa, un teren cu iarbă, dolie” I, „groapă” II (Andriești VL): *găune*, forma etimologică a lui *găun* ‘adâncitură mare, de formă rotunjită, cu maluri înierbate’ (Moldovanu *Chestionar* 87), moștenit din lat. **cavo*, *-onem* ‘cavitate’. După REW, cuvântul s-a mai păstrat în italiană (calabr. *kavune* ‘Sturzbach’, nap. *kavone* ‘Schlucht’, abruzz. *kavone* ‘Kalkgrube’, ‘Mistgrube’, cors. *kaone* ‘Loch’, poles. *gavona* ‘Tümpel’) și în franceza veche (*chaon* ‘Genick’).

În dialectele italiene mai există și formele (în Calabria) *cafuni*, *cafuna*, *cafune*, *cahuni*, *cahuna* ‘precipizio, burrone, solco profondo prodotto da una acquazzone’, *cavune* ‘ruscello, torrente, burrone, precipizio’, *cavurru*, *cafurri* ‘burrone, fosso oscuro’ (Gerhard Rohlfs, *Nuovo dizionario dialettale della Calabria (còn repertorio italo-calabro)*, Ravenna, 1977, p. 116, 152), (în Sicilia) *cauni* ‘fenditura o crepaccio lungo e stretto’ (Francesco Giuffrida, *I termini geografici dialettali della Sicilia*, în „Archivio storico per la Sicilia orientale”, quarta serie, anno X, 1957, Catania, p. 58), (în Val del Bióis) *gaon* ‘torrente a regime assai irregolare, le cui piene impetuose scavano profondi solchi’ (Silvio Pellegrini, *I nomi locali della Val del Bióis*, în AAA, anno LXXI, 1977, p. 144), (în Medio Cordevole) *giaon* ‘solco naturale per avvalare il legname’ (G. Battista Pellegrini, *I toponimi del Medio Cordevole*, în AAA, anno XLIII, 1949, Bolzano, p. 73).

Se întâlnește și ca toponim: *Cafone del Forno*, *Cavoni* (Alessio STC 79), *Il Cavone* (Dante Olivieri, *Appunti e questioni di Toponomastica Pugliese*, în „Rendiconti dell’ Istituto Lombardo di Scienze e Lettere”,

vol. 89-90, fasc. II-III. Classe di Lettere e Scienze Morali e Storiche, p. 402), *Gaon* „torrentello” (Silvio Pellegrini, *loc. cit.*), *Giaon de Lazzera* „canalone” (G. Battista Pellegrini, *loc. cit.*), *Giavons* (Dante Olivieri, *Toponomastica Veneta*, Venezia-Roma, 1961, p. 101) etc.

Revenind la *găun*, adăugăm că el mai are sensurile ‘partea scorburoasă, goală sau seacă a unui obiect’ (DA), ‘scobitură în adâncul muntelui unde pot încăpea mai mulți oameni’ (Moldovanu *Chestionar* 89).

GĂUNOAI „alb ie lărgită” III (Muncelu AB); „fundătură, ca o vale” (Nadeșu MS): *găunoáie ‘depresiune, groapă, văgăună’, un derivat de la *gáună* ‘idem’ (Blidărești CJ).

GĂV, GĂF, GÂV, ZGĂU. Ovid Densusianu (TH 64) înregistrează toponimul **Găvuri** munte (în Câmpu lui Neag din Valea Jiului), considerând că, în această formă, se găsește „o particularitate interesantă din punct de vedere fonetic”, anume „intercalarea lui -v- între vocalele în hiat *ău* (*Găvuri* nu poate fi, într-adevăr, decât o alterare dialectală, în loc de *Găuri*); fonetismul acesta pare să fi fost cunoscut și în alte regiuni, pentru că în ruteană găsim, ca împrumut din românește, *gavora* (*gavra*), ceea ce lasă să presupunem că rutenii au împrumutat acest cuvânt de la noi rostit *gavură*” (ibid. 67). Această explicație, acceptată de Nicolae Drăganu (TI 121) și Iorgu Iordan (TR 26), nu se poate susține, pentru că **Găvuri** nu este o variantă a lui *Găuri*, ci provine din *găvuri*, forma de plural a substantivului neutru *găv*, neînregistrat de dicționare, dar viu în Țara Hațegului și Valea Jiului, după cercetările noastre, cu sensurile ‘depresiune, căldare (glaciară), groapă’. Chiar în Câmpu lui Neag a fost definit „groapă mare, circulară”. Menționăm că **Găvurile** de aici numesc „văgăuni mari, adânci, circulare; niște găvuri împădurite, niște gropi mari”.

S-a toponimizat și sub formă de singular: **Găvu** „o depresiune pe pantă mare, mai largă sus și mai îngustă jos” (Hobița-Grădiște HD); **Găvu** sau **Găvu lu Nădrăgel** adâncitură de teren (Uricani HD). În regiune, el a avut (poate are și astăzi) variantele fonetice *găf și *găv, după cum rezultă din toponimele: **Găfu** sau **Găfu Lolăii** „o groapă, un așezământ în pădure” (Nucșoara); **Găfu** „e un fel de groapă care

coboară spre râu” I, „groapă” II (Peștera, com. Sălașu de Sus); **Găvu** „poieniță frumoasă, întinsă” (Crivadia).

Tot în Țara Hațegului și Valea Jiului se folosește *găv* (în Dealu Babii, Dâlja Mare, Federi, Fizești și Petros), cu variantele fonetice *găf* (în Dealu Babii, Nucșoara), *gâv* (în Baru Mic [= localitate contopită în 1968 cu Baru Mare], Crivadia, Hobița, Merișor (com. Bănița), Petros și Valea Lupului), *zgăf* (în Galați) și *zgăv* (în Pui și Rîu Bărbat) pentru ‘partea scobită sau căușată a lingurii’. Adăugăm că *gâv* și *zgăv* au mai fost înregistrate de noi și pentru ‘coșul (golul) carului sau căruței, loitrar’, primul în Baru Mic („găvul carului”), iar al doilea în Livadia de Coastă („zgăvul căruței”).

gâf. Cuvîntul *gâf* ‘covată mică (pentru frămîntat aluatul)’ este înregistrat mai întîi în CADE, fără formă de plural, din Moldova, Transilvania și Banat. DA îl atestă ca substantiv masculin [sic!], tot fără plural, cu sensurile 1. ‘(Someș, Trans.) covată mică rotundă’; ‘(Neamțu, Mold.) covată mică în care se frămîntă cozonacii’ și 2. ‘(Ardeal, pe alocuri) măsură ca de 3 litri cu care se ia vamă la moară’, comparându-l cu *găfană*, *găvan*. Doar SDLR îi indică lui *gâf* ‘(Ban., Trans., Mold. nord) covată’ forma de plural (*gâfuri*) și genul corect (neutru). Nici unul dintre dicționare nu-l explică etimologic.

C. Diculescu EVG 467 îl consideră continuatorul vechiului grecesc *κῆφος* ‘ein hohles Gefäss’.

În jumătatea de nord a Transilvaniei, *gâf* (pl. *gâfuri*) a mai fost notat pentru ALR I (774 [= ‘vasul în care se frămîntă pâinea’]/215, 268) în Șanț BN și (alături de *covată*) în Năsăud BN, iar pentru ALRR-Trans. (1431 [= ‘vasul (lung) de lemn în care frămîntă pâinea’]/246, 249, 253, 255, 268) în Sângeorz-Băi BN, Lunca Ilvei BN, Rusu Bârgăului BN, Năsăud BN și Cristur-Șieu BN, alături de *covată*, dar cu specificarea că e vorba de una mai mică. În Voiniceni MS (ALR II SN I h 181/235) se folosește cu sensul (menționat și în DA) de ‘măsură cu care se ia vama la moară’.

L-am întîlnit și noi în mai multe localități, definit „covăcioară” (Rugășești CJ), „lighean de lemn” (Năsăud), „covată mai mică” (Drăghia MM) etc.

Zgău „e așa ca o troacă, e g r o a p ă adîncă ca o covată pînă în vale” I, „o groapă pe acolo în jos; dincoace-i colț, dincolo-i deal; e ca o troacă

pe pantă” II (Sălciua AB); „un fel de fundoaie, o înfundătură” I, „zănoagă” II, „groapă” III, „văgăună ca o groapă...” IV, depresiune (Negriștești BN); „corobană, loc între păduri” I, „o groapă, o jgheaucă [jd'ăuică] între păduri” II (Spermezeu BN); „o groapă ca o covată” (Sebeș BN. A fost înregistrat și de Janitsek *Șieu* 137); „e o hrapă, coboară în vale; e cu pădure” (Zagra BN); **Ogașu Zgăului** (Ilovița CS: *Suflețel Ilovița* 93) etc.

Principalele dicționare definesc cuvântul *zgău*: 1. ‘pânțelele mamei’; 2. ‘deschizătură, gaură’; 3. ‘(Ban.) râpă într-un pârâu adânc, unde sunt tufișuri dese’; 4. ‘(Olt.) golul carului, atât cât poate cuprinde carul’ (CADE), 1. ‘mitră, uter, pânțelele mamei’; 2. ‘gaura urechii’; 3. ‘(Mold.) gaură’ (TDRG), 1. ‘pânțelele animalelor, în special pânțelele femeiei; uter, matrice, mitră’; 2. ‘scobitură într-un organ al corpului omenesc’; 3. ‘gaură’ (DM, DEX), fără să-i indice etimonul.

Originea acestui cuvânt a fost căutată în slavă, latină și maghiară:

1. Pentru Cihac, *zgău* ‘matrice, vulve’ este un element slav.

2. După LM, „*scau* = *scău* = *sgău*, s.m., uterus, matrix, vulva”, „în origine [...] pare a fi adj.: *scauu*, *scaua*, (*ex-cavus*), cu însemnarea de: tare cavatu, largu, profundu, și: tare essitu, scossu afora etc.; compara: scauire, scaurare, scauru etc.”. Grigore Crețu⁶⁰ îl compară cu *gaură*, *ghiunoaie* și-i propune ca etimon (probabil după LM) tot lat. *excavus. SDLR raportează pe *zgău* ‘pânțele, măruntaie’; ‘(Ban.) adâncătură în munți’ la neologismul *cav* provenit (după el) din lat. *cavum*⁶¹. Pentru CDER *sgău* 1. ‘hueco, concavidad’; 2. ‘seno, madre, matriz’, cu varianta *zgău*, este moștenit din „lat. *cavum*, cf. *gaură*”, s putând fi expresiv, sau provenit din lat. *ex*-.

3. G. Giuglea (DR IV₂ 1553) îl socoate împrumut din „ung. *zugó* (*zugni*) ‘ce face zgomot, ceea ce țâșnește’, ‘ovarul scroafei’ (comp. *zugău* ‘loc prăpăstios’)”. Această ipoteză și-a însușit-o și N. Drăganu (DR IV₁

⁶⁰ Vezi Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1649*, publicate cu studiu, note și indicele cuvintelor românești de..., București, 1900, p. 384.

⁶¹ După DEX, *cav* este împrumutat din fr. *cave*.

162; „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, III, Cluj, 1926, p. 213⁶²; TI 67).

Ovid Densusianu (ILR II 358) îl enumeră printre cuvintele care, „nefiind lămurite până acum, pun probleme etimologice” (p. 354).

Considerându-l pe *zgău* „ein Wort dunklen Ursprungs”, Lajos Tamás (E 868-869) manifestă justificate rezerve față de explicațiile lui Grigore Crețu și G. Giuglea (pe a lui Al. Cioranescu nu o cunoaște), apreciind că prima e criticabilă din punct de vedere fonetic, iar în cealaltă, care se bazează pe o singură atestare (și aceasta îndoielnică) a ung. *zugó* ‘ovarul scroafei’, căderea lui *u* rămâne problematică. Într-adevăr, *zgău* (și foarte multe alte cuvinte) n-ar fi trebuit să figureze în acest dicționar.

După cum s-a văzut, sensul topografic este cunoscut, din Banat, doar de două dicționare. Ca „sinonim cu *văgăună*”, *zgău* ‘scobitură întunecoasă, acoperită cu tufăriș’ a fost atestat în Oltenia (Bugiulești VL: Suflețel *Ilovița* 93). Din toponimele amintite mai sus reiese că *zgău* ‘depresiune, groapă, văgăună’ a circulat și în Transilvania.

După părerea noastră, *găf*, *găv*, *gâf*, *gâv*, *zgăf*, *zgău*, *zgăv*, care – cum ușor poate constata oricine din cele menționate până aici – au sensuri identice sau derivate dintr-unul fundamental (‘scobitură, cavitate într-un obiect; obiect scobit sau care prezintă forma unei cavități’) au, în ultimă analiză, origine comună: lat. *cavum* (sau *cavus*), *-i* ‘gaură, cavitate, bortă’.

Considerăm că, pentru a fi convingători, sunt necesare câteva precizări de fonetică istorică românească, privind sonorizarea lui *c*, păstrarea lui *v* intervocalic ca *y*, transformarea acestuia din urmă în *v* și substituirea lui *a* accentuat cu *ă*.

1. Sonorizarea lui *c* s-a putut petrece încă în latina vulgară. Ovid Densusianu (ILR I 81-82) a arătat că, în „câteva cuvinte și din motive pe care nu le cunoaștem îndeajuns, *c* inițial urmat de *a* sau de *r* fusese înlocuit cu *g* în latina vulgară. În afară de unele cuvinte de origine greacă ce apar când cu *ca-*, când cu *ga-* (...), găsim *g* în loc de *c* și în forme pur

⁶² În notă, autorul precizează: „cuvântul unguresc numește propriu partea de trup care produce neliniștea scroafei înainte de a se împerechea sau vierf și o îndeamnă să facă zgomot și să «zbiere» (ung. *zúg*, *zúg-búg*) după vier” și, pentru că nu era convins de explicația lui G. Giuglea, adaugă imediat: „Totuși cf. *găoaă* și *sgâi*”.

latine. Astfel, derivatele romanice ale lui *cavus* ne trimit la forme cu *g*, care trebuie să fi existat în latina vulgară: dr. *gaură* = **cavula* (comp. pis. *chiava*); it. *gabbiuola*, fr. *geôle*, sp. *gayola*, port. *gaiola* = *caveola* (...)”⁶³.

2. În unele cuvinte de origine latină, lat. *b* și *v* intervocalici, confunđați (încă în sec. I) într-o fricativă bilabială *β*, nu au căzut, ci s-au păstrat în *ŷ*⁶⁴, ultima fază înainte de dispariția lui *β*: **aŷęa* < lat. *habebam*, **aŷem* < lat. *habemus*, **aŷeți* < lat. *habetis*, **aŷere* < lat. *habere*, **aŷui* < lat. *habui*, **aŷut* < lat. **habutus*, *bețiŷ* < lat. **bibitivus*, *gręaŷă* (regional) < (**gręaŷe* <) lat. *greve*; *nęaŷă* (regional) < (**nęaŷe* <) lat. *nivem*; *noŷă* (pronume, numeral, adjectiv) < *nęaŷă* (regional) < (**nęaŷe* <) lat. *nobis*, *novem*, *novam*, *novae*; *oŷă* (pl. lui *oŷ*) < *ęaŷă* (regional) < (**ęaŷe* <) lat. **ovae*; *oŷă* (verb, ind. prez. 3) < *ęaŷă* (regional) < lat. *ovat*; *ploŷă* < *plęaŷă* (regional) < (**plęaŷe* <) lat. **plovet*; *rouă* < *ręaŷă* (regional) < (**ręaŷe* <) lat. **rovem*; *voŷă* < *vęaŷă* (regional) < (**vęaŷe* <) lat. *vobis*.

După părerea noastră, la aceste exemple se pot adăuga foarte multe altele în care *ŷ* este un sunet moștenit, uneori nenotat în ortografia obișnuită (nu introdus pentru evitarea hiatului la puțin timp după ce dispăruse creând hiatul – cum cred Ovid Densusianu ILR II 23-24, Sextil Pușcariu LR II 90 etc., – nici rezultat din sinereza a două vocale): *buŷăr* < lat. *bubalus*, *boŷ* < lat. **bovus*, *greŷ* < lat. **grevus*, *laŷ* < lat. *lavo*, *noŷ* < lat. *novus*, *nuŷăr* < lat. *nubilum*, *oŷ* < lat. *ovum*, *păŷun(e)* < lat. *pavonem*, *tăŷun(e)* < lat. **tabonem*, *seŷ* < lat. *sebum*, *râŷ* < lat. *rivus*, *viŷ* < lat. *vivus* etc.

3. În câteva dintre acestea (**aŷęa*, **aŷem*, **aŷeți*, **aŷere*, **aŷui*, **aŷut*, *bețiŷ*), precum și în altele în care a rezultat din velarizarea lui *ll* (în

⁶³ Pentru sonorizarea lui *c*, mai vezi: H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului roman*, [București], 1960, p. 95-96; Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, I, [București], 1978, p. 121; *Istoria limbii române*, vol. II, București, 1969, p. 35.

⁶⁴ Vezi Marius Sala, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, București, 1970, p. 102-103; idem, *Contributions à la phonétique historique du roumain*, Paris, 1976, p. 156.

silabă posttonică și urmat de *a*: *mădușă*⁶⁵ < lat. *medulla*, *pișe*⁶⁶ < lat. *pillae*) sau a fost introdus pentru evitarea hiatului (*vădușă*, pl. *vădușe*⁶⁷ < lat. *vidua*, pl. *viduae*), *y* s-a consonantizat devenind *v* (*avea*, *avem*, *aveți*, *avere*, *avui*, *avut*, *bețiv*⁶⁸, *măduvă*, *pive*⁶⁹, *văduvă*, *văduve*).

Acestor exemple li se alătură *găv* < *găv* μ < *găvu < *găyu (cf., *infra*, *zgăy*) < *gaYu < **caYu*⁷⁰ < lat. *cavum*.

4. În mod normal, *á* din *cavum* ar fi trebuit să se păstreze în limba română. Prezența lui *ă* în loc de *á* nu o constatăm astăzi numai în acest cuvânt, ci într-o serie de forme din paradigma verbului și în pluralul unor substantive feminine⁷¹. În cazul lui *găv* e posibil ca *ă* să fi apărut mai întâi în forma de plural (*găvuri*), de unde s-a extins, apoi, și la singular.

În ce privește pe *z* din *zgău*, acesta este un sunet protetic, la fel ca în *zgăf*, *zgăv* (vezi *supra*), întâlnit și la alte cuvinte care încep cu *g*⁷².

Proteza lui *z*- în *zgău* (singura formă cu o arie mai mare de răspândire) a putut fi ușurată și de existența unor cuvinte ca *zgaibă* ‘scabie’, *zгурă* etc.

GĂVAN, GĂVANĂ, ZGĂVANĂ. Iorgu Iordan (TR) analizează, mai ales pe baza MDGR III 490-492, toponimele *Găvan*, *Găvană*, constatând că ele există „în toate regiunile României...” (p. 555) și că, „cu extrem de puține excepții, [...] forma masculină este moldovenească, cea feminină muntenească” (p. 390).

În Transilvania sunt răspândite ambele forme morfologice ale acestui toponim: **Găvanu** „a ș e z ă t u r ă , loc mai jos” (Lisa BV); „e o g r o a p ă ; se zice că era matca râului” I, „pe acolo o venit râul pe timpuri” II (Pojorta BV); „e ca o g r o a p ă ” (Șercăița BV); „e o v ă g ă u n ă ” (Voivodenii Mici, sat înglobat la satul Voivodeni BV); „e la munte, în Funduri” (Boița SB); „e o c ă l d a r e , o c ă l d ă r u ș ă ” (Cârțișoara SB);

⁶⁵ Vezi ALRR-Mar. I h 103, NALR-Olt. I h 90, ALRR-Trans. I h 125 etc.

⁶⁶ Vezi ALR I 1727/103, 112, 118, 122 etc.

⁶⁷ Vezi ALR I/II h 280; ALRR-Trans. II h 281 etc.

⁶⁸ Vezi Mioara Avram, *Contribuții la studierea derivării cu -iv*, în SMFC IV 97.

⁶⁹ Din *pive* s-a refăcut singularul *pivă*.

⁷⁰ Considerăm că de la această formă trebuie explicat (ca derivat cu suf. *-uș*) *căuș* [căuș], nu de la *cau.

⁷¹ Vezi Marius Sala, *Contribuții...*, p. 112-118; idem. *Contributions...*, p. 191-193.

⁷² Vezi Dumitru Loșonți, *Noi contribuții toponimico-etimologice. Lat. cavum în limba română*, în LR, XXVII, 1978, nr. 1, p. 101-102.

„o căldare, e o gaură” I, „îi o dovâncă, o groapă mare” II (Sebeșu de Sus SB); „loc arător, între două coaste” (Tău AB: Frățilă *Secaş* 152); „deal, loc arabil” (Roșia de Secaş AB: *ibid.*); **Găvanu Lupșii** „e o așezătură” I, „o gaură mare, un loc larg, un fund de căldare” II, „o găvăună mare, un găvan pe munte” III, „un loc mai jos între munți” IV (Dejani BV) etc.

Găvana „loc mai găvănos” (Copăcel BV); „loc mai șes, arabil” (Perșani BV); „o găvană propriu-zisă; e lângă vale, înconjurată de dealuri” I, „o groapă” II, „loc mai adâncit, probabil fostă albie” III (Vadu BV); **Zgăvana Păducelului** „o văgăună urâtă” I, „e ca un părau între două râpi” II (Strâmbu CJ); **Găvănila** „loc cam împădurit, tot cam păraie” I, „intră gropi între păduri” III, depresiuni, gropi (Ciula Mare HD); „sânt jos, între dealuri” II, „ca niște șei” IV (Densuș HD); „sânt mai multe denivelări” I, „o fost o găvăună” II (Dridif BV). Pentru formarea toponimului [găvănja, găvănje], „e un loc mai către Olt” (Turnu Roșu SB), cf. *Gropania, Hobania, Podoșania*.

Și în dialectul aromân există toponimul **Găvana** vale foarte adâncă și întunecoasă în regiunea Caraferiei (DA, s.v. *găvan*).

În legătură cu aceste toponime, merită să amintim câteva cazuri de tautologii (sau aparente tautologii) și etimologii populare. În Avrig SB se află **Groapa Găvanului** I-V („groapă; te poți pitula cu patru care de fân în ea; e o șa” I, „o țâr de groapă în mijlocul fânațului” II, „o țâr de gaură ca un fund de farfurie” III, „groapă... ca un blid” IV, „groapă” V), **Găvanu** sau **La Găvan** fiind „locul de deasupra, dimprejurul Gropii Găvanului” I, „șes” II, „neted” III. După **Găvan**, numele inițial al acestei *gropi* (înregistrat ca atare numai la soția informatorului I), terenul din jur a fost numit **La Găvan**, iar apoi, probabil pentru că unii oameni au uitat semnificația cuvântului, **Găvan** s-a extins asupra întregii porțiuni de teren formate de *groapă* și împrejurimi, iar *aceasta* a fost rebotezată **Groapa Găvanului**.

Un caz similar am întâlnit în Șirnea BV, unde un loc din masivul Piatra Craiului e numit **Groapa Găvenii** I-III și **Găvana** II-VIII „e groapă, pășunat” I, „e o groapă, o dolină” II, III, „un teren mai adâncit între două dealuri” VI, VII, „groapă ca un ceon de mămăligă” VIII. S-ar putea ca forma de genitiv *Găvenii*, în loc de *Găvăanii*, să se fi

născut sub influența numelui de familie *Găvenea*, existent în localitățile vecine Fundata, Moieciu de Jos, Predeluț etc.

O „adâncitură” de teren, din care cea mai mare parte aparține de hotarul satului Ileni BV și puțin de cel al Râușorului BV, este numită în Ileni **Lângă Van** I, II, iar în Râușor **În Găvan** I-III („fânație: e o adâncitură ca o căldare, pământ mai pietros, teren mai grosos” I, „e câtre Ileni, o parte din fânație; vine râul prin el de la Ileni; e un pic mai găvăună...; e pe lângă râu mai jos” III) și **Lângă Van**⁷³. Și în Voivodenii Mari (sat înglobat la satul Voivodeni BV), un loc mai adâncit se cheamă **În Găvan** I, II („e la râu, o adâncitură” I) sau **Lângă Van** II⁷⁴.

Ca termen entopic *găván* este definit ‘locuri joase cu văi întunecoase, în păduri’ (DA); ‘vâlcea închisă și lungăreață; albie veche de râu; hârtop mic cu pereți foarte rezezi în semicerc’, ‘vâlcea în semicerc cu fundul mlăștinos’, ‘depresiune ca o groapă; veche gârlă înierbată’, ‘scobitură mare în pământ de forma unei linguri sau unui căuș’ (Porucic L 34, 43, 46, 71), „groapă adâncă, mare’ I, „o adâncime mare ca un ceanon” II (Cuciulata BV), „o fundătură, gaură” (Dejani BV), „gaură” (Mărgineni BV), „o scobitură, teren sub forma unui castron” (Poarta BV), „căldare (glaciară)” (Sâmbăta de Sus BV). Pentru mai buna conturare a ariei lui de răspândire, amintim că l-am întâlnit și în Ciucea CJ: *Fundoaia Feții* „un găvan”. Din graiurile din Moldova a fost cunoscut de Nicolae Labiș, care îl întrebuințează într-una din poeziile sale⁷⁵. Prin metateză a rezultat *văgan* ‘văgăună mare (sau mică)’ (Porucic L 81).

În sud-estul Transilvaniei (probabil și în alte părți ale țării) este vie varianta feminină *găvănă* „o gaură” (Berivonii Mari BV), „un gang, loc ca un părau, un cap de părau” (Fundata BV) etc.

În afară de sensul (7) topografic menționat deja, după DA *găvan* are sensurile I. 1. ‘scobitură, cavitate într-un obiect; partea scobită sau căușată a lingurii; palma mâinii, când o facem ca un căuș; partea scobită a

⁷³ Răspunsul a fost dat de către soția informatorului II.

⁷⁴ Se pare ca la unul din aceste două cazuri se referă Dragu TG 185 vorbind de „înlocuirea numelui de loc *În Găvan* cu *Lângă Van* (în Țara Oltului)”.

⁷⁵ Vezi *Moartea căprioarei* [București], 1964, p. 172: „Jos, în găvane strânse de munții bot în bot./ Se-ncolăcesc molatic balaurii de ceață.../ Se va ivi și luna în pisc, curând de tot./ Printre-ncreștii nouri subțiri, ce se răsfață” (*Odihna lăutarului*).

pipei, în care se bagă tutunul; scobitura în care e așezat ochiul, orbită; jghebul mesei de dulgher, în care se țin uneltele'; II. 'obiect scobit sau care prezintă forma unei cavități: 1. strachină sau blid mare de lemn scobit, întrebuintat mai ales la țară ca vas de bucătărie sau pentru prepararea bucatelor pe câmp, pentru păstrarea sării, pentru frământarea urdei etc.; cenac, strachină, vas mare, în care se toarnă porțiunea a câțiva soldați; 2. lingură (mare); 3. disc, teasc, terezie, taler, șalcă la cumpănă; 4. gânjeiul furcii; 5. (la piuă) albia în care se pun dimiile sau abaua; 6. o parte a morii'. Din zicala (reprodusă în DA) *anu' și găvanu'* referitoare la „femeile care nasc în fiecare an”, rezultă că *găvan* are și sensul (nesesizat de către redactorii DA-ului și ai dicționarului ulterioare) de 'pânțec', întocmai ca *zgău*. Dialectele aromân și meglenoromân cunosc doar forma feminină *găvană* 'strachină de lemn' (CDM, DDA), 'râșniță, piuliță' (CDM).

Etimologia acestui cuvânt nu a fost lămurită până acum. Dicționarele îl raportează la bg. *gavana*, *gavanka*, *vaganka*, bg., scr. *vagan* 'strachină de lemn', mediogr. *gavéna* 'vasculum' (Cihac, CADE, DA, CDM, SDLR, DM, CDER, DDA, DEX).

Bălgarski etimologičen rečnik, tom. I, A-Z, Sofia, 1971, p. 110, 111, 221, atestă cuvintele *gavana* (învechit), *gavanka* 'vas de lemn cu capac' și *vagan* 'strachină' (rezultat, prin metateză, din *gavan*, la fel ca și scr. *vagan* 'vas de lemn; măsură pentru grăunțe'; slov. *vagan*, *vagana* 'vas de lemn, vas de lemn cu capac'; rus. *vagan* 'idem'; ceh. *vahan* 'vas pentru mâncare pregătită la cuptor; ghiveci'; ucr. *vagan* 'ghiveci'), explicându-le din it. *gavagno* [= *cavagno*] (< lat. *cavaneus, un ipotetic⁷⁶ derivat de la *cavus*). Autorii dicționarului apreciază că din bulgară sunt împrumutate tc. *gavanka* 'cutie de lemn cu capac pentru sare', *kavana* 'vas de lemn cu capac; litru; albie (covată, copaie) de lemn', *kavanoz* 'vas, oală (de lut); balon (de sticlă), borcan' și, probabil, mediogr. *vağéni*, adăugând, după cuvintele turcești (deci referindu-se numai la ele!): „compară și rom. *găvan*, *găvanos*”.

După părerea noastră, originea românescului *găvan(ă)* nu trebuie căutată în limbi străine. Comparând sensurile acestuia cu ale lui *găv* (*găf*, *gâf*, *gâv*, *zgăf*, *zgău*, *zgăv*), constatăm că sunt aceleași. *Găvan(ă)* este un

⁷⁶ Vezi Dante Olivieri, *Dizionario etimologico italiano*, Milano 1961, p. 155.

derivat românesc din *găv* cu suf. *-an, -ană* (cf. *gropan, gropană*), iar formele din bulgară (*gavana, vagan*), sârbocroată, slovenă, rusă, ucraineană, cehă și mediogreacă sunt împrumutate din română (aromână, meglenoromână). Cazul lui *găvan(ă)* nu e singular. Sunt multe alte derivate literare (sau cu o largă arie de răspândire) de la cuvinte dispărute din limbă, învechite sau păstrate regional în arii mici⁷⁷.

Forma feminină poate fi și un singular reconstituit din pluralul neutru *găvane*.

Cu titlu de curiozitate, amintim că *găvan* este explicat „ca augmentativ din *gavu = cavu*” în LM (tom. III: *Glossariu...*), *cavu* fiind un neologism (< lat. *cavum*) pătruns în limba noastră după anul 1830, pentru că în tomul I este prevăzut cu asterisc (vezi *Prefațiune*, p. IX).

În *găfână* ‘găvan, cavitatea lingurii’ (cuvânt atestat de DA din Bihor, lucrat ca articol separat, dar raportat la *găvan*), ca și în *găf, găf, zgăf*, constatăm pierderea sonorității lui *v*⁷⁸, iar în *gâvân* ‘cauc’ (Hoteni MM, Strâmtura MM, Rozavlea MM, Dragomirești MM, Săcel MM, Moisei MM și Gura Fântâniei MM: ALRR-Mar. IV h 930/228, 231, 232, 234-237), ‘lingură (de scos urda din căldare după ce s-a fiert)’ (Bârsana MM, Rozavlea, Dragomirești, Săcel, Moisei și Gura Fântâniei: ibid. h 935/230, 232, 234-237), precum și în *gâf, găv*, înlocuirea lui *ă* cu *â*. Din *găvan* s-a ajuns la *ghivân* [givân] ‘cauc’, ‘lingură (de scos urda din căldare după ce s-a fiert)’ (Ieud MM: ibid. h 930, 935/233).

Varianta *căvân* (atestată de DA din Moldova) poate fi ulterioară lui *găvan(ă)*, care a existat în limba română comună, din moment ce e cunoscut și în dialectele sud-dunărene.

GĂVĂNEL. Dacă *Găvănelu* „un pic de așezătură, luncă într-o gură” (Voivodenii Mici BV) e derivat de la *Găvanu* (vezi *supra*), **Găvănelele** „teren arabil; sânt în legătură cu râul” (Porumbacu de Sus

⁷⁷ Unele dintre acestea au fost discutate de Lucreția Mareș, *Cuvinte regionale în derivate literare*, în LR, XXIV, 1975, nr. 1, p. 71-80.

⁷⁸ Cf. *mădufă* (Băbeni VL: NALR-Olt. I h 90/917; Glimboca CS și Mănăștur AR: NALR-Banat I h 92/59, 73; Vâlcelele Bune HD: ALRR-Trans. I h 125/432 etc.) < *măduvă* < *măduvă*.

SB) presupune apelativul *găvănel (pl. *găvănéle), diminutiv de la *găvan* ‘adâncitură de teren, depresiune, groapă’ cu suf. dim. *-el*.

Găvănel, derivat neatestat de dicționare, mai are sensurile ‘strachină de lemn’ (Covasna CV: ALR II SN IV h 1043/192), ‘vas de lemn în care se frământă pâinea, mai mic decât *molda*, *troaca* [sinonim deci cu *gâf*]’ (Zăbala CV și Întorsura Buzăului CV: ALRR-Trans. 1431/386, 443).

VĂGĂUNA „o strâmtoare; e între dealuri, loc de fânaț” (Mocod BN); „e un șanț mare, nu poți ieși din el; da’ n-are apă” (Fundata BV).

Apelativul *văgăună* 1. ‘loc înfundat între dealuri sau între munți; scobitură adâncă într-un munte’; 2. ‘scorbură’; 3. ‘(rar) orbita ochiului’ (DEX), lăsat de dicționare cu etimologia necunoscută, a rezultat prin metateză din *găvăună*, formă menționată doar (ca variantă a lui *văgăună*) de DA, CADE și SDLR, dar folosită în multe regiuni ale țării, un derivat de la *găvană* (*găvan*) ‘idem’ (larg răspândit, cum dovedesc toponimele menționate de Iorgu Iordan TR 27 și de noi mai sus) cu suf. *-ună*, ca și *căpșună* din *căpușă* + suf. *-ună*. N-am făcut decât să întărim, cu precizările și completările necesare, explicația justă dată de Pascu *Suf.* 53, dar neluată în seamă de dicționare: „*văgăună* ‘depresiune între două dealuri’ < *găvănună < *găvan*, cf. *găvănai*”.

GĂVOJDENEA [găvojd'éne, găvojd'éńje, găvojd'éńa] „fundoaie” II (Borleasa BN); „părâu mare; se tot urnește pământul” II (Breaza BN); „pantă; vine în formă de triunghi” II, „fundoaică” IV (Ciceu-Poieni BN); „groapă cam lungită” I (Dealul Mare MM); „fundalău, părâu deschis” I (Drăghia MM); „fundalău; on fel de iroagă între două râpi oable și se strâng formând unghi la terminare” IV (Fălciușă SJ); „on dos pe vale în sus” I, „bucată de vale, fânaț” III, „fâșie de pământ între on huceag și pădurea mare” IV (Frâncenii de Piatră SJ); „părâu” I, „îi așa [informatorul face gestul unui jgheab natural]; îi on fel de triunghi” IV, *văgăună* pe coastă; jos se lărgește (Măgura SJ); „loc urât, până ajungem deasupra în sat” I, „groapă” III (Muncel CJ); „groapă, ca o gaură” I, „îi locul ca o văgăună” II, depresiune ascuțită la un capăt (Pădurenii, com. Mintiu Gherlii CJ); **Găvojdenea Mare II, Găvăjdenea Mare IV și Găvojdenea Mică II, Găvăjdenea Mică IV** „gropi; [locul] s-o găvojdit, s-o urnit, s-o dus în

jos, s-o surupat” II, „irogi” IV (Vima Mare MM. La I am notat doar **Găvojdenea** „iroagă”); **Fundu Găvojdenui** fundătură ce intră în pădure, teren în formă de albie (Dăbâceni SJ); **Găvojdenule** „gropi” I, „îs două: au formă de oval” II (Dobricel BN).

GĂVOJDIA „așezătură, groapă” III (Măgoaja CJ); „e pângă părău ca on găvozd, ca o fătață pângă on părău; partea de jos e îngustă și în vârv lată, ca on găvozd” IV (Alunișul BN); „poiană în pădure” I (Zagra BN).

GĂVOJDINĂ. **Găvojdina** „groapă, hălăoai; e ascuțită; în sus se lărgește” I, „pământ înconjurat de pădure” II (Coroieni MM); **Găvojdina** „groapă, așezătură” I, „o toloacă, o iroagă” II, „loc ca o covată, teren denivelat, pantă dulce către (satul) Jugăstreni” III (Șasa SJ); **Valea Găvojdinii** „strâmtoare printre niște păduri: nu ține mult; on miez de gaură pe unde curge apă” III (Jugăstreni MM); **Părău Găvojdinii** „izvorăște din *Găvojdina* și mere spre hotarul Jugăstrenilor” II (Șasa) etc.

Analizând evoluția semantică a cuvântului *cheie* (*chei*) (< lat. *clavus* ‘cui’), al cărui sens general de ‘unghi, colț, în plan vertical sau orizontal’ se întâlnește și la alte cuvinte ale căror sensuri originare se referă la elemente ascuțite (ca, de ex., *cui*, *priboi*), M. Homorodean (*Numele de locuri Cheia (Cheile) și Culare (Colare)*, în CL, XIX, 1974, nr. 1, p. 84, nota 8; v. și SLT 160) emite ipoteza că „aici s-ar mai putea menționa și câteva din numele *Găvojdia* [...] aparținând unor localități și ape din Transilvania și Banat”, provenite, „pe alocuri”, din sl. *gvozdŭ* (*gvozdŭjŭ*), cu sensul fundamental de ‘Nagel’ (păstrat și în rom. *găvozd* ‘cui de fier, cui de șindilit’: DA), „de unde, poate, apoi și ‘canion’ ”.

Ținând seama de configurația geografică a locurilor și de existența în aceeași arie (jumătatea de nord a Transilvaniei) a cuvintelor *găvozd* ‘pană (întrebuințată pentru despicarea lemnului)’ (v. ALRM III/1 h 410; ALR I chestiunea 951), *găvojdie* „scobitură în lemn” (Măgoaja), considerăm că toponimele semnalate de noi presupun apelativele românești corespunzătoare: **găvojdén(i)e*, *găvojdíe, *găvojdínă / *găvojdină ‘groapă, văgăună, depresiune, loc adâncit ascuțit la un capăt (în formă de unghi, de găvozd)’, apelative împrumutate din slavă (sau creații

românești de la *găvozđ*?). Nu excludem însă posibilitatea ca unele nume să fie creații slave.

GÂLTAN, GÂLTANĂ, GÂRLAN, GÂRTAN. *Gâltanu* „groapă” (Recea-Cristur CJ); *Gâltana* „e o troacă, o văgăună, iroagă; e o gâltană, un loc mai strâmt, o strâmtoare între dealuri” I, „ierogoaie” II (Gostila SJ); *Gârlanu lui Bălc* „pantă ce merge în părau” (Huta CJ); *Gârlanele* „e cam gropos, e cam rupt o țără; s-o cam hâit” II (Bobâlna CJ); *Gârtanu* „îi o țără groapă așa, adâncă” I (Bulbuc AB): **gâltán, gâltánă, gârlán, *gârtán* ‘loc mai strâmt între dealuri, văgăună’, sens metaforic de la *gâltan, gârlan, gârtan* ‘gâtlej’. *Cobîltău* „on gârlan, o gârloaie” III, IV (Strâmbu CJ).

GÂLTĂNELU „e o despicătură, o crepătură în scoarța pământului lungă de 200 m” II (Perișor BN).

GÂRLICI, GÂRLIGI, GÂRLIJ. *Gârliciu* „poiană” (Cetățeni AG: Codin MN 101); „loc strâmt, înghesuit; pe aici curge și un părau mic” (Maieru BN: comunicat Iacob Naroș); „e strâmt, e între dealuri, o șestină între dealuri” II (Bogata de Sus CJ); „o hulă în jos pânre păduri, on gârlici, o înfundătură” (Pintic CJ); „poiană între (pădurile) Breaza și Brezuica” II (Pruni CJ); „îi mai drept o țără” II (Peteritea MM); „groapă” II (Vima Mică MM); „loc strâmt, ca o formă de gârlici” I, „îi ca on gârlici, între nește coaste” IV (Bârsăuța SJ) „îi o așezătură” I, „e între păduri; e o groapă așezată” III, „teren ca o gură de părau” IV (Fălcușa SJ); „vale îngustă” (Genuneni VL: M. Oros, *Toponimia satelor Genuneni și Popești (jud. Vâlcea)*, StUBB, XV, 1970, p. 115), *Gârliگی* loc izolat (Mățau AG: Codin MN 101); „un gârligi, un gang; nu este săpătură, ci este între două coaste mari” I, „e loc urât, strâns, o vale” [*] (Fundata BV): *Gârliگی* „vale” (Bughea de Jos AG: ibid.) etc.: *gârlıcı* ‘loc mai strâmt între dealuri, văgăună’ (Pintic), „hârtop” (Dăbâceni SJ). La Sălnița MM apelativul *poron* (< *ponor*) este definit: „hârtop, ruptură de pământ adâncă pe care te bagi; gârlici”. Are pl. *gârlíce* și *gârlıcıuri* (Dăbâceni).

GÂRLOABĂ, HÂRLOABĂ. *Gârloaba* III sau *Gârloaba lui Iacob* II, [*] „e o poiană; e coastă și dincoace și dincolo; e on loc de podinoc”

II, „gârloabă, o ieșire, un fel de părau între păduri” III, fâșie de pășune cam adâncită și cotită între păduri (Dolheni SJ); **Hârloabele** „teren... și pantă și mai drept, rupt așa” I, „dâmburele și irogi între păduri” II, „irogi” III, „irogi, groape” IV (Bârsăuța SJ): *gârloabă* (pl. *gârloabe*) „o gârlă mare unde mere apa, o mâncătură (de apă)” (Șasa SJ), *hârloabă (pl. *hârloabe) ‘văgăună’. *Pleașa* „o gârloabă frumoasă, on fund de poiană roată cu dealuri” II (Poienile Zagrei BN). Varianta *hârloabă s-a născut prin transformarea lui *g* în *h* sub influența ucraineană. *Gârloabă* provine (prin substituirea lui *g* cu *b*, ca în *vârciolog* > *vârcioblob*) din *gârloagă, un derivat de la *gârlă* ‘jgheab natural’ (Ibănești BT, Movila Ruptă BT: ALR I 390/394, 424) cu suf. *-oagă*.

GORGANA „groapă, gorgană” I (Dealu Mare MM); „loc cam drept, fânaț și pășune” IV (Dolheni SJ); loc abrupt (Târlișua BN); „îi cu ceva huceag pe margini; loc hăpinos” II, „așezătură” III, **Gorgana Diacului** „fundalau” [**], **Gorgana Pițului** „e o gorgană” IV, **Gorgana Susească** „o groapă pântre nește păduri” I, „on fel de părau, o gorgană afundă” IV, **La Gorgăni** „le-o luatule, se pare, Dolhenii” II, **Su(b) Gorgăni** III, IV (toate în Vima Mare MM); **Gorgana I, III-V sau Gorgana din Sus, Gorgana din Jos** II-IV „văgăună lungă, gropi” I, „vale lărguță între dealuri” II, „nește gorgăni, nește poienițe lungi și adâncite printre stani; loc mai gropos; cândva s-o alunecat dintr-o râpă” III, „cum ar fi două văi suprapuse” IV, „loc așezat” V și **Coasta Gorgăni** I, III, IV „coastă grozav de oablă, cam stănoasă” I, „coastă spinoasă” V, **Tău Gorgăni** I, III, IV „tău, băltoaică” III, „tău” V (Chiuiești CJ); **Gorganele** „teren urât; nici animalele nu trec peste el” III, „față de munte râpoasă” IV (Suplai BN) etc.: *gorgână* ‘vale strâmtă, îngustă și cârnită’ (DA), „groapă” (Dealu Mare), „ogaș larg, strâmtură de părau” (Bârsăuța SJ), „surpătură mare, teren oblu [= abrupt], pantă mare ca peretele” (Molișet BN), „râpă oablă” (Lăpuș MM), „râpă urâtă” (Oarzina BN), „râpă hădă” (Răcăteșu BN), ‘văgăună’ (Măgoaja, Dolheni etc.). DA, care-l menționează (s.v. *gorgan*) după o atestare din jurul Năsăudului, îl socotește o contaminare între *gorgan* ‘tumulus’ și *corhană* ‘pantă priporie, țurană’. Are pluralul *gorgăni* (Bârsăuța, Târlișua etc.).

GROPANA „groapă, așezătură” (Lisa BV); „groapă” (Dridif BV) etc., **Gropanele** „loc care se alunecă; e tot o dâlmă și o groapă; sânt mai multe gropane” I (Mura Mare MS); **Gropăni** „groapă mare de forma unui cazan, în cadrul căreia sunt alte gropi mai mici” (Micoșlaca AB: Vințeler *Microtoponimia* 234) etc.: *gropână* (pl. *gropâne, gropăni*) ‘adâncitură de teren, groapă’, augmentativ (destul de răspândit: AB, BN, BV, HR, MS, SB etc.) de la *groapă* cu suf. *-ană*.

GROPANIA [gropăniia] I, II, [gropănie] I, [*] *groapă* (Grid BV); [gropănie] III, IV, [**] loc mai adâncit (Berivoi Mici, sat desființat, înglobat la Berivoi BV); [gropănia] I, [gropănie] II „șes” I, „platou mai mic; e mai așezat” II (Sărata SB); **Gropăniile** [gropăniile] I, II „groapă” II (Răhău AB): *gropănie (pl. *gropăni) ‘groapă, adâncitură de teren’, un derivat de la *groapă* cu suf. *-anie*. Cf. *Hobania, Podoșania*.

GROPĂNEA. Gropănelele „îs tot așa: groapă, deal, groapă, deal” (Avrig SB): *gropănele, pl. lui *gropăneă (< *gropănă*, viu în Avrig și în zonă, cu suf. *-ea*).

GROPILĂ. Gropila „e mai jos, o groapă mare” I (Dridif BV); *groapă* (Mândra BV); „a fost odată un fel de *gropilă*” (Ucea de Sus SB); loc mai lăsat, *groapă* (Arpașu de Sus SB) etc.; **Gropila** „groapă între dâmburi” I (Mireș BN); „groapă” II (Piatra BN); „vine ca o covată” II, „groapă” III (Runcu Salvei BN); „groapă” I (Bogata de Jos CJ); „groapă” I (Dobrocina SJ) etc.; **Gropilele** „gropi” II (Perșani BV); „gropi” I (Vâlcelele Bune HD); **Gropiile** „gropi” III (Porumbacu de Jos SB) etc.: *gropilă* (pl. *gropile, gropili*) ‘groapă (mică), adâncitură’ (DA), *gropilă (variantă rezultată prin deplasarea accentului).

GROTOAPELE „niște gropi, fânaș și pășune” I, „groape; îi loc gropos” II, „groape” III (Glod SJ): *grotăpă (pl. *grotăpe) ‘groapă, depresiune, teren adâncit’, o contaminare între *groapă* și *cotroapă* (*hotroapă, vârtoapă*).

GROTOPINE(LE) sau **Grotopinile** [grotopt'íne] I, II sau [grotopt'ínile] I „gropi” I, „ponoare, gropi, frământături, rupturi” II (Peteritea MM): *grotopínă (pl. *grotopíne, *grotopíni), un derivat de la *grotopă cu suf. -*ină*. Cf. *cotropină* < *cotroapă*, *gropină* < *groapă* etc.

GUDULIE, GUDURIE. **Guduliile** „păraie între mai multe ridicături” [*], „poieni, póniți mari în pășune; îs hâite; o rămas câte o dâlmă” I (Gostila SJ); **Guduriile** „vale lungă cu păraie prin ea” (Jichișu de Sus CJ); „loc răpos, strâmt” II, v *ă g ă u n i* (Vima Mică MM); „loc hurducat de vremi, lunecat la vale” IV (Rebrișoara BN): *gudulie* (pl. *gudulii*) ‘văgăună’ (Vâlcelele CJ, Vima Mare MM), *gudurie (pl. *gudurii). ‘idem’. *Vâlceaua Pietrușii* „îi o gudulie” (Vima Mare). Cuvântul mai are și variantele *gudrulie* (pl. *gudrulii*) „văgăună” (Morău CJ), „groapă” (Năsal CJ. *Cobâltău* „o gudrulie; e ca o ruptură, e o prelungire a Tăului, o scobitură din țărml Tăului”), „loc strâmt (între dealuri)” (Pruneni CJ), „loc săpat (de apă) într-on deal; m-am băgat în gudrulia aia” (Livada com. Iclod CJ), *gudurlie* (pl. *gudurlii*) „un fel de văgăună între două dealuri strânte” (Vale CJ), ‘văgăună’ (Beclean BN), „ceva loc strâmt, de n-ai putut să dai nici într-o parte; am ieșit pe-o *gudurlie*” (Aluniș CJ).

HALĂU „îi ca on halău pântre două dealuri” I, „troaca aia între două dealuri, ca on părău; îi țelină” II (Aiton CJ): *halău* ‘jgheab natural, depresiune alungită și mai strâmtă, adâncitură de teren în forma unui *halău* (= *valău* ‘jgheab pentru adăpat vitele’), frecvent în partea de nord a Transilvaniei (BN, CJ, MM, SJ). *Între Alacuri* „oarecândva s-o hâit și s-o făcut un halău mare; e o halăoie” II (Vâlcelele CJ), *Zănoaga* „o covată; are așa un halău” I (Răstoci SJ), *Jgheaburile* „jgheab, harlău, teren covățit” I, *Rupturile* „on halău de teren, on jgheab” I, *Jghebușu* „harlău de teren, teren covățit” II (Poienile Zagrei BN). Varianta *harlău*, observată la informatorii I și II din această localitate, este rezultată din despicierea lui *l* în -*rl-* (poate și sub influența sinonimului *jerlău*). În forma *valău* apare la Porucic L 48 definit ‘mâncătură de forma unui jgheab’.

HĂLĂOAI II sau **Hălăoia Tăutului I** „o făcut Someșul o hălăoie, groapă; o săpat când o fost apa mare; amu s-o umplut” I, „ocolo a fost o vărsare de apă și o rămas ca o groapă” II (Chizeni SJ): *hălăoie* „groapă” (Cășeiu CJ), „loc tot ca o zerde, ca un părau gol” (Cățcău CJ), „așezătură, holoambă între două dealuri” (Valea Groșilor CJ), „iroagă, loc mai jos” (Baba MM). Are pl. *hălăoi* (Baba, Cășeiu, Cățcău, Coplean CJ etc.) și *hălăoie* III (Sălișca CJ). *Valea Hădrăgoii* „e ca o hălăoie” I (Peteritea MM).

Cuvântul circulă și sub forma *halăoie* „bucată de loc așezat” (Gâlgău SJ), ‘depresiune, groapă alungită’ (Bogata de Sus CJ, Fălcușa SJ, Poiana Blenchii SJ etc.). *După Grui* „halăoie mare” II (Vâlcelele CJ), *Ploscăroaia* „halăoie, iroagă” I (Poiana Blenchii).

E un derivat de la *halău* (v. *supra*). În această zonă am mai întâlnit derivatele **halăucă** și **halăoi**, **hălăoi**: *Numărărele* „o halăucă [halăucă] frumoasă” III, *Zăpozii* „halăucă [halăucă], loc mai așezat” [*] (Chiuiști CJ), *Tăuț* „sânt ceva tăuri pe-acolo și fântâni și nește halăoie [sg. *halăoi*] cu apă” II (Sălișca), *Rătu Popii* „vine un hălăoi, ca și o albie, pe lângă pășunea prunenilor [= locuitorii din Pruni CJ]” I (Calna CJ). Un alt derivat e **halăuț** ‘vale cu o luncă mare și lată’ (Porucic L 72).

HĂMOACĂ, **HĂMOACĂ**, **HOMOACĂ**. **Hămoaca** „o fost o scurgere și apa o săpat de s-o făcut o gaură; o rămas de apă un părau mai afund; hămoacă” III, „o scurgere” IV (Iași BV); **Hămoaca** „teren jos, adâncit” II (Voila BV); **Homoaca** „pășunat, teren cu pajiște” I (Hârseni BV); „gaură; terenul în jur e drept și ea e mai joasă” (Gura Văii BV); „găvăună, loc de fân; teren homocios, mai mlăștinos” II, „părau mai mlăștinos...” III (Mărgineni BV); **Hămoacele** II, **Hămocile** III, **Homoacele** III sau **Homocile** I „așezătură cu fânaț” I, „fânație; se aduna apa și curgea pe ele” II, „loc lăsat un pic mai jos; probabil o fi curs pe acolo vreo apă” III (Luța BV): *hămoacă* „părau așa mai rău, de merge apa cu mare greutate” II (Copăcel BV), „găvăună” (Mândra BV), „părau larg, lat” (Veneția de Sus. *Știuca* „e părau larg, lat; se cultivă pe el; o hămoacă”); *homoacă* „loc ca un fel de plăiață neumblată și scufundată; o mers apa, o săpat și o rămas homoacă” (Berivooi Mari BV), „un fel de loc așa mai jos, mai strâmt” III (Copăcel

BV), „gaură mai lungă, de mergi pe ea” (Berivoii Mici BV), „hodobină” (Gura Văii BV). Am înregistrat formele de plural *hămóci* (Iași, Mândra), *homóci* (Mărgineni).

HOABĂ. Hoaba Largă „h o a g ă largă” [*] Pietrișu VL, mai la deal de satul Gurguiata VL; **Hoabele I** sau **Poiana Hoabelor I, II** „gropi, hoance; e locul și coastă și groapă; aci-i moldă, aci-i coastă; e tot groponată” I, „hopuri, hoabe” II și **Hula Hoabelor, Părau Hoabelor** (Sărata SB): *hoabă* ‘groapă, adâncitură alungită de teren’ (Sărata).

În CL, XXIV, 1979, nr. 2, p. 208, am raportat acest apelativ la sinonimul său *hoagă*, gândindu-ne, fără să menționăm însă, la *corubă/corugă*, tratat în același articol (p. 205). Aducând noi atestări ale toponimului și apelativului (**În Hoabă** teren „ca un fel de h o a b ă”, în Valea Cheii VL; **Hoabe** „teren cu multe denivelări”, în Rugi GJ; **Hoabele** văi „cu gropi”, în Slătioara VL), Emilian N. Bureștea (*Entopice* 268-269, CTR 58-59) crede că, „deși apropiate semantic”, *hoabă* și *hoagă* „sunt totuși cuvinte diferite”, *hoabă* având „la bază un radical *hob-/hub-*, același din *hobâc* ‘groapă, scufundătură pe un drum, făcută de ape’ [...] și *hubă*”, cuvânt care – atestat de Densusianu ȚH 293 în contextul „cea hubă curmătură” și menționat în glosarul lucrării (p. 320) cu „înțeles necunoscut” – „se poate explica prin ‘adâncă’ ”.

HOBAlE, OBAIE. Hobaia „vale cu urme de sat” (Mățău AG: Codin MN 104); livadă (Godeni AG: *ibid.*); laz (Grid BV); „șesc, mlaștină” (Mărgineni BV); **Hobăile** „poieni; un fel de loc mai lăsat, ca o moldă” (Șinca Nouă BV); mici de presiuni (Cheia VL); **La Obaia lu Korâie** (Tâmpeni, azi Movileni OT: Tomescu GO 106) etc.: *hobăie* (pl. *hobăi*) ‘vale prea mică și puțin adâncă, vale înfundată, groapă între două dealuri în formă de șa’ (DA), „loc ca o troacă în pantă” (Breaza BV), „teren sub forma unei troci, semirotond” (Poarta BV), „un fel de scoacă prin pădure, care imediat se termină” (Pojorta BV) etc., cu varianta *obaie* (Șirnea BV).

Dicționarele (DA, CADE, DM) nu-l explică din punct de vedere etimologic. Iorgu Iordan (TR 329), menționând (după St. Pașca, *Supranume colective intercomunale*, în DR VIII 209) porecla *Hoabe* (și

Hoage) atribuită locuitorilor din (Netot, azi) Gura Văii BV de către cei din satele vecine, poreclă explicată de Șt. Pașca de la *hoagă* ‘vultur pleșuv’, adaugă în nota 16 că „aceeași temă par a avea” toponimele *Hobaia, Hobana, Hobăița*.

Hobaie este un derivat de la *hoabă* ‘groapă, adâncitură de teren’ (v. *supra*) cu suf. *-aie*. Cf. *corobaie*.

HOBATICĂ. OBAICĂ. Hobaica „adâncitură, înfundătură într-un deal” (Telești GJ: Bâldea *Tel.* 233); **Capu Obăiciei** (Padina Matei CS: Ioniță GT); **Hobăicile** (Godinești GJ: comunicat Cornel Lăudat): *hobăică* ‘adâncitură, scobitură’ (Gălcescu *Gorj* 121), un derivat de la *hobaie* cu suf. *-că*.

HOBANA „pârâu” (Ciortolom VS: MDGR III 721), care după Iorgu Iordan TR 514 „ar putea fi același cu *Hobaia* (*-aie* a fost înlocuit prin *-ană*, fie sub influența sinonimului *gropană*, fie datorită asemănării semantice, căci ambele sufixe pot forma augmentative)”, și **Hobănila** „fânețe între păduri” (Valea Doamnei AG: comunicat Filofteia Brăileanu) provin din **hobână* (pl. *hobăni*) ‘groapă, adâncitură de teren’, un derivat de la *hoabă* cu suf. *-ană*. Suspectăm că varianta *obană* ‘lac cu bulboane’ (Porucic L 39) nu atestă apelativul, ci reprezintă resemantizarea unui toponim. Forma de neutru *hoban* e menționată de Maria Dobre (*Elemente de terminologie geografică populară din Oltenia*, în LR, XXXIX, 1995, nr. 5-6, p. 391) din Români VL cu sensul de ‘vâlcea adâncă, ascunsă între piscuri’.

HOBANIA izlaz (Oteșani VL), explicat de Bureștea CTR 58 de la „variantele cu fonetism arhaic a lui *hobaie* (< *hoabă* + *-aie*, arhaic *-aîne, -anie*)”, provine din **hobanie* < *hoabă* + suf. *-anie*. Cf. **podoșanie* > *Podoșania*. Sufixele *-aie* și *-anie* au origine diferită.

HOAGA este un nume des întâlnit în sud-vestul Transilvaniei, unde Homorodean SLT 153 l-a înregistrat de cca 40 de ori, și în Oltenia (ibid 154, Popescu GG 132, Suflețel *Aspecte* 274 etc.). Apare și în nordul Munteniei (Codin MN 104) și estul Banatului (DTB V 12).

Pentru a-i contura mai precis aria de răspândire, mai amintim: **Hoaga** „o hoagă mare cu fânaț” II (Boița HD); „e ca o obârșie de părau” I (Poieni, com. Densuș HD); „ș a ” III (Zeicani HD); „hoagă” II (Pietrișu VL); **Hoaga Crișanului** „scobitură, troacă” I (Vâlcelele Bune HD); **Hoaga cu Tufe** „scobitură” I (Vâlcelele Bune); **Hoaga Gheorghii** sau **Hoaga lui Gheorghia** „hoagă, viroagă” V (Sarmizegetusa HD); **Hoaga lui Toroancă** „scoabă mare” I, „porțiune de loc adunată așa ca o troacă” II (Dealul Babii HD); **Hoaga Mare** depresiune (Dealul Mic HD) etc.

Apelativul *hoagă* înseamnă ‘groapă cu apă; vâlcea’ (DA), „loc mai lăsat, fără să fie părau sau groapă; viroagă ca o troacă largă” (Grădiștea de Munte HD: Homorodean SLT 153), „lăsătoare [= loc mai așezat, mai lăsat]; groapă” (Ludești HD: *ibid.*), ‘viroagă’ (Popescu GG 132), „scoabă” (Dealul Babii), „văgăună afundă” (Păucinești HD) etc. Cf. *hoabă*. DA se întreabă dacă nu e reconstituit din (*h*)ogăș. CADE, G. Giuglea, M. Homorodean și I. Stan (TRM 57) și Mircea Homorodean (SLT 154) îl raportează la acest etimon.

HOAMPA „munte” (Ciugetu VL: Burețea *Entopice* 269, CTR 59); **Hoampe** „coastă surpată” (Dealul Aluniș și Târgu Gângulești VL: *ibid.*); **Hoampele** loc (Ciugetu VL: *ibid.*); **Hompile** „pantă grozavă, cu pădure de fag mărunță și câteva poieni cu fânețe” I, „păraie, pădure” II (Coșbuc BN): *hoâmpă* (pl. *hoâmp*, *homp*) ‘groapă’ (Bonț CJ: Pașca GI, Sângeorz-Băi: *ibid.*, Bonțida CJ, Dumbrava CJ, Finișel CJ, Hodiș CJ, Pâglișă CJ, Dolheni SJ etc.), ‘gaură mare, largă’ (Țara Hațegului HD: Todoran GI), „văgăună, fundătură” (Mănăstireni CJ), apelativ neînregistrat de dicționare. Semnalăm și derivatul *hompuros* ‘gropos’ (Finișel, Pruneni CJ etc.), cu varianta *hompuros* (Dumbrava: S. V.).

HOANCA „pârâu fără apă” (Poiana, com. Criștioru de Jos BH: Teaha CN 136); „un fel de așezătură, căldare cu mai multe gropi în ea” [*] (Ohaba BV); „înfundătură, un plai tare [= abrupt] fără apă, o scoacă pe unde se dădea lemnele [la vale]” I (Sebeș BV); „groapă mare” (Răchițele CJ); **Hoanca cu Ulmu** „hoancă” și **Hoanca Ferecată** „scursură, scoacă” I, „e numa stâncă, numa jgheab; e ferecată cu piatră” II (Breaza BV); **Hoanca Întunecoasă**

„hoancă” I (Poiana Horea CJ); **Hoanca Leșească** „groapă” I (Bulbuc AB); **Hoanca lui Iepure** „groapă pe coastă” II (Viezuri AB); **Hoanca Mare** „fundătură” (Muntele Băișorii CJ); **Hoanca Oii** „parcă ar fi părau, da’ nu-i părau, numa albie, ca o covată” II (Beliș CJ); **Hoancele teren cu denivelări** (Mociu CJ); **Hoancele lui Crișan** „h o a g e” (Grădiștea de Munte HD: Homorodean SLT 154); **Honcile** „îs multe gropi, honci acolo” (Muncelu AB) etc.: *hoâncă* (pl. *hoânce*, *honci*), apelativ cunoscut în zona Munților Apuseni, sud-vestul și sudul Transilvaniei cu sensurile ‘adâncătură în formă de vale mică între dealuri; afundătură naturală mai mare sau mai mică, lipsită de apă, între două dealuri; așezătură dintre dealuri și coline; gaură mare în pământ’ (DA), ‘jgheab natural’ (Arieșeni AB, Avram Iancu AB, Certege AB: ALR I 390/93, 94, 96), „un fel de scoacă mai mare” (Pojorta BV), „poiană mai găvănată, vâgăună” (Șinca Nouă) etc.

Răspunsul *hoance* notat de S. Pop în Mociu (ALR I 390/247) nu atestă o variantă a apelativului, ci reprezintă forma nearticulată a toponimului menționat mai sus.

HODOABĂ, HODOBĂ, HUDOABĂ, ODOBĂ. **Hodoaba** „pășune; jumătate e mai drept, jumătate pantă dulce” (Giurgești HD: V. B.); **Hodoba** „v a l e” (Cândești BZ: MDGR III 722), **Hodoba I** sau **Odoba II** „un podei, un loc mai podeios, mai drept; are și gropi” I, „h o a n c ă între două coaste” II (Ighiel AB: E. P.); **Hudoabe** „coastă de deal” (Pietroasa TM), raportat hazardat în DTB V 21 la *hudubă* ‘pasăre răpitoare’; **Hudoabele lui Bocan** „fânaț și alunșuri, mlaștini, pantă, mai drept”, **Hudoabele lui Văju** „râpi, teren alunecos, fânaț”, **Hudoabele Gușului** „pădure, alunș, pantă” (toate trei în Lăpugiu de Sus HD: V. B.): *hodoábă, *(*h*)*odóbă*, *hudoábă, *(*h*)*udúbă* ‘albie de torent, vâgăună, viroagă’, probabil un împrumut din sl. *uduba (cf. scr. *udubina*) sau un derivat postverbal de la *a se hodobi* ‘(despre pământ) a se săpa, a se mânca, a se adânci din cauza apelor de ploaie’ (Recea BV: v. *infra*, s.v. **HODOBINA**), verb neatestat de dicționare. Varianta *a se hodomi*, pe care am întâlnit-o în Gura Văii BV (v. *infra*, s.v. **Hodobina**), a rezultat sub influența cuvântului *hodomoaică*.

Acest verb a avut sau mai are încă și formele *(*h*)*udubi* și este înrudit cu (sau împrumutat din) scr. *udubiti* ‘a adânci, a cufunda’.

Credem că *hudubă* ‘colibă, bordei’, care, după Densusianu ȚH 58, „pare să cuprindă în partea întâi pe v. bg. *chudŭ* ‘mic’... compus cu o formă scr. *duba < *dupsti*, *dubem* ‘a săpa’ ”, este un alt sens al aceluiași cuvânt (împrumutat din slavă sau creat pe teren românesc), bordeiul fiind săpat de jumătate în pământ. *Hudubă* figurează în CADE, DM, fără să fie explicat din punct de vedere etimologic.

HODOBAN, HODOBANĂ, HUDUBANĂ, ODOBANĂ. **Hodobana** sat [de fapt cătun, grup de case] AB; „fânațe, pășunat” (Sohodol AB: Stan *Soh.* 194); „e sub un deal, o așezare, loc așezat; groapă” III (Strâmbu CJ); „groapă pe deal în jos” II (Valea Ierii CJ: S. V.); „coastă” (Curechiu HD: comunicat Viorica Fodor); „toloacă între două delurele, o lășătură în capătul satului” (Năpradea SJ: E. P.); „pădure; îi ca o șa, ca și un găvan, o lingură mare” I, „îi mai lăsată, ca o râpă mai mică, o deșelătură” II (Someș-Guruslău SJ: E. P.); „un teren între dealuri, mai lăsat; îi fără apă” (Vădurele SJ: E. P.) etc.; **Hudubana** „părăuț abrupt tare, băgat așa-ntre două dealuri foarte apropiate; îi băgat ca pe o hudă în jos” (Măguri CJ: S. V.); „deal cu pășune, câmp” (Câmp BH: Teaha CN 136), același, se pare, cu **Hudubana** depresiune, „o vale în sus”, notată de A. Pop în Colești, sat vecin cu Câmp; **Odobana** „pădure și pe deal și pe vale” (Veseud SB: I. R.); **Hodobanele** „se tot surupă; e cam coastă” III (Ucea de Jos SB): *hodobână* ‘(prin jud. Arad) adâncitură a terenului, gănoi’ (DTB V 21), ‘înfundătură’ (Stan *Soh.* 154), *hudubână ‘idem’, *odobână ‘idem’, forme derivate de la *(h)*odoábă*, *hudúbă, cu suf. -*ană* (cf. sinonimele *corobană* < *corubă*, *gropană* < *groapă* etc.); *hodobán* (pl. *hodobáne*) ‘groapă rezultată din alunecarea terenului’ (Ighișu Vechi SB), singular nou refăcut din *hodobane*, pl. lui *hodobană*.

HODOBAȘTEA „teren mai drept, da’ mai jos, de la cimitir mai jos” I, „platformă: e mai joasă puțin” II, „îi ca un fel de groapă” IV (Căpâlna SJ) presupune un apelativ *hodobăște, derivat de la **hodo(a)bă* cu suf. -*aște*. Cf. *cucuruzăște* ‘locul unde crește porumbul, porumbiște’ (Măhăceni AB, Cetea AB, Clopotiva HD: ALRR-Trans. 1009/324, 353, 448) < *cucuruz* + suf. -*aște*.

HODOBAȘTINĂ, ODOBAȘTINĂ. *Hodobaștina* „pășune între păduri; pe mijloc e on p ă r ă u ” [*], „on fel de rât, floștină [= mlaștină]; e gropit” I (Nețeni BN); **Părău Hodobaștinii** II sau **Părău Odobaștinii** I, [*] „scursură, p ă r ă u ț; nu-i p ă r ă u mare” I (Vălioara HD): (*h*)*odobăștină* (v. DTRO I 19), un derivat de la *(*h*)*odo(a)bă*, cu suf. -*aștină*. Cf. *Corobaștină, Găuraștină*.

HODOBINA [hodoɡína] „loc mai jos” I, „loc mai scăzut față de restul de nivel” III (Breaza BV); „pădure pe marginea unei văi” (Cincșor BV); „fânaț către (satul) Ludișor; o fi fost vreodată vreun p ă r ă u ” I, „v ă i o a g ă , loc mai jos” [*], „e așa ca o troacă de pâine” IV (Iași BV); „p ă r ă u ” I, „e o h o d o m o a c ă ; trece p ă r ă u prin ea; acesta, când vine mare, sapă, face hodomocă, adică adâncește; vine numai din anumite ploi; când nu plouă e seacă” II (Gura Văii BV); „o g a u r ă mare între dealuri; nu e apă, e un șesc rovinos” I (Sâmbăta de Sus BV); „e o scursură de apă, o h o m o a c ă ; e ca un p ă r ă u ; când plouă se adună apă mică” I, „apă curgătoare din ploaie” II (Voivodenii Mari, azi Voivodeni BV); **Hodobina** sau **Părău Hodobinii** „p ă r ă u ; izvorăște din hotar și se pierde; când plouă este apă pe el” I, „e un p ă r ă u , ploștină” II (Râușor BV).

Cu excepția celui din Cincșor, care e în dreapta Oltului, „pe Ardeal”, toponimele menționate sunt în Țara Oltului. Evident că și **Hodoghina**, numele unui loc din Racovița AG, descris (inexact sau cel puțin incomplet ca) „deal” (Codin MN 104) redă, în formă literalizată, pronunțarea regională [hodoɡína], care, prin literarizare, devine **Hodobina**.

Apelativul *hodobină* ‘albie de torent’ este curent în multe localități din Țara Oltului. A fost glosat de către informatori: „groapă mai lungă, surupătură de pământ” (Berivoii Mari, azi Berivoi BV), „groapă, gaură, loc mai jos, mai urât” (Berivoii Mici, sat desființat, înglobat la satul Berivoi), „un fel de scursură, mai tare (= abruptă), în pădure” (Copăcel BV), „o gaură, viroagă de scurgere de apă; viroagă mai mlăștinoasă” (Mărgineni BV), „loc care se sapă din ploi, se h o d o m e ș t e , se bagă în jos; pământul se duce și ea rămâne un jerlău” (Gura Văii), „loc mai mlăștinis, mai urât și cu surupături” I, „loc unde s-o h o d o b i t , scufundat pământul, unde se face o gaură, r ă v a ș de apă, unde sapă apa”

IV (Recea BV), „locul unde un drum îi mai jos decât grădinile dimprejur” (Pojorta BV: CHEST. IV 16/174-b), ‘urmele pe care le lasă șiroaiele de apă care vin de la munte când plouă’ (Dejani BV: ibid. 44/174-d) etc.

Cuvântul nu figurează în dicționare, deși a fost atestat din Muscel, în forma literalizată *hodoghină*, cu sensul de ‘râpă prăpăstioasă’ (Codin CM 39). Poate fi o formație slavă (cf. scr. *udubina* ‘adâncitură în pământ’) sau o creație românească din **hodo(a)bă*, cu suf. *-ină*. Cf. sinonimele *scobină* < *scoabă*, *scochină* < *scoacă* etc.

HUDUBAIE [hudubáne] ‘deal rău cu pădure’ (Coșevița TM) și **Hudubăi** [hudubáni] ‘teren pe deal cu fânețe și colibe’ (Pietroasa TM) figurează în DTB V 21 numai în transcriere fonetică și sunt explicate de la *hudubáne* ‘prăpastie’.

După DA, ‘pe cât se pare, *hodobaia* era odinioară o măsură de capacitate (VASILIU, C) cu care se măsură fânul; azi are înțelesul vag de: ceva mare, grămadă mare (PĂSCULESCU, L. P.) și se întrebuițează numai în poezia pop., în rimă cu *clai e*’. În DEX *hudubaie*, figurează cu sensurile ‘(reg.) 1. casă mare, încăpere foarte spațioasă; 2. ființă monstruoasă, fantastică; monstru’. *Odobaie* e definit ‘Art grosser Leiterwagen?’ în TDRG și ‘car mare cu patru boi pentru cărat snopii la arie’ în CADE. Acest din urmă dicționar cunoaște și pe *hudubaie*, *udubaie* ‘pasăre monstruoasă, monstru’. Nici una din aceste forme nu este explicată din punct de vedere etimologic.

În SDLR (*h*)*odobaie*, (*h*)*udubaie* ‘(prin Moldova) mare știubei sau trunchi scobit în care se opăresc (se zolesc) rufele. Fig. Bănănaie, lucru sau ființă voluminoasă, namilă, monstru. Vehicul mare, (haraba), casă mare (hardughie)’ sunt derivate de la *dubă*. Numai în DM *hudubaie* ‘(reg.) casă mare, încăpere foarte spațioasă; 2. ființă monstruoasă, fantastică, monstru’ e derivat corect din *hudubă*, cu suf. *-aie*.

După părerea noastră, toate aceste forme și sensuri aparțin aceluiași cuvânt. Acesta are sensul fundamental și etimologic de ‘obiect adâncit, săpat, scobit’ și este un derivat de la *hudubă*, **(h)udo(a)bă*, **(h)odo(a)bă*, **udubă*, cu suf. *-aie*. Cf. sinonimele *corobaie* < *corubă*, *hobaie* < *hoabă* etc.

HODOMOACA ‘(când plouă) se scurge apă pe ea; nu-i părau; de o parte-i deal, de alta deal și la mijloc e mai hodomocăcios locul; e ca o

troacă în care faci pâine” II, „apa când se scurge de ploi dă în ea, care e pajiște” III (Ludișor BV): *hodomóacă* „părau urât, afundătură de părau, înfundătură de părau glodos” (Dejani BV), „un fel de scursură de apă” (Voivodenii Mari), „o gaură, un loc așa mai jos; are apă când plouă” (Voivodenii Mici BV), „loc unde adâncește apa, sapă în jos” (Gura Văii BV). *La Ulia* „e către Voila, arătură; e o h o d o m o a c ă , un părau, o găvăună” I (Voivodenii Mari). Nu e atestat de dicționare. Are pluralul *hodomoáce* (Dejani, Gura Văii) și *hodomóci* (Voivodenii Mari).

Creдем că e o contaminare între sinonimele *homoacă* și *hodobină*, vii în zonă (Țara Oltului).

HOLOAMBELE „îs niște gropi” I (Căpâlna SJ), **Holombi(le)** „loc urnit, rupt; pășune și fânaț” IV (Chiuiеști CJ): *holoámbă* „groapă” (Căpâlna, Cetan CJ, Dobrocina SJ etc.), „gropoi mare” (Sălișca CJ), „așezătură între dealuri” (Valea Groșilor CJ). *Cotroapa* „e o cótroapă, o h o l o a m b ă , o irogoaie, o iroagă” II (Fălcușa SJ), *Jgheabu* „h o l o a m b ă lungă; groapă largă, lungă, între păduri” I (Coroieni MM). La Căpâlna, Dobrocina, Valea Groșilor etc. am înregistrat și forma de pl. *holoámbe*.

HOP, HOAPĂ. **Hopu** „îi mai jos ca la Obârșie” I, II, „o așezătură așa, loc mai jos; îi cam groapă, parc-ar fi fost o ruptură” III (Bociu CJ); **Hoapa** „groapă mare” I, II (Dumbrava CJ); „groapă” I, II (Sărăcsău AB); **Hoapele** „gropi și dealuri” I, „îs tot gropi; un loc tot cu gârle mari, cu hopuri” III (Țichindeal SB); „e surupătură, o alunecat pământul...; îi tot h o d o b a n e ” I (Ighișu Vechi SB); „pădure” (Orăștioara de Jos HD: Homorodean SLT 147); „teren cu gropi” (Bârghiș SB: ibid.); **Hopile** „coastă mare cu nește părauțe, loc rău; sunt ceva gropi” I, „loc rău, îi tă gropi” II (Sărăcsău) etc.: *hop* (pl. *hopuri*) ‘groapă’. Cf. și DA. *Hârtoapele* „on fel de așezături, on fel de hopuri” (Lita CJ: S.V.), *Răchicioarele* „hopuri pline de izvoare” (Cheia CJ: S. V.) etc. Perechea feminină *hoápă* (pl. *hoápe, hopi*) ‘idem’ (Bălcești, com. Căpușu Mare CJ; Fundata BV; Mihalț AB; Sărăcsău), neatestată de dicționare, este refăcută din *hoape*, pluralul lui *hop*.

HAPINĂ, HOPINĂ. **Hapina** „coastă” I, „puțină pantă, o groapă” II (Dobricel BN); **Hapini(le)** „pantă lină manifestând semne de alunecări de teren” (Larga MM: comunicat Viorel Cozma); **Hopinile** „loc hopinos; are așezături, mișcări de pământ” I, „loc hopinos, gropos” II, „e tăt on dâmb și o groapă” III (Măgoaja CJ): *hâpină* (pl. *hâpini*) „afundătură periculoasă fără apă, groapă” (Aruncuta CJ: S.V.), „mâncătură de apă” (Tăușeni CJ), „groapă” (Hodac MS); ‘(literalizat *hapcină*) hop, râpă, coastă ruptă de ploaie’ (în sate de pe valea Someșului BN: Pașca Gl), (literalizat *haptină*, pl. *haptine*) ‘groapă’ (Breb MM, Crăcești MM: LRg I 14) etc., *hópină* (pl. *hópine*, *hópini*) „groapă [provenită uneori din alunecarea terenului], ponor” II (Măgoaja), „așezătură de pământ; în hopina aceea se adună apa” (Coplean CJ), „loc urnit, gropos” (Dobrocina SJ) etc. *Groapele* „îs niște groape, hopine așa” V (Poiana Horea CJ).

Am mai întâlnit variantele *hoápănă* (pl. *hoápăni*) „gârlă, groapă” I, „gaură, groapă, loc urât” II (Blăjel SB), *hoápină* (pl. *hoápine*, *hoápini*) „groapă” II, III (Răchitova HD), „hoguță” II, „mică depresiune” III (Dealul Babii HD), „loc urnit, gropos” (Dobrocina) etc.

DA înregistrează pe *hopină* ‘asperitate’ (după LB), pl. *hópini* ‘gropi mari pe șosea’ (după N. REV. R. (1910) 86, GR. BĂN.) s.v. *hop*, considerându-l un derivat al acestuia. Evident, cuvântul e un derivat de la *hoapă*, cu suf. *-ină*. În unele regiuni, accentul s-a deplasat de pe sufix pe temă, ca și în sinonimele *scobínă* > *scóbină*, *scochínă* > *scóchină* etc.

HORN, HOARLĂ. **Hornu** „părau” IV (Vima Mare MM) și **Hornu Cetății** „gaură în jos prin munte” (Buru CJ); **Hoarla** loc de unde izvorăște *Părau ăl Zghebos* și **Hoarlele** loc de unde izvorăște *Părau Haiducilor* (Berivoii Mici BV: CHEST. IV 50/174-f): *horn* ‘adâncitură, jgheab natural, vale strâmtă’ („*Hornurile și șiştoacele, drumuri ale puhoaielor*”: DLR s.v. *şiştoacă*), ‘cheie, strâmtoare’ (Negrești-Oaş SM: ALR II SN III h 812/346); *hoárlă* (pl. *hoárle*) ‘drum mai adâncit pe panta unui deal sau munte’ (Berivoii Mici: ibid. 16/174-f), ‘albie naturală de scurgere a apelor de ploaie de la munte; scoc natural pe care se dau lemnele la vale într-o pădure’ (Recea BV), „scoacă mai largă; bag lemnele pe *hoarla* asta de vale” (Dejani BV), sens dezvoltat, prin analogie, de la *hoárlă* (pl. *hoárle*) ‘coș, horn’, variantă neatestată de

dicționare, notată de noi în (Berivoii Mari și Berivoii Mici, sate acum unite sub denumirea de) Berivoi BV, provenită din *hoarnă*⁷⁹ ‘idem’, prin trecerea lui *rn* la *rl*, ca în *borlă* ‘limita, hotarul dintre pământurile a două sate’ (Fefelei PH: DELR B 218) < *bornă*. În Gura Văii BV, *hoarlă* ne-a fost glosat „scapăt”.

HORLIȚĂ. *Horlițele* „plaiuri tari [= abrupte], mai strâmte, ce coboară pe dunga unei coaste; coboram pe ele lemne cu caii, boii” IV (Berivoii Mici): *horliță* (pl. *horlițe*) ‘drum mai adâncit pe panta unui deal sau munte’ (Berivoii Mici: CHEST. IV 16/174-f), cuvânt neatestat de dicționare, derivat de la *hoarlă* cu suf. dim. -*iță*.

HORNEIELE „nu-i an să nu se urnească; e în dos de soare, e dâmbos și spinos” I, „rupturi așa mai mult, pământ de dos, fugitiv” II, „loc costos, cam ruinat din ape” IV (Măleni SJ): **hornéie*, pl. lui **hornéi* (**hornéu?*) ‘adâncitură, văgăună’.

HORNEȚU „din el pornește Valea Seacă; de o parte e sus, de alta iar sus; el e jos” I, „are o hapină lungă” II (Antăș CJ); „fundoaică, gropoaie” III (Măgoaja CJ); „așezătură; nu-i nici pârâu; seamănă cu o covată fără capăt, cu o farfurie deschisă într-o parte; îi ca o vântureșcă fără coadă, ca o scoafă” I; „îi ca o scoabă” III (Jugăstreni MM); „văgăună în pădure” I (Gârbou SJ); „loc în pantă; îi între două dealuri, îi ca on fel de pârâu” I, „văgăună înfundată destul de scurtă” II, „loc așa între dealuri, ca on pârâu” [*] (Podișu SJ); „deal mare” III (Răstoci SJ); **Hornețele** „îi o furcă de pârâu; sânt nește paraie pe acolo” I, II (Drăghia MM); „îs în pășune” [*], „pășune, urnituri” I, „loc urcuș, de părți îi pădure” II și, alt loc, „loc deluros, cu spini; îi o iroagă cu urnituri” I, „pantă, pășune” II (Ileanda SJ); „bucată de pământ mai costos” III (Perii Vadului SJ); „coaste cu stâncă, fânaș și pomi” II (Dobrocina SJ) etc.: **hornéț* (pl. **hornéțe*) ‘adâncitură, groapă, văgăună’, metaforă de la *horneț* ‘horn’ (v. ALRR-Trans. 699/241, 246-250, 254, 255).

⁷⁹ Pentru această formă, refăcută din *hoarne*, pluralul lui *horn*, vezi ALRR-Munt. Dobr. II h 205.

HORNECIOARELE „îs și coastă, dâmburi,... și părăucă” II (Antăș CJ): *hornecioăre, pl. lui *horneciór ‘adâncitură, groapă, văgăună’, un derivat de la *horneț (v. *supra*) cu suf. *-ior*.

HORNOI. Hornoiu (lui Bároc) „groapă, lăsătură, on fel de albie; îi ca o halăoaiie din deal până în vale” II, „on fel de ogaș” III (Bogata de Sus CJ); **Hornoaiele** „poini în funduri de păraie” I, „vâlcele între păduri” V, „vâlcele” [*]: **Hornoiu lui Măteuț** I sau **Hornoiu Măteuțenilor** I, **Hornoiu lui Revnic** I, V și **Hornoiu (lui Tudor)** I (Gâlgău SJ): *hornói (pl. *hornoaie) ‘adâncitură, groapă, văgăună’, metaforă de la *hornói* ‘horn’ (v. *ibid.* 699/251-253, 256, 257, 263-269, 275-280, 286, 287, 300, 312).

HORNUȚU „seamnă cu o sogătoare [= covată mică în care se soagă aluatul]” I, „fund, ca o covată” II (Dretea CJ): *hornúț ‘adâncitură, groapă, văgăună’, un derivat de la *horn* cu suf. *-uț*.

HOTROAPĂ, HOTROAMPĂ. Hotroapa „poniță între păduri, ... îi așezătură” III, „groapă” IV (Căpâlna SJ); „groapă” I (Lușca BN); **Hotroampa** „capăt de părau, ca o farfurie” II (Fildu de Sus SJ); **Hotroapele** „hotroape, loc hotropos, se tăt urnește; groape” I (Mireș BN); „hotroape” II (Idicel MS); **Hotropile** „e numa gropi, e denivelat” I, „gropi; s-o hurnit [= urnit]” III (Căianu Mic BN); „tăt o dungă și-o hotroapă” (Sebeș BN): *hotroápă* „afundătură, groapă naturală încrescută cu plante” (Reteag BN: Viciu GI), ‘groapă rezultată din alunecarea pământului’ (Baba MM, Dobrocina SJ, Măgoaja CJ, Răstoci SJ etc.), „groapă” (Cățcău CJ, Gâlgău SJ, Mireș etc.), ‘adâncitură în drum, groapă’ (Beclean BN), „cursătură, locul unde lunecă pământul” (Mesteacănu SJ) etc.

Are pl. *hotroápe* (Urișor CJ, Mireș, Mesteacănu etc.), *hotrópi* (Beclean, Măgoaja etc.) și variantele *hoștroámpă* ‘groapă rezultată din alunecarea pământului’ (Cacova Ierii CJ. *Rupturile* „îs tăt rupturi, hoștroampe, locuri rupte, alunecări de teren, gropi” I), *hotrúpă* (pl. *hotrúpe*) ‘idem’ IV (Chiuiești CJ), *hutúpă* ‘râpă, văgăună’ (Borca NT, Coverca SV, Crucea SV, Panaci SV și Voinești IS: GRg).

DA, care îl cunoaște pe *hotroapă* după Viciu GI, îl consideră o variantă a lui *hârtop*, *hârtoapă*. Credem că e vorba de un cuvânt de sine stătător, rezultat din contaminarea lui *hârtoapă* cu *cotroapă*.

Semnalăm și derivatul *hutrupină* (Chiuești: **Ieduțu** „groapă, nește hutrupini, pământ frământat” IV) < *hotrupă* (sau *hutrupă) + suf. -*ină*. Cf., în aceeași arie din nord-estul țării, *cotropină*, *gropină* etc.

În urma acestor informații, ipoteza din DA, conform căreia verbul *hutrupi* ‘a se surpa, a se hului’ (preluat din LB) „pare a fi derivat din *hotroapă*”, devine certitudine. Forma *a se hotropi* ‘idem’ am notat-o în Măgoaja, Mura Mică MS etc. Și adjectivul *hotropos*, care figurează în DA (după WEIGAND, B. B. 96) însoțit de mențiunea „în loc de *hârtopos* (din *hârtop*)”, este un derivat din *hotroapă*. Noi l-am întâlnit în mai multe localități: Feldru BN, Mireș, Zagra BN, Câțcău CJ, Năsal CJ etc.

HUDA „îi o afundătură către Valea Ocolişului” III (Făgetu Ierii CJ); **Huda Afinetului** „groapă lângă Afinet” (Poiana Horea CJ); **Huda Babii** „groapă” III (Cacova Ierii CJ); **Huda Doamnei** „părău prin pădure” II (Tiocu de Sus CJ); **Huda Groșilor** „părău” (Valea Ierii CJ: S. V.); **Huda Lupului** „locuri înfundate” (Hodișu CJ: S. V.); **Huda Mare și Huda Mică** „arată ca două văgăuni; nu au luncă nimica” (Muntele Filii CJ) etc.: *húdă* ‘văgăună, groapă, fundătură’ (Călățele CJ, Dealu Botii CJ, Muntele Cacovei CJ, Poieni CJ etc.). V. și Porucic L 46.

HUDUICA „scobitură ca on scoc ce merge până la Vârvu Chicerii” II (Baru Mic, sat înglobat la Baru HD): *hudúică, diminutiv de *hudă* cu suf. -*uică*.

HUSTOAPĂ, HÂSTOAPĂ. Hustoapa II, III sau **Hâstoapa** II „îs nește găuri” II, „luncă, loc așezat, îs nește gropi” III (Arpașu de Sus SB): *hustoápă, *hâstoápă ‘groapă, vârtop’, variante ale lui *huzdoápă* ‘idem’, care este atestat de DA și raportat la *huzdup!* ‘Trans., Muscel) interjecție prin care se exprimă căderea sau alunecarea repede a unui lucru în jos’.

HUDUROI(U) „e o groapă ca o hudă” (Muntele Săcelului CJ), explicat de Giuglea-Țâra *Toponimice* 211, cu probabilitate, ca „un

rezultat al contaminației dintre *hudă* și *buduroi*”; „ș a , g r o a p ă c h i a r p e c r e a s t a d e a l u l u i ” (Valea Ierii: S. V.); **Huduroaie(le)** „g ă u r i s u b r ă p ă p i n t ă [= p r i n t r e] p i a t ă r ă ; n u m a c a p r e l e s e u r c ă a c o l o ” I (Bulbuc AB): *hudurói* (pl. *huduroáie*) ‘scobitură adâncă și alungită de pe coasta unui deal, cu maluri râpoase, făcută de șuvoaiele mari de ploaie’ (Moldovanu *Chestionar* 85). Îl cunoaște și DA, după POMPILIU, BIH. 1011, în forma de pl. („*huduroaie* = locuri sălbatice”), și-l consideră o variantă a lui *hududoi* ‘vale strâmtă și adâncă, pe unde curge o apă zgomotoasă; râpă’. Această explicație ridică mari semne de întrebare, pentru că, după câte cunoaștem, aria lui (*h*)*ududoi* nu se extinde și în zona Munților Apuseni. *Hudurói* (pl. *huduroáie*) mai înseamnă „gaură mai mare de viezure, vulpe etc.” (Fântânele AB) și pare un derivat, cu suf. *-oi*, de la *húdură* (pl. *húduri*) „gaură” (Ceru-Băcăinți AB), care, la rândul lui, este, credem, o contaminare între *hudă* și *gaură*. În Curpeni AB și Valea Mare AB am notat și forma *hudúra* „gaură”.

IERUGĂ, IEROAGĂ, IROAGĂ. **Ieruga** „on fel de deal; nici nu prea este apă pe ea” (Popteleac SJ); **Ieruga Dosului** „a d â n c i t u r ă î n t r e d o u ă d â m b u r i r ă d i c a t e ; i e r o a g ă , z ă p o d i o a r ă ; p ă m ă n t m a i a ș e z a t ” II (Sălnița MM); **Ieroaga** „a ș e z ă t u r ă p r i n t r e d o u ă c o a s t e , s t r ă m t o a r e ; c ă n d î s p l o i c u r e a p ă p e e a ” I, „v a l e ” III (Răstoci SJ); **Iroaga** [jiróga] „i r o a g ă , d e s c h i z ă t u r ă î n t r e d e a l u r i ” II (Baba MM); **Iroaga Sărăturii** „i r o a g ă ” IV (Bârsăuța SJ); **Ierogile** „îs numa ierogi” (Chiuești CJ): *ierúgă* ‘vâlcea, loc mai adâncit între păduri’ (Fodora SJ), ‘jgheab natural’ (Ștrâmba, azi Stupini SJ: ALR I 390/283), cu variantele *ieroágă* (Chiuești, Dealu Mare MM, Vima Mică MM etc.), *iroágă* [jiróga] (Cășeiu CJ, Baba, Fălcușa SJ, Poiana Blenchii SJ, Bârsăuța etc.) ‘adâncitură de teren alungită, vâgăună’ (Chiuești, Vima Mică etc.), „hălăoie, groapă prelungită” (Dealu Mare MM) „loc adâncit unde nu-i părău [= apă curgătoare mică] sau chiar pe unde o vale a secat” (Cășeiu), „loc ca o covată între coaste” (Bârsăuța), sens(uri) dezvoltat(e) de la cel fundamental și etimologic: ‘canal’.

DA îl cunoaște pe *ieroagă* ‘loc neted și cufundat’ din Suciul de Sus MM, după Viciu Gl. Cu sensul de ‘jgheab natural’ a fost notat și de S. Pop în Berința MM (ALR I 390/357).

JAPCA „poiană joasă ca o căldare” III (Mărgineni BV); **Japca** sau **Japca din Dealu Morii** „e o japcă; toate terenurile (din jur) sunt uscate și pe asta se scurge apă” II (Gura Văii BV): *jăpcă* (pl. *jepci*) „loc moale, ... unde conține apă” (Berivoii Mari BV), „loc jos, moale” (Copăcel BV), „loc mai jos între două dealuri, pe unde crește iarbă” (Gura Văii BV), „loc jos, pădinos, padină, loc care ține apă; adâncitură în șes; mlaștină, băltoagă” (DA, s.v. *japșă*), ‘loc umed și plan, între dealuri’ (Râmnicu Vâlcea VL: LRg I 81), ‘vâlcea, adâncitură’ (Coman GI 45), ‘(cu pl. *jepși*) loc jos, pe unde merge apă când plouă’ (C.A. Rosetti TL: ALR I 403/675). *Buda Ganii* „e o japcă, o homoacă așa; e un loc jos” IV (Berivoii Mari BV). În Muscel este atestat cu sensul ‘loc șes la mijlocul unei coaste’ (Codin CM 43). Și ca toponim se mai întâlnește în Oltenia (v. Bureștea *Entopice* 271; CTR 61, 62) și Muntenia (v. Codin MN 106).

JARNĂU, JÂRNĂU. Jarnău „groapă” I, „loc cam înclinat” III (Bunești CJ); **Jârnău Borodioaii** I, II „pădure; s-o rupt acum” II, jgheab natural (Lăpuș MM): *jarnău* (pl. *jarnăuă*) ‘pârâu pe deal făcut de șuvoaiele de apă’ (Cățcău CJ), „un fel de șanț din cauza ploii; curge apă numai când plouă” (Spermezeu BN) > *jărnău > *jârnău, *jarnéu* (pl. *jarneáuă*) „zugău, canal pe un deal, rupt de apă, tăiat de apă” (Târlișua BN), „drum adâncit pe un deal” (Molișet BN), „jgheab; loc mai așezat, delăsat, lunguiet; e între două dâmburi și nu-i pârâu cu apă; zugău” (Șendroaia BN), „ruptură de apă, pârâu mai mic făcut de apă” (Dumbrăvița BN), „groapă, pârâu, teren mai jos, lunguiet, pe unde se trag lemne de pe un prapor” (Perișor BN. *Zănoaga* „e ca un jarnéu) etc.

Jarnău figurează (după BUGNARIU, NĂS.) în DA cu sensul ‘pârâu făcut în scopul de a scurge apa’, ca variantă a lui *șirlău*. Mai înseamnă și ‘jgheab, uluc (la streășină)’ (Oncescu MM: ALRR-Mar. II h 271/229).

JGHEAB, JGHEABĂ. Jgheabu „jgheab” II (Borleasa BN); „jgheab” II (Parva BN); „on fel de covată” I, „loc care curge drept la vale” II (Rebrișoara BN); **Jgheabu** I, II sau **Jgheabu Dejanului** II „covată, jgheab” I (Maieru BN); **Jgheabu Dieciții** „ieroaică” II (Lăpuș MM); **Jgheabu lui Iacob** „jgheab între două muchii” I (Dealu Mare MM); **Jgheabu Macrii** „loc cotropos” I (Suplai BN); **Jgheabu**

Porcului „e ca o covată” I (Coșbuc BN); **Jgheabu Roșului** „groapă” I, „groapă, ca și halăul; e în pantă” III (Strâmbu CJ); **Jgheabu Tomii** „jgheab” I (Nepos BN); **Jgheabu Usoaielor** „teren în forma unui jgheab; e ca o covată, ca o albie” I (Măgoaja CJ); **Jgheabu Zănogii** „jgheab, covată” (Alunișul BN); **Jgheaburile** „gropi” I (Negrileşti BN); „jgheaburi” III (Suplai BN); „râpături” II (Cășeiu CJ); „păraie adânci, scurgeri de ploi” I (Vima Mare MM); **Jgheaburile cele Hăpinoase** „e ca pe casă, hapină” II (Sângeorz-Băi BN) etc.; **Jgheaba Dârlii** I (Zagra BN); **Jgheaba Gușii** (Săliștea de Sus MM); **Jgheaba Târsii** „câmp; pe ambele părți îi pădure” III (Suplai BN); **Jghebele Băilor** „gorgăni” I (Târlișua BN); **Jghebele (Fătului)** II (Runcu Salvei BN) etc.: *jgheab* ‘depresiune, groapă, adâncitură de teren în formă de jgheab pe coasta unui deal sau munte’ (cf. și DA, ALR I chestiunea 390; Iordan TR 49 etc.), *jgheabă* (pl. *jghébe*), perechea feminină a lui *jgheab*, neatestată de dicționare, refăcută din *jghebe*, pl. lui *jgheab*. Am notat-o în Poienile Zagrei BN, Runcu Salvei, Suplai („covată care nu e parcursă de o apă” III, *Jgheabu Rusului* „jgheab, în formă de covată; e o jgheabă” III, *Zăpodea Săracului* „o jgheabă până la vale” VI), Târlișua etc.

JGHEBURELELE „loc sub o coastă comunală” I (Runcu Salvei BN); „gropi, nește jgheaburi printre păduri” II (Măgoaja CJ); *jgheburél (pl. *jgheburéle), diminutiv de la *jgheab* cu suf. *-urel*. Cf. *delurel, dâmburel, șesurel* etc.

JGHEBUȚU *jgheab* (Târlișua BN); „jgheabă frumoasă” II (Poienile Zagrei BN); „groapă” I, „pantă cu râpă” III (Strâmbu CJ); **Jghebuțu** II, IV, VI sau **Jghebuțurile** III, V „râpi oable cu jghebe pe ele” III, „văgăună printre dealuri” IV, „jghebe” V, „jgheab” VI (Suplai BN): *jghebúț* (pl. *jghebúțuri*), diminutiv (II Dumbrăveni BN, Șendroaia BN etc.) de la *jgheab* cu suf. *-uț*. Nu este exclus ca toponimele să fie derivate direct de la *Jgheab, Jgheaburi*, indicând un raport de vecinătate și mărime.

JIDOVINA „ponicioară [= poiană mică], pantă dulce” I (Baba MM); „e ca o troacă” I, „lăsătoare, scobiță” II (Hobița HD); „șă” I

(Vâlcelele Bune HD); „s g h e a b [= jgheab] prin care scoboară un drum vechi” (Cândești NT: Matasă CD 55); loc (Ciocmani SJ: CHEST. IV 76/273); „v a l e” (Armășeni, com. Bunești-Averești VS: MDGR IV 101) etc.: *jidovină* ‘tăietură foarte mare în pământ, presupusă a fi făcută de oameni din vremuri străvechi’ (Porucic L 32), ‘tăietură naturală într-un mal, pe care coboară un drum; râpă greu de străbătut’ (DA), ‘(scris: *jdogină*) vale mică, văgăună’ (Săvinești [sat, comună suburbană, municipiul Piatra-Neamț] NT: CHEST. IV 51/550 b). DA îl derivă „din *jidov* ‘urias’, cu suf. local *-ină*”. V. și CADE.

JOAMPĂ, JOMP. **Joampa** „gropoaie” IV (Ciceu-Poieni BN); groapă (Negrileşti BN); „loc mai jos” II (Dealul Corbului MM); „joampă, așezătură” II (Sălnița MM); „gudulie, zănoagă, așezătură” IV (Vima Mare MM); „vale” I (Coplean CJ); „groapă ca o farfurie” I, „groapă” II (Muncel CJ); „ș a” I (Muntele Bocului CJ); „loc mai lăsat” I (Hobița HD); **Joampa Bulzului** „joampă, groapă urâtă” XII (Petros HD); **Joampa lui Bândea** „covată” I (Chiuza BN); **Joampa Popii** „covată” II (Dobricel BN); **Joampele gropi** (Spermezeu BN); „loc cu niște denivelări” (Dolheni SJ); „gropi, joampe” III, „păraie rele” IV (Ileanda SJ); **Jompile** „gropi; e [loc] jompos” I (Păltineasa BN) etc. Se mai întâlnește în Banat (v. DTB V 87) și Oltenia subcarpatică (v. Suflețel *Aspecte* 270).

Pe aceeași arie întinsă din Transilvania (cu excepția părții de sud-est), Maramureș, Bucovina, Crișana, Banat și Oltenia este viu și apelativul *joampă* cunoscut cu sensurile ‘mâncătură făcută de apă, afundătură într-un drum, într-o apă; cufundătură uriașă; groapă; loc neted pe coasta muntelui; prăpastie’ (DA), ‘afundătură plină de apă mocirloasă’ (Budești BN: Todoran Gl 16) etc. Informatorii noștri l-au definit „loc mai jos, ca un blid” (Lăpuș MM), „zănoagă” (Chiuza), „groapă” (Mireș BN; Hășdate, com. Săvădisla CJ; Dealul Mare CJ), „groapă adâncă” (Iara CJ, Rogojel CJ), „râpă, ruptură de pământ” (Răstoci SJ) etc.

DA și DM (care reține numai sensul ‘loc neted pe coasta muntelui’) nu spun nimic despre originea cuvântului, CADE îl compară cu scr. *žumba* ‘gaură’, iar Gămulescu ES 146 îl presupune împrumutat din scr. *džomba* ‘hârtop, bolovan (în drum)’, ‘prăpastie, ponor’, ‘teren nestabil’. CDER și DEX nu-l înregistrează.

Jompu „groapă” (Zlatna AB: E. P.; v. și Pătrășcanu ZC 690); „jomp, groapă” III (Mărcești CJ); **Jompu li Bori, Jompu Bontii, Jompu Becului, Jompu Popii, Jompu Tiaunului** (Sohodol AB: Stan *Soh* 169, 183), **Jompu Burului** „jomp, groapă” III (Hășdate), **Jompu Călătanului** groapă (Călățele CJ) etc.: *jomp* ‘gropoi, adâncitură’ (Sohodol: *ibid.* 183), ‘jgheab natural mai mic ca hoanca’ (Avram Iancu AB: ALR I 390/94) etc., formă de neutru refăcută din *joampe*, pluralul lui *joampă*.

LĂDOAIA „gropană; e așa ca lădoiul în care ținem bucatele ” I, „loc accidentat, gropi fără scurgere” II (Ibănești MS): *lădoáie ‘groapă’, metaforă de la *lădoáie ‘ladă mare’.

MOLDA loc cu izvoare, cu pământ lunecos și moale (Câlnic AB: CHEST. IV 46, 62/132); „e ca o albie” I, „loc mai lăsat așa jos” II (Cârța SB); *de presiune* (Retiș SB); loc mai adâncit (Țeline SB) etc.: *moldă* (pl. *mólde*) ‘groapă alungită de forma unei albiei, a unei copăi’ (cf. Porucic L 32), sens care nu figurează în DLR, dezvoltat prin metaforă de la *moldă* ‘albie, copaie’. L-am întâlnit în Sărata SB, Ighișu Vechi SB (*Groapa Șandruului* „e o moldă așa”), Ilimbav SB etc. S. Pop l-a notat în Sibiu, ca răspuns la întrebarea pentru ‘curmătură’ (ALR I 393/125), iar în Mediaș SB a notat derivatul *moldos*: „(loc, teren) mai jos, mai moldos” (*ibid.* 393/144).

OALĂ, OL. Oala „e între niște păduri, groapă, așezătură” I (Dealul Mare MM); **La Oala** „pământ turbos; o fost pe timpuri mlaștină” IV (Iași BV); **Oala Dracului** „așezătură pe *Vârvu Prelucii*” (Larga MM: Homorodean SLT 175); **Oala Nechitii** „e ca o oală; e afundă; groapă la poalele dealului” II, „gropoaie ca o oală” III (Măgaja CJ); **Oalele** „fețe, ridicături înalte, coborâșuri abrupte” I, „munte; e o față plină de piatră de var” [*] Tisa VL, „munte, piatră de var” I, „e lăsat (locul) în jos, munte” II Cheia VL; **Olu** „izlaz pietros, scobit în formă de U” (Stroești VL: *ibid.*); **Olurile** „câmp mare în vârful dealului; sânt niște groape acolo; intră apa în pământ, n-are scurgere” V (Poiana Horea CJ): *oálă (pl. *oále*), *ol (pl. *oluri*) ‘groapă, dolină’, sens metaforic de la numele vaselor.

PADINĂ, PĂDINĂ. **Padina** „loc în pantă, puțin adâncit, cu fânaț, între păduri” II (Predeluț BV); „e un loc mai așezat puțin; e cam groapă” I (Șimon BV); **Padina Chirchii** „e o vale, o depresiune pe pantă” I, „vale, padină, o baie [= hobaie]” II, III (Șirnea BV); **Padina Lungă** „padină, tulește la vale” I, „o vale așa largă, cu drum pe ea” [**] (Fundata BV); **Padina Leurzii** „are forma unei covăi” II (Moeciu de Sus BV); **Padina Puțului** „o padină ce coboară...; e ca o troacă largă” I (Fundata BV) etc.; **Pădina** „ogaș” (Tisovița MH); **Pădina Brândușii** „pădină, loc așezat” II (Coramnic MH); **Pădina Largă** „pădină” III (Jupalnic, sat desființat, înglobat la orașul Orșova MH); **Pădina Verde** „pășune” și **Pădinile** „niște pădini, văi” II (Tufări, sat desființat, înglobat la orașul Orșova) etc.: *pădină* „loc ca o vale” (Fundata), „loc mai așezat între dealuri” (Moieciu de Jos BV); „vandelie” (Șirnea) etc., *pădînă* (pl. *pădîni*) ‘jgheab (natural)’, nu ‘jgheab la moară’, cum greșit apare în DLR (Borlovenii Vechi CS, Cloșani GJ: ALR I 390/12, 837), „un fel de vale” (Jupalnic), „loc între dealuri, ca o șă” (Tufări), „loc mai lăsat” (Coramnic), „vale așa mai adunată” (Dubova MH) etc. În DLR e definit ‘mică depresiune circulară sau alungită, formată, de obicei pe loess; crov, găvan’.

POSTAVA „groapă frumoasă, mare; parcă-i o postavă” II, „îi tumna (= tocmai) ca o postavă de pită” III (Mărgău CJ): *postávă* ‘groapă alungită, de forma unei albie, a unei copăi’, sens neatestat de DLR, dezvoltat prin metaforă de la *postavă* ‘covată, albie, copaie’. *Groapa Dodii* „teren albios (= ca o albie), o postavă mai largă, mai întinsă o leacă” I, II (Scind-Frăsinet CJ).

PUTINILE „e loc gropos” I, „e o groapă, o gropană adâncă” [*] (Densuș HD); „îs mai multe groape” I (Bogata de Jos CJ): **pútînă* (pl. **pútîni*) ‘groapă’, sens dezvoltat prin metaforă de la *putină* ‘vas de lemn, de obicei de forma unui trunchi de con, făcut din doage legate cu cercuri și folosit mai ales la păstrarea unor brânzeturi, murături etc.’ (DM).

SCOABA. Este foarte frecvent în Țara Hațegului și Valea Jiului. La numele menționate de aici de Mircea Homorodean (*Probleme de*

toponimie, în CL, VIII, 1963, nr. 3, p. 268) se pot adăuga multe altele. Vom aminti doar câteva: **Scoaba** „e o scobitură devale, acum împădurită” I (Câmpu lui Neag HD); „e ca o scoabă” I (Paroș HD); „scoabă” III, „troacă” IV (Peștera, com. Sălașu de Sus HD); „e ca o troacă” I (Valea Dâljii HD); **Scoaba Cornetului** „e ca o troacă; viroagă” I (Merișor, com. Bănița HD); **Scoaba Cucuruzului** „troacă” I (Petros HD); **Scoaba Hotarului** „e un fel de viroagă” II (Federi HD); **Scoaba Rătundului** „vale mică” I, „scobiță” II (Hobița HD); **Scoaba Urătă** „scoabă urătă, adâncă” I, „scoabă, groapă mare” III (Baru Mare HD); **Scoabele** „îs ca niște văi fără apă” I (Livadia de Câmp HD); **Scoabele Colțului** (Sălașu de Sus HD); **Scobile** „adâncituri, viroage” I (Nucșoara HD) etc. Aria numelui cuprinde și nordul Olteniei (v. Popescu GG 151, Suflețel *Aspecte* 266 etc.).

În aria de răspândire a toponimelor este viu apelativul *scoabă* (pl. *scoabe*, *scobi*) ‘viroagă, vale strâmtă, adâncitură pe coasta unui deal sau munte, jgheab natural’ (cf. și DLR), un postverbal de la *a scobi* (cf. și Mircea Homorodean *loc. cit.* 269, DLR etc.).

SCOBINA „e loc șes, poiană” I (Ohaba-Ponor HD) și **Scobinile** „coastă; loc cu scobituri, cu gropi” I (Ohaba-Sibișel HD): *scóbină* [scód'ină] ‘jgheab natural’ (Ighișu Vechi SB: ALR I 390/160) < *scobină* „hoagă mai mică” (Dealul Babii HD), „prelucă mică și afundă într-o pădure” (Crivadia HD), „loc mai adâncit, oval” (Petros HD), „loc mai scufundos puțin, ca o troacă” (Ponor HD) etc., un derivat de la *scoabă* cu suf. *-ină*. Pentru deplasarea accentului de pe sufix, cf. sinonimele *hóghină* ‘vale ascunsă’ (LRg I 81) < *hoagă*, *scóchină* < *scoacă* etc.

Pe baza atestării din Ighișu Vechi citată mai sus, în DLR s-a redactat articolul *scódină* (cu var. *scóbină*) ‘jgheab la moară, la streășină, la fântână etc.’, cuvânt raportat, pentru etimologie, la *scochină*. Așadar, acest articol de dicționar conține patru greșeli (datorate, se pare, modului defectuos în care a fost fișat materialul): 1) Cuvântul nu are două forme, ci 2) numai una, *scóbină*, rezultată din literarizarea corectă a formei fonetice notate de S. Pop, în localitatea respectivă *d* nepalatalizându-se. 3) Sensul cuvântului și 4) etimologia sunt cele indicate de noi.

Tot în DLR figurează adjectivul *scobinós* ‘(învechit, rar; despre obiecte) gol (pe dinăuntru)’, pe baza unei atestări din PO 307/20, raportat

la verbul *a scobi*. Cuvântul trebuia să figureze în dicționar și cu sensul '(despre teren) adâncit; de forma unui jgheab, a unei troci', răspunsul complet notat de S. Pop în Ighișu Vechi fiind „[loc] cu scobină, scobinos”. L-am observat și noi cu sensul de 'plin de gropi, gropos' în Cetan CJ: „drumul o fost scobinos”. Evident că e un derivat de la *scobină* cu suf. *-os*. Apare și în toponimie: **Scobinoasa** teren denivelat, cu pădure, și **Colnicu Scobinoșii** „colnic, drum afund; dealurile îs strâmte, cât mere carul” II (Săsarm BN), **Părău Scobinos** „părău foarte adânc” (Feleacu CJ: S. V.).

Un alt derivat de la *scobină* e *scobinúță*. **Tău Țiganului** „îi o scoabă; se face o scobinuță...” I (Balomir HD).

SCOC, SCOACĂ. Scocu „coastă” (Zlaști, cartier al Hunedoarei; **Scocu cu Cheia, Scocu Floroilor și Scocu Urzicarului** „scocuri, văgăuni” (Câmpu lui Neag HD); **Scocu Ursului** „e cu horhoțiș, horhot” IV (Cheia VL); **Scocu Voichesii** „hoagă de forma unui scoc” (Bărbătești VL: comunicat Ion Băluțoiu); **Scoaca Cuciumegii** „e o scoacă de jgheab de vine lemne pe ea” II și **Scoaca Fântâniei** „scoacă” II (Breaza BV); **Scoaca Izvorului** jgheab natural (Pojorta BV); **Scoaca Largă** „nu-i izvor cu apă; e o scochină, o dovâncă ca o troacă” II (Sebeșu de Sus SB); **Scocurile** „loc cam scocuit” II (Dâlja Mare HD); **Scoacele din Lespezi** „scoace” II (Scorei SB) etc.: *scoc* 'adâncitură de teren în formă de scoc, jgheab, uluc' (Cheia, Câmpu lui Neag, Dâlja Mare etc.); 'groapă, gaură, râpă, scochină' (Cocu AG: Udrescu GI), sens rezultat prin metaforă. *Scoacă* (pl. *scoáce*) 'idem' (Arpașu de Jos SB, Copăcel BV, Dejani BV, Scorei, Sebeș BV, Șirnea BV, Țichindeal SB etc.) este o formă refăcută din *scoace*, pl. lui *scoc*, neatestată de DLR, deși figurează (din Oprea Cârțișoara, sat înglobat la Cârțișoara SB) în CHEST. IV 30, 37/170). *Buruianu ăl Mic* „hoacă, scoacă” I (Scorei), *Hoanca* „înfundătură, scoacă fără apă pe unde se dădea lemnele” II (Sebeș), *Părău Dosului* „e fără apă; o scoacă, un părau” I (Țichindeal SB), *Părău ăl Larg* „e părau larg, scoacă largă” (Pojorta BV) etc.

SCOCHINA „loc așezat într-on vârv de deal” (Lisa BV); **Su Scochină** (Mărgineni BV); **Piscu cu Scochina** (Șercăița BV) etc.:

scóchină (pl. *scóchini*) „loc adâncit, de e râpă și-ntr-o parte și-n alta” (Șercăița), „[loc] ca o vale” (Avrig SB), „[loc] unde o mers apa și o scobit” (Sebeșu de Sus SB). În Racovița SB am întâlnit varianta [*scóhină*] „un fel de uluc [natural] în pădure, ca un scoc”.

DM cunoaște apelativul *scóchină* ‘(reg.) vale strâmtă și adâncă, săpata de șuvoaile de apă care vin de la munte; gaură, groapă, scorbură’, fără să-i dea etimologia. În DLR, unde are și alte sensuri, după mențiunea „etimologia necunoscută” se face trimitere la *scoc*. Cum am arătat înainte de apariția volumului respectiv din DLR (v. CL, XXIV, 1979, nr. 2, p. 210), este un derivat cu suf. *-ină* de la *scoacă*. Din forma inițială *scochîină*, cunoscută de DLR, accentul s-a deplasat de pe sufix pe rădăcină, ca în *hoápină* < *hoapă*, *scóbină* < *scoabă* etc.

SCOCULEȚU „hoancă; e sub formă de scoc” (Sebeș BV): *scoculéț, diminutiv de la *scoc*, cu suf. *-uleț*.

SCOFAINĂ, SCOIFANĂ. Scofaina „loc ca un scof (o corită sau o troacă mică de lemn)” (Maidan, azi Brădișoru de Jos CS: Liuba-Iana M 86); „loc cu gropi” I, „loc pe pantă; îs vii și fânaș” II (Jabenita MS); „pârâu, vale mare, cu pădure” (Ilaciu și Roșia VL: Burețea CTR 61); **Scoifana** „e cu dealuri, păraie; e cositor” II, „loc de deal” III (Beica de Sus MS): *scofáină* ‘vale rotundă între munți’ (CADE), > (prin metateză) *scoifánă. Noi am întâlnit apelativul în Dubova MH cu sensul „pădină, o vale așa mai adunată, ca o postavă; săpătură, nu-i drept în vale să fie ogaș”.

DLR, unde figurează după CADE și, din Brădișoru de Jos, după HVIII 137, îl definește ‘căldare glaciară, zănoagă’ și îl raportează la *scof*. Citatele reproduse în DLR nu se referă la apelativ, ci sunt descrierea geografică a locului *Scofaina* din Brădișoru de Jos.

SCOFANDA „văierugă” II, „groapă cu pădure” III (Poieni, com. Densuș HD): *scofándă ‘groapă, depresiune’. Pentru formație, cf., în apropiere, *Cofanda* deal (Pietroasa TM: DTB II 96) și *Pișanda* (din Valea Mării) „cascadă mare” (Câmpu lu Neag HD) < *pișándă* ‘cascadă’ (Clopotiva HD: Conea *Om și natură* 459) < *piș*, *pișa* (> *pișătoare* ‘idem’: DLR).

SCOFANIE. *Scofania mare* [scofáníija máre] „părău, șurlău, scoabă”, *Scofania Mică* „părău, scoabă” (Balomir HD): *scofânie ‘groapă, văgăună’.

Pentru formarea cuvintelor *scofaină*, *scofanie, cf. *gropaină* (s. v. **Cățânu Mic**), *gropanie; *miezuină*, *miezunie*; *vizuină*, *vizunie* etc.

ȘAUCA [șáucuca] II sau **Șauca lui Babeș I** „o întrerupere, o deschizătură [într-o culme de deal]; acum e deschis pe acolo drum” I „e acolo sus, sus, o poieniță” II, șa (Hășdău HD): *șáucă* [șáucă, șáucă] ‘teren în formă de șa; curmătură’ (Clopotiva HD, Hobița-Grădiște HD, Comanca VL, Olănești VL etc.), sens neatestat de DLR. *Groapa Lupilor* „șaucă; pe aici trece drum la [satul] Cheia” I (Tisa VL), *Prislópu* „șaucă” III (Clopotiva). Are pluralul *șáuci* (I Comanca, III Tisa), *șáuțe* [șáucățe] (Olănești), *șeuci* [șéucă, șeuc] I, II, [*] (Tisa).

ȘTIRBINA locuri (Carașova CS, Verendin CS: Octavian Răuț, Vasile Ioniță, *Studii și cercetări de istorie și toponimie*, Reșița, 1976, p. 55, 106); „e tot așa ca o vale” I, „o lăsațoare ca o troacă, scoabă, cum zicem noi” II, „scoabă, șa” III (Hobița HD); **Știrbina Mare** „teren sub formă de scoabă” II și **Știrbina Mică** II, III (Baru HD); **Știrbinile** „teren denivelat și puțin mlăștinis, cu tufișuri” (Domașnea CS: Rodica Suflețel, *Elemente lexicale dialectale în toponimia bănățeană*, în *Studii de dialectologie*, Timișoara, 1984, p. 310); **Groapa Știrbinii** „groapă” I, „îi o știrbină, o dolină [= „loc ca o troacă”]” III (Surduc CJ): *știrbînă* ‘albie de torent, jgheab natural, vale, adâncitură în formă de troacă pe panta unui deal sau munte’ (Cheia VL), „dolină” (Surduc), sens neînregistrat de DLR.

TIGĂILE „îs adâncituri între colți pe care vine la vale zurușul [= grohotișul]” I, „e on zugău mare și dedesupt e strânt și în 3-4 locuri îi în formă de oale, scobituri în piatră” II (Petreștii de Mijloc CJ): *tigáie* ‘adâncitură, scobitură în formă de tigaie’ (v. Dobre *Elemente* 63).

TOLCERU „teren ca o gaură, ca o pâlnie” (Bica CJ): *tolcér* ‘dolină’, sens metaforic, neatestat de DLR, de la *tolcer* ‘pâlnie’. *Jeleru* „hoancă, boaică, tolcer” (Hudricești AB).

TROACA „văgăună, scoabă; o găvârnă mare; e numa mlaștină; e dâlmă dincoace, muntele dincolo” I (Câmpu lui Neag HD); **Troaca Cringului** „îi exact ca o troacă” I (Vâlcele HD); **Troaca Pogorii** „dolină” [*], „e în formă de troacă, de gafcină; o dolină” I, „fânaț; e o troacă, scoabă” II (Uric HD): *troacă* ‘groapă alungită, de forma unei alpii, a unei copăi’ (Apold MS), sens neatestat de DLR, dezvoltat prin metaforă de la *troacă* ‘covată, albie, copăie’. *Groapa Boarului* „pășune; are on loc mai așezat, o troacă” (Biia AB: V. B.), *Muchia Zgârdii* „e o muchie; are pe ea niște troace” II (Viezuri AB), *Cornii ai Mici* „o troacă de loc” (Cheia CJ: S. V.), *Hoanca Oilor* „îi o troacă” II (Poiana Horea CJ), *Scobâlțu* „o troacă între două culmi” II (Federi HD), *Scoaba* „troacă” I (Petros HD), *Hoaga Crișanului* „scobitură, troacă” I (Vâlcelele Bune HD) etc.

VANDOLE, VANDOLIE. Vandolea sau **Vandolia** „părău larg, fără apă pe el; padină” I (Sătic AG); **Vandolea** „obaie [= hobaie] frumoasă” II, „are formă de depresiune” III (Șirnea BV); **Vandolea Piruștii** (Vama Buzăului BV): *vandôle* (Dâmbovicioara AG, Mărgineni BV, Predeluț BV, Șimon BV etc.), *vandolie* (Rucăr AG, Sătic, Copăcel BV, Drăguș BV, Fundata BV, Gura Văii BV, Poarta BV, Sohodol BV, Șirnea etc.) „vale deschisă, șă”, „șă, vale mai șeasă” (Rucăr), „loc între două dealuri, văioagă, părau mai lărguț” (Sătic), „loc mai jos printre dealuri” (Copăcel), „loc ca o troacă, ca o șă” (Drăguș), „pământ ca o troacă, vangă, gang” (Fundata), „scochină” (Gura Văii), „loc mai larg între două dealuri; un fel de vale mai largă” (Mărgineni), „hobaie” (Poarta, Șimon), „adâncitură, văioagă fără apă” (Predeluț), „padină mai închisă” IV (Șirnea) etc. *Padina Șirniei* „v andolie” I (Dâmbovicioara).

Apelativul, necunoscut dicționarilor, este o contaminare între *andolie* și *vale* ‘depresiune’.

Varianta *handolie* „groapă pe coastă ca o covată” (Tulnici VN) s-a născut prin substituirea lui *v* cu *h*.

VANGA „vale” (Coșești AG: Codin MN 132): *vângă* (pl. *vângi*) „părau adânc, văgăună; vâlcea, vandolie” (Fundata BV), ‘drum mai jos decât grădinile sau ogoarele, la dreapta și la stânga’, care „poate servi și scurgerii apelor de ploaie de pe deal” (Nou Român SB: CHEST. IV 16/172-b), cuvânt împrumutat din germ. *Wange*.

VÂRCIOLOG, HÂRCIOLOB, HOCIOROABĂ, VÂLCIOROB, VÂRCIORAB, VÂRCIOROB, VÂRCIOROG. Vasile Bogrea (PIF 303) a identificat numele satului bihorean **Vârciorog** cu apelativul *vârciológ* ‘vârtejul de apă’ (Lupșa AB: Viciu GI), provenit din scr. *vr̥tlog* ‘idem’, dar Nicolae Drăganu (*Rom.* 253) l-a combătut pe motiv că „acesta, în regiunea în care se găsește, probabil și-ar fi păstrat pe *-l-* neschimbat. Dar documentele nu ne arată nici o dată forma *Vârciolog*”, gândindu-se că „a putut să se dezvolte fără nici o greutate din *Vârciorov”, un derivat care s-ar fi format din „*vârh* (= ‘vârf’) < sl. *vr̥hŭ* + suf. rom. *-cior*, la care populația de origine slavă” ar fi adăugat sufixul toponimic *-ov*. Savantul clujean nu putea să cunoască toate formele sub care este atestat numele satului. Există unele și cu *-l-*: *Verchelogh, Virtsolog, Vircsolag* (v. Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, O-Z, 1968, p. 254).

Această explicație și-o însușește și Iorgu Iordan (TR 481), care mai cunoaște un loc **Vârciorogu** din fostul raion Turnu Severin și citează numele *Topologu* „care prezintă același fenomen (de înlocuire a sufixului originar *-ov* prin *-og*)”. De la acesta o preia I. T. Stan (*Soh.* 174), explicând toponimele **Vâlciorob** (p. 190), **Vârciorob(u)** (186, 190) și **Vârcioroabe** (p. 174) „din vârcior”.

Vârciologu „un loc mai așezat” (sau, cum l-au descris informatorii noștri, „groapă, poiană gropoasă”) din Muntele Săcelului CJ a fost comparat de Giuglea-Țâra *Toponimice* 217 cu *Vârciorova* și cu *ulciorag* ‘vârtej’ (Câineni AG) și derivat, cu probabilitate, de la o bază *vârci* ‘oală, hârcă’. Autorii au menționat și părerea însușită (v. *supra*) de Iorgu Iordan.

Iată și alte nume din Transilvania: **Vârcioloabele** „îi tă [= tot] groapi și dâlmi” I (Buru CJ); „gropi și dâlme” [*], „loc frământat” [**], „mobile și gropi” I, „tăt on deal și-o groapă” II (Cacova Ierii CJ); **Vârcioloagele** „rături pe coaste; și oblu și mai joampe” II (Valea Ierii CJ: S. V.);

Vârciorabele „pădure, pantă” I, „dâmburi, gropi” II, „pădure cu v ă g ă u n i ” III (Negrilești BN); **Vârcioroabele** denivelări „cum s-o lăsat terenul” III (Sălașu de Sus HD); **Hârcioloabele** „îs tăt gârle, dâmburi, gropi” I, „loc frământat, denivelat, alunecos” III (Pădureni, com. Ciurila CJ); „fânaț gropos și râpos” I (Plaiuri CJ: S. V.); „tăt o rădicătură și-o adâncitură; g r o a p e , movile” (Brăzești AB).

După părerea noastră, aceste toponime au la bază sensul de ‘groapă, adâncitură’ al lui *vârciolog* (v. Moldovanu *Chestionar* 87), *vârciolog*, **vârciorab*, **vârciorob*, **hârciolog*. Cf. *dolie*, *fedeleş* etc., care au ambele sensuri. Am observat forma de plural *vârcioloabe* în Buru (*Gaurile Brenii* „fânațe; gropi, vârcioloabe; îi dungos așa” I) și în Cacova Ierii, iar în Livada, com. Petreștii de Jos CJ, *horcioloabe* (*Buturău* „e o groapă, horcioloabe de-alea rele”), datorată asimilării lui *î* în *o*, ca și în *vorciológ* (pl. *vorciológuri*) ‘vârtej’ (Izvoru Ampoiului: E. P.). Nu excludem posibilitatea ca pluralul să poată fi, pe alocuri, și al unui singular feminin refăcut din pluralul neutru (**vârcioloabă*, **vârciorabă* etc.; cf. *jgheabă*, *scoacă*, *vârtoapă* etc.), cum dovedește **Hocioroaba** „loc unde s-o risipit, s-o așezat pământul” I, „dâmburi și loc mai drept, așezături ca și când s-ar fi rupt cândva de ceva apă; acum e râț” II, „dâmburi rămase și groape pe lângă ele; o rămas pământul de când s-o așezat” III, „groapă” [*] (Fălcușa SJ), care se explică din forma **hocioroábă* rezultată din **horcioroábă* (< **hârcioroábă*), prin disimilarea totală a lui *r*.

VÂRTOLOP, HÂRTOLOP. **Vârtoloapele** „o fost cândva ceva așezătură, vârtoloape de acelea, groape, gropi; s-o cam așezat acuma locul; o fost ceva rupturi” I, „loc așa..., tăt dâlme și gropi” II, „vârtoloape într-o pădure” III, „răzoare și hârtoloape, loc cu rupturi” IV (Borzești CJ); **Hârtoloapele** „groapă, râț gropos; îi mai hârcioloapos, mai jomporos locul” I, „coale-i groapă, icea-i dâmb” II, și, în altă parte a hotarului, „pământuri mai jompuroase” [*], „groapă, joampă; hopuri” II (Agriș CJ): *vârtolóp*, *hârtolóp* (pl. *vârtoloápe*, *hârtoloápe*) ‘vârtoap, groapă’ (Borzești, Măgura Ierii CJ etc.), cuvânt neatestat de dicționare. *Hârtopu* „îi ca un fel de hârtoloape, cufundături” (Măgura Ierii). La IV din Borzești am observat de mai multe ori, alături de *hârtolop* (pl. *hârtoloape*) și varianta *hortoloápe* (pl.).

E o contaminare dintre *vârtop*, *hârtop* și *vârciolob*, *vârciolog* etc., curente în zonă.

VÂRTOPIĂ, HÂRTOPIĂ, HORTOPIĂ. *Hortopila* „gaură, părău ce trece prin Căliniș” I, „scursură, adâncitură” II (Ileni BV); *Vârtopilele* „e cam drept” (Paroș HD); *Hârtopilele* pășune cu gropi (Gântaga HD): *vârtopilă (pl. *vârtopile), *hârtopilă (pl. *hârtopile), un derivat de la *vârtoapă*, *hârtoapă*, cu suf. *-ilă* (cf. *costilă*, *fățilă*, *gropilă*); *hortopilă, variantă rezultată din *hârtopilă prin asimilarea *î - o > o - o*.

ZANCĂ, ZOANCĂ. *Zanca* „teren mai pe coastă” I, „groapă” II (Chizeni SJ); *Zoancă* „groapă cu pădure pe margine, de unde cure un părău” I (Agârbiciu CJ: S. V.): *zâncă ‘groapă, depresiune’, *zoâncă ‘idem’. Cf. *hoancă*, *zoampă*.

ZĂNCUȚĂ, ZONCUȚĂ. *Zăncuța* „îi on fel de părău aș [lângă Zanca] pe care curge apă când plouă” I, „groapă” II (Chizeni SJ); *Zoncuța* „groapă” I, „îi o hoancă” II (Lăpușești CJ): *zâncuță, *zoncuță, diminutiv de la *zâncă (sau *Zâncă*), *zoancă, cu suf. *-uță*.

ZĂVÂRCA „groapă” [*] (Dealul Mare CJ); „viroagă scurtă, loc apătos, o adâncitură” I (Dângău Mare CJ); „groapă” II (Dângău Mic CJ); „o coaste; are o groapă în mijloc, fără să fie apă” II, „mere din Dealul Blidarului până în Râșca; o groapă” III (Mărcești CJ); „groapă” V (Râșca CJ); „zăvârcă, părău” I, „părău așa pe deal” II (Hodac MS); „loc deschis între două dealuri...; zăvârcă, înfundătură între două dealuri” III (Ibănești MS); *Zăvârca* III sau *Zăvârcile* I-III „groape, zăpodii” I, „o covată; coboară ca cum ar coborî jgheab” II, „scursură, poiană” III (Runcu-Salvei BN): *zăvârcă* (pl. *zăvârci*) „groapă; m-am dus pe zăvârcă în sus sau în jos; nu-i părău, numa groapă” (Bălcești, com. Căpușu Mare CJ), „izvor scurt, cu apă mică” (Lunca Vișagului CJ), „loc oblu băgat între două dealuri” (Beica de Sus MS), „zăpozie strâmtă, părău strâmt unde nu poți circula” (Idicel MS), „zăpode (așa fără izvor)” (Hodac), „loc ca un părău scurt pe o coastă” (Ibănești), „strâmtoare, zăpojoară micuță, strâmtă” (Ūrisiu de Jos MS) etc. În Hodac l-a notat și S. Pop (ALR I 390/229) cu sensul de

‘(teren în formă de) jgheab’. Sensul de ‘poiană’, dat de M. Homorodean (în StUBB, 1967, fasc 1, p. 107) ni se pare mai mult decât suspect. Cuvântul nu e atestat de dicționare.

ZĂVÂRCUȚA „gropuță” III (Runcu Salvei BN) și „o țâr’ de așezătură ca zăpodea, da’ scurtă, o țâr’ de zăvârcă” I (Hodac MS) pot fi derivate de la *Zăvârca*, deci pe teren toponomastic, sau provenite din apelativul *zăvârcuță*, diminutiv al lui *zăvârcă*, întâlnit în unele sate de pe Valea Gurghiului MS.

ZUGĂU „vălcea” I, „e între două păduri, vălcea” II, „părău adânc” III (Măgura SJ); „on miez de colnic” I, „o strămtoare și on pic de suiș” II, „părău” III, „poienică, o fost numa drum” IV (Măleni SJ); „văgăună, mâncătură de apă mai adâncă” (Valea Ierii: S. V.); **Zugauăle** „păraie, gudulii” (Vâlcelele CJ); „gropi rele” (Vișagu CJ: S.V.) etc.: *zugău* (pl. *zugăuă*) „ogaș, drum mâncat de apă” (Negrileşti BN), „teren [adâncit] fără apă, covată, jgheabă foarte strânsă” (Suplai BN), „jghebuț sau pământ tăiat de apa de ploii ori de care” (Șendroaia BN), „așezătură, mâncătură de apă” (Măgoaja CJ), ‘coastă de deal mâncată de ape și plină de râpi’ (Prundu Bârgăului BN: ALR II SN III h 820/219), „părău repede [= abrupt] pe deal” (Lăpuș MM), ‘jgheab (natural)’ (Romuli BN: ALR I 390/360) etc., neatestat de dicționare. Cuvântul mai are sensul de ‘potecă de munte foarte abruptă’ (Agârbiciu CJ: LRg. II 75), „drum pieziș tare” (Bârsău Mare SJ).

Aceste sensuri topografice s-au născut din cel de ‘scoc, uluc la moară’ cu care *zugău* (< magh. *zugó*) este cunoscut în partea de nord a Transilvaniei.

III. TOPONIME ROMÂNEȘTI PENTRU NOȚIUNEA 'TERASĂ, PLATOU'

ARIE, ARE. *Aria* „platou frumos” III (Podu Dâmboviței AG); „poiană în pădurea satului Izvoranu [BZ]” (MDGR I 114); *Aria* I sau *Area* III „e loc mai drept” I, „loc frumos” III, IV (Ilva Mică BN); *Area* „poiană” II (Maieru BN); *Aria lui Chifor* I sau *Area lui Chifor* II „platou” I, „câmp mândru, larg, lat” II (Coșbuc BN); *Aria lui Antone* „o fost o golîște mare în pădure” (Dumbrava CJ: S. V.); *Izvoru Arii* sau *Izvoru Arii* pârău în munte (Avrig SB) etc.

Aceste nume (sau cele mai multe dintre ele) și unele citate de Iorgu Jordan TR 19 provin din **ár(i)e* ‘loc șes pe deal sau pe munte; terasă, platou’, sens dezvoltat prin metaforă de la cel de ‘loc neted și bătătorit (o suprafață circulară) pe care se treieră bucatele’ (DA).

ARIȘOARELE „platou; poiană înconjurată de toate părțile de pădure” I (Muncel AB) se explică, probabil, din **arișoáră* (pl. **arișoáre*), diminutiv de la **arie* (v. *supra*) cu suf. *-ișoară*.

LOPAIU „pământ întins, onlopai” I, „e frumos” II (Antăș CJ); „e unlopai” V (Igrîția CJ); „laz su Coasta Viezurilor” I (Muncel CJ) etc.: *lopái* „șeștină” (Igrîția), „loc oblu” (Finișel CJ, Vălișoara CJ), „teren mai mare, însă drept” (Podișu SJ), „dărabă de pământ mai mare, mai întins” (Frâncenii de Piatră SJ) etc. Are pl. *lopáie* (Cetan CJ) și *lopáiu* (Podișu SJ).

Provine din magh. *lapály*.

LOPĂIAȘU „pantă mai ușoară” I, „costiță așezată” II (Antăș CJ) poate fi un derivat de la *Lopaiu* (v. *supra*) sau poate proveni de la *topăiaș, diminutiv de la *lopai* cu suf. -*aș*.

MASĂ. Masa Becî „loc șes ca o masă cu colțuri; o ridicătură mare, sus e un platou ca masa” (Mihalț AB: Frățilă *Secaș* 160); **Masa Craiului** loc neted pe un deal (Ortelec SJ: comunicat Viorica Marinceș); **Masa Mare, Masa Mică și Între Mese** (Sâncel AB: *ibid.*); **Masa Mărgăii** „platou în vârful stâncii” (Lupșa AB: S. V.); **Masa lui Păvălă** „șes chiar acolo sus în vârful dealului” I (Bociu CJ); **Masa Popii** „teren întins, șes” I, „e sus, e on loc șes; o avut popa o suprafață” II (Domnești BN); **Mesele** „loc așezat de fânațe” I, „îs ca un pat, loc mai așezat” II (Ilva Mică BN); „o culme; e un teren frumos, așezat bine, drept așa; da’ e puțin” I, „fiecare moină parcă e o masă; îs mai multe moine arătoare” II (Sângeorz-Băi BN); „teren puțin mai drept deasupra Poncii Meselor” I, „îi mai drept, ca pe Poderei” II, „loc larg; o rămas ca o masă cum o venit pământul de la deal” IV (Rebrișoara BN); **Fața Meselor** munte (Borșa MM: Papahagi GFM 204) etc.

Apelativul *măsă* (pl. *mése*) este cunoscut de DLR cu sensurile ‘podieș’ (dintr-un manual de geografie fizică al lui S. Mehedinți) și ‘loc șes, scufundat’ (din Viciu GI, care îl atestă din Lupșa AB?).

E foarte probabil că S. Mehedinți l-a întâlnit în graiurile populare. L-am observat și noi în Vale CJ (*Podu* „pășune; îi m a s ă , îi neted de tăt, oblu”), Zeicani HD (**Blidaru** „arabil, loc cam drept, m a s ă ” II), Densuș HD etc.

PADINĂ, PADIN, PĂDINĂ. Padina „loc mai oblu pe deal” I (Muntele Filii CJ); „platou” I (Ulieș MS); „padină, loc frumos, neted” I (Voșlăbeni HR); „șes” (Loamneș SB: V. B.); „poiană frumoasă deasupra pădurii” II (Pojorta BV); **Pădina** „platou” (Runcu GJ: Popescu GG 140); **Padina Bihării** „platou în vârful Bihării” (Cristioru de Sus BH: Teaha CN 138); **Padina lui Grecu** „platou pe culmea dealului” (Lăpugiu de Sus HD: V. B.); **Padina Perilor** „padină” I (Comanca VL); **Padin(u)** „platou” (Baia de Fier GJ: Popescu GG 140); „poiană” I, II Mărgineni BV, I-III Sebeș BV; **Padinile**

terase (Bontida CJ); „loc mai șes” I (Sebeșu de Jos SB); **Pădinile** terase (Bătrâna HD: V. B.); pădini în pădure” (Săcele BV); **Pădini(le)** „loc șes pe un deal” (Ioniță *Contribuții* 90) etc.: *pădină* (pl. *pădini, pădine, pădini*), *pădină* (pl. *pădini*), *pădin ‘terasă, platou’. V. și ALR I 407/63, 407, 556; ALR II SN III h 815/284, 574; DLR etc.

PĂDIOARĂ. Pădioarele „locuri netede între creste; îs pădioare” I, „loc frumos, așezat, înconjurat de munte” II (Voivodenii Mici BV): *pădioară* (pl. *pădioăre*) ‘mic platou, mică terasă’ (Voivodenii Mici, Pojorta BV etc.), un derivat de la *padină*, în a cărui arie se află, cu suf. *-ioară*. Dispariția lui *n* înaintea sufixului *-ior* (fem. *-ioară*) este „normală” (S. Pușcariu, în DR VI 230 nota 2) și frecventă. Cf. *bătrâior* (DA) < *bătrân, cătuior* (ibid.) < *cătun, cârlăior* (ibid.) < *cârlan, gălbior* (ibid.) < *galben, păltior* (DLR) < *paltin, putioară* (ibid.) < *putină, rugioară* (ibid.) < *rugină, rumeior* (ibid.) < *rumen* etc.

În DLR *pădioară* figurează din trei surse și este derivat de la *padie*, care are doar o singură atestare. Este foarte probabil ca și în aceste surse să fie vorba tot de diminutivul de la *padină*, pentru că *padină* este foarte răspândit, în timp ce *pad(ie)*, după cum rezultă și din alte materiale cercetate, este foarte puțin cunoscut.

PADIȘTEA „loc drept, fără deluțuri și gropi” II (Pui HD); loc mai drept (Coroiești HD); **Padiștea lui Măcriș** „loc întins; se ține de Sălașu de Sus” [*] Sălașu de Jos HD: *pădiște* „loc șes, șestos, mai întins” (Dâlja Mare HD), „poiană întinsă, fără dâmpuri” (Federi HD), „loc șes” I, „loc frumos, întins” III (Hobița HD), „teren curat, neted; poate fi fânaț, arabil etc.” (Livadia de Coastă HD), „loc șes” (Ohaba-Ponor HD), „poiană dreaptă” (Ohaba-Sibișel HD), „loc șes, padină” IV, „loc frumos” VII, „loc șes, drept” XI (Petros HD), „câmpie întinsă, frumoasă” (Râu Alb HD), „loc drept, frumos, fără tufe; ala e locul hăl mai plăcut” (Râu Bârbat HD), „loc așezat, drept, frumos, într-on vârf de munte sau într-o culme” (Șerel HD), „poiană frumoasă” I, „loc drept, cu iarbă” III (Uric HD), „poiană mai mare, de șes, padină” (Valea Lupului HD), „loc drept, poiană frumoasă” (Zăvoi HD) etc., cuvânt neînregistrat în DLR. Are pl.

pádiște (Râu Bărbat, Uric), *pádiști* (Dâlja Mare, Ohaba-Ponor, Petros, Șerel etc.), *pádiști* (Petros, Valea Lupului).

POD. Sensul de ‘podiș, terasă, pantă ușor înclinată’ al cuvântului *pod* nu figurează în nici unul din dicționarele noastre apărute înainte de DLR. Îl cunoaște Porucic L, definindu-l „plai cu coastă lin (ușor) înclinat” (p. 36), „;podiș mic” (p. 76). Referindu-se la acest înțeles, Iorgu Iordan (TR 527 nota 2) apreciază, cu oarecare îndoială, că „unele dintre destul de numeroasele toponimice *Podul* și *Podurile* trebuie interpretate plecând de la această semnificație. La fel, bineînțeles, *Podișul*, a cărui situație este cu atât mai clară, cu cât aproape toate locurile cu acest nume sunt dealuri”. Comentând toponimul **Podu cu Florile** („platou pe vârful muntelui Zănoaga”; MDGR V 13) autorul apreciază (ibid. 333 nota 2): „Apelativul *pod* este aici sinonim cu *podiș*, însemnează, deci, ‘terasă (naturală)’ ”. Aceeași idee fusese exprimată și de G. Giuglea și N. Orghidan (B 134): „Nume ca *Podul lui Călineț*, *Valea Podurilor*, *Podu Dâmboviței* indică un relief de terase”.

Iorgu Iordan, deși menționează din MDGR doar trei toponime, are perfectă dreptate. În regiunile muntoase și deluroase ale țării sunt o mulțime de terase, platouri, pante ușor înclinate numite *Pod*, *Poduri*. Vom aminti doar câteva: **Podu** „îi mai înalt ca Someșul cu 50-60 de m și plan cum îi masa” I (Rebrișoara BN); „loc întins” I (Drăghia MM); **Podu Alunului**, sat desființat, înglobat la Dorna Candrenilor⁸⁰ SV; **Podu Baicului** „p o d i ș ” (Rediu NT: Matasă CD 53); **Podu Certezelor** „p o d așa mai drept” I, „loc drept” II (Vima Mare MM); **Podu cu Rogozu** „un p o d frumos” II (Ciocanu AG); **Podu Dealului** „p o d i ș ” (Secu NT: comunicat M. Homorodean); **Podu din Sus** „e p o d, p o d e r e i ” II (Maieru BN); **Podu Flămând** „e drept, ca pe masă; p o d i ș ” I (Câțcău CJ); **Podu Găunoasii** „e loc mai șestos; față de dealuri e mai p o d i ș ” I (Șinca Nouă BV); **Podu Golumbului** „teren frumos, o n p o d i n o c ” II (Căianu Mic BN); **Podu Hagăului** platou (Ulieș MS); **Podu Lat** „deal” (Cornu PH: MDGR V 14); „deal întins” (Lipova BC: ibid. 15); **Podu lui Lupei** „ponicțoară” I (Baba MM); **Podu lui Stan** „p a d i n ă,

⁸⁰ Vezi T. Naum, *Țara Dornelor...*, p. 46.

podei, poiană” I (Boița SB); **Podu lui Stancă** „platou mic” I (Strâmbu CJ); **Podu Mare** „șeștină” (Nicula CJ); „un fel de podiș” I, terasă (Râciu MS); **Podu Măgurii** „loc drept în vârv de deal” I (Poiana Blenchii SJ); **Podu Moncii** (oficial: **Podu Muncii**) sat BZ așezat pe un platou (v. Dimitrie Ionescu, *Toponimie buzoiană*, LR, XXIII, 1974, nr. 5, p. 450); **Podu Morii** „e un pod, podeț, teren mai drept” I, „platou” II (Vad CJ); **Podu Păduricii** „pod, loc fain, drept, loc podos” I, „poderei așa frumos” II (Năsăud BN); **Podu Poplăcii** teren drept (Poplaca SB: V. B.); **Podu Râpii** „pod, pământ bun ca și on șes” II (Cernuc SJ); **Podu Spintecăturii** „pod frumos” I (Poarta BV); **Podu Stâniei** „platou” I (Dâmbovicioara AG); **Podu Vălenilor** „deal” (Bughiile PH: MDGR V 17); **Podurile** platou (Dumbrăvița BN); „e un suprafață mai mare, dreaptă” I, „podinoc” III (Glod SJ); „platou” I (Bunești CJ); „mici platouri” (Săcuieu CJ); „platouri” (Feneș AB: V. B.); „loc tras, pantă lină” (Ocoliș AB: V. B.); „platou” (Glogoveț AB: V. B.); „platou frumos” (Prăvăleni HD: V. B.); „pod iș” I (Porumbacu de Sus SB); „loc mai ridicat” I (Cuciulata BV) etc.

Din *Poduri* s-a ajuns, prin asimilare, la: **Podori** („deal mai ridicat; e drept” I, „e deal neted” II) în Ucea de Jos BV, **Podori** sau **Podorile** („on teren mai frumușel, mai așezat” I, „on câmp fain” II) în Coșbuc BN, **Podori** (platou II-IV) în Arpașu de Sus SB. La unii informatori din ultima localitate am observat și forme articulate, dar nu de genul neutru, ci de genul masculin: **Podurii Mari** și **Podurii Mici** I, [*]; **Podorii Mari**, **Podorii Mici** II, IV („le desparte calea” II); **Podurii** („fânaț; e loc șeț între dealuri” [**]). Cf. și **Podurii Mari** și **Podurii Mici**, terase arabile (Orăștioara de Sus HD: Homorodean SLT 163).

Interesant este și numele **Pódure** („arătură; e loc oblu, e mai sus ca Hotărelu” I, „e tot șes” II) din Sebeșu de Sus SB, în care s-a conservat forma arhaică de plural a lui *pod*: *podure*. Ambii informatori au întrebuințat și forma articulată *Podurea*. Cf. *Tăure*, sat BN care „și-a căpătat numele de la mlaștinile, «tăurile» care-l încunjurau. Cu timpul ele au dispărut, așa încât numai niște băltoage le mai arată urma. Oamenii schimbându-se, au uitat pentru ce au numit satul cum i se zice. Numele

s-a fixat acum pentru sat fără să se mai supună evoluției fonetice a «*tăuri*»-lor și și-a schimbat genul articulându-se *Tăurea*” (Drăganu TI 55). Adăugăm că în Turnu Roșu, localitate vecină cu Sebeșu de Sus, se află toponimul *Săcure* (art. *Săcurea*), care, după cum vom arăta cu altă ocazie, are la bază cuvântul *sac*.

DLR înregistrează la cuvântul *pod* sensul de ‘suprafață plană în regiune de munte sau de deal; regiune de șes’ din Drajna de Sus PH (H XI 322), Trestieni PH (ALR I 407/764), Budișteni AG (ibid. 410/786) și Râmnicu Vâlcea (LRg I 84).

Cu acest sens, *pod* a fost comunicat și din Ciocmani SJ (CHEST. IV 87/273), Scundu VL (ibid. 87/73), Fundata BV (ibid. 87/772-1) și Zărnești BV (ibid. 87/179). Aceste atestări lipsesc din DLR, probabil din cauza fișării defectuoase a răspunsurilor primite la Chestionarul IV.

Noi am întâlnit apelativul *pod* ‘mic platou, terasă’ în Bran, Poiana Mărului, Sohodol, Șirnea, Moeciu de Sus etc. BV; Podu Dâmboviței, Rucăr, Dâmbovicioara etc. AG; Râciu MS; Sângeorz-Băi, Năsăud, Coșbuc, Salva, Maieru etc. BN; Vima Mare MM etc.

În graiurile populare l-au întâlnit, mai înainte, geografii: „... ‘pod’ și ‘podîș’ sunt noțiuni geomorfologice populare, definite prin două elemente: netezimea mai mult sau mai puțin perfectă a suprafeței și suspendarea ei deasupra unor locuri mai joase” (Vintilă Mihăilescu, *Dealurile și câmpiile României*, București, 1966, p. 11).

Și în limba maghiară cuvântul *pad* a avut acest înțeles, păstrat doar în toponime (v. Kniezsa István, *A magyar nyelv szláv jövevényyszavai*, Budapesta, 1955, p. 369). Atât în română, cât și în maghiară sensul a fost împrumutat din slavă, deși dicționarele slave consultate nu-l atestă. Apare însă în cuvântul *zăpodie*⁸¹.

Așadar, *pod* ‘platou, terasă’ este un cuvânt vechi în limba română. Acest lucru îl dovedește și foarte numeroasa sa familie.

---

⁸¹ Pentru etimologia acestui cuvânt, vezi Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 302; G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, București, 1974, p. 178.

PODAN, PODANC. **Podanu** „p o d a n” I (Guga CJ); **Podanu** II, III sau **Podancu** I, IV „câmp drept su poală de pădure; de la el în jos iară e coastă; cum ai spune și o zăpodie, o tablă așa” I, „e p o d a n mare, on câmp, o prelucă, on loc drept” II, III, „este o poiană frumoasă lângă Țarcuri,... loc drept” IV (Târlișua BN); **Podancu** „șes, platou” I, „e mai ridicat un pic, e platou” II (Lăpuș MM); **Podanu Baronului** „arabil, dar situat pe deal” (Șieu-Odorhei BN: Rusu *Nume* 175); **Podanu Crețului** „p o d a n frumos” I (Gostila SJ); **Pe Podan la Valea Rea** „p l a t o u drept” III (Rugășești CJ); **În Podane la Vârvu Ursului** „sânt p o d a n e” IV (Poiana Blenchii SJ) etc.

Apelativul *podán* e necunoscut de DLR. L-am înregistrat în mai multe localități din nordul Dejului, definit de informatori astfel: „podirei într-o pădure” (Dealul Mare MM), „loc drept într-o coastă” (Drăghia MM), „loc drept, da’ sus” (Rugășești), „loc mai drept undeva pe o coastă” (Fălcușa SJ, Gostila), „loc drept în pădure” (Poiana Blenchii), „loc mai ridicat și mai drept” (Muncel CJ) etc. Are pluralul *podáne* (Baba MM, Fălcușa, Gâlgău SJ, Gostila, Poiana Blenchii etc.) și *podánuri* (Fălcușa).

Este un derivat de la *pod* ‘terasă, platou’ cu suf. *-an*. *Podanc* este o variantă fonetică.

PODAȘU „șes, loc oblu, ca pe masă, fain” pe un deal (Decea AB; v. și CHEST. IV 73, 74/139); un mic p l a t o u (Micoșlaca AB: Vințeler *Microtoponimia* 242); „e ca un câmp; îi o așezătură” I, „e teren foarte frumos, ca cum ar fi un pod de casă; e teren șes, drept” II, „teritor fain, p o d e r e i” III, „un fel de zăpodie, loc drept” IV (Suplai BN); „loc întins, p l a t o u pe deal” (Bonț CJ); p l a t o u arabil (Căianu CJ); „teren așezat, din sus de sat” I, „loc drept, arabil” II (Cesari, localitate înglobată în 1968 la Sântioana CJ); „teren plan” I, p l a t o u arabil (Gădălin CJ); „îi așa ca masa” I, „p l a t ă u” II (Ghiolț, sat înglobat la Țaga CJ); „p l a t o u , un teren așa mai neted deasupra” I, „ca cum ar fi un pod, o cunună de deal; loc cinaș [= frumos], drept, deasupra pe deal” II (Năsal CJ); „e în vârvul dealului, puțin p l a t o u” I, „vârv de deal mai neted” II (Suarăș CJ); „loc de-o fârcitura de fân; e frumos” III (Dolheni SJ); **Podașu Clejii** „p l a t o u” I și **Podașu Continitului** „p l a t o u” I (Luna de Jos CJ) etc.: *podăș* (pl. *podășuri*) „loc neted, oblu, sus pe deal”

I, „loc cinaș pe vârvul dealului” II (Bonțida CJ), „bucată de loc așezat, frumos” (Bunești CJ), „așezătură de teren pe deal” (Orman CJ), „șeștină, platou, loc neted pe deal” (Livada, com. Iclod CJ) etc. Nu e atestat de DLR. E un derivat de la *pod* ‘terasă, platou’ cu suf. -aș.

PODĂȘEL, PODOȘEL. **Podășelu** [podășălu] „rât fain; primăvara vin din toate comunele vecine și fac petrecere acolo” I, „loc foarte frumos” II, „e mai mult oblu” III (Dumbrava MS). În Săcalu de Pădure MS, localitate apropiată de Dumbrava, informatorii II și III, care participă la serbările câmpenești de pe Podășel, folosesc forma **Podošel** [podoșăl], rezultată prin asimilarea *o - ă > o - o*, influențați, probabil, de [glodoșăl], nume din hotarul satului lor (care e o variantă a lui [glodășăl] I).

Apelativul *podășel* ‘platou’ nu e atestat de DLR. L-am întâlnit în Sântejude-Vale CJ, definit „loc mai drept într-on vârv de deal”. E un diminutiv de la *podăș* cu suf. -el. Cf. și *Câmpășele* [cîmpășeli] „câmpuri mici prin pădure” (Câmp BH: Teaha CN 132) < *câmpășel* [câmpășel] „câmp mic liber, în pădure; poieniță” (ibid. 213), *La Drumășel* [la drumășel] „câmp, prelucă” (Cristioru de Sus BH: ibid. 134), *Prundășelele* luncă inundabilă lângă Someș (Bârsău Mare SJ) etc.

PODEAC, PODEACĂ. **Podeacu** [podjăcu] „un podiș în pădure; loc oblu, mai șesc” II (Gura Văii BV); *terasă*, „e pe deal sus; o așezătură, o padină frumoasă” II (Vama Buzăului BV); pășune (Bogata BV); „pământ drept, sus pe un dâmb” I (Sohodol BV); (scris **Podiacul**) „deal cu păduri și pășuni” (Topliceni BZ: MDGR IV 788); „pădure” (Lapoșul PH, Jugureni PH și Tohani PH: ibid.); **Podeacu cu Brebenei** „o așezătură” [*] „e în mijlocul pădurii: un așezământ frumos” III (Vama Buzăului); **Podeacurile** „îs două poieni așa mai așezate” (Crasna CV); loc (Șoimari PH: CHEST. IV 76/448) etc. **Podeaca** „de al” (Pietroșani AG: Codin MN 118).

Am întâlnit apelativul *podeac* în satele din jurul masivelor muntoase Făgăraș, Bucegi, Piatra Craiului și Ciucaș, definit: „loc frumos în pădure” I, „platou, pădioară pe coastă, în pădure; loc șes” II (Pojorta

BV), „poiană în pădure” (Poarta BV), „o așezătură, un teren mai șes” (Șimon BV), „așezătură pe coastă ca un scaun pe picioare; o țâ’ de deal așezat” I, „platou mai larg pe creastă sau chiar în pantă” II (Breaza BV) etc. *Podu Cășării* „un podeac mare, un pod de pământ, o livadie întinsă” (Podu Dâmboviței AG). Este un derivat de la *pod* ‘platou, terasă’ cu suf. *-eac*.

Am notat formele de plural *podéacuri* (Breaza, Gura Văii, Poarta, Pojorta, Șimon), *podéce* (Breaza, Pojorta, Sărata SB, Vama Buzăului) și *podéciuri* (Poarta, Sohodol). Forma de singular a mai fost înregistrată de Porucic L 36 și (în Poiana Sărata BC, Șoimari PH) de CHEST. IV (76/198, 87/448). Din pl. *podece* s-a refăcut forma feminină *podeacă* ‘locul plan de pe vârful unui munte’ (Drajna de Sus PH: CHEST. IV 87/742). Cu sensul de „loc mai plat în mijlocul pădurii” am întâlnit-o în Șinca Nouă BV, unde am notat și formele de plural: *podéci* și *podéce*. Nu figurează în DLR.

PODECIU [în *podécŭ*] „este un șe s t” I, „o țâ’ de șest într-o coastă” II, t e r a s ă (Șinca Nouă BV); [pe *podécŭ*] „loc puțin așezat; din râu urci puțin și se face un șe ț (cca 400 m)”, **Plaiu Podeciului** plai și **Părău Podeciului** pârâu (toate trei în Viștea de Jos BV); **Podece** teren arabil (Feisa AB: comunicat V. Frățilă). Am putea adăuga **Podeci** (din *Moara de la Podeci*), interpretat de Iorgu Iordan (TR 527) ca un derivat „de la *pod*, cu înțelesul ‘podiș’ ”, dar din informațiile date în MDGR IV 279, 783-784 nu ne putem da seama dacă el se referă la vreo formă de relief sau la vreun pod mic peste o apă.

Apelativul *podéci* ‘mic platou, mică terasă’, necunoscut de DLR, a fost înregistrat de noi în Șinca Nouă. A fost glosat „poiană, loc mai șest, ca cum ai zice că e un *pod* [= terasă, platou], dar, fiind mic, e p o d e c i ”. Este un diminutiv de la *pod* cu suf. *-eci*. Pentru sufix, cf. (tot în sud-estul Transilvaniei, unde se află primele două dintre toponimele menționate mai sus) *scăuneci* (Copăcel BV, Șercăița BV etc.) < *scaun*, *Prundeci* „prund lăsat de Olt” (Colun SB) etc.

PODEI, PODEU, PODEIE. **Podciu** „loc drept, cum ieși acolo deasupra în vârful dealului” III (Glod SJ); „pășune pe deal” (Micești AB:

V. B.); „platou, parcă expre făcut” I (Beliș CJ); terasă (Crișeni CJ); „platou” (Chețani MS: V. B.); „așezătură pe deal” (Lechința MS: V. B.); „șes în vârv de deal” I (Mura Mare MS); platou (Arpașu de Jos SB); „un fel de platou mai întins, podiș” (Copșa Mare SB); „o poiană, un fel de podiș” (Berivoi BV); „podiș” (Șirnea BV); localitate componentă a orașului Comănești BC; „deal” (Dragoslavele AG: Codin MN 118); „deal” (Viișoara VS: MDGR IV 784); **Podeu** „e tot drept, masă dreaptă” (Densuș HD); **Podeiu ăl Rotund** „șes ca masa, rotund, sus pe deal” II (Ernea SB); **Podeiu Finișelului** „platou” (Feneș AB: V. B.); **Podeiu lui Bâță** „loc așezat” (Mărgineni BV); **Podeiu Mitrii** „îi o așezătură; după coaste vine on podei, o podină de teren” (Rogojel CJ: S. V.); **Podeiu Peșterii** „loc mai așezat, un fel de podei” (Comana de Sus BV); **Podeu din Plopi** „loc mai drept, un fel de poieniță” (Bătrâna HD: V. B.); **Podeiele** „platou” II, terasă (Chizeni SJ); „platou, pantă lină” (Feneș AB: V. B.); „fânaț” (Bătrâna: V. B.); „platuri” (Lăpugiu de Sus HD: V. B.); **Podeiurile** „podiș, poiană” (Copăcel BV) etc.; **Podeia Botului** „o câmpie, o podeie, o câmp rotund” și **Podeia din Mijloc** „câmp rotund” [*] (Traniș CJ); **Podeia Grohoțelor** „mic platou împădurit” și **Podeia Pietrii** „un platou împădurit” (Metăș AB); **Podeia hai din Jos** și **Podeia hai din Sus** terase (Mateiaș BV); «**Podeia Mare** „un loc neted”, platou pe coasta dealului Plopiș» și «**Podeia Mică** „loc neted mai micuț», mic platou pe dealul Plopiș» (Zlatna AB: Pătrășcanu ZC 690); **Podeia Mare** și **Podeia Mică** „arată plat” I, „loc arabil, mai mult șes” II (Vlădeni BV); **Podeile** [pod'êjile] „pantă mai dulce” (Săcuieu CJ) etc.

Am întâlnit apelativul *podéi* ‘platou, terasă’ (< *pod* ‘idem’ + suf. -ei; cf. și Jb. XIX 74-75, DR VII 430 etc.) în Transilvania. Aria lui este însă mult mai mare, extinzându-se în nord-estul Banatului, în nordul Olteniei, Munteniei și sud-vestul Moldovei. DLR, care are atestări bogate pentru acest cuvânt, cunoaște doar forma de plural *podeie*. Pe lângă aceasta, care e într-adevăr cea mai obișnuită, se întrebuintează și *podeiuri* (Mărgineni BV). Din pl. *podeie* s-a refăcut forma feminină *podeie* (pl. *podei*), absentă din DLR, pe care am înregistrat-o în Șinca Veche BV

(„...e ca o pod ee”, „o pod ee îi o așezătură deasupra unui deal” I) și în Traniș CJ (v. *supra*).

PODEIAȘU „podei, loc drept” (Alma SB, localitate în care s-au înregistrat și toponimele *Podeti* „loc drept ca pe masă, pe un deal mare” și *Podeti Dejanului*) și mic platou despărțit de câteva zeci de metri de unul mai mare, numit *Podeti* (Daneș MS) sunt derivate de la *Podeti* + suf. -aș sau, mai puțin probabil, provenite de la *podetiáš* (pl. *podetiáșe*) ‘mic platou, terasă’, apelativ necunoscut de DLR, viu în unele graiuri din Transilvania. L-am întâlnit în Bociu CJ, Mărgău CJ, Răchițele CJ (*Podeti Pufii* „podeiaș”), Fundata BV, Sebeș BV (*Podeti Plasii* poieni, niște podeiașe”), Boița SB (*Podu Verzii* „podei, podeiaș” I, *Podu Bârnii* „podei, podeiaș” II) etc.

PODEIȚA [podeițâ] [*] sau **Podetițe(le)** [podeițe] VI „teren așa oblu” [*], „o podină așa faină” VI (Răchițele CJ): *podetiță (pl. *podetițe) ‘terasă, mic platou’, un derivat de la *podete* + suf. -iță.

PODEREI, PODEREU, PODIRĂU, PODIREI, PODIREU, PODEREIE, PODIREIE. Este un toponim a cărui arie de răspândire cuprinde Transilvania (cu excepția unei fâșii înguste din sud și sud-est: Țara Hațegului, Mărginimea Sibiului, Țara Oltului, BV și CV), Crișana⁸², Bucovina⁸³ și nord-vestul Moldovei⁸⁴. Apare frecvent în jumătatea de nord a Transilvaniei, unde există aproape în fiecare localitate. Din sutele de nume care nu sunt cunoscute în studiile și materialele referitoare la toponimia Transilvaniei amintim câteva: **Podereiu** „e un podiș, poderei” I (Borleasa BN); „poderei, teren frumos, întins” (Chiuză BN); „poderei fain” (Mititei BN); „e un picuț mai așezat și mai întins” (Târlișua BN); „loc arător de șes, podiș, podan” I (Baba MM); „loc neted, drept, da’ mai ridicat” (Măgoaja CJ); „loc oblu pe deal” (Bunești CJ); **Podereu** „fânaț neted pe un deal” (Topârcea SB: comunicat Ana

⁸² Cf. Teaha CN 138, Mărușca *Borod* 69 etc.

⁸³ Cf. Em. Grigorovitză, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, 1908, p.165.

⁸⁴ Cf. Matasă CD 45.

Droc); **Podirău** „loc drept” V (Râșca CJ); **Podireiu** „pantă dulce” (Biia AB: V. B.); „o fârcă de platou pe un vârv de deal” (Teleac MS); **Podireiu** sau **Podireu** „un platou” (Râciu MS); **Podireu** „un fel de platou” (Răstolița MS: V. B.); „loc întins pe deal” (Ciumbrud AB); **Podereiele** „niște podinocae” (Solomon SJ) etc.

În fine, mai semnalăm și formele de masculin plural: **Podereii** (Aghireș CJ: CHEST. IV 7/281); **Podereii lui Melente** „fânaț”, **Podereii Mutului** „e deasupra, din sus de gredina de casă” și **Podereii Popii** „e în coastă, se ară” (toate în Buru CJ) etc.

Apelativul *poderei* (*podereu*, *podirău*, *podiréi*, *podiréu*) ‘platou, terasă’ (pl. *podereie*, *podiréie*) este viu în Munții Apuseni, partea de nord a Transilvaniei, Maramureș, Bucovina și nord-vestul Moldovei. Figurează în CADE și DM fără a fi explicat din punct de vedere etimologic. DLR îl consideră derivat de la *pod*, dar nu arată cum s-a format.

Încercările de a explica acest cuvânt sunt puține și neizbutite. După Hubert Dumke (Jb. XIX 74) ar fi un derivat de la *podar*: „podar + suf. -eiū > *podăreiū* > *podereiū*”. Explicația nu poate fi acceptată pentru că *podar ‘platou, terasă’ nu este atestat. E. Janitsek (ST 93) presupune că „la baza denumirii stă etimonul românesc *pod* < v. sl. *podŭ* – ‘planșeu, podea de scânduri’”, iar Nicolae Mărușca (*Borod* 69) compară toponimele menționate cu magh. *pödör* „a răsuci”. Pentru M. Homorodean SLT 163, *podereu* sau *poderei* (cu pl. *podereie*) sunt „forme refăcute (și prin asimilare) de la dim. pl. *podurele* (< *poduri*)”.

Pentru a explica apelativul *poderei* trebuie să avem în vedere și cuvântul *funderei* ‘claie de fân începută’, care s-a format în același fel și pe care DA îl tratează s.v. *fundei*, derivându-l tot de la *fund*, dar „cu alt sufix”. Acest sufix nu poate fi decât *-erei*. Ne întrebăm dacă putem vorbi despre existența acestui sufix în limba română și cum a putut lua naștere.

După părerea noastră, cuvintele *poderei* (*podereu*) ‘platou, terasă’ și *funderei* ‘partea din claia de fân care rămâne după ce s-a luat partea de sus’ sunt derivate de la teme extrase din formele de plural⁸⁵: *podur-*, temă

⁸⁵ Problema derivării de la teme extrase din forma de plural a fost rezolvată convingător de I. Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, 1974, p. 13-21.

extrasă din pl. *poduri* (sg. *pod* ‘terasă, platou’), + suf. *-ei* (*-eu*) (ca în *podei, podeu*) > *podurei (cf. *Bulzurei*, art. *Bulzureiu* stâncă în apropiere de *Bulz* stâncă, ambele în Băiești HD) > (prin asimilare) *poderei*; *fundur-*, temă extrasă din pl. *funduri* (sg. *fund* ‘partea din claia de fân care rămâne după ce s-a luat partea de sus’), + suf. *-ei* (ca în *fundei*) > *fundurei > (prin asimilare) *funderei*. După cum rezultă din materialele cercetate de noi, aria lui *funderei* este inclusă în cea a lui *poderei*.

Tot de la teme extrase din formele de plural sunt și derivate de tipul: *delurel, dâmburel, șesurel* etc., dar cu suf. *-el*. Din cuvintele *funderei, poderei (podereu)* s-a detașat un sufix *-erei (-ereu)*, cu care s-au format câteva derivate: *Bliderei* (v. *supra*), *ciunterei* ‘bucată de lemn cu care dai după ceva, scurtătură, șuvei’ (v., mai pe larg, Dumitru Loșonți, în CL, XXI, 1976, nr. 1, p. 25), *știubereu* ‘știubei’ (v. *ibid.*) și *tinderei* ‘tindă mică (mai ales la biserică)’ (DLR) < *tindă*.

Din pluralul *podereie* (sg. *poderei*) s-a refăcut o formă feminină *poderéie* (pl. *poderéi, poderéie*), pe care am întâlnit-o atât ca toponim cât și ca apelativ în mai multe localități din nordul Transilvaniei. Vom reproduce atât formele articulate, cât și pe cele nearticulate (ale aceluiași nume) înregistrate la același informator sau la informatori diferiți: **Podereie** I, IV, [*], **Podereile** [pod'eréiile] III, **Podereia** [*] „îs podereie, [k] un poderei frumos” III, „podereie frumoase”, [k] „poderei frumoase” IV, „loc așezat, un tăpșan” [*] (Ilva Mică BN); **Podereie, Podereia** „asta-i podiș” I (Zagra BN); **Podereia** III, **Podereie** I, IV, VII, **Podereiele** I „teren... drept, pod” IV (Sângeorz-Băi BN); **Podereia, Podereie** „oricând îi veni s-o coți, o găsești: Podereia-i Podereie” I (Feldru BN); **Podereia** I, **Podereie** II „poderei mai înalt ca lunca” I, „o așezătură faină, dreaptă” II (Coșbuc BN); **Podereiele** I, **Podereia** II, **Podereie** II, III (Spermezeu BN); **Podereie** I, **Podereia** I „îi cam drept” I (Perișor BN); **Podereie** „loc frumos; asta-i altă Podereie” III (Măgoaja CJ); **Podereia** I, III, IV, **Podereie** I, V „loc drept, frumos, așezat” III, „platou arabil, mic, podan” IV, „loc fain, peste Vale” V (Fălcușa SJ); **Podereia** I-III, [*], **Podereie** I, III „pășune” II, „o fost pășune împădurită” III (Vad CJ); **Podereia, Podereie** „deal mare, lat; deasupra-i oblu” II (Ciurila CJ); „**Podireie**, asta-i **Podireia**; e on pic de loc oblu” I (Ardan BN); **Podireia** **Diacului** I sau **Podereia** **Diacului**

III, IV și **Podireia Măriuții** I sau **Podereia Măriuții** III, IV, numite, generic, **Podireie** I, II, **Podereie** III, IV (Strâmbu CJ) etc.

Toponimul a mai fost înregistrat de Emil Petrovici, în forma **Podireia** loc (Livezi HR; v. AnL XXXII, 1988-1991, p. 190), și de Elisabeta Faiciuc (*Drag.* 314), în forma **Podereia** „platou pe un deal” (Dragomirești MM).

Forma de singular *podereie* am mai observat-o și la informatorul II din Perișor, la II din Spermezeu etc. Ortografiată *podirée* figurează în DDRF, de unde o reproduce DLR (s.v. *poderei*), considerând-o „suspectă”. Forma de pl. am întâlnit-o la informatorul IV din Ilva Mică (*Ușurimea* „poderei frumoase”). Pluralul *podereie*, pe care l-am observat tot la acest informator ([*če*] „locuri frumoase, mai multe podereie”) poate fi interpretat atât ca feminin, cât și ca neutru.

PODEREANU [pod'erjânu] „îi mai sus acolo...; e o țără oblu; on platău” I, „o poiană lângă pădure” II, „o poiană mai așezată, on pic de șesuc” III (Budacu de Sus BN). Ca apelativ, *podereán nu este atestat. Provine, prin (asimilare și) contragere, din *podereián, care este un derivat din *poderei* + suf. *-an* sau o contaminare între *poderei* și *podan*.

PODEȚU „e oblu” I, platou lângă *Poderei* (Ulieș MS); „o poiană” I, „o zăpode, on gol în mijlocul pădurii; e și drept o țără; e relief ca on podeț, ca cum ai trece peste on șanț” II, „on loc așezat” III (Șanț BN); **În Podeț** deal (Stohnaia, în R. Moldova: CHEST. IV 73/445); **Podețele** [pod'êțâ] „loc mai frumos deasupra satului; ...e mai așezat”, terase (Ardan BN). Apelativul *podêț* (pl. *podêțe*) ‘terasă, platou’, necunoscut de DLR, a fost observat de noi în Cetan CJ (*Podu de la Valea Onucului* „podeț cam de 5 ha”), Vad CJ, Râciu MS (*Podu Mic* „e un podeț, e o așezătură”, terasă) și în Fundățica BV (*Podu cu Zarzâni* „o țâ de podeț” II). Din graiurile populare l-au cules și geografii. „În terminologia populară românească există o serie de cuvinte care se referă la astfel de suprafețe netede, denivelate față de regiunile înconjurătoare: *pod, podei, poderei, podeț, podiș*” (Vintilă Mihăilescu *op. cit.* 10). Este un derivat de la *pod* ‘platou, terasă’ + suf. dim. *-eț*. Pentru sufix, cf. *gruiet* < *grui*, *plăieț* < *plai* etc.

PODEUȚ. **Podeuțu cel Lung** „îi mai sus, îngust și lung” I, „îi mai lung, teren drept, frumos” II și **Podeuțu lui Mâcioc** „podeuț mai micuț” I, „p o d e u ” II (Chizeni SJ): *podeuț*, neatestat de DLR, diminutiv de la *podeu* cu suf. -uț. În Lunca Vișagului CJ Sabin Vlad a notat forma *podeiúț* (provenită de la *podei*).

PODICU poiană (Cetățeni AG: Codin MN 118); **Podicu Spărturilor**, [k] „mai adevărat”: **Poiana Spărturilor** „loc șeț” VIII (Șirnea BV). Apelativul *podic* (pl. *podíce* și *podicuri*) ‘mică terasă, mic platou’, pe care l-am întâlnit la mai mulți locuitori din Șirnea (definit „loc șes” I, „un loculeț așa frumos, un podeiac” II, „un loc întins pe o coastă” III etc.) și la unul din Fundățica BV (*Podu Cășării* „un pod, podic, podeac” I), nu figurează în DLR. Este un derivat de la *pod* ‘platou, terasă’ + suf. dim. -ic. Pentru sufix, cf. (tot în graiul regiunii) *bulzic* < *bulz* ‘bulgăre de mămăligă’ (Fundata BV), *plăic* < *plai* „potecă în pădure, hățaș” (Peștera BV) etc.

Menționăm că substantivul *podic* l-am întâlnit în Tohanu Nou BV cu sensul de ‘scândură sau pod peste șanțul șoselei’.

PODIRENCIU „on capăt de deal împădurit; e și coaste și din jos e mai întins; are și o țâ’ de rātuț” I; „are didisupt și rât frumos, loc așezat” II (Călacea SJ). Deși nu am reușit să vedem locul denumit astfel, este evident că toponimul are la bază un derivat de la *poderei* (*podirei*), cu suf. -enci: *podireienci > (prin contragere) *podirénci.

PODIREUAȘU „loc drept, înconjurat de pădure, pe coaste” (Măguri CJ: S. V.): *podireuăș, diminutiv de la *podireu* cu suf. -aș.

PODIȘ sat BC; **Podișu** „loc plan în partea cea mai ridicată a pădurii comunii” (Vârful Câmpului BT: CHEST. IV 87/383); „deal” (Comarna IS: MDGR IV 789); „deal” (Țifu VS: ibid.); „deal” (Viișoara VS: ibid.); „deal” (Băleni GL: ibid.); **Podișu Codrețului** (Valea lui Ion BC: Matasă CD 59); **Podișu Covăsenilor** „teren înalt situat deasupra nivelului șoselei cu case” (Dămuț NT: comunicat Maria Dandu); **Podișu de la**

Corni „deal” (Corni-Albești VS: MDGR IV 789); **Podișu de la Pădure „deal”** (Pâhna VS: ibid.); **Podișu Horaițului** (Grămești SV: ibid.); **Podișu lui Pârjolea** (Mastacăn NT: Matasă CD 49); **Podișu Machedonului „deal”** (Frumușelele, sat contopit cu Mădârjac IS: MDGR IV 789); **Podișu Ștronțenilor „teren înalt”** (Huisurez NT: comunicat Maria Dandu) etc.

După cunoștințele noastre de până acum, aria toponimelor *Podișu*, cu o singură excepție (**Podișu „platou pe un vârf de deal”**, în Dragomirești MM: Faiciuc *Drag* 314), precum și aria primitivă a apelativului *podîș* ‘loc înalt și întins, (relativ) plan; platou; terasă’ (v. ALR II SN III h 815/414, 514, 520, 551; ALR I 407/412, 418, 428, 434, 461, 480, 492, 502, 522, 540, 631, 637, 658, 669, 672) se întind numai în Moldova, Bucovina și Basarabia. Din graiurile de aici, *podîș* a pătruns în limba literară (datorită geografilor și scriitorilor), prin intermediul căreia s-a răspândit, în ultima vreme, în toate colțurile țării.

PODIȘELU „loc drept pe deal, oblu ca pe masă” (Șoimuș MS); **Podișelu**, [k] **Podișele(le)** „e terasat” (Adrian MS): *podîșél (pl. *podîșéle), un diminutiv de la *pod* ‘platou, terasă’ cu suf. *-ișel* (cf. *blidișel* < *blid*, *brățișel* < *braț*, *crinișel* < *crin*, *golișel* < *gol*, *junișel* < *june*, *mărișel* < *mare* etc.). Teoretic, ar putea fi și un derivat de la *podîș* cu suf. *-el*, dar toponimele nu se găsesc în aria lui *podîș*.

PODIȘORU „e o țără de loc drept” I, „loc frumos; de acolo în sus începe Costișata” II (Salva BN); „o bucățică de loc drept” II din jos de locul numit *Pod* (Gârbău Dejului CJ); loc (Cristelec SJ: CHEST. IV 83/299); „loc drept, loc mai oblu sus pe deal” I (Tămășasa HD); „loc șes, poiană, p o d e u , p o d i ș o r” III (Poieni, com. Densuș HD); p l a t o u (Viștea de Sus BV); „p o d i ș ” (Rucăr AG; figurează și la Codin MN 115); „d e a l ” (Pietroșani AG: ibid. 118); **Podișoarele** „platou” I (Negriștea BN); „pantă mai întinsă” (Crăciunelu de Sus AB: V. B.); „loc plat, drept” [*], t e r a s e (Colun SB); „dealuri cu diferite aspecte mai plane, cu locuri mai așezate” I (Zărnești BV); „e cam sus, deal” I, „sui o țârică până ajungi pe ele și acolo e loc frumos, așezat” II (Dejani BV) etc.

Dacă toponimul din Gârbău Dejului ar putea fi interpretat și ca un derivat de la *Pod*, cealaltă provin, fără îndoială, de la apelativul *podîșor* (pl. *podîșoare*) ‘mic platou, terasă’, neînregistrat în DLR, întâlnit de noi în Poieni, com. Densuș HD (v. *supra*), Peștera BV (*Podu Șteviorii* „un podîșor” I) și Fundățica BV (*Podu cu Zarzării* „un pod, podîșor, un fel de poieniță” I). E un derivat de la *pod* ‘platou, terasă’ + suf. dim. *-ișor*.

PODIȘAN, PODÂȘAN, PODOȘAN, PODUȘAN. E. Janitsek a înregistrat toponimele **Podușan** și **Podișan** în Sebiș BN și Lunca BN (*Șieu* 138, 148), numele unor arături. Etimologia ambelor toponime „e neclară” pentru autor, primul provenind „probabil din nume de pers. azi necunoscut”, iar al doilea fiind comparat cu *podîș*. V. Țâra, arătând că toponimul din Lunca, localitatea sa natală, se pronunță **Podâșan** (AUT, VII, 1969, p. 278), îl încadrează (*Frij* 55) între cele pentru care nu a putut indica o etimologie acceptabilă. Autorii citați nu dau descrierea geografică a locurilor.

a) În Ardan, localitate vecină cu Lunca, am întâlnit toponimul **Podâșan** [podîșán] („platau; acolo se bagă [= au locuri] și frijenii [= locuitorii satului Frij, azi Lunca] un pic” I; „deal; e deasupra o țără oblu, foarte oblu; au și luncanii o bucățică, mai puțin în Podâșan” II), același deci cu cel menționat de E. Janitsek și V. Țâra.

b) În Sebiș am notat **Podâșan** [podîșán] „on loc oblu, mai ridicat decât vatra satului” I, II. Informatorul III a pronunțat **Podușan** și **Podoșan**.

c) Și în Idicel MS se află un toponim **Podâșan** „loc întins; nu-i oblu ca masa, da-i loc frumos”, terasă puțin înclinată.

Apelativul **podâșan*, din care provin toponimele citate, nu știm să fi fost atestat. Este o variantă fonetică a lui **podîșán*, care, la rândul lui, provine din *podîș* + suf. *-an* sau din contaminarea lui *podîș* cu *podan* (întrucât toponimele menționate se găsesc în zona de contact a ariilor acestor apelative). Pronunțarea [podîșán], cu *î* în loc de *i*, s-ar putea datora influenței analogice a altor cuvinte din această zonă: [costîș], toponime din Năsăud BN, Urisiu de Sus MS etc.; [costîșa], în Beica de Sus, Chiheru de Jos, Sânmihaiu de Pădure etc. MS; [páriște], în Urisiu de

Jos MS, [pêtrîș], în Chiheru de Sus, Hodac, Urisiu de Jos etc. MS. În aceste toponime (și în apelativele corespunzătoare) transformarea lui *i* în *î* se datorește caracterului dur al consoanelor *r* și *s*.

PODOȘANIA [podoșânije] „e o așezătură puțină și apoi coastă...” II, „... e acolo sus, e o țără drept” III, „este teren arabil deasupra la un deal, o țâ’ de așezătură; ar fi ca un pod deasupra la un deal, teren oblu ca cum e podul oblu” IV (Urisiu de Sus MS). Pare a proveni dintr-un derivat de la *podaș*: *podaș* + suf. *-anie*⁸⁶ > **podășanie* >, prin asimilare, **podoșanie*.

Întrucât în sat a existat o populație ucraineană (v. Drăganu TI 75), nu excludem posibilitatea creării toponimului de către ucraineni, în procesul bilingvismului ucraineano-român, de la apelativul românesc *podaș* sau, mai puțin probabil, de la *podîș*.

PODOUAȘU „on picuț de șe s, de pl a t o u; este deasupra cătunului Codomarc” I, „îi di cătă Valea Sântejudelui, on loc așezat” III (Bonț CJ): **podouăș*, formă rezultată prin asimilarea *o - e* > *o - o* de la *podeuaș*, un diminutiv (atestat de Teaha CN 254) de la *podeu* cu suf. *-aș*.

PODUCEL. S-ar putea ca **Poducelu cel Curat**⁸⁷, consemnat într-o hotarnică⁸⁸ din 1745 („... Și din dimon merge în poducelul cel curat și merge alătura cu osica cea naltă...”), să fie numele vreunei terase sau al vreunui platou, provenit din **poducél* < **poduc* ‘terasă, platou’ + suf. dim *-el*.

PODURELELE I-III: Podurelele din Jos „[locul] are formă frumoasă, mai drept” I, II și **Podurelele din Sus** „loc mai frumos, mai

⁸⁶ Pentru acest sufix, vezi Vadim Rudeanu, *Sufixele -anie și -enie în limba română*, în SMFC II 101-106.

⁸⁷ *Curat* este aici participiul de la *a cura* ‘a lăzui, a defrișa, a curăți’. Alte toponime provenite de la acest cuvânt se găsesc la Iordan TR 23.

⁸⁸ Publicată de T.G. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei, Râmnicul Vâlci*, 1925, p. 10; apud Bogrea PIF 208.

drept” I, II (Calna CJ): *podurél (pl. *poduréle) ‘mic platou, mică terasă’ < *pod* + suf. *-urel*.

PODUȚU „poiană” II, „loc drept, înconjurat de pădure; e și pădure pe el” III, „loc mai sus, mai ridicat ca valea, un p o d u ț așa drept; e frumos, da-i pădure, p o d drept” IV (Vima Mare MM); „loc drept între Coasta Ursoiului și Valea Scăriții” (Hovrila MM: G. T.); **Pe Poduț** loc cu ruget (Ciocmani SJ: CHEST. IV 110/273): *podúț* ‘mic platou, terasă’ (Vima Mare), apelativ neînregistrat în DLR, un derivat de la *pod* ‘platou, terasă’ + suf. dim. *-uț*.

Din această familie mai cunoaștem următoarele derivate, absente din DLR):

podăștină (pl. *podăștini*) ‘terasă, platou’ (Bonțida CJ, Bunești CJ, Ghirolt CJ, Livada [com. Iclod] CJ, Orman CJ etc.) e derivat de la *pod* ‘idem’ cu suf. *-ăștină*. Cf. *corobaștină, *dosaștină* ‘dos, versant nordic’ (Bezded SJ, Șasa SJ etc.), *găuraștină, *hodobaștină etc.

podeán ‘terasă, platou’ este un derivat de la *pod* ‘idem’ cu suf. *-ean*. *Podireiu* „o suprafață mai dreaptă, un p o d e a n pe un deal” (Cufoaia MM: comunicat Cornelia Veturia Filip), *Podu Luncii* „p o d e a n, loc mai sus” (Răzoare MM: comunicat aceeași).

podeánc (pl. *podeáncuri*) ‘terasă, platou’ e un derivat de la *pod* ‘idem’ cu suf. *-eanc*. *Podereiu* „p o d e a n c” II, *Podu Rătund* „p o d e a n c” I (Peteritea MM).

podeiác, podeiácă. *Podeiac* (pl. *podeiace*: Fundata BV, Șirnea BV; *podeiece*: Fundata) ‘mic platou, mică terasă’ e un derivat de la *podei* ‘terasă, platou’ cu suf. *-ac*. Informatorii l-au definit „un pod micuț de tot, un loculeț într-un vârf de deal” (Fundata), „un ochiuleț frumos în pădure” IV (Șirnea BV). Varianta feminină *podeiacă* (pl. *podeieci*: Fundata) poate fi derivată de la *podeie* cu suf. *-acă* sau refăcută din *podeiece*, pl. lui *podeiac*. Am observat-o în Fundata, unde ne-a fost definită „un loculeț șes, frumușel, într-un vârf de deal”), și în Moieciu de Sus BV („... e o poiană așezată, o p o d e i a c ă frumoasă” I).

podereiác, podereiác ‘mic platou, mică terasă’ sunt forme pe care le-am întâlnit în Mocod BN: *Pe Poderei* „p o d e r e i a c [pod'erejác],

podereac [pod'erîác]”. Varianta *podereac* s-a născut, prin contragere, din *poderei*ac, care este un derivat de la *poderei* cu suf. -ac.

podereiás, poderés. *Podereiás* (pl. *podereiáșe*), cuvânt pe care l-am observat în Târlîșua BN (în forma [pod'ereîéș] VIII) și în Dobricel BN (*Zăpădinău* „loc arător; sânt și podereiáșe [pod'ereîáșă]” II), este un derivat de la *poderei* cu suf. dim. -aș. Prin contragere a rezultat forma *podereș* [pod'eréș] (pl. *podereșe* [pod'eréșă]) „loc frumos, drept” (Târlîșua. *Netedu* „pământ frumos, un podereș” V), ‘mic platou, mică terasă’ (Cetan CJ. *Podereiu* „podereșul ala” I).

poderiș ‘terasă, platou’ (Gădălin CJ: *Podașu* „poderei așa întins, poderiș așa, podiș așa întins” II) este, se pare, o creație spontană a informatorului, o contaminare între *poderei* și *podîș*.

podîșcă (pl. *podîști*) ‘idem’, un derivat de la *pod* ‘idem’ cu suf. -ișcă, circulă, se pare, numai în nord-estul țării. ALR II SN III h 815/365 l-a înregistrat în Ciocănești SV, iar Dragoș Moldovan, în Frumosu SV (*Pe Poderei la Biserică* „e o podîșcă mai sus o leacă”; *Scăuiele* „un fel de podîșcă, așa, de pământ, o poiană pe deal”), Vama SV etc. Iorgu Iordan (SCL, XXII, 1971, nr. 4, p. 404) l-a întâlnit într-un text literar.

podîște (pl. *podîști*) ‘idem’ este derivat de la *pod* ‘idem’ cu suf. -iște. L-am întâlnit în nord-estul Transilvaniei, definit „loc drept, ca pod, un loc mai așezat’ (Salva BN), „poderei” (Năsăud BN), „ceva șes pe deal” (Valea Mare BN) etc.

podulét (pl. *poduléte*) ‘mic platou, mică terasă’ e un diminutiv de la *pod* ‘terasă, platou’ cu suf. -uleț. L-am notat în Fundata BV („... o leacă de pod, o țâr’ de poduleț, loc șeț”; „colo sus dacă e în vârful coastei un poduleț, pod mic,...”; *Grădiște* „pădure; sus în țâmban îs zidurile, pe un poduleț), Șirnea BV („*podiei* îi spune la un poduleț, la un loc frumos, mai așezat”), Peteritea MM etc.

PODINA „podîș” (Poiana Aiudului AB: comunicat E. Șoșa); „deal” (Comănești BC: MDGR IV 788); „loc chiar oblu” (Lungești CJ); „e în vatra de sat...” (Negreni CJ); „îi împădurită; a fost o câmp foarte frumos” I, „câmp; o poiană acum plantată” II (Poiana Horea CJ); „podinoc” II (Valea Cășeiului CJ); „loc mai întins pe o

înălțime” (Dragomirești MM: Faiciuc *Drag* 314); „este o țâ’ de podină, o țâ’ de vatră, așezătură” I, „padină, platou” II (Sânămărtinu de Câmpie MS); **Podinile** „îs podinoace” II, „loc așezat” III (Alunișul BN); „teren mai drept” (Mărișel CJ: S. V.); **Podine** „e oblu, șes și câte o hrapă” I, terase (Ilva Mică BN); „loc fain” I, „e cam drept, pământuri tare frumoase” II (Maieru BN); **La Podini în Deal** „fânaț” (Cetea AB: V. B.) etc.

Apelativul *pódină* (pl. *pódine* și *pódini*) se întâlnește în Maramureș, în unele părți ale Munteniei, Moldovei și Transilvaniei, cu sensurile: „loc fain, cam drept; unde e drept, da’ mai sus” (Năsăud BN), „poderei” (Runcu Salvei BN, Sângeorz-Băi BN), „loc mai drept” (Mărgău CJ), „loc mai șesos pe-o coastă” (Dealul Botii CJ), ‘locul plan de pe vârful unui munte’ (Săvinești NT, Filioara NT: CHEST. IV 87/550-b2, 566-b2), ‘platou’ (Chiril SV: GRg 56), ‘loc șes’ (Râmnicu Vâlcea: LRg I 84) etc. Porucic L îl definește ‘loc slab înclinat și larg’ (p. 23), ‘loc înalt, larg și deschis. Platou’ (p. 26), ‘loc întins, larg și relativ plan. Podiș mic’ (p. 36).

În DLR e definit ‘suprafață plană în regiunea de munte sau de deal; regiune de șes (mai înalt)’ pe baza atestărilor din Chiril, Râmnicu Vâlcea și a uneia din GALACTION, O. 119: „E interesant acest sat, dar nu pentru el însuși, ci pentru podina pe care odihnește”. În aceasta din urmă nu e însă vorba de sensul de ‘terasă, platou’, ci de unul figurat, anume ‘bază, fundament, temelie’, lucru care rezultă cât se poate de clar din contextul din care a fost scos citatul. Gala Galaction vorbește de satul Celeiu, azi înglobat la orașul Corabia OT, care „odihnește” pe ruinele cetății romane „Malva sau Sicibida”.

Sensul figurat, neatestat de DLR, l-am întâlnit și în alte contexte: „O putut bea bine, că era mâncați, o avut podină” (Bonțida CJ), „Am avut noroc că am avut podină de grâu, mălai, de anul trecut” (Podișu SJ) etc.

Mai semnalăm și derivatele (necunoscute de DLR):

podinioără (pl. *podinioáre*) ‘loc mai drept pe o coastă’ (Mărișel: S. V.);

podinúță (pl. *podinúțe*) ‘idem’ (Răchițele CJ);

podinós ‘șes, întins, drept’ (Răchițele).

PODINOC, PODINOG. Este un toponim răspândit, după câte știm până acum, în jumătatea de nord a Transilvaniei și Maramureș, în BN, CJ, MM și SJ: **Podinocu** „locuri cam drepte, frumoase” I (Lușca BN); „o bucată de loc drept, on podiș” II (Lăpuș MM); „podinoc, petec de pământ drept” I, „podinoc, loc drept” II, „on pic de dreptuș” III, „teren mic, da’ drept; e sus așa, un podiș” IV (Frâncenii de Piatră SJ); „o dărăbă de pământ mai drept” II (Glod SJ); *terasă* (Gâlgău SJ); „loc drept pe deal” I, „loc drept” II (Ileanda SJ); „teren frumos, livadă” II, *terasă* ușor înclinată (Chizeni SJ); „îi loc sus, sus; deasupra este și drept” I (Bogata de Sus CJ); „e șes ca pe palmă, ca pe masă” I (Bobâlna CJ); **Podinogu** „fânaș și semănături” (Buteasa MM: G. T.); **Podinocu Târsii** „loc drept” I-III (Bârsăuța SJ); **Podinocu Ursului** „loc drept” I, II (Bârsăuța); **Pe Podinog la Valea Rea** „loc drept” I (Rugășești CJ); **Podinoacele** „îs niște podinoace” I, „îs mai multe podane” II (Huta CJ); „podinoace” II, *terase* (Frâncenii de Piatră); „podinoace, platforme întrerupte de păraie” I; „îs în pădure, la Vlădeasa, loc drept” III, „teren drept” IV (Căpâlna SJ) etc.: *podinóc* (pl. *podinoáce*) ‘terasă, platou’, apelativ necunoscut de DLR, derivat de la *podină* ‘idem’ cu suf. -oc.

În formulările informatorilor, *podinoc* înseamnă „poderei” (Coșbuc BN, Măgoaja CJ), „loc mai așezat” (Târlișua BN), „poieniță, loc drept, fain” (Strâmbu CJ), „un fel de loc drept” (Drăghia MM), „loc cam drept” (Poiana Blenchii SJ), „teren mai mic, drept, undeva pe o coastă, într-on vârv de deal” (Bârsăuța) etc.

Varianta *podinóg* (pl. *podinoáce*), întâlnită în Guga CJ (*Podereiu* „e pantă mai lină, e un podinog” I), Măgoaja, Rugășești (*Măgura* „...; deasupra e un podinog” [*], adică „loc plan, drept, fain; așezătură” I), Luminișu SJ, Bârsău Mare SJ etc., s-a născut din *podinoc*, prin sonorizarea oclusivei velare, iar *podănóg* (pl. *podănoáce*), întâlnită la informatorul IV din Poiana Blenchii (*Cătúșile* „loc deschis, cosalău și podănoage, podane suprapuse”), din contaminarea lui *podinog* cu *podan*. La fel de bine se poate explica însă această formă și ca un derivat de la *podan*, cu suf. -og.

La Bârsăuța am observat și diminutivul *podinocăș* (pl. *podinocășe*).

PODMOL, POLMOL, POLMON, POMNOL. **Podmolu** „loc drept, în marginea Oltului” II (Avrig SB); „e sus pe deal, poiană frumoasă, on șes” I (Merișor, com. Bănița HD); **Polmolu** [*] sau **Polmolu Strungii Dracului** II, [**] „teren la munte, pășunat” [*], „loc în trepte” II (Scoreiu SB); **Polmonu** „șes, podei” în Părău Râpii și „teren șes” în Pădurea Satului (Glogoveț AB: V. B.); **Polmoalele** „pantă mai dulce” (Buia SB: V. B.); „terase” I (Glâmboaca SB); „pantă potrivită” (Gușterița, azi cartier al Sibiului: V. B.); **Polmoalele din Arpășel** „teren frumos de pot pășuna oile între nește jghiaburi” III, *terase* (Cârțișoara SB); **Polmoalele din Jos și Polmoalele din Sus** „loc oblu” (Crăciunelu de Sus AB: V. B.); **Polmoanele** „rânduri de stânci” (Petreștii de Mijloc CJ); **Polmoanele Șelarilor** „pădure, pantă” (Glogoveț: V. B.); **Pomnoalele** „loc oblu acolo sus deasupra, ca pe pomnol” I, loc „așa ca treptele, ca pomnoalele; e ca terasele”; între terase îs pietri” II (Sălciua de Jos AB) etc.: *podmól, *polmól* (Glâmboaca, Pojorta BV, Râu Sadului SB, Sărata SB, Scoreiu, Sebeșu de Sus SB etc.), *polmón* (Petreștii de Mijloc), *pomnól* (Sălciua de Jos) ‘prispă naturală’, sens neatestat de DLR, dezvoltat prin metaforă de la *podmol* (*polmol*, *polmon*, *pomnol*) ‘prispă (la casele țărănești)’. Varianta *pocmol* e cunoscută de Porucic L 76.

POLIȚĂ. Polița „trecătoare” I (Drăguș BV); **Polițele** „coastă; îs ca streptile [= treptele]” I, II (Rodna BN); „loc la munte, poiană” II (Șimon BV); **Polițele** *terase*: „e o bucată frumoasă, [apoi] iară cu stânci, iară frumoasă și iară cu stânci” III (Cârțișoara SB); „o poliță, [apoi o] stâncă, [iar] o poliță, [apoi iar o] stâncă” II, *terase* (Sărata SB); *poliță* ‘formă de relief care apare pe versanții văilor erodate dintr-o regiune cu structură tabulară și care se prezintă ca o treaptă la o anumită înălțime deasupra fundului văii; strat plan de piatră, într-o stâncă, în fața unei prăpăștii’ (DLR), „jgheab [= stâncă] ca polița” (Dejani BV). *Brătușu de Jos* „o așezătură faină, e o poliță, o treaptă mai jos ca *Brătușu de Sus*” IV (Găureni BN).

SCAUN, SCAMN. Scaunu „cel mai înalt deal de pe aici; deasupra lui e o poiană, loc așezat” I, „bâtcă..., dacă te sui în el într-o parte e șes

cu pădure, în alta țurană” II, „munte; în vârful lui spre răsărit e loc oblu” III (Dumbrava MS); „pășune” (Iaz SJ); **Scaunu Jendarilor** „loc mai așezat” II (Lisa BV); **Scaunu lui Pătru** (Laz, com. Săsciori AB); **Scaunu Sbârcei** (Valea lui Ion BC: Matasă CD 58); **Scamnu Bărzuicii** „loc șes, teren frumos, poiană mare în vârv de crac” II, „este un fel de platou pe vârv de deal” III (Ieșelnița MH); **Scamnu Irimii** „deal înalt” I (Ogradena MH); **Scaunu Mare** „e mai lung puțin, șes” și **Scaunu Mic** „mic șes” II (Gânțașaga HD); **Scaunele** „on fel de potecă râpoasă care urcă la Bârsăuța; îs tot rupturi ca scaunele; sui de pe o treaptă pe alta; e ca un fel de trepte, de scări” I (Frâncenii de Piatră SJ); „loc arabil, loc drept, platou” I, „loc frumos” III (Negrileşti BN); „loc mai șesc, ca scaunele, ca treptele” [*] (Pojorta BV); „urci sus și se face o așezătură; după o urcare de pantă se face o așezătură” I (Sâmbăta de Sus BV); „e și mai jos și mai sus, ca scaunele, în formă de trepte” I, „e un urcuș pe o pantă abruptă și după el urmează un loc mai plan, lin” II, „loc oblu, șeț; platău” III (Viștea de Jos, Viștea de Sus, Viștișoara BV); „[locul] urcă treptat” I, „îs niște locuri mai așezate, par ca scaunele” II, „niște așezături frumoase” III (Voivodeni BV); „pășune” (Nucșoara HD); „pisc” (Aninoasa AG: Codin MN 122); „loc izolat” (Jugur AG: ibid.); **terase** (Olănești VL); **În Scaune** (Scărișoara AB: Papahagi *Cercetări* 65); „loc oblu” (Poiana Sibiului SB: Tănase PS 14. În această localitate V. Bidian a notat **Scaun** „platou”); **La Scaune** „terenuri întinse; poieni, dealuri mici” (Bărbătești VL: comunicat Ion Băluțoiu); **Dealul Scaunele** „e în hotarul satului spre Tazlău” (Borlești NT: Matasă CD 52), care se pare că e același loc cu cel numit la fel în Tazlău (ibid. 62) sau **Scaunele** (MDGR IV 462 coloana I) etc.

Apelativul *scăun*, *scamn* (pl. *scăune*, *scămne*) ‘loc mai dept într-o pantă, terasă, platou’, neînregistrat de DLR, este folosit destul de frecvent în Țara Hațegului. L-am întâlnit în Băiești (un anumit loc e descris „un fel de scamn așa...”), Hobița-Grădiște, Nucșoara, Poieni (com. Densuș), Șerel, Zeicani etc.

Fără îndoială că și la baza toponimelor aromâne: **Tu Scamnu** [= În Scamn], nume de loc în Aminciu; **Tu Scamne** [= În Scamne], nume de loc în Perivoli; **La Scamni** [= La Scamne], nume de munte în Băiasa; **Scamni** [= Scamne], loc atestat la 1820; **Scamnai**, nume la sud de

Ndeșli, explicate de Th. Capidan (TMR 33, 103) de la *scamnu* ‘chaise’, stă tot *scamnu* ‘terasă, platou’.

Iorgu Iordan (TR 44) înregistrează câteva nume *Scaun* (mai ales din MDGR) fără să le dea o explicație precisă: „Despre unele dintre aceste numiri se spune în DG [=MDGR] cum au luat naștere: *Scaunul Doamnei* «colț de piatră, unde, zice legenda, s-ar fi odihnit doamna Elena a lui Matei-vodă Basarab, când a mers să viziteze mănăstirea Arnota, zidită de soțul ei» etc. Același sens, aș zice material, are și numele *Scaune* (deal, Mr. [=MS]), notat de Kisch I, p. 250”.

SCĂUNAȘ, SCĂMNAȘ. Scăunașu „deal” (Șomănești GJ: MDGR V 349) și **Scămnașele I** sau **Scăunașele II** „pantă, coastă” I, „sus în scaune” II (Boița HD) provin din *scămnăș (pl. *scămnășe), *scăunăș (pl. *scăunășe), diminutiv de la *scamn*, *scaun* ‘loc mai drept într-o pantă, terasă, platou’ (v. *supra*) cu suf. *-aș*.

SCĂUNEAȘA „munte; e ca un scaun” I, „așezătură pe creastă, platou pe creastă” II, „e ca un scăuneci pe creastă, un vârful ășezat” III, „platou” IV (Breaza BV). Pentru formație, cf. *Fedeleașa*, munte în Sebeșu de Jos SB.

SCĂUNEL, SCĂMNEL, SCĂUIEL. Și acesta este un toponim cu o largă arie de răspândire. Din numele cunoscute de noi rezultă că se întâlnește în sud-vestul Transilvaniei, nord-estul Banatului, nord-vestul Bucovinei și nordul Olteniei: **Scăunelu** „un podei; îi mai așezat” (Micești AB: E. P.); „șes pe o coastă” (Ludești HD: Homorodean SLT 162); *terasă* (Orăștioara de Sus HD: *ibid.*); „picioar de munte care coboară în trepte, asemenea unui scaun” (Cugir AB: *ibid.*); „e șes și-i sus” II, „terasă” III, [*] (Cheia⁸⁹ VL); **Scăunelu I**, **Scămnelu III** sau **Scomnelu II, III** „loc drept și dincoace și dincolo de Râu” I, „e locul bun, drept” III (Păucinești HD); **Scămnelu** „pădina” (Maidan, azi Brădișoru de Jos CS: Liuba-Iana M 86); **Scăunelu Mare** și **Scăunelu Mic** „două așezături pe o coastă” (Costești HD: Homorodean SLT

⁸⁹ Figurează și la Buretea CTR 128.

162); **Scăunelele** „îi o tâ’ de râț și-i hurluit, ca trepțile” II, „terenul îi sub formă de scaune” III (Făgetu Ierii CJ); **Scăuiele(le)** „un fel de p o d i ș c ă, așa, de pământ, o poiană pe deal” (Frumosu SV: comunicat Dragoș Moldovanu); **Scăuielele** „poiană pe munte; treceam pe Scăuiele la România” (Boița SB). În MDGR V 349, numele acestei vechi trecători care lega Transilvania de Vâlcea apare sub forma **Scăunelele**.

Pentru Ionel Stan, „**Scămnelu**, qui donne le nom à des vallées avec des rivières, à des prés ou à des collines (Armeniș, Satu Bătrân, Cornea, Sadova Nouă [CS], représente le dérivé diminutif de *scamn* (< lat. *scannum*)” (*Quelques problèmes de toponymie roumaine*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, I, București, 1970, p. 1122). Autorul nu precizează (probabil pentru că n-a sesizat) sensul cuvântului *scaun*, menționând în continuare compusele: *Apa Scămnelului*, *Dosu Scămnelului*, *Fața Scămnelului* (Satu Bătrân), *Tâlva Scămnelului*, *Vălău Scămnelului* (Sadova Nouă) și *Furca Scămnelului* (Cornea).

După cum am arătat la cea de-a II-a Consfătuire națională de onomastică care a avut loc la Cluj între 10 și 12 octombrie 1969, toponimele *Scămnel*, *Scăuiel* și *Scăunel* provin din apelativele *scămnél*, *scăuiél, *scăunél* (pl. *scămnéle*, *scăuiéle, *scăunéle*) ‘terasă, loc șes într-o coastă’, diminutive de la *scamn*, *scaun* ‘idem’ (v. *supra*) cu suf. *-el*. Porucic L 78 înregistrează doar pe *scăunel* ‘terasă’. Varianta *scămnél* circulă prin Țara Hațegului: „...este on șes, o țârică șes; se face o țără *scămnuș*, *scămnel*...; este sus, în capetul Măzăriștii de Sus; de acolo începe Părâu Scămnelului ce curge în Valea Zeicanului” (Zeicani HD).

Ulterior comunicării noastre, și Mircea Homorodean (v. CL, XX, 1975, nr. 2, p. 135; SLT 162) raportează toponimele din Ludești, Orăștioara de Sus, Costești și Cugir la „*scămnel* ‘pădînă [= loc mai așezat] în coasta muntelui’ ([Brădișoru de Jos:] H XVIII 137)”. Definiția apelativului a fost modificată greșit în DLR în forma: *scămnel* ‘padină (ușor scobită) pe coasta unui munte’.

Tot atunci am menționat că aceeași proveniență o au și toponimele aromâne: **Scamn** „nom d’un village roumain à Zagori (Pinde) à peu près grécisé”, **Scămnel**, **Scamn** și **Scamn**eli [= Scămnele], explicate de Th. Capidan (TMR 102) de la *scamnu* ‘chaise’ și suf. *-el*.

SCĂUNEȘ, SCĂMNEȘ. Scămneșu „e între două păraie” III (Ciula Mare HD); „un loc o dată drept, apoi iar coastă” II, „un loc drept; din el cobori pe o pantă” III, „o bucată de pământ dreaptă ca un scaun” IV (Densuș HD); „platou, o poieniță” I, „ieși o dată în sus, apoi meri drept, apoi iară urci în sus; e ca un scaun” II sau **Scămnișu** „e un scamn așa” III (Poieni, com. Densuș HD); „loc micuț...; șes mic, șeștior” III (Răchitova HD); „e coastă; e puțin șes, o țără șes; are o țără scămneș” I (Ștei HD); **Scăuneșu din Deal** „loc șes” I și **Scăuneșu din Vale** „loc șes” I (Vâlcelele Bune HD); **Su Scămneș** I (Râu Alb HD) etc.: *scămnéș* ‘loc mai drept într-o pantă, terasă, platou’ (Ștei), un derivat, nefînregistrat de DLR, de la *scamn* cu suf. -eș.

SCĂUNIȘ, SCĂMNIȘ. Din câte cunoaștem, este răspândit în Țara Hațegului (unde apare frecvent) și în regiunile învecinate: **Scăunișu** „poieniță frumoasă sub o coastă” III (Baru HD); *terasă* ușor adâncită (Bucium HD: Homorodean SLT 162); *terasă* naturală (Telești GJ: Bâldea Tel. 233); „e într-o coastă ca un scăuniș” I (Ohaba-Sibișel HD); **Scăunișu** I sau **Scămnișu** I „e tipul unui scamn, e loc drept cum îi masa deasupra unei ridicături” I (Merișor, com. Bănița HD); **Scăunișu** IV, XII sau **Scămnișu** XI „șes pe lângă apă” IV, „luncă” XII (Petros HD); **Scămnișu** „o mică poiană în pădure; loc drept” I (Turnu Ruieni CS); locuri (Băuțar CS, Buchin CS: Ionel Stan *loc. cit.*); „e o țără scamn” I, „e un loc mai drept o țără pe o pantă” II (Hobița-Grădiște HD); „e on pic de loc drept pe coastă” II, „îi făcut locul ca un scaun” III, „porțiune de teren dreaptă ca un scaun” V (Sarmizegetusa⁹⁰ HD); **Scăunișu Floorii** „o bucată de loc mai șes într-o coastă, ca de un car de fân” III (Petros); **Scămnișu Făgetului** I sau **Scămnișu lui Făget** I, II „e o coastă așa și are o țără scamn așa; terasă” I, „e ca un scamn” II (Șerel HD); **Scăunișele** I sau **Scămnișele** II „îs niște scaune” I (Nucșoara HD); **Scăunișele** I, III sau **Scămnișele** II „așezăminte” II, „e un loc care urcă, are pantă” III (Paroș HD); **Scămnișele** „poiană dreaptă” II (Sălașu de Sus HD) etc.

⁹⁰ La Densusianu ȚH 65 apare în varianta **Scomnișu** deal.

Apelativul *scăuniș*, *scămnîș* (pl. *scăunișe*, *scămnîșe*) ‘loc mai neted într-o pantă, terasă, platou’, neînregistrat de DLR, este un derivat de la *scaun*, *scamn* ‘idem’, cu suf. *-iș*. L-am întâlnit în Țara Hațegului, în localitățile Galați („*scămnîș* înseamnă dacă urci și apoi e o bucată de loc mai drept de poți să hodini”), Valea Lupului („*scăuniș* îi dacă ieși în sus și găși o țără padină frumoasă”) etc.

SCĂMNIȘELE, nume menționat de Ionel Stan (*loc. cit.*) în forma **Scămnîșăle** (Obreja CS, Sadova Nouă CS), se pronunță de fapt [scămnîșăle] (deci trebuie literarizat **Scămnîșele**) și provine din *scămnîșele, pl. lui *scămnîșél [scămnîșăl], diminutiv de la *scămnîș* (v. *supra*) cu suf. *-el*.

ȘATRA „loc drept, da’ e sus” (Berchezoaia MM: G. T.); „acolo sus pe deal îi loc cam drept” I, „vârv de deal; locu-i drept” III, „loc mai drept” [*], „p l a t o u ” [**] (Agârbiciu CJ); „loc mai neted pe deal” I (Legii CJ): *șatră* ‘terasă, platou’, apelativ neînregistrat de DLR. *Podu Racoviții* „pământ, ș a t r a asta toată, așezătura asta frumoasă; e către Racovița” III (Sebeșu de Jos SB).

ȘĂTRIȚA „teren abrupt, cu alunecări” (Groșii Țibleșului MM: comunicat: Viorel Cozma); loc (Tășnad SM: CHEST. IV 46, 50/236); **Vârfu Șătriței** „vârf situat pe masivul Șătrița” (Groșii Țibleșului: comunicat idem): *șătriță ‘terasă, platou’, diminutiv de la *șatră* ‘idem’.

ȘETRIȘOARELE „e sus, ... deasupra acolo e oblu” III (Agârbiciu CJ): *șetrișoară (pl. *șetrișoare), diminutiv de la *șatră* ‘terasă, platou’ cu suf. *-ișoară*.

ȘĂTREV, ȘĂTREF, ȘĂTREG, ȘETREF, ȘETREV, ȘETRAȘ, ȘETRĂȘ, ȘETREȘ. Șătrevu (Șătrefu, Șătregu, Șetrefu, Șetrevu) este o trecătoare care leagă Maramureșul de Transilvania, situată între localitățile Săcel MM și Dealu Ștefăniței BN.

Nicolae Drăganu, după ce explică numele satului Leșu BN din magh. *les* ‘loc de pândă’, datorită faptului că așezarea ar fi fost „făcută pe locul care odinioară servea ca «loc de pândă», de unde trebuia să se dea atacul [...] menit să apere pasul” (TI 66), afirmă că „în același chip și din aceeași pricină a fost numit și *Șătrevul* (*Șătref*, *Șătreg*), cu radicalul slav *šatri-* (cf. pol. *szatuc*, ceh. *šetriti*, *šetřiti* ‘beobachten’) + suf. *-evŭ*: în acest caz era vorba de locul din care «se observa» sau «pândea» pasul dinspre Maramureș” (ibid. 67). În notă adaugă, totuși, că „derivarea acestui nume din slav. *šatřŭ* ‘șatră’ + *-evŭ* este mai greu de explicat”.

Informatorii din Dealu Ștefăniței și Romuli BN ne-au descris locul numit *Șătrev(u)* astfel: „deal; are o formă faină; e un loc mai așezat” I, „deal; pe vârful lui e mai drept” II, „loc mai așezat” III, „p o d i n ă ” V.

Fără să excludem posibilitatea creării acestui toponim de către populația ucraineană infiltrată odinioară printre românii din aceste părți, considerăm că e vorba de un toponim românesc, adică creat de către români din apelativul *șătrev* (pl. *șătreve*, *șătrevuri*) ‘loc mai neted pe deal, platou’, necunoscut de DLR, pe care l-am înregistrat în mai multe localități (ale com. Târlișua BN) apropiate de această trecătoare, înainte de a cunoaște numele ei: *Corobana* „teren așa fain, e on șătrev, on loc așa frumos; e podinoc, rât așa frumos” (Răcăteșu), *Podereiu* „șătrev fain, podinoc” (Borleasa) etc. Apelativul *șătrev* a fost glosat „loc neted” (Târlișua), „așezătură de teren” (Lunca Sătească), „bucată de pământ așezată, loc mai drept, adâncit puțin” (Răcăteșu), „loc drept” (Borleasa) etc.

N-ar fi exclus ca *Șetrașu* I Boiu HD, Balșa HD (CHEST. IV 69/110), *Șetrașu* I Mada HD (V. B.), II Vălișoara (com. Balșa) sau *Șetreșu* I Mada (V. B.) „munte” I Mada (V. B.), „de al foarte mare... iar în vârful loc drept” II Vălișoara (comunicat Ioan Vălean), „puțin șes” II Boiu, să provină de la o variantă a lui *șătrev*.

ȘES, ȘESC, ȘEST, ȘEȚ, ȘEZ, ȘEASĂ. *Șesu* „poiană” (Nucșoara AG: Codin MN 123); „munte” (Poienărei AG: ibid.); „pășune pe platou” (Valea Viilor SB: V. B.); *Șesu Bocului* șes (Muntele Filii CJ); *Șesu Găvanului* „teren ca pe masă” (Boița SB); *Șesu lui Pătran* „loc podeuos” (După Piatră HD: V. B.); *Șesu Măgurii* „e șes sus pe

dealul Măgura” I (Dumbrăvița BN); **Șesu Mic** „plato mic” I (Ilimbav SB); **Șesu Moașii** plato (Avrig SB); **Șesu Tisii** „teren cu pășune, la munte” (Poiana BH: Teaha CN 139) etc.; **Șescu** „poiană” (Pietroșani AG: Codin MN 123); **Șescu Boldanului** „un șesc în pădure” IV și **Șescu Cheii** „e un șesc” IV (Berivooi Mici BV); **Șescu Boilor** „e sus la golul [alpin]” (Sâmbăta de Sus BV); **Șescu Balii** „e sus, un șesc” I, **Șescu Scochinii** „e în vârf, o așezătură frumoasă” I și **Șescu Chiciorii** „șesc în vîrf de deal” I (Lisa BV) etc.; **Șestu** „livadie și arătură” I (Coramnic MH); **Șestu lui Dinu Savu** teren așezat (Copăcel BV); **Șestu lui Ciocan** „loc șestos” I și **Șestu lui Tunsoi** „loc șestos” I (Șinca Nouă BV) etc.; **Șetu** „teren neted, arabil” II (Oprea Cârțișoara, sat înglobat la Cârțișoara SB); „munte” (Berevoești AG: Codin MN 123); „loc izolat” (Jugur AG: ibid.); „poiană plantată” I (Ucea de Sus BV); **Muntele Șetu** munte (Sinaia PH: MDGR V 518); **Șetu Glăjării** „poiană în pădure” (Arpașu de Sus SB); **Șezu** „teren neted lângă apă” I (Părău BV); loc șes (Mândra BV) etc.; **Șesurile** „podeie” (Cerbăl HD: V. B.); **terase** (Negrițești BN) etc.; **Șeasa** „loc așezat” II (Ciceu-Poieni BN); „teren în pantă mai lină” III (Chiuițești CJ); „e o podină frumoasă” I, „șes” II (Bălcești, com. Beliș CJ); „loc mai șes” I (Gântața HD); (scris **Șasa**) localitate SJ; „e loc șes, drept” I (Poiana Blenchii SJ); **Șeasa Gârdeanului** „îi o șeasă între dealuri” I, **Șeasa Mare** „șeasă mai mare” I, **Șeasa Mică** „e o șeasă mai mică” I, **Șeasa Urzicarului** „șes frumos, mare” I, **Șeasa Vasilichii** „teren mai șes; o șesuță” I și **Șesele Scorușetului** „loc frumos” II, „îs mai multe șese, mai multe locuri întinse” [*] (Poiana Horea CJ) etc.: *șes* (pl. *șesuri*), *șesc*, *șest*, *șeț*, *șez*, *șeasă* (pl. *șese*) ‘terasă, platou’.

Așa după cum a remarcat și Mircea Homorodean SLT 165, frecvența mai mare a acestui nume „în zona muntoasă nu este întâmplătoare: aici, terenurile netede, terasele și platourile atrag într-o mare măsură atenția”.

SEȘTIOARELE [sășcôre(le)] I, III, [sășt’ôrele] II „loc drept” I, „teren șes, mai ridicat, șes pe Pietriș deasupra” II, „loc plat” III (Beclean BN): *șeștiór (pl. *șeștióare), formă rezultată prin disimilarea

ș – ș > s – ș de la *șeștiór* (Răchitova HD. V. *supra*, s.v. SCAÛNEȘ) < *șeșciór < *șes* + suf. (i)*cior*⁹¹.

ȘESURĂ. *Șesura* „poiană, loc drept [pe deal]” I, „loc șes, poiană” III, „poieniță” IV (Pui HD); *terasă* (Fizești HD); *Șesúra* „loc tare frumos” II, „loc bun, așezat, fânaț” III, „loc mai șes” IV (Clopotiva HD. V. și TRM 54); „platou” I (Hobița-Grădiște HD); *Șesúri* „teren șes, platou” I (Merișor, com. Bănița HD); *Părău Șesúrii* (Clopotiva): *șesură, *șesúrá ‘loc șes, terasă, platou’, un derivat de la *șes*, *șesă* cu suf. *-ură* sau un feminin singular refăcut din *șesuri*, pl. lui *șes*. Cf. *unghiură* (DLR ms.).

În Drăguș BV e curent *șestúrá* (pl. *șestúri*) „loc șes”, cuvânt necunoscut nici el de DLR.

ȘLEU „e la golul [alpin] sus, o poiană mai șescoasă” II (Mărgineni BV); „poiană” (Nucșoara AG: Codin MN 124); **Șleu Babii** șes pe munte (Dejani BV); **Șleu Hermenesii** „șleu” II (Gura Văii BV); **Șleu Lidișorului** șes pe munte (Dejani); **Șleu Lupșii** „șleu” II (Gura Văii); **Șleu Mândrelor** „poiană” (Nucșoara AG: *ibid.*); **Șleu Mușuleții** „așezătură” I, „vârf neted, platou frumos” II (Breaza BV); **Șleu Piciorului Bătrân** șes pe munte (Dejani); **Șleu Pâtelor** „șes pe munte” (Berivoii Mici BV): *șleu* ‘loc plan pe vârful unui munte’, folosit în multe localități din Țara Oltului (Breaza, Copăcel, Dejani, Gura Vării, Pojorta, Sebeș etc.). DLR îl cunoaște din Berivoii Mici, după CHEST. IV 87/174-f. V. *șleau*² **III. 1.** Din Breaza figurează în DLR și la sensul (**III. 2.**) ‘loc deschis, expus vântului’ pe baza răspunsului „*șleuri* sau *tăpșanuri tâlpigoase*” (CHEST. IV 84/174-a) pentru ‘loc expus mult vântului’. În realitate nu e vorba de două sensuri, ci de unul singur, cunoscut fiind faptul că platourile munților sunt locuri expuse mult vânturilor.

Adăugăm că în unele sate din zonă *șleu* se folosește și în sintagma *șleu de apă* ‘întindere de apă’ („loc unde stă apa așa, lac așa”: Mândra

⁹¹ Alte cuvinte formate cu acest sufix au fost menționate în nota 11.

BV, „loc unde stă apa de nu mișcă de acolo”: Gura Văii, „lungime oablă, o apă, o baltă”: Sebeș).

TALPELE „pantă, fânaț puțin și arabil” (Săcuieu CJ); **Telpele** [têlpele] „nește rupturi, tă [=tot] tălpi, ca tălpile, ca t e r a s e l e ; numai îs mai mari cum s-o rupt, s-o dus tă mai jos” II (Sălciua de Sus AĀ): *tălpă* ‘terasă (naturală)’ (Sălciua de Sus). Cf. și *talpă* ‘laviță în casele țărănești sau la stână’ (DLR).

TĂLPIGA „vârf, loc mai șesc” I, „p l a t o u ” II, „e la vârf; cum ieși acolo sus [pe muntele Baba] e loc șes” [*] (Pojorta BV): *tălpigă ‘loc șes pe o înălțime, platou’. De la acest substantiv s-a format adj. *tălpigós* ‘șes, neted’, absent din DLR, dar atestat în răspunsul menționat mai sus (s.v. SLEU) din Breaza BV, localitate vecină cu Pojorta.

Și *tălpigă* ‘fiecare din treptele făcute cu sapa pe o potecă a unui deal’ (Păușești-Otăsău VL: CHEST. IV nr. 72, p. 38) lipsește din DLR.

TAVAN. Tavanu Mare „un t a v a n mare” I, „loc drept” II, **Tavanu Mic** „t a v a n ” I și **Tavanu Baba Fica** „poieniță, t a v a n ” II (Tisovița MH): *taván* ‘platou’ („pământ drept” I, „loc drept, pe sus” II: Tisovița; „într-o pădure unde-s dealuri și deasupra e șest”: Plavișevița MH), sens neatestat de DLR. *Botu* sau *Cracu Perilor* „deal lung, înalt și t a v a n în el” I (Ogradena Veche, sat înglobat la Ieșelnița MH). În Mărășești MH (NALR-Olt. II h 341/941 legendă) informatorul definește ‘șesul’ „un *tován*⁹²; -*vánuri* [= loc întins, șes, cu pomi rari], așa frumos cu iarbă”.

În Tisovița am observat și diminutivul *tăvănel*.

TĂPȘANU „loc drept” (Maieru BN: comunicat Iacob Naroș); „bucată de loc mai drept” II (Romuli BN); „loc mai cumpănit; nu-i drept, oblu” I (Tiha Bârgăului BN) etc.: *tăpșán* ‘loc neted sau (ușor) înclinat (acoperit

⁹² Forma *tovan* pare o scăpare de cartografiere în loc de *tăvan* sau *tavan*. Același informator a definit ‘lunca’ „un *tăvan*” [notat fonetic cu *ă* suprapus de *a*] sau „crov” (ibid. III h 520/941).

cu verdeață), aflat pe vârful unui munte sau al unui deal, între doi munți sau două dealuri, pe coastă sau la poale' (DLR).

Semnalăm și varianta feminină, neatestată de DLR: *tăpșână* „loc fain, frumos, poiană frumoasă” (Năsăud BN), „loc drept pe deal, podiș, podinoc” (Șanț BN), cu pl. *tăpșâne* (Șanț).

VATRA „loc mai șes” (Podeni CJ); **Vatra ai cu Câlți** „acolo era niște zăcători de sta vitele; îi o v a t r ă , loc drept, t e r a s ă ” IV (Borzești CJ); **Vatra Bolborii** „o o b l i m e , ca o grădină; e de cca 1/2 ha, da-i obluca masa” (Surduc CJ); **Vatra lui Budii** „loc drept” (Poiana Aiudului: comunicat E. Șoșa); **Vatra Macareștilor** „v ă t r u ț ă ” (Lungești CJ); **Vatra Tăului** (Râciu MS); **Vetrele** „p l a t o u , pășune” (Sibișel HD: V. B.); **Vetrile Mișcului** „locuri netede, frumoase; câmp și teren împădurit” [*] (Tranișu CJ) etc.: *vătră* (pl. *vetre*) ‘terasă, platou’ (Borzești, Cheia CJ, Lungești, Făgetu Ierii CJ, Măgura Ierii CJ, Ocolișel CJ, Sibișel HD: V. B., Sânmărtinu de Câmpie MS, Surduc, Valea Agrișului CJ, Vălișoara CJ etc.), ‘șesul de la poalele dealurilor sau ale munților’ (Meșcreac AB: CHEST. IV 76/137), sens neatestat de dicționare.

VETRICELELE „pășune” (Cernuc SJ: comunicat Augustin Unguraș): **vetriceă* (pl. **vetricéle*), diminutiv de la *vătră* ‘terasă, platou’.

CONCLUZII

Varietatea reliefului țării noastre se reflectă în bogăția, diversitatea și plasticitatea deosebită a termenilor geografici populari și, implicit, a numelor de locuri. Culegerea și studierea acestora a fost o constantă a activității noastre științifice.

Lucrarea de față este prima lucrare consacrată în întregime studiului toponimelor românești care descriu forme de relief. Ea este o sinteză bazată pe un material vast, în mare parte inedit, existent în diferite regiuni ale țării, dar mai ales în Transilvania. Acesta a fost adunat prin minuțioasele și repetatele anchete directe pe care le-am făcut în multe sute de localități transilvănene și prin parcurgerea atentă a unui impresionant număr de lucrări de specialitate.

După cum am precizat în partea introductivă, prin „toponime românești” înțelegem toponimele create de români pe baza materialului lingvistic și cu mijloacele specifice de care au dispus de-a lungul secolelor.

Am reținut în primul rând toponimele necunoscute, puțin cunoscute, insuficient ori greșit explicate până acum. În analiza lor am aplicat principiul etimologiei directe, raportându-le permanent la termenii geografici populari. Am subliniat, astfel, legătura strânsă care există între toponimie și lexicologie, precum și necesitatea cunoașterii cât mai temeinice a apelativelor și a sensurilor lor locale pentru o corectă interpretare a numelor de locuri.

Ținând seama de concordanța dintre aspectul geografic al locurilor și sensurile apelativelor, am reușit să corectăm explicațiile date de diferiți autori unor nume și să lămurim originea multora din cele neatestate până acum.

Deși etimologia toponimelor din categoria de care ne ocupăm se rezumă la identificarea apelativelor românești din care ele provin, am considerat util să extindem analiza și la apelative, încercând să le precizăm sensurile, variantele, ariile (aproximative) de răspândire și etimologia.

Apelativele descriptive se pot grupa în două mari categorii:

a) apelative propriu-zise, adică cuvinte (moștenite, împrumutate sau create în limba română) al căror sens (unic sau principal) se referă la forma terenului (*cleanț, cuc(ă), ghergheleu, groapă, hoabă, hoancă, piclău, șes, zăvârcă* etc.);

b) creații metaforice românești de la obiectele din casă și gospodărie (*blid, bold, claie, copaie, covată, fedeleș, halău, masă, moldă, ou, poliță, postavă, scaun, tolcer, troacă* etc.), de la părțile casei (*coș, gang, hoarlă, horn, pod, tavan, vatră* etc.), de la părțile corpului omenesc (*bucă, buric, căpățână, creștet, gâltan* etc.) etc.

Uneori e greu de precizat dacă un anumit toponim provine dintr-un entopic metaforic sau dacă a fost creat prin metaforă în procesul denominației locului (v. *Corabia, Crinta, Sulița* etc.).

Nu puține părți din lucrare sunt adevărate monografii ale unor cuvinte (v. *găucă, gāv* etc.) sau familii de cuvinte (*pod*, cu 34 de derivate; *țic*, cu 22 de derivate; *cuc(ă) - gug(ă)*, cu 20 de derivate; *cioc*, cu 13 derivate etc.) care au fost publicate de-a lungul anilor în reviste de specialitate editate de Academia Română.

Prin materialul faptic prezentat și analizat, sperăm ca lucrarea de față să constituie o contribuție la studiul toponimiei, entopicelor și al etimologiei românești.

